

STRATEŠKA PLATFORMA - Nacrt
Strategija razvoja Općine Novi Grad Sarajevo 2021-2027

Sarajevo, oktobar 2021.

STRATEŠKA PLATFORMA - Nacrt

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE NOVI GRAD SARAJEVO 2021-2027

Sadržaj	2
Popis skraćenica	4
PRISTUP I METODOLOGIJA	8
SITUACIONA ANALIZA	17
1. Općina Novi Grad Sarajevo	17
1.1. Nastanak i razvoj	17
1.2. Geoprometni položaj	17
1.3. Klimatske karakteristike	18
1.4. Geološke karakteristike	19
1.5. Stanovništvo i demografske karakteristike	20
1.5.1. Stanovništvo i gustina naseljenosti	20
1.5.2. Struktura stanovništva	21
1.5.3. Prirodno kretanje stanovnika	22
1.5.4. Migracije	24
1.5.5. Ključni demografski izazovi	25
2. Lokalni ekonomski razvoj	26
2.1. Nivo razvijenosti	29
2.2. Tržište rada	31
2.3. Neto plaće	35
2.4. Poreski prihod	36
2.5. Vanjskotrgovinska razmjena	38
2.6. Turizam	39
2.7. Kreiranje radnih mjesta	40
2.8. Rezultati poslovanja	42
2.8.1. Covid 19	44
2.9. Poslovne zone	45
2.10. Komparativne prednosti	51
2.11. Ključni izazovi	51
3. Društveni razvoj	53
3.1. Obrazovanje	53
3.1.1. Predškolsko obrazovanje	54
3.1.2. Osnovno obrazovanje	55
3.1.3. Srednje i visoko obrazovanje	57
3.1.4. Stipendiranje i podrška Općine u oblasti obrazovanja	58

3.2.	Kultura i sport	60
3.3.	Zdravstvena zaštita	65
3.4.	Socijalna zaštita	67
3.5.	Civilno društvo	72
3.6.	Sigurnost građana	72
3.7.	Ključni izazovi društvenog razvoja	76
3.8.	Javna infrastruktura	77
3.8.1.	Saobraćajna infrastruktura	77
3.8.2.	Telekomunikaciona infrastruktura	78
3.8.3.	Javna rasvjeta i snabdijevanje električnom energijom	79
3.8.4.	Vodosnabdijevanje i odvodnja otpadnih voda	80
3.9.	Stanovanje	81
3.10.	Ključni izazovi	82
4.	Okoliš	82
4.1.	Zrak	84
4.2.	Voda	90
4.2.1.	Pristup pitkoj vodi	91
4.2.2.	Pristup kanalizacionom sistemu	92
4.3.	Šume	92
4.4.	Klizišta	95
4.5.	Zelene površine	96
4.6.	Miniranost prostora	97
4.7.	Upravljanje otpadom	98
4.8.	Kulturno -historijsko i prirodno naslijeđe	102
5.	Strateško planiranje i upravljanje	105
5.1.	Prostorno planska dokumentacija	105
5.2.	Budžet	110
5.3.	Javna uprava i pružanje javnih usluga	113
5.4.	Ključni izazovi	116
SWOT ANALIZA, STRATEŠKO FOKUSIRANJE, VIZIJA, STRATEŠKI CILJEVI I INDIKATORI		117
1.	SWOT analiza	117
2.	Strateški fokus	121
3.	Vizija, strateški ciljevi i indikatori	125
	Izvori	126
	OBRAZAC ZA KOMENTARE	132

Popis skraćenica

BiH	Bosna i Hercegovina
dd	dioničko društvo
DOB	Dokument okvirnog budžeta
doo	društvo ograničene odgovornosti
DZ	Dom zdravlja
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMOIT	Federalno ministarstvo okoliša i turizma
FZS	Federalni zavod za statistiku
GDP pc	Ukupan domaći proizvod po stanovniku
JP	Javno preduzeće
JU	Javna ustanova
KJKP	Kantonalno javno komunalno preduzeće
km	kilometar
KM	konvertibilna marka (BAM)
KS	Kanton Sarajevo
LER	Lokalni ekonomski razvoj
m ²	metar kvadratni
MDG	Milenijumski razvojni ciljevi
MPUGZO	Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS
MVTEO	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
MZ	Mjesna zajednica
NOB	Narodno oslobodilačka borba
OMK	Otvoreni metod koordinacije
NGS	Općina Novi Grad Sarajevo
OŠ	Osnovna škola
PJI	Program javnih investicija
RBiH	Republika Bosna i Hercegovina
SDG	Održivi razvojni ciljevi
SFF	Sarajevo Film Festival
SWOT	Snage, slabosti, prilike, prijetnje
TO	Teritorijalna odbrana
TOWS	Prijetnje, prilike, slabosti, snage
TRG	Tematska radna grupa
UNDP	Program razvoja Ujedinjenih naroda
vd	vršilac dužnosti
ViK	Vodovod i kanalizacija
WB	World Bank

Slike, tabele, grafikoni, dijagrami

Pristup i metodologija

Slika 1: Proces strateškog planiranja I

Slika 2: Proces strateškog planiranja II

Slika 3: Mapa Općine Novi Grad Sarajevo

Tabela 1: Broj stanovnika Općine Novi Grad Sarajevo 1991-2020.

Slika 4: Pregled kretanja broja stanovnika Općine Novi Grad Sarajevo 1991-2020.

Slika 5: Pregled gustine naseljenosti Općine Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

Tabela 2: Starosna struktura stanovnika Općine Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

Slika 6: Pregled rođenih i umrlih u Općini Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

Slika 7: Vitalni indeks odnosa rođenih i umrlih Općine Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

Slika 8: Migracioni saldo Općine Novi Grad Sarajevo u periodu 2015-2020.

Lokalni ekonomski razvoj

Slika 1: Pozicija Općine Novi Grad Sarajevo u FBiH prema rangu razvijenosti

Tabela 1: GDP po NGS 2004-2019.

Slika 2: Bruto domaći proizvod po stanovniku NGS, KS, FBiH

Slika 3: Stepen zaposlenosti i nezaposlenosti NGS 2004-2020.

Slika 4: Rodna struktura nezaposlenih NGS 2016-2020.

Slika 5: Nezaposleni sa manje od srednje stručne spreme 2016-2020.

Tabela 2: Nezaposleni NGS prema rodu i stručnoj spremi

Slika 6: Nezaposleni u NGS prema životnoj dobi

Slika 7: Nezaposleni u NGS prema dužini čekanja na posao

Slika 8: Neto plaće NGS u komparaciji sa KS 2016-2020.

Slika 9: Prosječna neto plaća NGS u odnosu na prosječnu neto plaću KS 2015-2020.

Slika 10: Poreski prihodi NGS kao učešće u poreskim prihodima KS 2016-2020.

Slika 11: Rast poreških prihoda 2016-2020. NGS i KS

Slika 12: Poreski prihodi per capita NGS 2016-2020.

Slika 13: Poreski prihodi per capita NGS i KS 2016-2020.

Slika 14: Stepen pokrivenosti uvoza izvozom općine NGS 2008-2020.

Slika 15: Uvoz i izvoz NGS 2008-2020.

Slika 16: Uvoz i izvoz po stanovniku NGS i KS 2020.

Tabela 3: Broj turista NGS 2013-2020.

Slika 17: Broj turista u NGS 2013-2020.

Tabela 4: Učešće NGS u KS 2013-2020.

Tabela 5: Kreiranje radnih mjesta 2013-2020.

Tabela 6: Pregled poslovanja 2013-2020.

Slika 18: Broj preduzeća na 1000 stanovnika 2016-2020.

Tabela 7: Broj preduzeća na području NGS i KS 2020.

Tabela 8: Poslovne zone 2002-2023.

Tabela 9: Zone na području NGS

Društveni razvoj

Tabela 1: Broj djece, spolna struktura, nastavno osoblje u predškolskim ustanovama na području općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020. godina

Tabela 2: Broj vrtića u sklopu JU „Djeca Sarajeva“ na području općine

Tabela 3: Prostorni raspored vrtića po mjesnim zajednicama

Tabela 4: Broj učenika, spolna struktura, nastavno osoblje u osnovnim školama na području općine Novi Grad Sarajevo u periodu 2015-2020.

Tabela 5: Broj djece, spolna struktura, nastavno osoblje u predškolskim ustanovama na području općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Tabela 6: Broj učenika, spolna struktura, nastavno osoblje u srednjim školama na području općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Tabela 7: Broj učenika po vrsti škole, spolna struktura na području općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Tabela 8: Broj stipendija Općine Novi Grad Sarajevo u periodu 2015-2020.

Tabela 9: Ustanove kulture Općine Novi Grad Sarajevo i finansiranje u periodu 2015-2020.

Tabela 10: Spomen obilježja na području općine Novi Grad Sarajevo

Tabela 11: Broj registrovanih sportskih udruženja, članova i sportista iz registra Općine u periodu 2017-2020.

Tabela 12: Sportski objekti na području općine Novi Grad Sarajevo

Tabela 13: Pregled finansijske podrške putem Registra Općine u periodu 2017-2020.

Tabela 14: Broj ustanova (jedinica) primarne zdravstvene zaštite na području općine

Tabela 15: Raspored ustanova (jedinica) primarne zdravstvene zaštite na području općine

Tabela 16: Broja zdravstvenih kadrova primarne zdravstvene zaštite na području općine

Tabela 17: Broja osiguranih lica i članova obitelji nosilaca osiguranja na području općine

Tabela 18: Broj korisnika Centra za socijalni rad po vrsti pomoći na području općine

Tabela 19: Iznos isplaćene pomoći putem Centra za socijalni rad

Tabela 20: Broj lica kategorisan u ranjivu grupu - maloljetnici, 2016-2020.

Tabela 21: Broj lica kategorisan u ranjivu grupu - odrasli, 2016-2020.

Tabela 22: Prosječan iznos invalidnine u KM po kategorijama, 2015-2019.

Tabela 23: Broj civilnih žrtava rata, 2015-2020.

Tabela 24: Prosječna visina naknada civilnih žrtava rata, 2015-2020.

Tabela 25: Struktura kriminaliteta na području općine u periodu 2015-2020.

Tabela 26: Krivična djela po vrsti na području općine u periodu 2015-2020.

Tabela 27: Prekršaji na području općine u periodu 2015-2020.

Tabela 28: Klizišta na području općine u periodu 2015-2020.

Tabela 29: Ugroženost poplavama na području općine u periodu 2015-2020.

Tabela 30: Ugroženost požarima na području općine u periodu 2015-2020.

Tabela 31: Subjekti od značaja za ZiS i broj intervencija

Tabela 32: Cestovna mreža na području općine 2020.

Tabela 33: Cestovna mreža u nadležnosti Općine

Tabela 34: Pregled ulaganja u cestovnu mrežu Općine Novi Grad Sarajevo

Tabela 35: Javna rasvjeta na području općine

Tabela 36: Broj kupaca/potrošača električne energije i dužina mreže na području općine

Tabela 37: Vodosnadbijevanja na području općine u 2020.

Tabela 38: Otpadne vode – kanalizaciona mreža na području općine u 2020.

Okoliš

Tabela 1 . Pregled prosječnih godišnjih vrijednosti PM10, SO2 i NO2 na stanici Otoka

Tabela 2. Pregled prosječnih mjesečnih vrijednosti praćenih parametara tokom 2020.

Dijagram 1. Prikaz kretanja koncentracije PM10 tokom posljednjih pet godina praćenja automatskom stanicom prema mjesecima na lokaciji Otoka

Dijagram 2. Prikaz kretanja koncentracije sumpor dioksida tokom posljednjih pet godina praćenja automatskom stanicom prema mjesecima

Dijagram 3. Prikaz kretanja koncentracije azot dioksida tokom posljednjih pet godina praćenja automatskom stanicom prema mjesecima

Tabela 3. Analiza petogodišnjeg praćenja rada stanice Otoka
Tabela 4. Bilansi emisija u zrak po vrstama izvora u općini Novi Grad Sarajevo (u tonama godišnje)
Tabela 5. Evidencija površina šuma i šumskog zemljišta (ha)
Grafik 1. Struktura površine šuma i šumskog zemljišta u privatnom vlasništvu
Tabela 8. Sanacija klizišta na području općine Novi Grad Sarajevo
Tabela 9. Pregled pokazatelja u oblasti upravljanja otpadom u općini Novi Grad Sarajevo za period 2015-2020.

Strateško planiranje i upravljanje

Tabela 1. Usvojeni prostorni, urbanistički i regulacioni planovi
Tabela 2. Prostorni, urbanistički i regulacioni planovi u fazi izrade
Tabela 3: Budžet 2015-2020.
Slika 1: Budžetski prihodi i rashodi NGS 2015-2020.
Slika 2. Struktura rashoda Budžeta 2015-2020.
Slika 3. Prihodi 2015-2020.
Tabela 4. Organizacija uprave NGS
Tabela 5. Broj predmeta organa uprave NGS
Tabela 6. Ulaganje i opremanje i obučenost kadrova uprave NGS
Tabela 7. Lista mjesnih zajednica NGS u 2020.

PRISTUP I METODOLOGIJA

Na osnovu člana 15. Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH (Službene novine Federacije BiH, br. 49/06 i 51/09), članova 5., 10., 20., 27. i 37. Zakona o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji BiH (Službene novine Federacije BiH, broj 32/17), Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH (Službene novine Federacije BiH, broj 74/19), člana 17. i 33. Statuta Općine Novi Grad Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo, br. 30/09 - Novi prečišćeni tekst i 2/17) i Zaključka Općinskog načelnika br. 02/02-05-20542/19 od 08.10.2019. godine, Općinski načelnik je donio Odluku o pristupanju izradi Strategije razvoja Općine Novi Grad Sarajevo za period 2021 - 2027¹.

Strategija razvoja je integrirani, multisektorski strateški dokument Općine Novi Grad Sarajevo koji definiše javne politike, usmjerava razvoj lokalne zajednice i strateškim ciljevima i prioritetima predstavlja pravac za sveukupni razvoj lokalne zajednice.

Cilj izrade Strategije razvoja jeste transparentno i usaglašeno razvojno planiranje i upravljanje razvojem u skladu sa načelima i principima razvojnog planiranja i upravljanja razvojem utvrđenim važećim propisima za ovu oblast u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Strategijom razvoja utvrđuju se ciljevi i prioriteti razvoja Općine Novi Grad Sarajevo, način njihovog ostvarivanja, finansijski i institucionalni okvir za implementaciju, monitoring, evaluaciju i izvještavanje.

Strategija razvoja sadržavat će i prioritete prostornog razvoja i razvojne pravce definisane u strateškim dokumentima Kantona Sarajevo i Federacije BiH, Bosne i Hercegovine, kao i dokumentima relevantnim za proces evropskih integracija i drugim.

Institucionalni okvir izrade Strategije je usklađen sa relevantnim zakonom i uredbama o razvojnog planiranju i upravljanju razvojem.

Nosilac izrade Strategije razvoja je Općinski načelnik. Općinski načelnik je posebnim Rješenjem imenovao Koordinatora i Radni tim za izradu Strategije razvoja sa tematskim radnim grupama i načinom rada. Učesnici u izradi su sve općinske službe, Općinsko vijeće Općine Novi Grad Sarajevo, JP Lokom d.o.o., kantonalna ministarstva i organizacije, privredni subjekti, javna komunalna kantonalna preduzeća i druga preduzeća od javnog značaja u oblasti privrede, kulture, sporta, obrazovanja, zdravstva, zatim komore, nevladine organizacije i svi drugi subjekti koji iskazuju interes za uključivanje u proces izrade i razvijanje partnerstva. Strategiju razvoja usvaja Općinsko vijeće na prijedlog Općinskog načelnika.

Proces izrade Strategije, u skladu sa relevantnim zakonskim okvirom, uključuje:

- Izrada strateške platforme koja se sastoji od situacione analize, strateških pravaca razvoja, vizije razvoja, strateških ciljeva i mjera sa indikatorima
- Određivanje strateških prioriteta, odnosno smjerova djelovanja za ostvarivanje strateških ciljeva, kao i mjera kojima se vrši detaljnija razrada prioriteta sa indikatorima
- Utvrđivanje strateških projekata koji su od najvećeg značaja za ostvarenje strateških ciljeva, odnosno čija implementacija će biti od najvećeg značaja za lokalni razvoj
- Usklađivanje razvojnih pravaca i strateških ciljeva Općine Novi Grad Sarajevo sa važećim Strategijama razvoja Kantona Sarajevo i Federacije BiH
- Izrada okvirnog finansijskog plana za implementaciju Strategije razvoja po strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama sa strukturom načina finansiranja, za period važenja Strategije razvoja
- Utvrđivanje modela implementacije, praćenja, izvještavanja i evaluacije Strategije razvoja

¹ Službene novine Kantona Sarajevo broj 21/21.

- Usvajanje Strategije razvoja uz prethodnu provedbu procesa konsultacija.
Na osnovu člana 15. Zakona o principima lokalne samouprave Federacije BiH (Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj 49/06 i 51/09, Zakona o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem Federacije BiH (Službene novine Federacije BiH, broj 32/17), Uredbe o izradi strateških dokumenata u Federaciji BiH (Službene novine Federacije BiH, broj 74/19), Statuta Općine Novi Grad Sarajevo (Službene novine Kantona Sarajevo, broj 30/09) i Odluke o pristupanju izradi Strategije razvoja Općine Novi Grad Sarajevo za period 2021-2027,

Općinski načelnik je imenovao Radni tim Općine Novi Grad Sarajevo, kao operativno i koordinaciono tijelo zaduženo za izradu Strategije razvoja Općine Novog Grad Sarajevo za period 2021-2027. Radni tim čine:

1. Mr. Semir Efendić, Općinski načelnik – Nosilac izrade
2. Emir Dedović, Pomoćnik Načelnika Službe za finansije i Službe za privredu i lokalni ekonomski razvoj
3. Nejra Smajić Šahić, Sekretar Uprave
4. Alen Zorlak, Služba za urbanizam, stambene, imovinsko – pravne geodetske poslove i katastar nekretnina
5. Senka Gafić, Pomoćnica Načelnika Službe za investicije i komunalne poslove
6. Ševala Dokara, Pomoćnica Načelnika Službe kabineta Općinskog načelnika
7. Adisa Šuman, Pomoćnica Načelnika Službe za obrazovanje, kulturu i sport
8. Taib Delalić, Pomoćnik Načelnika Službe za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo
9. Šaćira Konak, Pomoćnica Načelnika Službe za zajedničke poslove
10. Nezir Hadžić, Služba civilne zaštite
11. Sabina Hodžić, Šefica Odsjeka u Službi za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo
12. Aida Rizvanović, Pomoćnica Načelnika Službe za opću upravu
13. Džemaludin Kahrović, Pomoćnik Načelnika Službe za lokalnu samoupravu
14. Ferid Nakić, Rukovodilac Službe za inspeksijske poslove
15. Hazima Pecirep, Šefica Odsjeka za lokalni ekonomski razvoj
16. Husein Mujkić, Šef Odsjeka za privredu
17. Fahrudin Kazazić, Šef Odsjeka za poljoprivredu
18. Enes Džananović, Šef Odsjeka za urbanizam
19. Hajrija Gljiva, Šefica Odsjeka za stambene, imovinsko – pravne geodetske poslove i katastar nekretnina
20. Sead Mujezinović, Šef Odsjeka za legalizaciju
21. Dervo Čolakhodžić, Šef odsjeka za investicije
22. Kenan Bukva, Šef odsjeka za saobraćaj
23. Nermin Kahrović, Šef Odsjeka za javne, zelene i rekreativne površine
24. Samira Kazazović, Šefica Odsjeka
25. Nalvedina Džanković, Šefica odsjeka za sport
26. Selma Serdarević, Šefica odsjeka za obrazovanje
27. Fahra Zvizdić, Šefica Odsjeka za kulturu i društveni razvoj
28. Nedim Čovčić, Šef Odsjeka za informacione tehnologije
29. Sakib Džihanić, Šef odsjeka u Službi civilne zaštite
30. Adis Holjan, Služba civilne zaštite
31. Emir Omerović, Služba civilne zaštite
32. Barbara Aneta Čičković, Stručna savjetnica
33. Amra Hašimbegović Vučković, Viša stručna saradnica
34. Naliha Šabanović, Stručna savjetnica
35. Anera Kečo, Stručna savjetnica
36. Selma Dugalija, Viša stručna saradnica
37. Elma Mujezinović, Viša stručna saradnica
38. Mirza Rešidović, Služba za investicije i komunalne poslove

39. Namira Tanković, Služba za investicije i komunalne poslove
40. Adnan Dedić, Služba za lokalnu samoupravu
41. Amra Ibrahimović, Press Općine
42. Edin Čano, Direktor JP Lokom doo
43. Elvir Kosovac, Sekretar Općinskog vijeća
44. Mirza Selimbegović, Predsjedavajući Općinskog vijeća
45. Drago Jurić, Općinsko vijeće - Zamjenik Predsjedavajućeg
46. Abel Baltić, Zamjenik Predsjedavajućeg Općinskog vijeća
47. Vernes Čosić, Zamjenik Predsjedavajućeg Općinskog vijeća
48. Mirza Memišević, Općinsko vijeće – Komisija za ravnopravnost spolova
49. Mehmed Karkelja, Općinsko vijeće
50. Dino Okerić, Općinsko vijeće - Komisija za Budžet
51. Maja Muftić Dedović, Općinsko vijeće - Komisija za mlade
52. Ajša Saračević, Općinsko vijeće - Komisija za prostorno uređenje i okoliš
53. Emina Kašmo i Ermina Čatić, Zavod za planiranje razvoja KS
54. Kemal Hadžimusić, Zavod za programiranje razvoja FBiH
55. Safudin Čengić, Direktor Centrotans Eurolines dd
56. Selma Mašnić, Direktorica društva ASA Group
57. Samir Glušac, Direktor Sprind dd
58. Veselin Rebić, TMP Društvo za zapošljavanje slijepih i slabovidnih lica doo, Direktor
59. Samira Nuhanović, Softhouse Balkans d.o.o.
60. Memnuna Čaklovica, Fits doo
61. Nijaz Salamović, vd Izvršni direktor Sektora za ekonomske, pravne i opšte poslove KJKP Rad doo
62. Amila Smajlović, KJKP Park
63. Muamera Srna i Amer Mešić, KJKP Vodovod i kanalizacija
64. Enes Peštek, JP Olimpijski bazen Otoka
65. Elvira Leka, Izvršna direktorica Udruženje NAHLA
66. Samir Halilović, Direktor Udruženja za podršku osobama sa intelektualnim teškoćama na području KS OAZA
67. Adnan Alikadić, Direktor SOS Centar Hermann Gmeiner
68. Jasmin Ahmić, Centar za obrazovanje odraslih Dizart
69. Harun Rizvanbegović, SERDA
70. Muamer Mahmutović, MBA, predsjednik Privredne komore Kantona Sarajevo
71. Kemal Isanović, Sekretar Obrtničke komore Kantona Sarajevo
72. Prim.dr. Merima Pašić, direktorica OJ Novi Grad JU Dom Zdravlja KS
73. Baždar Belma, Centar za socijalni rad Novi Grad Sarajevo
74. Bajro Biber, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo
75. Suanita Banda, prof., JU Djeca Sarajeva

Rad Radnog tima zasnovan je na principima međusobnog povjerenja i saradnje, partnerstva, aktivnog učešća, odgovornosti te poštivanja ravnopravnosti spolova. Rezultati rada ovog tima su:

- Analiza i proaktivno učešće socio-ekonomskih aktera u procesu izrade Strategije razvoja
- Identifikovane socijalno isključene kategorije stanovništva i njihovo uključivanje u proces izrade Strategije razvoja
- Situaciona analiza urađena uz učešće relevantnih stručnjaka i socio-ekonomskih aktera
- Definisana razvojna vizija i strateški ciljevi uz učešće relevantnih stručnjaka i socio-ekonomskih aktera
- Osigurana integracija prioriteta, horizontalna i vertikalna koordinacija sa razvojnim strateškim dokumentima KS i FBiH
- Plan implementacije Strategije, okvirni finansijski plan, plan razvoja organizacionih i ljudskih kapaciteta za implementaciju Strategije

- Nacrt Strategije razvoja zasnovan na principima socijalne uključenosti i održivog razvoja, koja odražava razvojne prioritete lokalne zajednice

Imenovani su konsultanti i voditelji tematskih grupa:

- Muamer Halilbašić, Konsultant za strateško planiranje – lider tima
- Jasmina Osmanković, Konsultant za ekonomski razvoj
- Emir Oković, Konsultant za društveni razvoj
- Eldin Mehić, Konsultant za okoliš
- Emir Dedović, Koordinator, Pomoćnik Načelnika Službe za privredu i LER
- Hazima Pecirep, Šefica Odsjeka za lokalni ekonomski razvoj, Voditelj
- Selma Dugalija, Odsjek za lokalni ekonomski razvoj, Voditelj
- Elma Mujezinović, Odsjek za lokalni ekonomski razvoj, Voditelj
- Anera Kečo, Odsjek za lokalni ekonomski razvoj, koordinatorica tematskih grupa

Imenovane su tri tematske radne grupe: Lokalni ekonomski razvoj, Društveni razvoj i Okoliš.

- prof.dr. Muamer Halilbašić – Lider tima i Konsultant za strateško planiranje

Tematska radna grupa Ekonomski razvoj:

- Prof.dr. Jasmina Osmanković, Konsultantica za ekonomski razvoj
- Dedović Emir, pomoćnik Načelnika, Koordinator izrade Strategije
- Kečo Anera, koordinatorica tematskih grupa
- Gafić Senka, pomoćnica Načelnika, Služba za investicije i komunalne poslove
- Pecirep Hazima, šefica Odsjeka za lokalni ekonomski razvoj, Voditelj grupe za ekonomski razvoj
- Mujkić Husein, šef Odsjeka za privredu
- Kazazić Fahrudin, šef Odsjeka za poljoprivredu
- Zorlak Alen, Pomoćnik Načelnika, Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina
- Dugalija Selma, viša stručna suradnica
- Mujezinović Elma, viša stručna suradnica
- Elvir Kosovac, Sekretar Općinskog vijeća
- Baltić Abel, zamjenik Predsjedavajućeg Općinskog vijeća
- Okerić Dino, predsjednik Komisije za Budžet
- Čaklović Memnuna, Fits doo
- Mašnić Selma, direktorica društva ASA Group
- Čengić Safudin, direktor Centrotrans Eurolines dd
- Glušac Samir, direktor Sprind dd
- Ahmić Jasmin, Centar za obrazovanje odraslih Dizart
- Čano Edin, direktor JP Lokom doo
- Rebić Veselin, direktor TMP Društvo za zapošljavanje slijepih i slabovidnih lica doo
- Nuhanović Samira, COO Softthous Balknas
- Mahmutović Muamer, MBA, predsjednik Privredne komore Kantona Sarajevo
- Isanović Kemal, sekretar Obrtničke komore Kantona Sarajevo
- Biber Bajro, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo
- Kašmo Emina, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo
- Čatić Ermina, Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo
- Rizvanbegović Harun, SERDA
- Hadžimusić Kemal, Zavod za programiranje razvoja Federacije BiH

Tematsku grupu Društveni razvoj:

- mr. Emir Oković - Konsultant za društveni razvoj
- Emir Dedović - Pomoćnik Načelnika Službe za privredu i lokalni ekonomski razvoj
- Nejra Smajić Šahić, Sekretar uprave
- Hazima Pecirep - Šefica Odsjeka za lokalni ekonomski razvoj
- Anera Kečo - Odsjek za lokalni ekonomski razvoj
- Elma Mujezinović - Odsjek za lokalni ekonomski razvoj
- Selma Dugalija - Odsjek za lokalni ekonomski razvoj
- Vernes Čosić, Zamjenik Predsjedavajućeg Općinskog vijeća
- Mehmed Karkelja, Općinsko vijeće
- Mirza Memišević, Komisija za ravnopravnost spolova
- Elvir Kosovac, Sekretar Općinskog vijeća
- Elvira Leka, Izvršna direktorica Udruženja NAHLA
- Adnan Alikadić, Direktor SOS Centar Hermann Gmeiner
- Suanita Banda, prof., Direktorica JU Djeca Sarajeva
- Baždar Belma, Centar za socijalni rad Novi Grad Sarajevo
- Ševala Dokara, Pomoćnica Načelnika Službe kabineta Općinskog načelnika
- Taib Delalić, Pomoćnik Načelnika Službe za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo
- Sabina Hodžić, Šefica odsjeka u Službi za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo
- Amra Hašimbegović Vučković, viša stručna saradnica u Službi za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo
- Aida Rizvanović, Pomoćnica Načelnika Službe za opću upravu
- Sead Mujezinović, Šef Odsjeka za legalizaciju
- Samira Kazazović, Šefica Odsjeka
- Nalvedina Džanković, Šefica Odsjeka za sport
- Selma Serdarević, Šefica Odsjeka za obrazovanje
- Nedim Čovčić, Šef Odsjeka za informacione tehnologije
- Maja Muftić Dedović, Zamjenica Predsjedavajućeg Općinskog vijeća i Predsjednica Komisije za mlade
- Enes Peštek, JP Olimpijski bazen Otoka
- Samir Halilović, Direktor Udruženja za podršku osobama sa intelektualnim teškoćama na području Kantona Sarajevo OAZA
- Prim.dr. Merima Pašić, direktorica OJ Novi Grad, JU Dom Zdravlja KS - OJ Novi Grad Sarajevo
- Adisa Šuman, Pomoćnica Načelnika Službe za obrazovanje, kulturu i sport
- Džemaludin Kahrović, Pomoćnik Načelnika Službe za lokalnu samoupravu
- Ferid Nakić, Rukovodilac Službe za inspekcijske poslove
- Hajrija Gljiva, Šefica Odsjeka za stambene, imovinsko – pravne geodetske poslove i katastar nekretnina
- Fahra Zvizdić, Šefica Odsjeka za kulturu i društveni razvoj
- Barbara Aneta Čičković, Stručna savjetnica

Tematska grupa za Okoliš:

- Eldin Mehić, Konsultant za okoliš Adis Holjan, Služba civilne zaštite
- Dedović Emir, pomoćnik Načelnika, Koordinator izrade Strategije
- Anera Kečo, Stručna savjetnica, Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj
- Prof. dr. Muamer Halilbašić, konsultant za strateško planiranje
- Selma Dugalija, Viša stručna saradnica, Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj
- Adnan Dedić, Služba za lokalnu samoupravu

- Ajša Saračević, Predsjednica Komisije za prostorno uređenje i okoliš
- Muamera Srna i Amer Mešić, KJKP Vodovod i kanalizacija
- Amila Smajlović, KJKP Park
- Drago Jurić, Zamjenik Predsjedavajućeg Općinskog vijeća
- Elma Mujezinović, Viša stručna suradnica, Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj
- Nezir Hadžić, Služba civilne zaštite
- Sakib Džihanić, Šef odsjeka u Službi civilne zaštite
- Emir Omerović, Služba civilne zaštite
- Adis Holjan, Služba civilne zaštite
- Enes Džananović, Šef Odsjeka za urbanizam
- Kenan Bukva, Šef odsjeka za saobraćaj
- Ilda Tanjo i Mirna Lujnović, Zavod za planiranje razvoja KS
- Mirza Rešidović, Služba za investicije i komunalne poslove
- Mirza Selimbegović, Predsjedavajući Općinskog vijeća
- Namira Tanković, Služba za investicije i komunalne poslove
- Nermin Kahrović, Šef Odsjeka za javne, zelene i rekreativne površine
- Nijaz Salamović, vd Izvršni direktor Sektora za ekonomske, pravne i opšte poslove, KJKP Rad doo
- Šaćira Konak, Pomoćnica Načelnika Službe za zajedničke poslove

Prvi sastanak tima i konsultanata, održan je 16. avgusta 2021. Naredni korak je bilo formiranje relevantne dokumentacione osnove za socio-ekonomsku analizu, PEST, SWOT, TWOS i druge relevantne analize, konsultovanje relevantnih općinskih, kantonalnih, entitetskih, državnih, regionalnih, EU i međunarodnih dokumenata, metodologija, analiza, izvještaja, statističkih baza, analize vremenskih serija i presjeka bili su predmet rada Radnog tima i konsultanata.

Prva radionica tematskih radnih grupa fokusirala se na socio-ekonomsku analizu, identificiranje ključnih faktora i strateško fokusiranje.

- 1. septembar 2021. Tematska radna grupa Ekonomski razvoja
- 7. septembra 2021. Tematska radna grupa Društveni razvoj
- 7. septembar 2021. Tematska radna grupa Okoliš

Druga radionica tematskih radnih grupa sa fokusom na kreiranje vizije i postavljanje strateških ciljeva održana je:

- 15. septembar 2021. Tematska radna grupa Ekonomski razvoja
- 27. septembar 2021. Tematska radna grupa Društveni razvoj i 15.10.2021. fokus grupa putem zoom aplikacije
- 4. oktobar 2021. Tematska radna grupa Okoliš i 22.09.2021. fokus grupa

Radni tim je nakon održanih radionica i provedenih konsultacija sa svim relevantnim učesnicima oblikovao stratešku platformu.

Održani sastanci Izvršnog radnog tijela u sastavu:

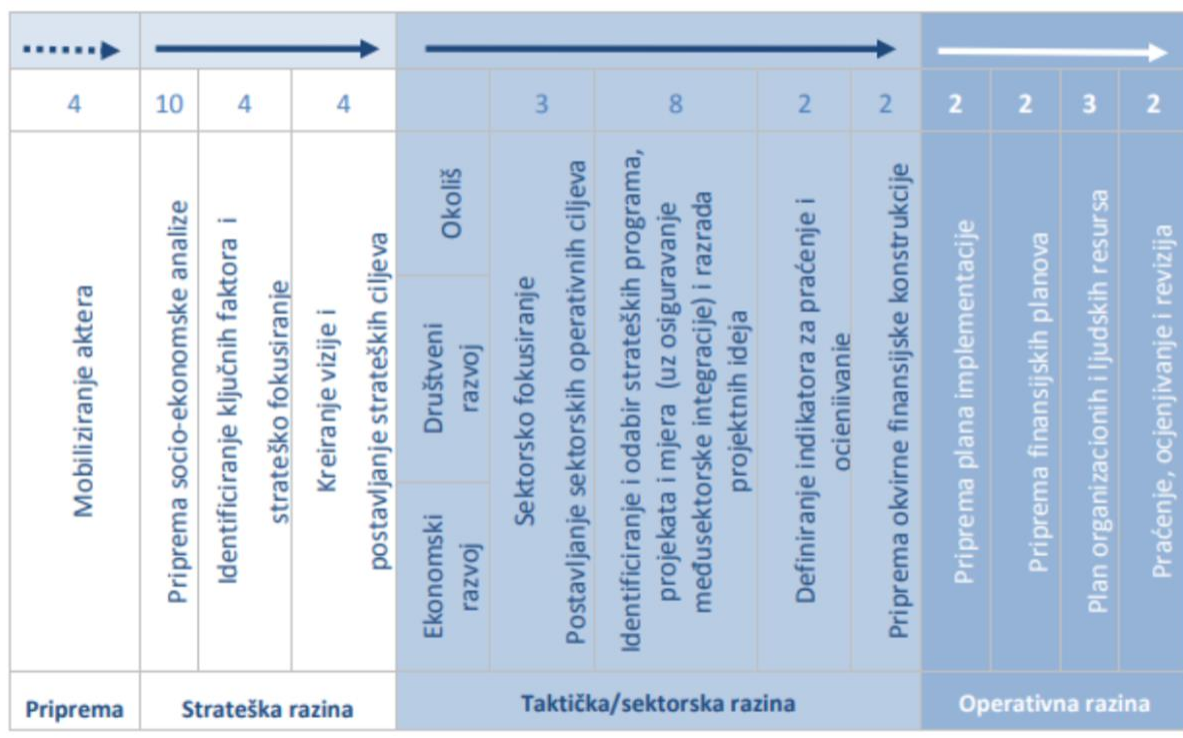
1. Mr. Semir Efendić, Općinski načelnik – Nosilac izrade
2. Emir Dedović, Pomoćnik Načelnika Službe za finansije i Službe za privredu
3. Jasmina Osmanković, Konsultantica za ekonomski razvoj
4. Muamer Halilbašić, Konsultant za strateško planiranje – Team leader
5. Emir Oković, Konsultant za društveni razvoj
6. Eldin Mehić, Konsultant za okoliš

7. Hazima Pecirep, Šefica Odsjeka za lokalni ekonomski razvoj
8. Anera Kečo, Stručna savjetnica
9. Selma Duglija, Viša stručna saradnica
10. Elma Mujezinović, Viša stručna saradnica

Termini sastanaka:

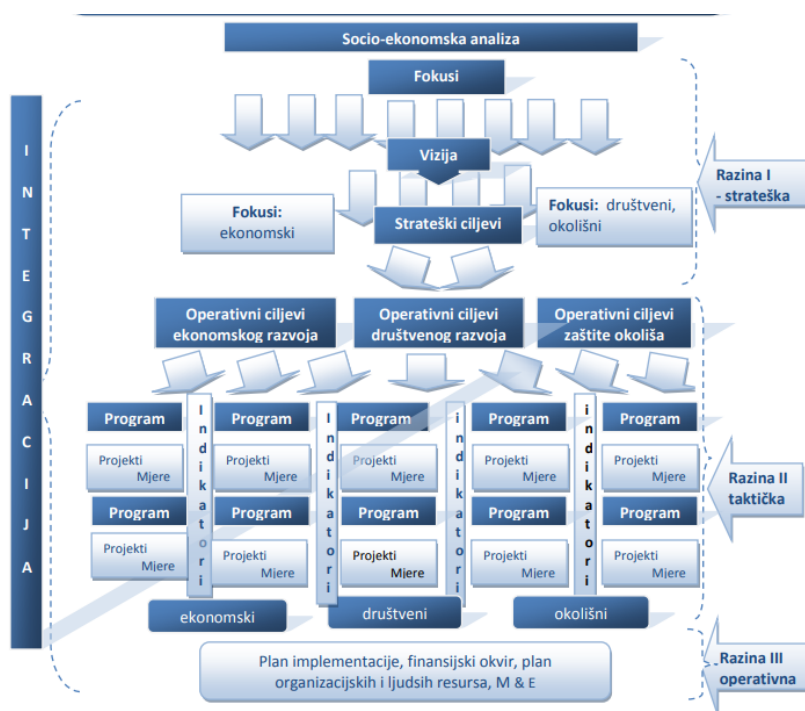
- 13.10.2021. – Situaciona analiza, podaci,
26.10.2021. – Situaciona analiza i SWOT matrica (Strateška platforma prvo predstavljanje) i
01.11.2021. – Usvajanje Nacrta Strateške platforme

Slika 1: Proces strateškog planiranja

Izvor: UNDP

Slika 2: Proces strateškog planiranja

Izvor: UNDP

Strateška platforma je temeljni dio Strategije, prva faza izrade strateškog dokumenta, kojim se usmjerava i olakšava dugoročni razvoj Općine i Kantona. Strateška platforma ima intersektorski karakter. Strateška platforma minimalno se sastoji od: situacione analize, uključujući i osvrt na stanje i usklađenost prostorno-planske dokumentacije, vizije razvoja i strateških ciljeva sa indikatorima.

Strateška platforma za Strategiju razvoja Općine Novi Grad Sarajevo 2021-2027. sadrži: pristup i metodologija, situaciona analiza (lokalni ekonomski razvoj, društveni razvoj, okoliš i javna infrastruktura, Budžet i javna administracija), zatim SWOT analiza i strateško fokusiranje za društveni razvoj, lokalni ekonomski razvoj, okoliš i javnu infrastrukturu, Budžet i javnu administraciju. Sastavni dio strateške platforme su vizija, strateški ciljevi i indikatori.

Poštovani su principi razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Federacije, i to: usklađenost (harmonija), odgovornost, efektivnost, efikasnost, otvoreni metod koordinacija, ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve građane u svim fazama razvojnog planiranja i upravljanja razvojem, horizontalna i vertikalna koordinacija među nadležnim institucijama u procesu razvojnog planiranja i upravljanja razvojem i usklađenost razvojnih prioriteta, komplementarnost koja podrazumijeva da se razvojne aktivnosti različitih institucija i nivoa vlasti međusobno nadopunjuju radi multiplikacije razvojnih efekata, partnerstvo, javnost, transparentnost svih nivoa vlasti u procesu razvojnog planiranja, implementacije, finansiranja, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o razvojnim procesima.

U procesu izrade korištena je relevantna metodologija (socio-ekonomska analiza, SWOT i TOWS analiza, PEST analiza, analiza vremenskih serija, analiza presjeka, analiza strukture, prikupljanje, obrada, selekcija i interpretacija podataka, radionice, identificiranje, studijsko iščitavanje, analiza, interpretacija relevantnih dokumenata (studije, strategije, analize, istraživanja, web stranice), intervjui - otvorenog tipa sa relevantnim osobama (osobe sa ekspertskim znanjem), istraživanja na terenu. Minimalno je analizirani period od tri godina, a u velikim broju slučajeva znatno duži vremenski period. Podaci su tamo gdje je to bilo moguće i relevantno analizirani po rodu. Dat je i poseban osvrt na ugrožene kategorije stanovništva. U dokumentu su utvrđena razvojna obilježja, problemi i potencijali područja Općine Novi Grad Sarajevo u kontekstu sagledavanja stanja i dinamike promjena, nivoa ujednačenosti teritorijalnog/sektorskog razvoja i komparacije sa Kantonom. Kao što je rečeno, korišten je metod SWOT analize, odnosno procjene unutrašnjeg (snage i slabosti) i vanjskog (prilike i prijetnje) okruženja u cilju utvrđivanja stvarnih faktora i potencijala za razvoj područja, odnosno sektora, te ograničenja i prepreka.

Na naprijed izloženim osnovama određeni su strateški pravci razvoja općine Novi Grad Sarajevo. Sastavni dio Strateške platforme je i vizija, koja predstavlja zajedničku fokusiranu predodžbu željene promjene do 2027. i koja se temelji na zaključcima situacione analize. Ona je osnov za utvrđivanje strateških ciljeva u funkciji postizanja vizije. Predloženi ciljevi su jasno formulirani i ostvarivi do 2027. godine.

Strateška platforma se, u skladu sa zakonom i relevantnim uredbama, upućuje na javne konsultacije u trajanju minimalno 30 dana. Nakon provedenih konsultacija, usaglašavanja strateške platforme, utvrditi će se prioriteta kao ključna polja i pravci djelovanja za ostvarivanje strateških ciljeva.

SITUACIONA ANALIZA

1. Općina Novi Grad Sarajevo

1.1. Nastanak i razvoj Općine

Nakon Drugog svjetskog rata Sarajevo je postalo glavni grad Republike Bosne i Hercegovine a proces industrijalizacije i deagrarizacije je rezultirao doseljavanjem stanovništva u gradove usljed čega je Sarajevo doživjelo značajne promjene u širenju gradskog teritorija i privrednom razvoju. Do 1948. godine Sarajevo je značajno proširilo svoj teritorij i obuhvaćalo je površinu od 120 km². U naredne tri decenije pripajanjem rubnih naselja površina Sarajeva je povećana na 2089 km². Godine 1978. Općina Centar je podijeljena na općine Centar i Stari Grad, a općina Novo Sarajevo na općine Novo Sarajevo i Novi Grad i od tada općina Novi Grad Sarajevo egzistira kao administrativna jedinica lokalne vlasti. Novonastala općina Novi Grad je obuhvatila industrijsko predgrađe i novoizgrađena naselja u Sarajevu. Graniči s općinama Novo Sarajevo, Ilidža, Vogošća i Ilijaš.

Nakon rata, Daytonskim mirovnim sporazumom, Bosna i Hercegovina je podijeljena na dva entiteta. Kanton Sarajevo pripada Federaciji BiH i čine ga devet općina uključujući i Općinu Novi Grad sarajevo. Zajedno sa općinama Centar, Stari Grad i Novo Sarajevo, Općina Novi Grad Sarajevo pripada administrativnoj jedinici Grad Sarajevo.

Za razvoj Općine Novi Grad Sarajevo posebno je značajan period intenzivne gradnje jer se vezuje za kandidaturu Sarajeva za održavanje XIV Zimskih olimpijskih igara 1984. godine. U tom periodu na prostoru općine izgrađena su naselja Alipašino polje, Mojnilo, Saraj polje i Dobrinja. Intenzivnu urbanu gradnju pratila je i gradnja novog kanalizacionog sistema, proširenje mreže vodosnabdijevanja, uvođenje gasa kao novog energenta i unapređenje mreže gradskog prometa. Drugu polovinu 1980-tih obilježila je politička i ekonomska kriza koja je kulminirala ratom i četverogodišnjom opsadom Sarajeva.

U periodu ratnih stradanja od 1992. do 1995. godine, Općina je pretrpjela devastiranja privrednih, stambenih i javnih objekata te nenadoknadive ljudske gubitke. Od 1996. godine, uporedo sa obnovom Sarajeva, otpočeo je period intenzivne obnove, oporavka i nove izgradnje općine Novi Grad Sarajevo. Općina Novi Grad Sarajevo danas ima karakter moderne lokalne samouprave i povoljnog ambijenta za život i poslovanje i generira mogućnost za razvoj planskog koncepta metropolitanskog prostornog dijela.

1.2. Geoprometni položaj

Općina Novi Grad Sarajevo je jedna od devet općina Kantona Sarajevo sa površinom od 47,2 km².

Područje općine Novi Grad Sarajevo je dio Sarajevskog polja, odnosno dio prostrane Sarajevsko - zeničke kotline, najvećeg terciarnog bazena u Dinarskom prostranstvu. Općina je okružena planinama Trebević i Igman sa jugozapadne i zapadne strane, te Humskim brdom sa sjeveroistočne strane. Graniči sa općinama Novo Sarajevo, Ilidža, Vogošća, Ilijaš i Istočno Sarajevo.

Slika 3: Mapa Općine Novi Grad Sarajevo

Općina je organizirana u 28 mjesnih zajednica, i to: Staro Hrasno, Čengić Vila, Otoka, Švrakino Selo I, Švrakino Selo II, Švrakino Selo III, Aneks, Ali-pašino Polje A-I, Ali-pašino Polje A-II, Ali-pašino Polje B-I, Ali-pašino Polje B-II, Ali-pašino Polje CI, Ali-pašino Polje C-I, Ali-pašino Polje C-II, Saraj-Polje, Olimpijsko Selo, Dobrinja A, Dobrinja B, Dobrinja C, Dobrinja D, Buća Potok, Dolac, Ali-pašin Most I, Ali-pašin Most II, Briješće, Naselje heroja Sokolje, Dobroševići i Reljevo.

Prosječna nadmorska visina na kojoj se Općina nalazi je 507 m, sa najvišom tačkom od 850 m na brdu Žuč i najnižom od 482 m u Reljevu, na sjeveru općine. Zemljište je vrlo složene geološke građe. Na području općine Novi Grad nalaze se otvoreni vodotoci rijeke Miljacke, Dobrinje i Bosne, i potoka Rječica, Buća potok i Lepenica čiji vodostaj varira tokom godine zbog konfiguracije tla i vodostaja pritoka.

Nagibi terena, izraženi u postocima, kreću se u sljedećim procentima i to: 0-10% (36,5% teritorije); 10-20% (15,9% teritorije); 20-30% (21,4%); 30-40% (15,6 %); 40-50% (7,1%); >50% (3,5 % teritorija općine).

Ravni dijelovi čine 22,8 % teritorija Općine, tereni istočne ekspozicije 8,1% teritorija, južne (JI, J, JZ) 39,4%, zapadne 11,4% i sjeverne (SZ, S, SI) 18,3%.

1.3. Klimatske karakteristike

Grad Sarajevo je smješten u uskoj kotlini rijeke Miljacke, što rezultira posebnim klimatskim karakteristikama ovog područja. Uslijed vertikalne razuđenosti reljefa moguće je izdvojiti padinski i kotlinski dio grada što dovodi do modifikacije klime i pojave mikroklike pojedinih dijelova grada. Ovakav morfološki sklop terena uzrokuje smanjen intenzitet i učestalost vjetrova, a samim tim i na prirodnu ventilaciju, stvaranje jezera hladnog zraka, inverziju temperature, pojavu toplotnog otoka u užem dijelu grada i pojavu lokalnih vjetrova.

Srednja godišnja vrijednost temperature zraka u Sarajevu (na Bjelavama 630 m) iznosi +10,3°C. Najhladniji mjesec je januar sa srednjom temperaturom od +0,2°C, a najtopliji je juli sa srednjom temperaturom od +20,1°C. Prosječna godišnja količina padavina iznosi 972mm. Raspodjela zračnih strujanja je u velikoj

mjeri uslovljena reljefom tako da u Sarajevu prevladavaju istočni i zapadni vjetrovi, što je svakako u vezi sa otvorenošću sarajevske kotline u smjeru istok-zapad.

Područje Sarajeva nalazi se pod utjecajem srednje-europske kontinentalne klime sa sjevera i mediteranske klime s juga. Isprepletenost ovih utjecaja, kao i raznovrsnost reljefa daju ovom području odlike umjereno kontinentalne klime. Grad Sarajevo je smješten u uskoj kotlini rijeke Miljacke, što rezultira posebnim klimatskim karakteristikama ovog područja. Uslijed vertikalne razuđenosti reljefa moguće je izdvojiti padinski i kotlinski dio grada što dovodi do modifikacije klime i pojave mikroklimе pojedinih dijelova grada. Ovakav morfološki sklop terena uzrokuje smanjen intenzitet i učestalost vjetrova, a samim tim i na prirodnu ventilaciju, stvaranje jezera hladnog zraka, inverziju temperature, pojavu toplotnog otoka u užem dijelu grada i pojavu lokalnih vjetrova.

Godišnji hod temperature zraka ima dosta uravnotežen porast od januara do jula i izražen pad prema decembru. Apsolutna max. temperatura zraka prema podacima za 2019. iznosi 37,5 a minimalna -12,1 stepen C. Količina padavina iznosi 850 lm a broj dana sa padavinama, > 0,1 mm je 178 dok je broj dana sa snježnim pokrivačem > 1cm je 50.

Prosječna godišnja temperatura u Sarajevu iznosi 11,7 stepeni a relativna vlažnost zraka je 67 procenata. Godišnja amplituda je 20.4 stupnjeva i to je veličina temperaturnog intervala unutar koga se nalaze vrijednosti srednjih mjesečnih temperatura zraka svih mjeseci. Relativno visoka kolebanja temperature zraka ukazuju da Sarajevo ima odlike i kontinentalne klime. Ljeta su topla, a zime relativno hladne. Međutim, zbog izraženijeg termičkog utjecaja Jadranskog mora, jesen je toplija od proljeća.

U pogledu oblačnosti, čiji godišnji hod je u obrnutom odnosu s temperaturom zraka i trajanjem sijanja Sunca, Sarajevo spada u umjereno oblačna mjesta s prosječnom godišnjom vrijednosti od 59%. Najoblačniji je decembar s 75%, a najvedriji august s 37%. Suprotno ovome, najsunčaniji mjesec je august s 270 sati trajanja sijanja Sunca, dok u decembru ono iznosi u prosjeku samo 41 sat. Prema godišnjem prosjeku, koji iznosi 2013 sati, Sarajevo se svrstava u srednje sunčane gradove.

Zračna strujanja u Sarajevu su uvjetovana složenim reljefom i kao izravna posljedica toga je njihova velika modificiranost, kako po pravcu, tako i po brzini. Dominantni pravci vjetra su jugoistočnog i zapadnog kvadranta.

Padavina u Sarajevu ima u svim godišnjim dobima i svim mjesecima i u prosječnoj godišnjoj raspodjeli su dosta ravnomjerno raspoređene. Prosječna godišnja količina padavina iznosi 850 l/m² a broj dana sa padavinama, > 0,1 mm je 178. U godišnjoj količini padalina znatnog učešća imaju padaline od snijega i broj dana sa snježnim pokrivačem > 1cm je 50.

1.4. Geološke karakteristike

Prirodni zemljišni profil područja općina Novi Grad Sarajevo je u velikoj mjeri izmijenjen najrazličitijim oblicima antropogenog djelovanja, čak je na nekim mjestima i potpuno uništen. Najzastupljeniji tipovi tla su antropogena, te uglavnom forme iluvijalnog, aluvijalnog i semiglejnog tla.

U ravničarskom dijelu Općine pojavljuju se aluvijalna karbonatna pjeskovita tla. To su najmlađa tla i vrlo su pogodna za razne povrtlarske kulture. Visokovrijedna zemljišta I, II i III bonitetne kategorije imaju malo učešće u ukupnoj površini kantona i prostorno su ograničena na površine općina Ilidža i Novi Grad Sarajevo.

Na osnovu seizmotektonske karte BiH područje Sarajeva izdvojeno je pod 7^oMC S. Ova vrijednost je izračunata za srednje uslove tla, što znači da bi trebalo obratiti pažnju na prirast seizmičkog intenziteta u lošim sredinama.

1.5. Stanovništvo i demografske karakteristike i kretanja

Demografske karakteristike čine izuzetno bitan elemenat društveno-ekonomskog razvoja. Stanovništvo je osnovni faktor razvoja obzirom da se za isti vezuje kontingent radne snage koja pokreće i usmjerava djelatnosti na jednom području. U okviru demografske strukture razlikujemo obilježja stanovništva u vidu broja i gustine naseljenosti područja, starosne i rodne zastupljenosti, prirodnog priraštaja i kretanja stanovništva, što su faktori relevantni za društveno-ekonomsku razvijenost područja općine i šire.

Analizom pomenutih demografskih elemenata dolazimo do ocjene stanja na području općine u vidu ocjene nivoa društvene razvijenosti. Istovremeno utvrđujem slabosti u demografskoj strukturi iz čega proizlaze pravci djelovanja i odgovora na ključne izazove kada je u pitanju stanovništvo i širi kontekst u općini Novi Grad Sarajevo.

1.5.1. Stanovništvo i gustina naseljenosti

Prema zvaničnoj procjeni² broja stanovnika, sredinom 2020. godine u Općini Novi Grad Sarajevo je živilo 122.751 stanovnika, što je za 2,81% više stanovnika u odnosu na 2015. godinu u kojoj je bilo 119.307 stanovnika. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine u tadašnjoj Općini Novi Grad Sarajevo je živjelo 135.733 stanovnika, dok je prema popisu iz 2013. godine u Općini živjelo 118.553 stanovnika.

Tabela 1: Broj stanovnika Općine Novi Grad Sarajevo 1991-2020.

Godina	Broj stanovnika
1991	135.773
2013	118.553
2015	119.307
2016	119.694
2017	120.314
2018	121.297
2019	122.049
2020	122.751

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2015-2020; Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2019. godine.

Ratna dešavanja od 1992-1995. godina ostavile su značajan uticaj na kretanje stanovništva, uključujući i Općinu Novi Grad Sarajevo, što je vidljivo putem poređenja zvaničnih rezultata popisa provedenih 1991. i 2013. godine. Broj stanovnika u 2013. godine je za 12,69% manji u odnosu na broj stanovnika iz 1991. godine. Sa druge strane, kroz relevantni posmatrani period 2015-2020. godina, uočava se trend porasta broja stanovnika što Općinu Novi Grad Sarajevo stavlja na poziciju sredina sa pozitivnim kretanjima broja stanovnika. Prosječan godišnji porast stanovništva u ovoj općini iznosi 0,59% i zaključno sa 2020. godinom broj stanovnika je na nivou 90,41% predratnog broja stanovništva.

² Izvor: Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2020, Federalni zavod za programiranje razvoja

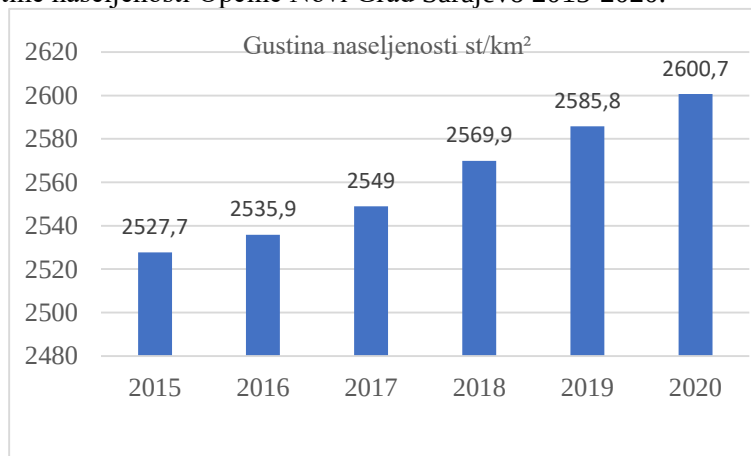
Slika 4: Pregled kretanja broja stanovnika Općine Novi Grad Sarajevo 1991-2020.

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2015-2020; Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2019. godine.

U odnosu na područje Kantona Sarajevo najveći broj stanovnika obuhvata Općina Novi Grad Sarajevo čije stanovništvo čini 29% stanovništva Kantona. Polazeći od površine općine (47,2km²) gustina naseljenosti u Općini Novi Grad Sarajevo u 2020. godini je na nivou od 2600,7 st/km² i u odnosu na 2015. godinu (2527,7 st/km²) porasla je za 2,9%. Po gustini naseljenosti u Kantonu Sarajevo (prosjek u Kantonu 329,2 st/km²), Općina Novi Grad je na drugom mjestu, iza Općine Novo Sarajevo (6472,4 st/km²). Uzevši u obzir OECD kriterije Općina Novi Grad se može okarakterisati kao pretežno urbano područje sa tendencijom i potencijalom za povećanje stepena urbanizacije.

Slika 5: Pregled gustine naseljenosti Općine Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2015-2020; Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2019. godine.

1.5.2. Struktura stanovništva

Za izradu ove analize strukture stanovništva najznačajnija je biološka struktura jer daje osnove sadašnjeg i budućeg demografskog i socio-ekonomskog razvoja određenog područja. Biološka struktura obuhvata analizu starosne dobi stanovništva i polnu strukturu.

Starosnu struktura stanovništva starosne dobi do 14 godina, nakon početnog pada u posmatranom periodu (2015-2016), karakteriše blagi rast stanovništva u procentu od 0,63% godišnje. Zastupljenost ove kategorije starosti stanovništva u ukupnom broju stanovnika u 2020. godini je na nivou 15,9% učešća u strukturi stanovništva. Radno-sposobno stanovništvo starosne dobi 15-64 u ukupnoj strukturi stanovništva učestvuje sa 67,05% i uočava se kontinuirani blagi pad ukupnog broja stanovništva ove dobne kategorije godišnje u prosjeku od 0,39%. U odnosu na kategoriju stanovništva starosti iznad 65 godina prisutan je trend povećanja u procentu od 32,05% u odnosu na 2015. godinu.

Promjene ukupne starosne strukture su najizraženije u ovoj starosnoj kategoriji preko 65 godina. Indeks starenja stanovništva koji je na nivou od 103,7 i potvrđuje činjenicu povećanja udjela starog stanovništva. Povećanje indeksa starosti u posmatranom periodu je na nivou od 36,4 indeksnih poena. U slučaju jednakih učešća mladih i starijeg stanovništva ovaj indeks iznosi 100. Smatra se da indeks starenja čija je vrijednost veća od 0,40 (ili 40%) ukazuje na populaciju koja je zašla u proces starenja. Ovo ukazuje na prisustvo trenda starenja stanovništva, prisutnosti elemenata stacioniranog i regresivnog tipa stanovništva i negativnog prisustva pada opće stope aktivnog stanovništva, a što ujedno ukazuje na potencijalne pravce usmjeravanja populacijskih i razvojnih politika.

Tabela 2: Starosna struktura stanovnika Općine Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

Godina	0-14	15-64	65+
2015	21.131	83.961	14.213
2016	19.044	82.857	17.793
2017	19.077	82.707	18.530
2018	19.278	82.699	19.320
2019	19.380	82.576	20.093
2020	19.520	82.316	20.915

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama, Sarajevo 2021; Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2019. godine.

Rodna struktura stanovništva općine Novi Grad Sarajevo prema procjenama prati trendove u Kantonu Sarajevo. Prema zvaničnim procjenama³ omjer spolne strukture stanovništva se kontinuirano kreće u gotovo uravnoteženom omjeru od čega su žene 52,75%, a muškarci 47,25% stanovništva. Višak ženskog stanovništva je najizraženiji u starijoj populaciji, dok je broj žena u populaciji (0 - 14 godina) bio manji od broja muškaraca. Odnos ženskih kontingenata stanovništva značajan je pokazatelj stanja i potencijala biodinamičke aktivnosti i snage same populacije. Udio ženske zrele populacije (15 - 64 godine) u ukupnom stanovništvu iznosi 34,8%.

1.5.3. Prirodno kretanje stanovnika

Prirodni priraštaj stanovništva općine Novi Grad Sarajevo pokazuju u periodu 2015-2020. godine pozitivan prirodni priraštaj, uz činjenicu da je u 2020. godini prisutan negativan rezultat. U posmatranom periodu (posljednjih 6 godina) općina Novi Grad Sarajevo je na osnovu pozitivnog prirodnog priraštaja dobila 540 stanovnika, što je procenat od 0,45 % stanovnika iz 2015. godine. Cijeneći negativne trendove prirodnog priraštaja u Bosni i Hercegovini, pozitivan rezultat je kvalitet općine Novi Grad Sarajevo ali istovremeno ostvareni procenat priraštaja ukazuje na potrebu kreiranja politika u ovom dijelu.

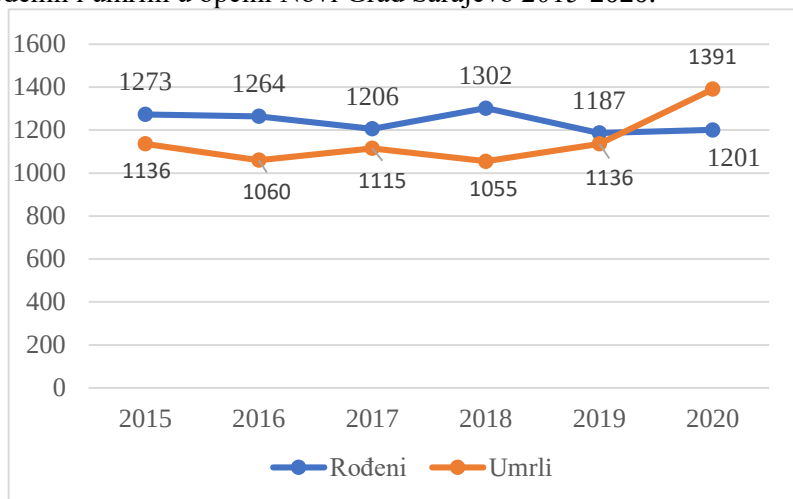
Prosječan broj rođenih u periodu 2015-2020. godina ja na nivou 1.238,8 živorođenih, dok je prosječan broj umrlih u istom periodu 1.148,8. Razmatrano u promilima u 2020. godini stopa nataliteta je iznosila 9,8 i u odnosu na 2015. godinu (10,7) manja je za 8,42%. Stopa mortaliteta iskazana u promilima u 2020. godini

³ Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama, Sarajevo 2021

je iznosila 11,3 i veća je u odnosu na 2015. godinu (9,5) za 15,3%. Očigledno je da je pojava pandemije COVID-19 negativno uticala na elemente pozitivnog prirodnog priraštaja stanovništva u 2020. godini.

Podaci o polnoj strukturi rođenih pokazuju veći broj rođene muške za 4,19% u odnosu na rođenu žensku djecu u posljednjih šest godina. U odnosu na polnu strukturu umrlih broj ženskih osoba je veća za 2,82% u odnosu na umrle muške osobe.

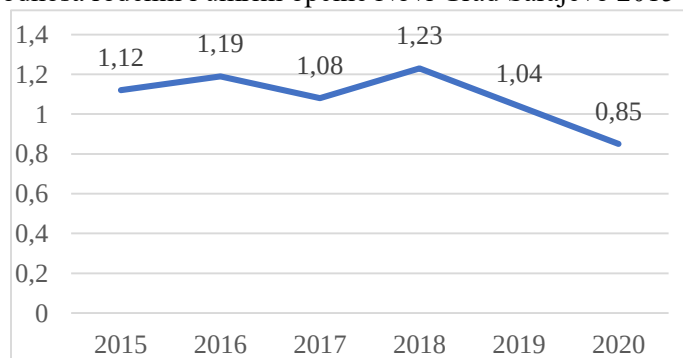
Slika 6: Pregled rođenih i umrlih u općini Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama, Sarajevo 2016-2021; Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2019. godine.

Cijeneći potrebu kvantificiranja prirodnih promjena porasta ili pada stanovnika potrebno je smjer prirodne produkcije stanovništva postaviti u kontekst omjera rođenih na 100 umrlih osoba što se iskazuje putem vitalnog indeksa, koji je u 2015. godini bilježio vrijednost od 1,12 a u 2020. godini iznosio je 0,85. Vitalni indeks ukazuje i na prosječne vrijednosti prirodnog kretanja stanovništva općine Novi Grad Sarajevo.

Slika 7: Vitalni indeks odnosa rođenih i umrlih općine Novi Grad Sarajevo 2015-2020.

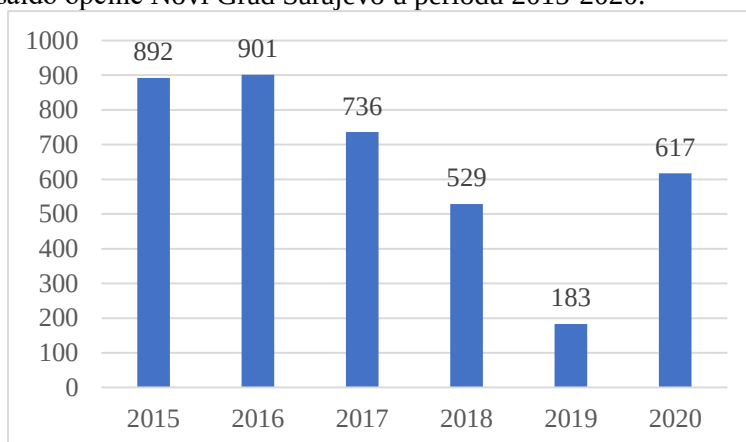
Izvor: Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2019. godine.

1.5.4. Migracije

Broj stanovnika u smislu rasta ili pada, pored prirodnog priraštaja, zavisi i od strukture migracionog salda. Migracije su izuzetno kompleksna komponenta stanovništva i njegovog razvoja. Dostupni podaci ukazuju na pozitivnu migracionu stopu koja uz prirodni priraštaj u Kantonu Sarajevo i općini Novi Grad Sarajevo kao najmnogoljudniju općinu.

Podaci o ukupnim migracijama (unutrašnjim i vanjskim) za KS za period od 2014. do 2019. godine pokazuju da se u Kanton doselilo 54.271 osoba, a odselilo 48.696 osoba, što daje pozitivan migracijski saldo od 5.575. Najveći pozitivan migracijski saldo je ostvaren u općini Novi Grad čiji saldo u periodu 2015-2020. godine iznosi 3.858 osoba.

Slika 8: Migracioni saldo općine Novi Grad Sarajevo u periodu 2015-2020.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama, Sarajevo 2016-2021

Uspoređivanjem podataka o broju stanovnika po popisima stanovništva iz 1991. i 2013. godine, uključujući i broj stradalih tokom ratnih dešavanja i podatak⁴ da je saldo vanjske migracije u Kantonu Sarajevo za period 2015-2019. godina bio 2.425 osoba, procjenjuje se da je broj lica koja žive u inostranstvu preko 5000 (prvenstveno u zemljama EU). Neizgrađenost mehanizma putem kojeg bi se utvrdio tačan broj dijaspora predstavlja smetnju u definisanju politika u oblasti migracija.

U kontekstu aktuelnih vanjskih migracija i provedenih anketa najčešće navođeni razlog boravka u inostranstvu je posao, prinudni razlozi, porodični razlozi kao i školovanje u manjem procentu. Generalno, stanje u oblasti migracija ukazuje na prihvatljivost ambijenta života u općini Novi Grad, kvalitetu razvojnih usmjerenja i pravac daljnjeg kreiranja politika u ovom kontekstu.

- Općina Novi Grad Sarajevo bilježi konstantan rast stanovništva. Broj stanovnika u 2020. godini u odnosu na 2015. godinu je veći za 2,81 % i rezultat je pozitivnog prirodnog priraštaja i pozitivnih migracionih kretanja karakterističnih za ovu općinu sa godišnjim prosječnim povećanjem od 0,59%.
- Gustina naseljenosti u općini Novi Grad Sarajevo u 2020. godini je na nivou od 2600,7 st/km² i u odnosu na 2015. godinu (2527,7 st/km²) porasla je za 2,9%. Po gustini naseljenosti općina Novi Grad se može okarakterisati kao pretežno urbano područje sa tendencijom i potencijalom za povećanje stepena urbanizacije.

⁴ Zavod za programiranje razvoja Kantona Sarajevo, Strategija razvoja Kantona Sarajevo 2021-2027. godina.

- Prirodni priraštaj je na nivou konstantnih brojeva uz blagu tendenciju smanjenja broja novorođenih, a sa druge strane uočava se povećanje broja smrtnosti naročito u godinama pojave pandemije COVID-19. Pomenuti trendovi smrtnosti su uticali i na pad vitalnog indeksa u posljednim godinama posmatranog perioda.
- U starosnoj strukturi stanovništvo starosne dobi do 14 godina je zastupljeno sa 15,9% učešća, i iskazuje rast u procentu od 0,63%. Radno-sposobno stanovništvo starosne dobi 15-64 u ukupnoj strukturi stanovništva učestvuje sa 67,05% i uočava se kontinuirani blagi pad ukupnog broja stanovništva ove dobne kategorije godišnje u prosjeku od 0,39%. U odnosu na kategoriju stanovništva starosti iznad 65 godina prisutan je trend povećanja u procentu od 32,05% u odnosu na 2015. godinu.
- Indeks starenja stanovništva koji je na nivou od 103,7 i potvrđuje činjenicu povećanja udjela starog stanovništva. Povećanje indeksa starosti u posmatranom periodu je na nivou od 36,4 indeksnih poena. U slučaju jednakih učešća mladih i starijeg stanovništva ovaj indeks iznosi 100. Ovo ukazuje na prisutvo trenda starenja stanovništva, prisutnosti elemenata stacioniranog i regresivnog tipa stanovništva i negativnog prisustva pada opće stope aktivnog stanovništva
- Bilježi se pozitivan migracioni saldo. Najveći pozitivni migracijski saldo u kantonu Sarajevo je ostvaren u općini Novi Grad Sarajevo čiji saldo u periodu 2015-2020. godine iznosi 3.858 osoba. Ovo se najvećim dijelom odnosi na unutarnje migracije i ukazuje na atraktivnost općine Novi Grad Sarajevo.
- Pored činjenice da ne postoji evidencija broja stanovništva sa područja općine koje živi u dijaspori procjene ukazuje da se radi o značajnom broju koji u smislu potencijala razvoja može predstavljati značajan

1.5.5. Ključni demografski izazovi

U demografskom pogledu na području Općine Novi Grad Sarajevo uočava se sa nekoliko izazova, među kojima su dominantni problemi:

- Dilema fokusiranja kreiranja demografskih politika usmjerena je na uspostavljenje balansa između potrebe povećanja populacije ili potrebe obezbjeđivanja kvalitetnijeg ambijenta življenja;
- Demografsko starenje strukture stanovništva;
- Trendovi smanjivanja vitalnog indeksa;
- Neuvezanost i nedostatak podataka o stanovništvu u inostranstvu, uz pretpostavku o pojačanom odlasku stanovništva, prevashodno mladih i obrazovanih u zemlje Evropske unije.

2. Lokalni ekonomski razvoj

Općina Novi Grad Sarajevo je u kontinuitetu posvećena lokalnom ekonomskom razvoju posebno kreiranju ambijenta unosnog poslovanja. Lokalni ekonomski razvoj je definisan kao prvi strateški cilj razvoja Općine Konkurentna privreda koja će generirati nova, kvalitetna radna mjesta. U realizaciji ovog cilja, a u skladu sa dobrim praksama lokalnog ekonomskog razvoja i relevantnim recentnim teorijama, Općina se fokusirala na generiranje poslovnog okruženja pogodnog za unosno poslovanje i kreiranje odgovarajućih radnih mjesta.

U tom kontekstu Općina svim zainteresovanim transparentno i ažurno stavlja na uvid relevantne informacije, kao što su: osnovni pokazatelji i strateški dokumenti, sektorske aktivnosti/studije, vodič za registraciju poslovnih/obrtničkih djelatnosti/aktivnosti, vodič za građenje, propise/cjenovnike, izvještaje/planove Općine, pregled korisnih linkova relevantnih za poslovno odlučivanje. Pored toga podršku lokalnom ekonomskom razvoju osiguravaju Služba za privredu i lokalni razvoj, koja djeluje preko Odsjeka za privredu, poljoprivredu i poslovne prostore i Odsjek za lokalni ekonomski razvoj, zatim Centar za razvoj biznisa. Služba za privredu i lokalni razvoj vrši upravno - pravne poslove i provodi utvrđenu politiku iz oblasti privrede, vodi registar o izdatim odobrenjima za rad, predlaže i sprovodi utvrđenu politiku u oblasti organizovanja i upravljanja poslovnim prostorima kao i kontrolu racionalnog korištenja prostora koji su vlasništvo Općine, vodi brigu o prirodnim i poljoprivrednim resursima Općine i razvoju programa za unapređenje stanja u ovoj oblasti, sprovodi općinsku politiku utvrđenu Strategijom razvoja Općine iz domena lokalnog ekonomskog razvoja, obezbjeđuje kontinuirano praćenje provedbe strateških planskih dokumenata, ažurira i inicira razradu projektnih prijedloga iz oblasti privrede i ekonomskog razvoja, vrši analizu potreba privrednog sektora na teritoriji općine sa profilom radne snage i oblika podsticaja privrede i poduzetništva, prati trendove i mogućnosti ponuda institucija za stručnu dokvalifikaciju odraslih u skladu sa stvarnim potrebama tržišta, odnosno realnog sektora, analizira i planira mjere za podsticaj privredi, planira i realizira promociju općinskih mjera podsticaja privredi, prikuplja programe i izvještaje o stepenu realizacije sektorskih strategija i izvještava, prikuplja akcione planove i programe rada službi i objedinjuje ih za potrebe općinskog načelnika, organizuje i koordinira rad Centra za razvoj biznisa, organizuje izradu cjelokupnih promotivnih materijala općine iz domena privrede, poduzetništva, lokalnog ekonomskog razvoja, obezbjeđuje izradu aplikacija po standardnim procedurama za finansiranje projektnih prijedloga Općine, prati program uređenja građevinskog zemljišta, koordinira sa Službom za urbanizam, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina kod izdavanja odobrenja za građenje za privredne objekte, priprema prezentacija i promocija projekata i općine potencijalnim investitorima i svim drugim zainteresovanim stranama, prati javne pozive iz domena privrede, poduzetništva i lokalnog Ekonomskog razvoja i drugih domena usko vezanih za navedene, planira i provodi projekte sa eksternim partnerima i organizacijama iz domena privrede i lokalnog ekonomskog razvoja u interesu lokalne zajednice, obavlja i druge poslove iz nadležnosti privrede i lokalnog ekonomskog razvoja⁵

Posebne aktivnosti Službe za privredu i lokalni ekonomski razvoj u funkciji kreiranja poslovnog okruženja pogodnog za unosno poslovanje i na tim osnovama osnaživanje lokalnog ekonomskog razvoja u prethodnom periodu bile su⁶

- Razvijanje male privrede kroz izdavanje saglasnosti za rad, utvrđivanje namjene djelatnosti i provođenje politike poslovnih prostora u vlasništvu Općine
- Aktivna politika podrške poljoprivredi, naročito proizvodnji hrane kroz agrobiznise i mjere podsticaja
- Posebni edukativni programi i praktična nastava za postojeće i potencijalne poljoprivrednike
- Podrška provedbi specifičnih projekata razvoja - Bosanska tržnica, saradnja sa dijasporom, razvijanje turističkih resursa i projekti od regionalnog značaja

⁵ <https://www.novigradsarajevo.ba/>

⁶ <https://www.novigradsarajevo.ba/>

- Strateški pristup upravljanju lokalnim ekonomskim razvojem (LER)
- Nove strategije komunikacije sa poslovnom zajednicom
- Promocija i provedba mjera podsticaja LER-u
- Aktivna politika zapošljavanja, podrška malim i srednjim preduzećima kroz povoljne kreditne linije, podrška Start up biznisima, podrška u zapošljavanju pripravnika, organizacija poslovnih događaja i sl.
- Razvoj partnerstava u provedbi projekata LER-a

Centar za razvoj biznisa Novi Grad Sarajevo se organizaciono vodi pri Službi za privredu i lokalni ekonomski razvoj u okviru Odsjeka za lokalni ekonomski razvoj (LER) i predstavlja specifičan ured snažne podrške poslovnog sektoru i nezaposlenim osobama. Situiran je kao ured sa posebnom namjenom, pogodan za brzu neposrednu komunikaciju sa korisnicima usluga iz poslovnog sektora i zajednice, u sektoru lokalnog ekonomskog razvoja. Smješten je u novom uredu u rekonstruisanom prizemlju zgrade Općine, uređen prema unificiranom rješenju za neposredan rad sa strankama u vezi svih funkcija Općine Novi Grad Sarajevo, koristeći prednosti lakše razmjene informacija i korištenje informacionih tehnologija, na podizanju ukupne efikasnosti rada. Centar je stalno na usluzi zainteresovanim klijentima, svim subjektima koji rade u vladinom, nevladinom i poslovnom sektoru na razvijanju poduzetništva, besplatno svaki radni dan. Centar informiše, prezentuje, vrši poslovno lobiranje. Oblici njegovog rada su: neposredna komunikacija (susreti i sastanci sa privrednicima, početnicima u biznisu i građanima), fizički uvid, koordinacija sa vezanim službama, naročito sa Službom za urbanizam, imovinsko-pravne poslove i katastar nekretnina, Službom za investicije i komunalnu infrastrukturu, prezentacija, vođenje evidencije klijenata kroz sve oblike rada elektronski i fizički.

Ključna usluga Centra⁷ je e-komunikacija sa privrednicima koja se odvija putem više od 800 email adresa, a podrazumijeva redovno prikupljanje i izdvajanje poslovnih informacija bitnih za uspješno poslovanje i slanje putem e-mail adresa privatnih privrednih subjekata. Takođe, vrši se sedmično izdvajanje najznačajnijih informacija i njihovo objavljivanje na službenoj web stranici Općine Novi Grad Sarajevo. Uspostavljena višegodišnja praksa obuhvata širenje poslovnih informacija vezano za poslovno okruženje, informacije iz Općine, značajne poslovne događaje, javne pozive, edukativne programe. Raspoloživa kontaktna baza privrednih subjekata sačinjena je na bazi javno dostupnih podataka, postavljena na web stranicu Općine, u odjelu za privredu i redovno se ažurira. Pomenuta praksa je vrlo dobro prihvaćena kod velike većine privrednika⁸. Pored toga Centar radi na distribuciji informativno-promotivnih materijala iz Općine i ostalih institucija (SERDA, Privredna komora kantona Sarajevo, Privredna Komora Federacije Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za zapošljavanje, Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo...) prikupljaju se informativno edukativni materijali za početnike u biznisu, privrednika, ranjivu populaciju, mlade, žene itd., a koji su od značaja za lokalno ekonomski razvoj. Centar pruža savjetodavne i mentorske usluge.

Centar predstavlja prvu tačku podrške lokalnom ekonomskom razvoju, mjesto neposrednih sastanaka sa privrednicima, početnicima u biznisu (startup) i svima onima koji uopšte razmišljaju o biznisu. Centar vrši ažuriranje sadržaja WEB stranice za privredu i LER, učestvuje u kreiranju promotivnih materijala, vrši distribuciju promotivnih materijala LER-a, učestvuje u organizaciji posebnih poslovnih događaja vezanih za promociju LER-a, usmjeravanje stranke, koordinaciju i vođenje evidencije o korisnicima usluga, koordinaciju sa ostalim službama u Općini. Centar anketira privrednike iz oblasti LER-a, radi unapređenja pružanja usluga Općine, poboljšanja informisanosti, a sve sa ciljem da se učini korak ka približavanju poslovnog sektora lokalnim vlastima i kreiranju i provedbi mjera koje podstiču poslovni razvoj.⁹

⁷ <https://www.novigradsarajevo.ba/>

⁸ <https://www.novigradsarajevo.ba/>

⁹ <https://www.novigradsarajevo.ba/>

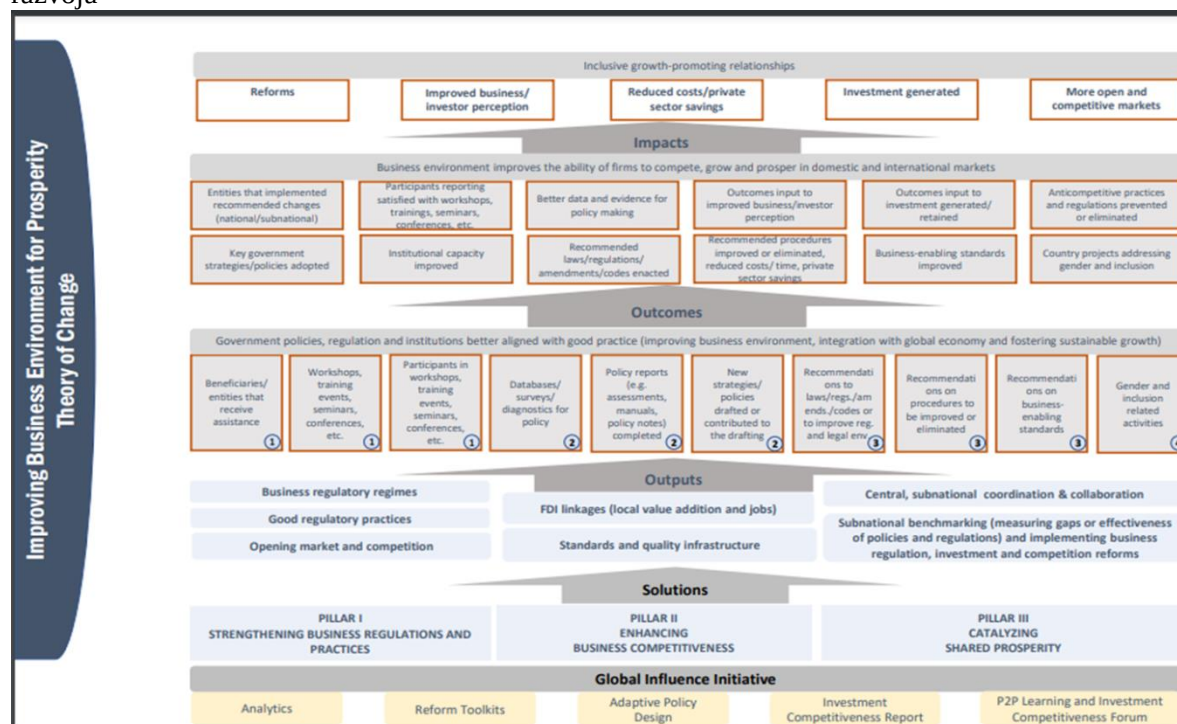
Općina je posvećena i otvorena prema poslovnoj zajednici. U tom kontekstu kontinuirano provodi analize i ankete o potreba privrednika na njenom području.¹⁰ Privrednici koji djeluju na području Općine Novi Grad Sarajevo ističu da je za biznis posebno korisno:

- Ulaganje u infrastrukturu poslovne zona;
- Regresiranje dijela kamatne stope,
- Sufinansiranje obuke nezapsolenih osoba za poznatog poslodavca
- Sufinansiranje zapošljavanja pripravnika, troškova
- Savjetovanje mentorstvo
- Aktivnosti vezane za tržište rada (podizanje kvaliteta radne snage – obrazovanje, znanje, vještine, rad sa na tržištu teško zaposlivim kategorijama)

Općina je snažno orijentirana prema novim tehnologijama i kreativnom sektoru usluga¹¹, što se manifestira jasnim odgovorom na pitanje zašto bi investitori koji svoj razvoj temelje na novim tehnologijama i kreativnim uslugama trebali investirati upravo na ovom prostoru. Posebno se naglašavaju: talent, kreativnost, vještina, tolerancija, radna etika, kolaborativno i inovativno okruženje, geoprometni položaj i pristup lokalnom i regionalnom tržištu, broj stanovnika i demografska obilježja, infrastruktura, prostor, efikasna administracija, podrška Općine, menadžment općine posvećen lokalnom ekonomskom razvoju.

U svojim aktivnostima vezanim za lokalni ekonomski razvoj Općina se fokusira na poboljšavanje poslovnog okruženja kao ključa inkluzivnog lokalnog ekonomskog razvoja imajući u vidu stavove svih relevantnih institucija od lokalnog, preko kantonalnog, entitetskog, državnog, regionalnog do globalnog nivoa. Posebno mjesto u tome imaju stavovi Svjetske banke iz 2021.

WB 2021 Globalni okvir – poboljšanje poslovnog okruženja kao ključ inkluzivnog lokalnog ekonomskog razvoja

Izvor: www.worldbank.org

¹⁰ <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>

¹¹ ICT Software Development and Creative Services Sector

Kao što je rečeno, Općina posebnu pažnju posvećuje stavovima poslovne zajednice. Provedena istraživanja u vezi sa Postupcima, aktivnostima i uslugama općine iz perspektive poslovne zajednice pokazala su da je za poslovanje bitna:

- Promocija lokalnog poslovnog sektora
- Sposobnost za privlačenje investicija
- Poslovni kontakti i veze
- Stav načelnika
- Kvalitet zaposlenih u jedinici za upravljanje razvojem

Provedena istraživanja u vezi sa elementima u domeni urbanizma i izdavanja građevinskih dozvola iz perspektive poslovne zajednice pokazuju da je za posao bitna:

- Učinkovitost izdavanja građevinske dozvole
- Dostupnost informacija
- Učinkovitost vlada na višoj razini

I na kraju, poslovna zajednica ističe značaj cijena i kvalitet komunalnih usluga i infrastrukture za poslovanje.

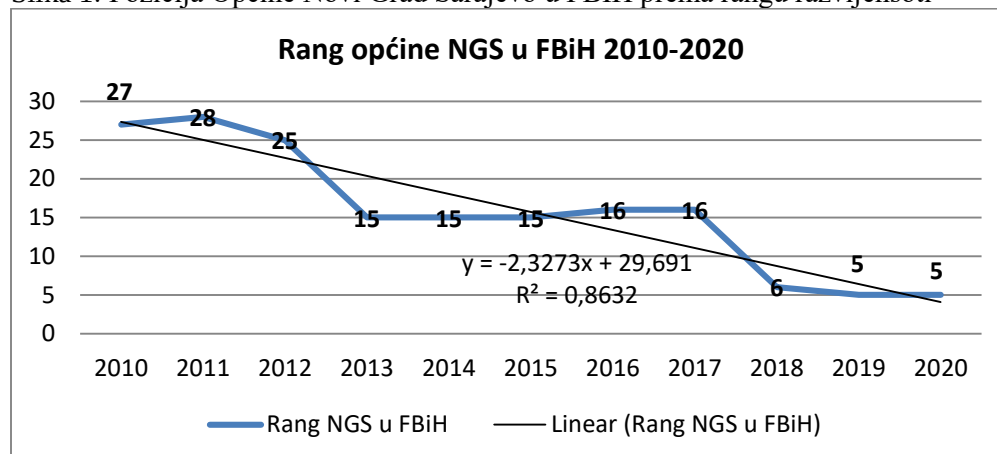
Urađen je Lokalni akcioni plan zapošljavanja Općine 2019-2021, analize stanja privrede i tržišta, realiziran je projekat sufinansiranja troškova samostalnih poduzetnika/početnika u biznisu, podsticaj privrednim subjektima i početnicima u biznisu putem regresiranja dijela kamatne stope, zatim sufinansiranje prvog radnog iskustva, sufinansiranje obuke nezaposlenih za poznatog poslodavca, podrška pridvrednim društvima za certificiranje proizvodnje, proizvoda i usluga, kao i niz drugih aktivnosti u okviru promocije privrede i lokalnog ekonomskog razvoja. Kontinuirano se osiguravala finansijska podrška projektima nevladinih organizacija u oblasti poljoprivrede, zatim podrška poljoprivrednim proizvođačima kroz sufinansiranje učešća na sajmovima, kao i kroz poticaj poljoprivredne proizvodnje nabavkama roba, sredstava za rad i opreme, sadnog materijala, repromaterijala i slično.

Sve naprijed navedeno rezultiralo je značajnim poboljšanjem ranga razvijenosti Općine, rastom poreskih prihoda, poboljšanjima vanjskotrgovinske razmjene, kreiranjem radnih mjesta, infrastrukturnim opremanjem poslovnih zona, investicijama u zonama, rezultatima poslovanja firmi koje djeluju na ovom prostoru.

2.1. Nivo razvijenosti

Općina Novi Grad Sarajevo je 2010. godine bila na 27 mjestu prema rangu razvijenosti u Federaciji Bosni i Hercegovini. Od 2019. godine općina se nalazi na petom mjestu u Federaciji Bosne i Hercegovine prema rangu razvijenosti. Rezultat je to istraživanja koje kontinuirano provodi Zavod za programiranje Federacije BiH u saradnji sa akademskom, naučnom i istraživačkom zajednicom, kao i međunarodnim partnerima. Kada je riječ o ovom indikatoru razvijenosti, općina Novi Grad Sarajevo je postigla catch up efekat u periodu od 2010. do 2020. godine. Općina je popravila položaj na ljestvici razvijenosti, mjereno rangom razvijenosti od strane eksternih i relevantnih eksperata i institucija, za 22 mjesta (sa 27 na 5).

Slika 1: Pozicija Općine Novi Grad Sarajevo u FBiH prema rangu razvijenosti

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Zavod za planiranje razvoja KS

Analiza nivoa razvijenosti Općine u odnosu na nivo razvijenosti KS, mjereno GDP per capita, u periodu od 2004. godine također pokazuje catch up efekat.

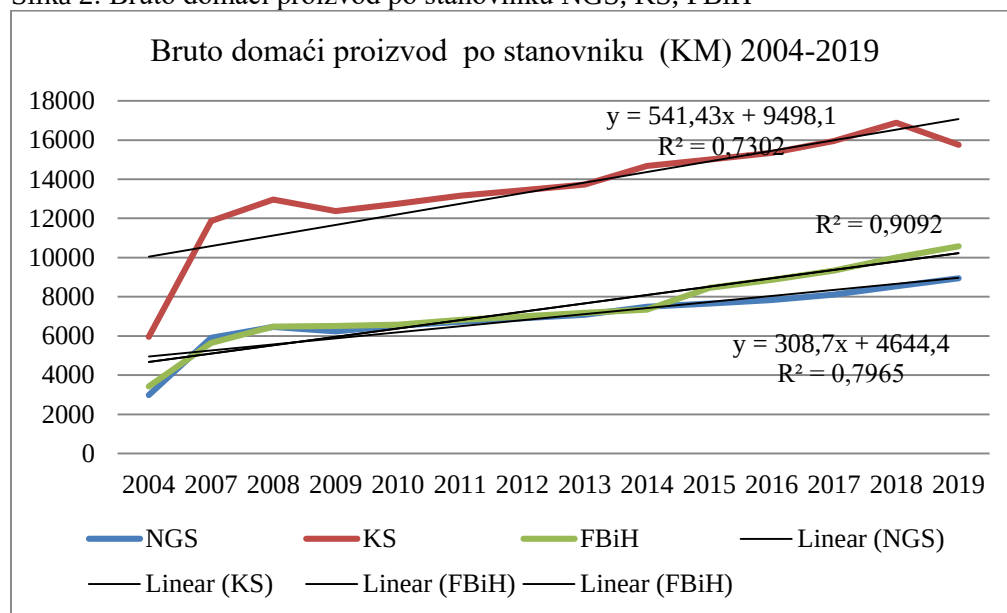
Tabela 1: GDP pc NGS 2004-2019

GDP pc (KM)			
	NGS	KS	FBiH
2004	2985	5958	3425
2007	5914	11864	5644
2008	6468	12956	6480
2009	6235	12371	6516
2010	6529	12757	6582
2011	6732	13151	6820
2012	6907	13437	7001
2013	7078	13730	7188
2014	7498	14672	7344
2015	7662	15004	8452
2016	7828	15340	8857
2017	8117	15949	9331
2018	8538	16878	10010
2019	8944	15757	10584

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Zavod za planiranje razvoja KS

U prvoj analiziranoj godini Općina Novi Grad Sarajevo je bila na 50% nivoa razvijenosti Kantona. Na kraju analiziranog perioda Općina se nalazi na 57% nivoa razvijenosti KS.

Slika 2: Bruto domaći proizvod po stanovniku NGS, KS, FBiH

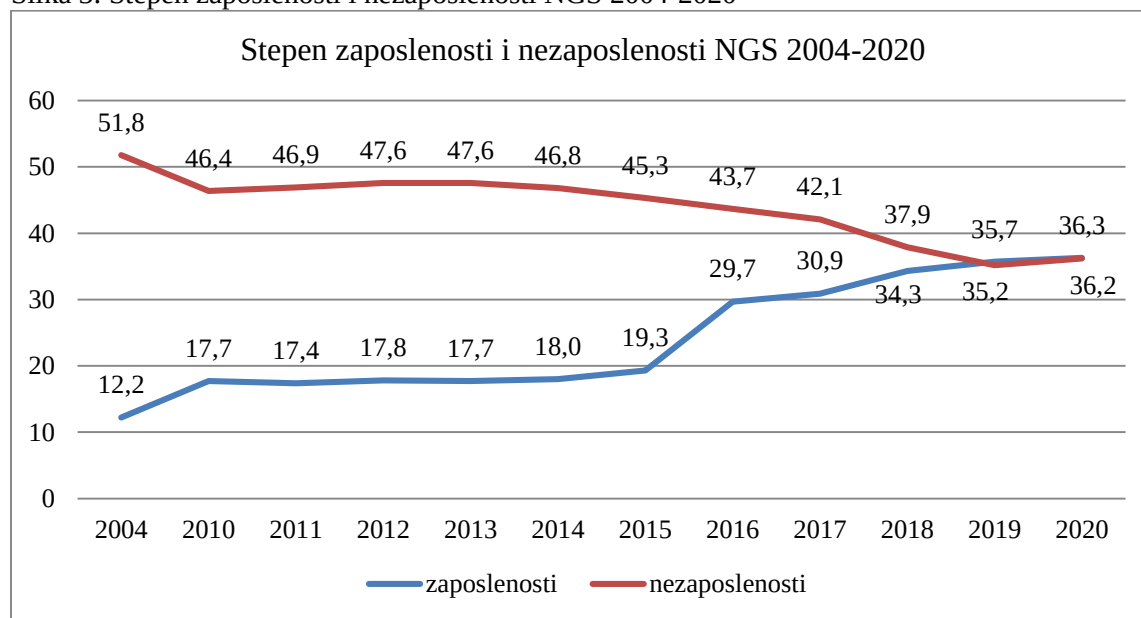
Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Zavod za planiranje razvoja KS

U analiziranom periodu Općina je mjereno rangom razvijenosti i ukupnim domaćim proizvodom po stanovniku komparativno sa drugim jedinicama lokalne samouprave u Federaciji BiH i prosjekom KS ostvarila catch up efekat, odnosno konvergenciju.

2.2. Tržište rada

U analiziranom periodu, 2004-2020. godina, stepen zaposlenosti je porastao sa 12,2 na 36,3, a stepen nezaposlenosti se smanjio sa 51,8 na 36,2. Naredna slika jasno pokazuje pozitivne promjene na tržištu rada.

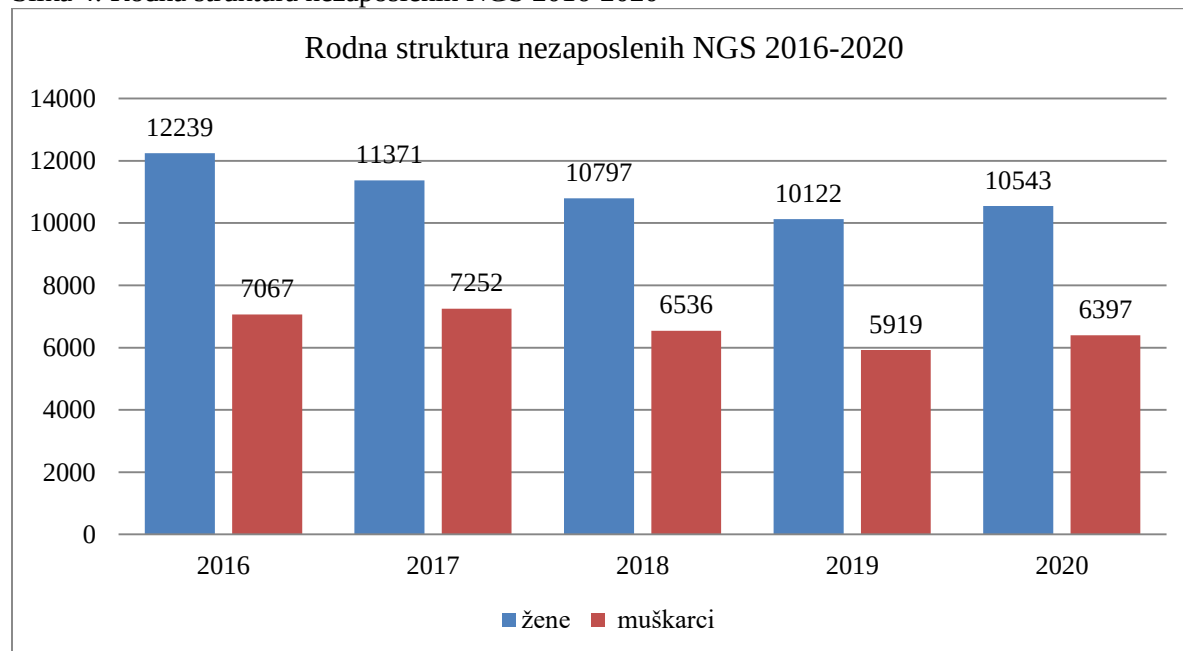
Slika 3: Stepen zaposlenosti i nezaposlenosti NGS 2004-2020

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Zavod za planiranje razvoja KS

Analiza rodne strukture nezaposlenih u periodu 2016-2020 pokazuje da su žene više pogođene nezaposlenošću. Drugim riječima, na tržištu rada u kategoriji nezaposleni postoji rodni debalans na štetu žena.

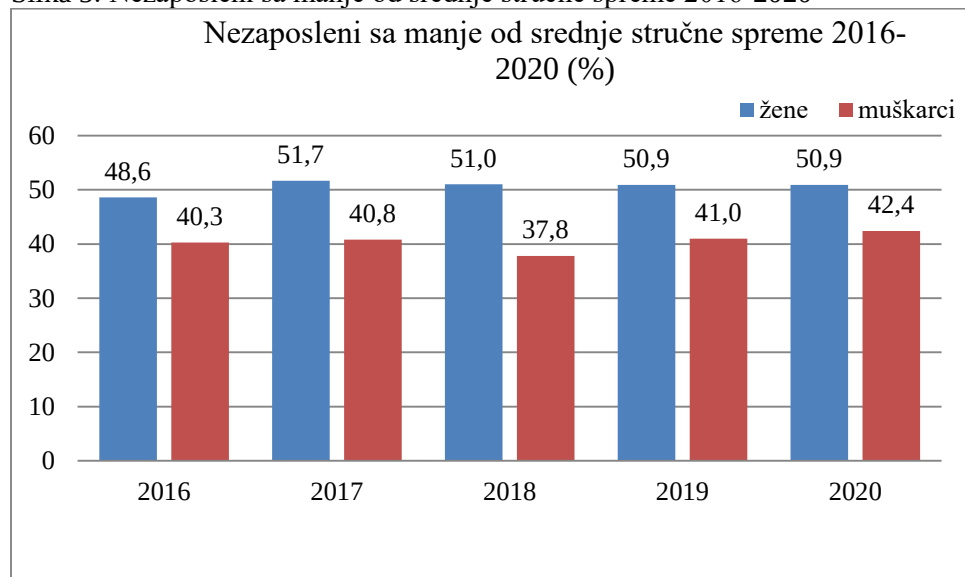
Slika 4: Rodna struktura nezaposlenih NGS 2016-2020

Izvor: Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Zavod za planiranje razvoja KS

Analiza nezaposlenih po rodu i stručnoj spremi (obrazovanju, kvalifikaciji) pokazala je da preko 40% muškaraca koji traže posao imaju manje od srednje stručne spreme i oko 50% žena. Može se zaključiti da postoji deficit u nivou obrazovanja nezaposlenih muškaraca i žena, kao i da je taj deficit veći kada je riječ o ženama.

Slika 5: Nezaposleni sa manje od srednje stručne spreme 2016-2020

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Zavod za planiranje razvoja KS

Naredna tabela sadrži apsolutne pokazatelje o broju nezaposlenih muškaraca i žena prema nivou obrazovanja.

Tabela 2: Nezaposleni NGS prema rodu i stručnoj spremi

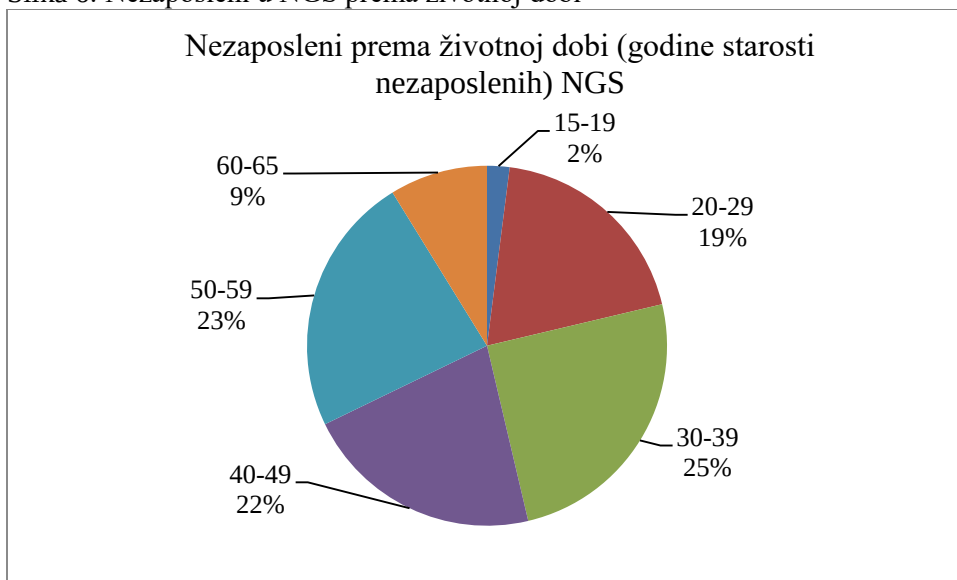
Nezaposleni NGS prema stručnoj spremi – žene i muškarci									
	Ukupno žene	Visoka i viša stručna sprema	Srednja stručna sprema	% osoba sa manje od SSS	Ukupno muškarci	Visoka i viša stručna sprema	Srednja stručna sprema	VSS VŠS SSS	% osoba sa manje od SSS
2016	12239	1956	3992	48,6	7067	586	2260	2846	40,3
2017	11371	1756	3738	51,7	7252	717	2241	2958	40,8
2018	10797	1717	3578	51,0	6536	671	1799	2470	37,8
2019	10122	1616	3356	50,9	5919	627	1799	2426	41,0
2020	10543	1825	3541	50,9	6397	729	1982	2711	42,4

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Zavod za planiranje razvoja KS

U posljednjoj analiziranoj godini oko 11% nezaposlenih muškaraca ima višu ili visoku stručnu spremu, a oko 17% žena. Prema tome, i u kategoriji nezaposlenih sa višom ili visokom stručnom spremom žene su više pogođene nezaposlenošću.

Pored roda i nivoa obrazovanja, analizirana je i životna dob nezaposlenih lica.

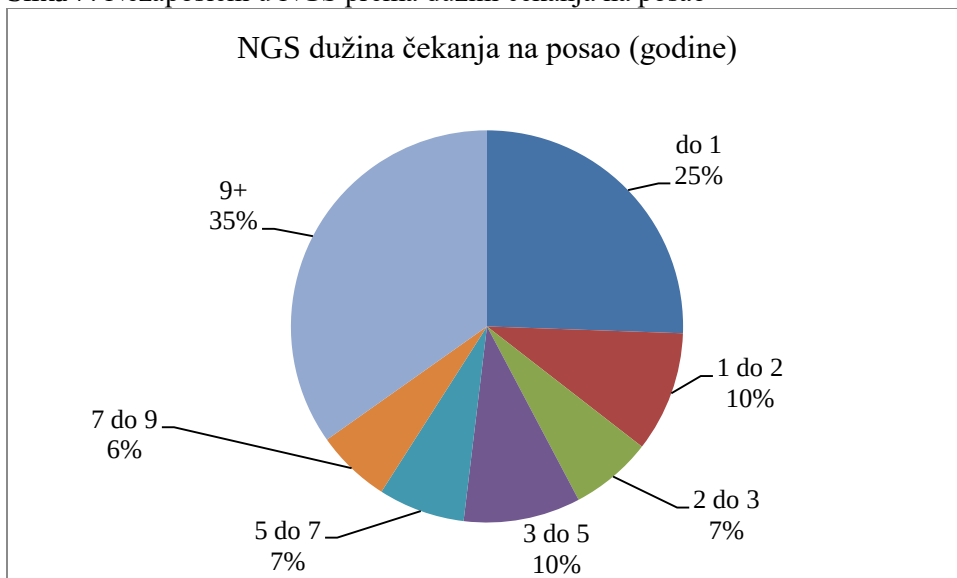
Slika 6: Nezaposleni u NGS prema životnoj dobi

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS

Analiza pokazuje da je trećina nezaposlenih osoba u Općini Novi Grad Sarajevo je starija od 50 godina, a preko 50% nezaposlenih je starije od 40 godina života. Samo petina nezaposlenih je mlađa od 30 godina. Slična je situacija i na nivou Kantona Sarajevo.

Slika 7: Nezaposleni u NGS prema dužini čekanja na posao

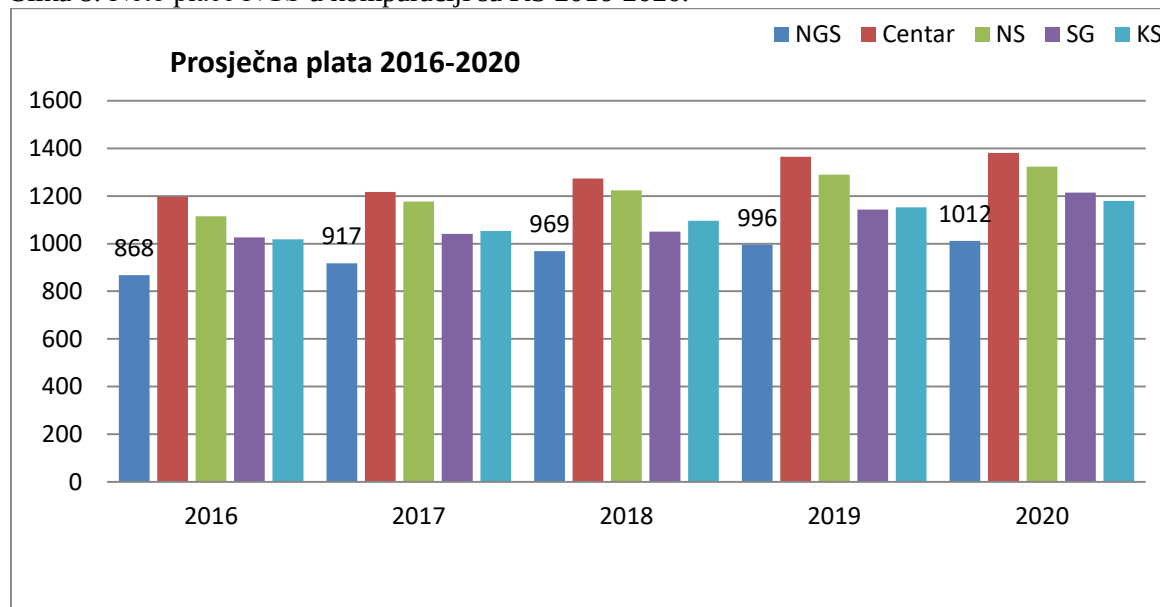
Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

I na kraju, analizirana je dužina čekanja na posao. Rezultat je sljedeći, trećina nezaposlenih na posao čeka devet i više godina. Slična je situacija u KS. Duže od dvije godine na posao čekaju dvije trećine nezaposlenih.

2.3. Neto plaće

Neto plaća ostvarena u Općini Novi Grad Sarajevo je niža od prosječno ostvarene u Kantonu Sarajevu. Nalazi se na 86% kantonalnog prosjeka i reflektiraju strukturu privrede, produktivnost, nivoa obrazovanja i ukupnih radnih vještina.

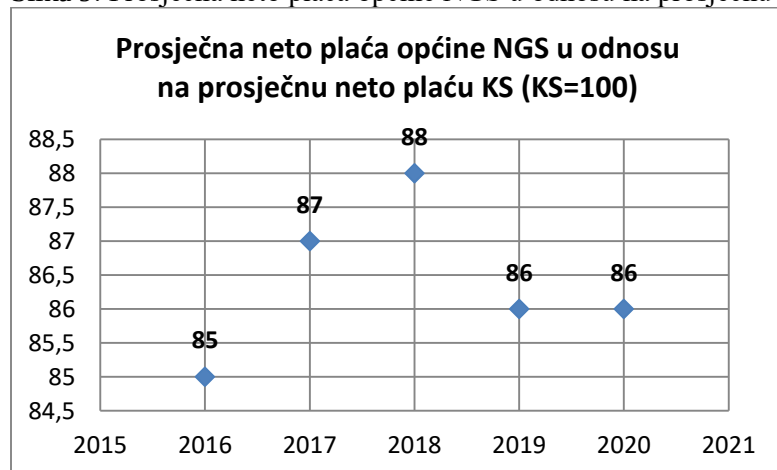
Slika 8: Neto plaće NGS u komparaciji sa KS 2016-2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

U periodu 2016-2020. godina i u apsolutnim i relativnim pokazateljima ostvarena su poboljšanja ili catch up efekat, ali su prosječne plate i dalje ispod kantonalnog prosjeka.

Slika 9: Prosječna neto plaća općine NGS u odnosu na prosječnu neto plaću KS 2015-2020.

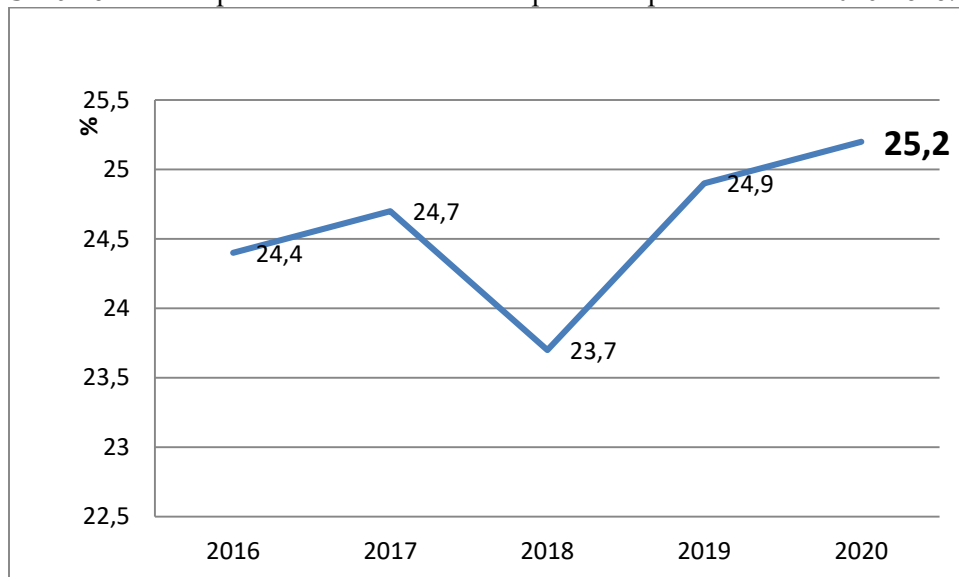

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

2.4. Poreski prihod

U analiziranom periodu 2016-2020. godina, poreski prihodi Općine su rasli brže od istih u KS. To je rezultiralo rastom učešća Općine u poreskim prihodima Kantona.

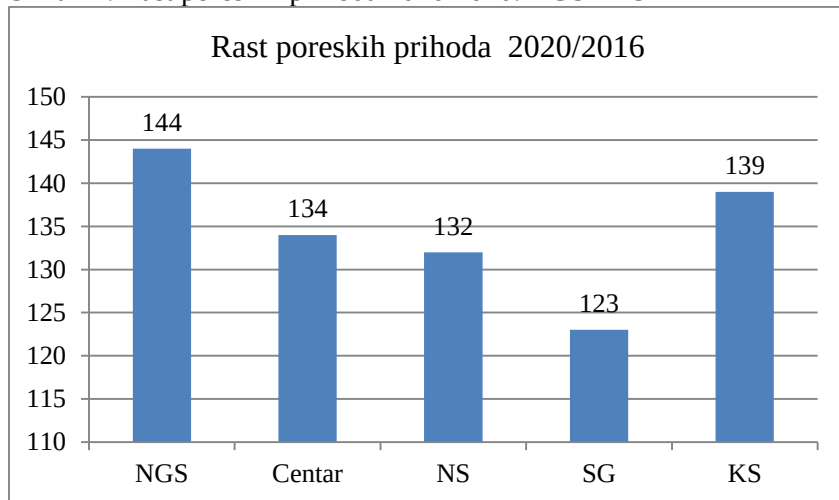
Slika 10: Poreski prihodi NGS kao učešće u poreskim prihodima KS 2016-2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Poreski prihodi NGS u periodu 2016-2020. godina rasli su brže u odnosu na druge općine Grada i prosjek Kantona.

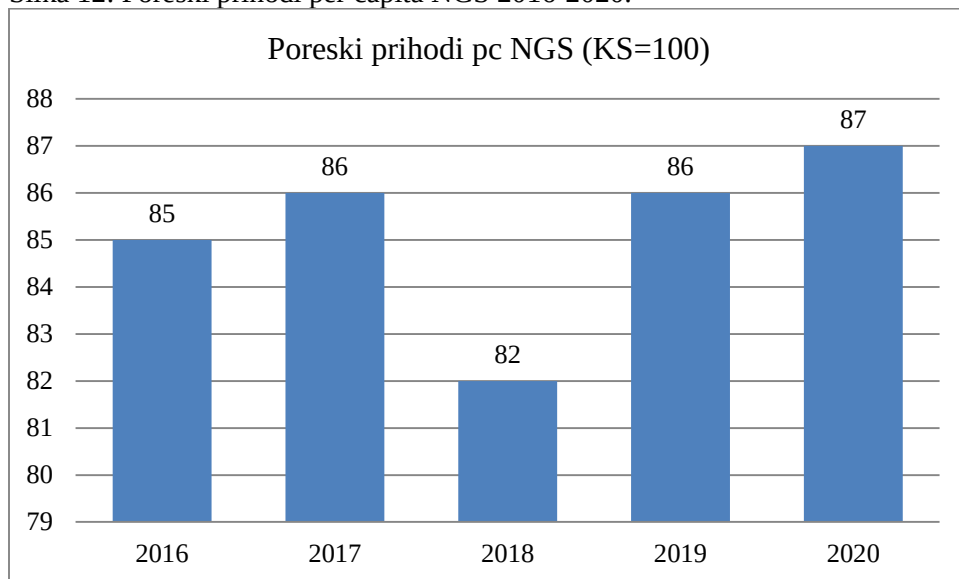
Slika 11: Rast poreskih prihoda 2016-2020. NGS i KS

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Poreski prihodi po stanovniku Općine u analiziranom periodu su ostvarili rast u apsolutnom izrazu i kao procenat ostvarenih poreskih prihoda per capita na nivou Kantona.

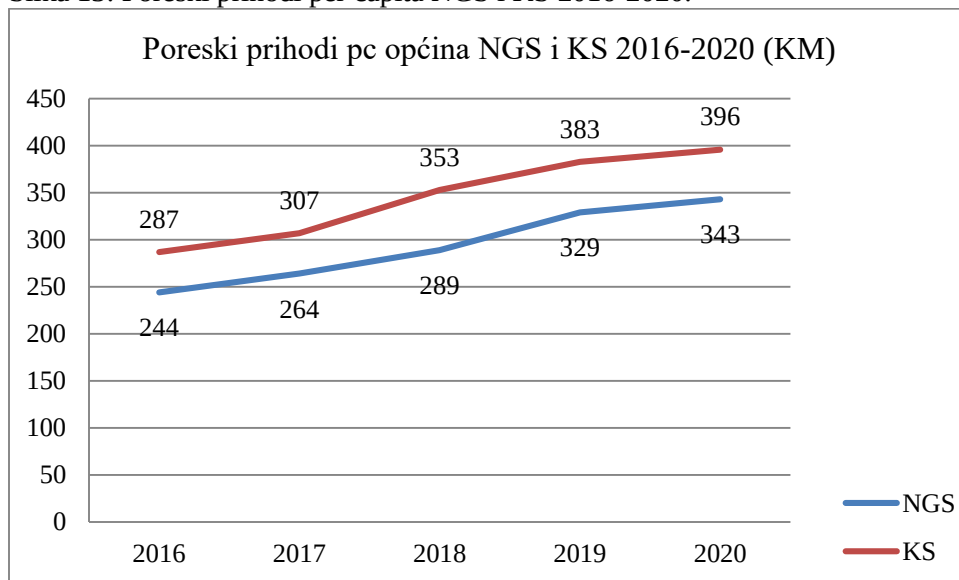
Slika 12: Poreski prihodi per capita NGS 2016-2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Poreski prihodi po stanovniku Općine 2020. godine se nalaze na 87% prosjeka KS, što je više u poređenju sa 2016. godinom i što govori i poslovnim i drugim aktivnostima.

Slika 13: Poreski prihodi per capita NGS i KS 2016-2020.

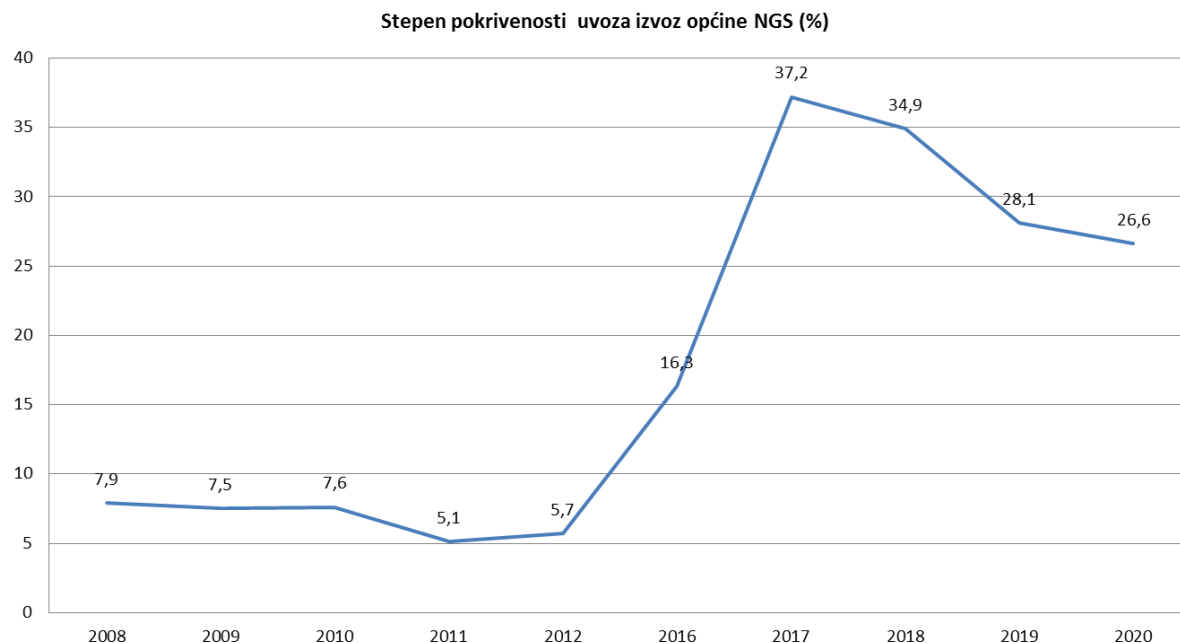

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

2.5. Vanjskotrgovinska razmjena

U analiziranom periodu, 2008-2020. godine, pokrivenost uvoza izvozom općina Novi Grad Sarajevo je povećana sa 7,9% na 26,6%, a izvoz po stanovniku Općine je na oko 69% prosjeka Kantona Sarajevo, dok je uvoz po stanovniku Općine na 84% prosjeka Kantona.

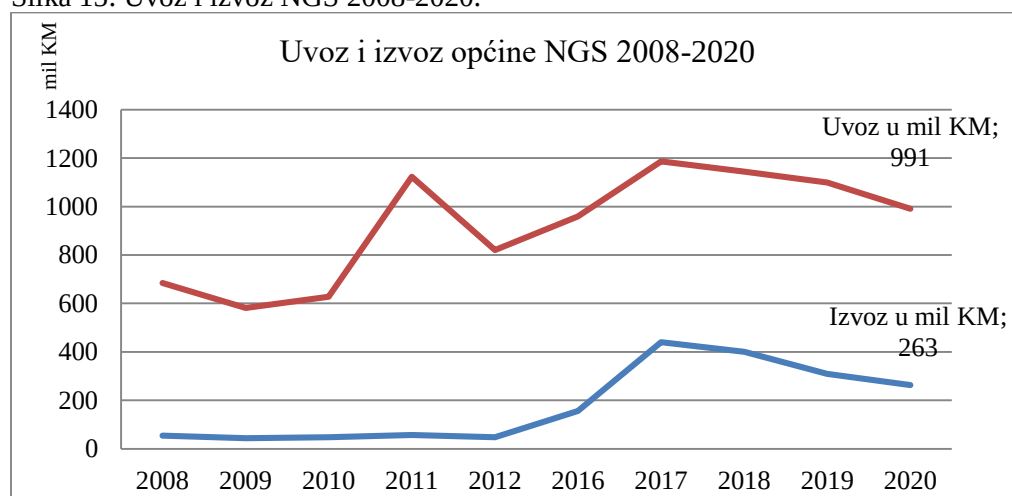
Slika 14: Stepen pokrivenosti uvoza izvozom općine NGS 2008-2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

U analiziranom periodu 2008-2020 ostvaren je napredak u volumenu vanjskotrgovinske razmjene.

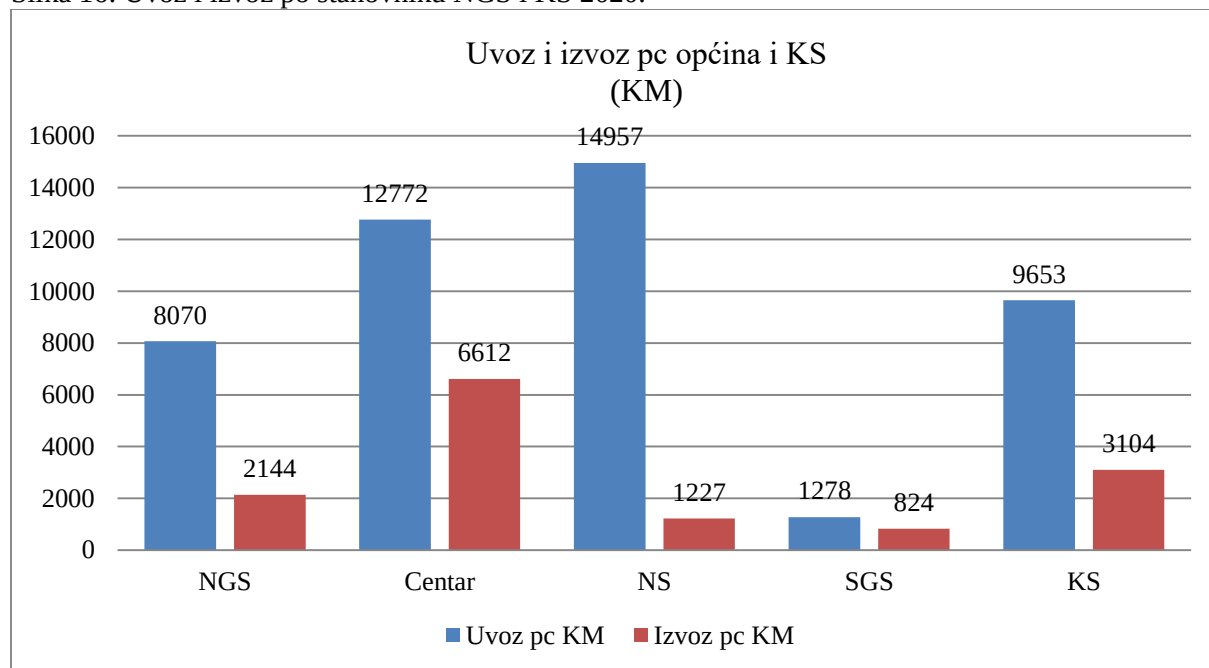
Slika 15: Uvoz i izvoz NGS 2008-2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Doprinos izvoza ukupnom obimu vanjskotrgovinske razmjene se povećao sa 7% u 2008. godini na 21% u 2020. godini. Dok se u isto vrijeme doprinos uvoza vanjskotrgovinskoj razmjeni smanjio sa 93% 2008. godine na 79% u 2020. godini.

Slika 16: Uvoz i izvoz po stanovniku NGS i KS 2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Analizirani elementi vanjskotrgovinske razmjene u periodu 2008-2020. godina pokazuju poboljšanja i konvergenciju prema kantonalnom prosjeku.

2.6. Turizam

Kao što je poznato, jedinice lokalne samouprave imaju odgovornost da vode brigu o turističkim resursima općine i o lokalnom razvoju. Zbog toga je napravljen uvid u ukupan broj turista i njegovu strukturu.

Pad broja turista, ukupno, domaćih i stranih, u 2020. godini rezultat je pandemije COVID-19.

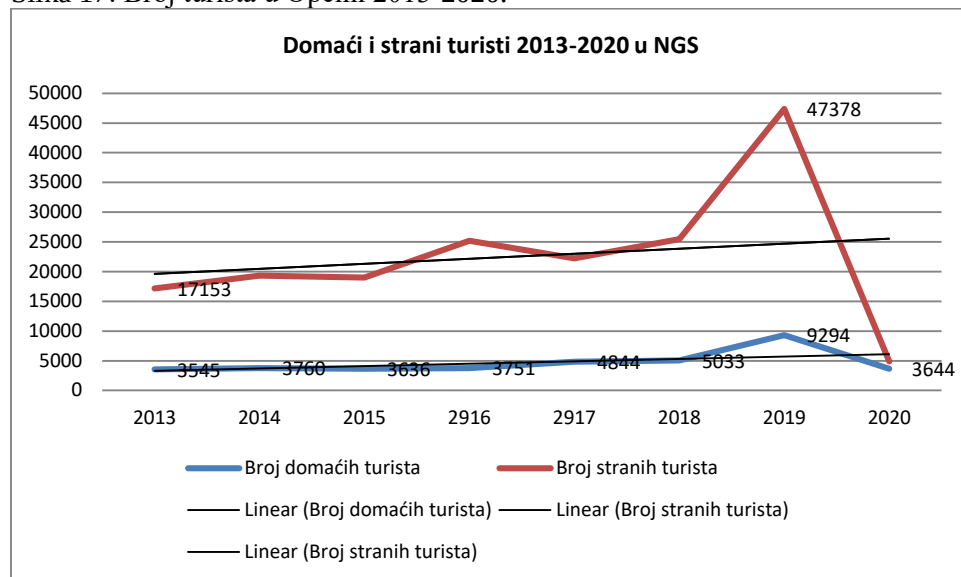
Tabela 3: Broj turista NGS 2013-2020.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broj domaćih turista	3545	3760	3636	3751	4844	5033	9294	3644
Broj stranih turista	17153	19339	18987	25218	22228	25454	47378	4890

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Ako se isključi uticaj pandemije i za analiza koristi presjek 2019. godina, Općina je ostvarila veoma dinamičan rast ukupnog broja turista i to i u kategoriji domaći i u kategoriji strani turisti. Broj stranih turista je rasta 5% brže od rasta broja domaćih turista.

Slika 17: Broj turista u Općini 2013-2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

S obzirom na okolnosti determinirane pandemijom u 2020. godini je došlo do većeg pada broja stranih turista. Broj domaćih turista 2020. godine predstavlja 39% ovog broja 2019. godine, a broj dolazaka stranih turista je 10%.

Tabela 4: Učešće Općine u KS 2013-2020.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
% NG/KS domaći	6,8	8,1	6,5	6,6	8,1	6,7	11	7,2
% NG/KS strani	6,5	7,9	6,2	7,2	5,3	5,1	8,2	5,7

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

U analiziranom periodu Općina Novi Grad Sarajevo je povećala svoj doprinos turizmu Kantona Sarajevo. Godine 2019. Općina Novog Grad Sarajevo je primila 11% ukupnog broja domaćih turista u Kantonu i više od 8% stranih turista. Prosječna dužina boravka turista je jedan i po dan.

Analiza otvaranja radnih mjesta pokazala je da je u analiziranom periodu rastao broj radnih mjesta vezanih za Smještaj i Djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića. Na području Općine djeluju hoteli (EMIRAN, EXCLUSIVE, GRAD, SARAJEVO, IMZIT, ADA, BP, drugi), prenoćišta (Europa, NEP-Gonzo, Odiseja, Zeba, drugi). Tu su i drugi relevantni kapaciteti sportsko-rekreacioni objekti/centri, ugostiteljski objekti, kulturni centri, objekti kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa itd.

S obzirom na prostor kojima Općina raspolaže i njen geoprometni položaj postoji potencijal za nove smještajne i druge kapacitete relevantne za razvoj turizma.

2.7. Kreiranje radnih mjesta

U okviru provedene socio-ekonomske analize tražen je i odgovor na pitanje: Gdje su otvarana nova radna mjesta u periodu 2013-2020?

Tabela 5: Kreiranje radnih mjesta 2013-2020.

KOD	Rang	OPIS	RAST 2020/2013
46	1	Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	Više od 500 novih radnih mjesta
80	2	Zaštitne i istražne djelatnosti	
82	3	Kancelarijske administrativne i pomoćne djelatnosti te ostale poslovne pomoćne djelatnosti	
42	4	Gradnja građevina niskogradnje	
62	5	Računarsko programiranje, savjetovanje i djelatnosti u vezi s njima	U rasponu od 200 do 500 novih radnih mjesta
85	6	Obrazovanje	
52	7	Skladištenje i pomoćne djelatnosti u prijevozu	
71	8	Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza	
73	9	Promocija (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta	
64	10	Financijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova	
29	11	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	
94	12	Djelatnosti članskih organizacija	
68	13	Poslovanje nekretninama	
55	14	Smještaj	
56	15	Djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića	
69		Pravne i računovodstvene djelatnosti	u rasponu od 100 do 200 novih radnih mjesta
47		Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	
78		Djelatnosti posredovanja u zapošljavanju	
65		Osiguranje, reosiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja	
93		Sportske, zabavne i rekreacijske djelatnosti	
92		Djelatnosti kockanja i klađenja	
81		Usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja zelenih površina	
45		Trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikala	
26		Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	
87		Djelatnosti socijalne zaštite u ustanovama sa smještajem	
63		Informacijske uslužne djelatnosti	

Odgovor bi se mogao oblikovati na sljedeći način. Identificirane su tri grupe aktivnosti. Prva grupa aktivnosti koje su u analiziranom periodu otvorile preko 500 novih radnih mjesta, zatim aktivnosti gdje je otvoreno 200-500 novih radnih mjesta i na kraju grupa aktivnosti gdje je otvoreno 100-200 novih radnih mjesta. Najveći broj radnih mjesta je otvoren u okviru sljedećih aktivnosti: Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, Zaštitne i istražne djelatnosti, Kancelarijske administrativne i pomoćne djelatnosti te ostale poslovne pomoćne djelatnosti, Gradnja građevina niskogradnje. U drugoj grupi (200-500 novih radnih mjesta) su Računarsko programiranje, savjetovanje i djelatnosti u vezi s njima, Obrazovanje, Skladištenje i pomoćne djelatnosti u prijevozu, Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza, Promocija (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta, Finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzijskih fondova, Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica, Djelatnosti članskih organizacija, Poslovanje nekretninama, Smještaj, Djelatnosti pripreme i usluživanja hrane i pića. U rasponu od 100 do 200 novih radnih mjesta otvoreno je u aktivnostima vezanim za Pravne i računovodstvene djelatnosti, Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, Djelatnosti posredovanja u zapošljavanju, Osiguranje, reosiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja, Sportske, zabavne i rekreacijske djelatnosti, Djelatnosti kockanja i klađenja, Usluge u vezi s upravljanjem i održavanjem zgrada te djelatnosti uređenja i održavanja zelenih površina, Trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikala, Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda, Djelatnosti socijalne zaštite u ustanovama sa smještajem i Informacijske uslužne djelatnosti.

2.8. Rezultati poslovanja

Osvrt na poslovanja firmi na području Općine se temelji na neoliberalnom konceptu, kao i drugim relevantnim dokumentima koji naglašavaju da bi vlade trebale staviti fokus na kreiranju poslovnog okruženja pogodnog za unosno poslovanje. Zbog toga uključuje osvrt na broj kompanija, ukupan prihod od prodaje, prihod od izvoza, ukupnu dobit, kao i strukturu firmi prema veličini: broj malih firmi, broj srednjih firmi i broj velikih firmi kao indikatore atraktivnosti poslovnog okruženja i podrške lokalne valde.

Tabela 6: Pregled poslovanja 2013-2020.

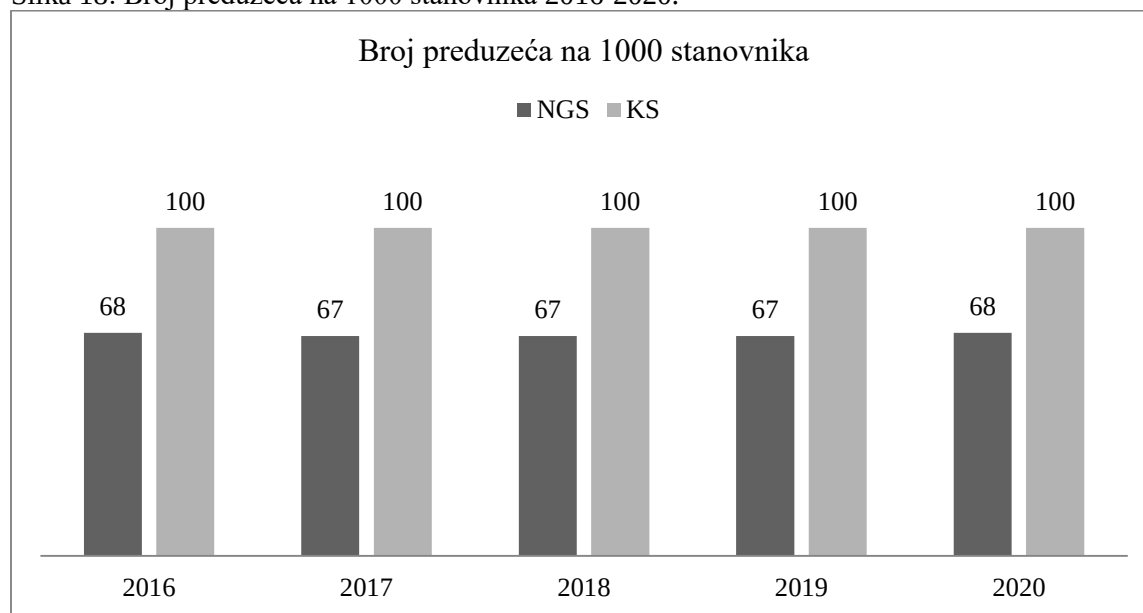
	Broj kompanija	Ukupan Prihod od prodaje mil KM	Prihod od izvoza mil KM	Ukupna dobit u mil KM	Broj malih firmi	Broj srednjih firmi	Broj velikih firmi
2013	1214	3393	132	-22	855	266	93
2014	1155	3549	145	-57	792	270	93
2015	1204	3645	223	64	832	278	94
2016	1210	3653	198	32	820	287	103
2017	1280	3566	230	13	864	325	91
2018	1450	3890	541	58	1035	307	108
2019	1314	3836	288	155	858	350	106
2020	1363	3853	417	149	924	334	105

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Prethodna tabela pokazuje da je lokalna ekonomija, mjereno ukupnim prihodom, prihodom od izvoza i ukupnom dobit ostvarila pozitivne rezultate. Kao pokazatelj atraktivnosti Općine za biznise analizira se i broj firmi. Evidentan je rast broja firmi u periodu 2013-2020. Najbrže je rastao broj srednjih firmi, a zatim broj velikih firmi.

Broj preduzeća na 1000 stanovnika u analiziranom periodu 2016-2020. je na 68% prosjeka Kantona.

Slika 18: Broj preduzeća na 1000 stanovnika 2016-2020.

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Ako se broj preduzeća analizira kao broj pravnih osoba, firmi u sastavu pravnih osoba i broj obrtnika fizičkih osoba, Općina najviše doprinosi broju obrtnika – fizičkih osoba Kantonu. Skoro četvrtina obrtnika fizičkih osoba Kantona je na području Općine.

Tabela 7: Broj preduzeća na području općine NGS i KS 2020.

	Broj preduzeća 2020			
	Ukupno	Pravne osobe	U sastavu pravnih osoba	Obrtnici fizičke osobe
NGS	7790	3423	1524	2843
KS	39577	20061	7129	12387
NGS/KS	19,7	17,1	21,4	23,0

Izvor: Federalni zavod za programiranje, Zavod za statistiku FBiH, KS Kanton Sarajevo, NGS Novi Grad Sarajevo, NS Novo Sarajevo, SG Stari Grad Sarajevo

U periodu 2018-2020. registrovano je ukupno 694 nova subjekta male privrede. Zbog pandemije, broj novih biznisa u 2020. godini se smanjio za 7,2%.¹²

Najuspješnije kompanije po osnovu ukupno ostvarene dobiti su Prevent CEE doo Sarajevo, Veritas Automativa doo, BOSMAL doo, R Time doo, Altanbh doo, Messer Tehnoplín doo, FARMASI BH doo, Podravka doo, Porsche BH doo¹³

¹² Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji podsticaja privredi i zapošljavanju na području Općine NGS na kraju 2020., maj 2021, str. 13-14.

¹³ Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji podsticaja privredi i zapošljavanju na području Općine NGS na kraju 2020., maj 2021, str. 7.

Najznačajnije grane privrede na području Općine su prerađivačka industrija, zatim trgovina na malo, građevinarstvo, prijevoz i skladištenje, stručne, naučne i tehničke djelatnosti.¹⁴ Najuspješnije kompanije prerađivačke industrije po ukupnoj dobiti su: Veritas Automotive doo, Messer Tehnoplina doo, Jami doo, Unioninvest inženjering doo, Drvodom doo. U trgovini na veliko i malo po ukupnoj dobiti najuspješnije kompanije su: R Time doo, FARMASI BH doo, Podravka doo, Porsche BH doo i KONZUM doo. Prema ukupnoj dobiti u okviru stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti najuspješnije su sljedeće kompanije Prevent CEE doo Sarajevo, BOSMAL doo, Social-net doo, PPG doo, BCC Management doo. Kada je riječ o građevinarstvu, prema ukupnoj dobiti najuspješnije kompanije su: EUROASFALT doo, Swietelsky doo, UNIGRADNJA dd, KONSA doo, EPLAN doo. ASA Šped doo, FRUTIS doo, JUMPI LOGISTICS doo, DHL INTERNATIONAL doo i DEDAJIĆ doo su najuspješnije kompanije prema ukupnoj dobiti u prijevozu i skladištenju.¹⁵

Općina je poticala privredne subjekte putem regresiranja dijela kamatne stope. U periodu 2018-2020. kreirano je oko 170 novih radnih mjesta u 64 kompanije i subvencionirano oko 490 hiljada KM. Podržano je sedam firmi početnika u biznisu putem regresiranja dijela kamatne stope, što je generiralo 21 radno mjesto. Općina je podržala 12 poslodavaca, koji su pripravnici omogućili sticanje prvog radnog iskustva. Prvo radno iskustvo je steklo 38 nezaposlenih osoba. Općina je podržala 53 poslodavca kroz program obuka, dokvalifikacija i prekvalifikacija nezaposlenih osoba za poznatog poslodavca. Po ovom osnovu obučena je 171 nezaposlena osoba i zaposlena kod poznatog poslodavca. Općina je podržala 314 samostalnih poduzetnika u okviru programa sufinansiranja troškova samostalnih poduzetnika – početnika u biznisu i po tom osnovu je kreirano 375 radnih mjesta. Općina je podržala uvođenje certifikata i sticanje međunarodnih standarda za 22 privrednika. Pored toga, osigurana je podrška stručnom usavršavanju i formalnim programima obrazovanja i razvijanju partnerstva sa relevantnim organizacijama u oblasti ekonomskog razvoja (SERDA, FIPA, LPZ itd.)¹⁶

2.8.1. COVID 19

Općina je poduzela i posebne aktivnosti tokom 2020. kako bi podržala lokalnu ekonomiju i djelovala na tržište rada u okolnostima pandemije COVID19.

Neke od realiziranih aktivnosti su:

- finansiranje dijela neto plaća za subjekte male privrede koji su imali pad prometa viši od 40%,
- povećanje izdvajanja za potrebe provođenja podrške privredi i zapošljavanju u okolnostima pandemije,
- uvođenje olakšica za postojeće korisnike kreditnih linija,
- podrška početnicima u biznisu kojima je u vrijeme proglašenja epidemije (prirodne nesreće) istakao poticaj,
- ukidanje plaćanja administrativnih taksi, oslobađanje plaćanja zakupnina privrednim subjektima zakupcima općinskih poslovnih prostora,
- besplatno dodjeljivanje neiskorištenog obradivog zemljišta na korištenje,
- refundiranje troškova nabavke sjemena za proljetnu sjetvu,
- jednokratna podrška nezaposlenim licima koji su u vrijeme pandemije ostali bez zaposlenja¹⁷.

¹⁴ Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji podsticaja privredi i zapošljavanju na području Općine NGS na kraju 2020., maj 2021, str. 8-12.

¹⁵ Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji podsticaja privredi i zapošljavanju na području Općine NGS na kraju 2020., maj 2021, str. 8-12.

¹⁶ Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji podsticaja privredi i zapošljavanju na području Općine NGS na kraju 2020., maj 2021, str. 14-16.

¹⁷ Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji podsticaja privredi i zapošljavanju na području Općine NGS na kraju 2020., maj 2021, str. 16-17.

2.9. Poslovne zone

Prema Prostornom planu Kantona Sarajevo 2002-2023. godina, 36% prostora poslovnih zona je na području Općine Novi Grad Sarajevo. Preciznije, 35% proizvodnih i oko 41% privrednih zona Kantona.

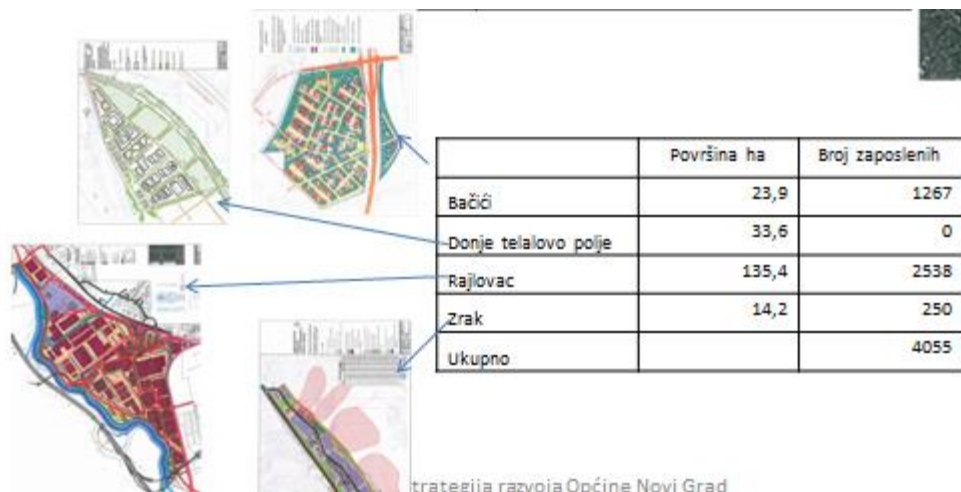
Tabela 8: Poslovne zone 2002-2023.

	Prostorni plan KS 2002-2023			
	Proizvodna zona		Privredna zona	
	ha	% KS	ha	% KS
NGS	443,8	35,0	119,0	41,2
Centar	9,3	0,7	0,0	0,0
NS	12,4	1,0	5,6	1,9
SG	2,6	0,2	0,0	0,0
GS	468,1	36,9	124,6	43,1
KS	1269,0	100,0	289,0	100,0

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Prema relevantnoj prostorno-planskoj dokumentaciji na području općine postoje četiri zone, i to: Bačići, Donje Telalovo polje, Rajlovac i Zrak.

Tabela 9: Zone na području općine NGS

Izvor: Zavod za planiranje razvoja KS, Federalni zavod za programiranje razvoja

Za svaku od četiri zone u nastavku se daju sljedeći elementi, i to: odluka o uspostavi zone, naziv zone, vrsta ulaganja, površina, vlasništvo, opis lokacije u odnosu na transportne koridore, broj i površina parcela, kontakt za poslovne mogućnosti i cijene, opremljenost infrastrukturom, prioritetni sektoru za zonu, postojeći privredni subjekti u zoni, dokumentacija potrebna za investicije u zoni, kontakt za više informacija prema relevantnim urbanističkim projektima.

U analiziranom periodu, Općina je u skladu sa strateškom orijentacijom i pozitivnim zakonskim propisima radila na infrastrukturu opremanju i promociji zona. Rezultat su radna mjesta i privredni subjekti koji djeluju u zatečenim i izgrađenim kapacitetima u okviru zona.

U postojećim zonama djeluju sljedeći privredni subjekti, i to:

- Industrijska zona Zrak – Zrak dd, Ataco doo, Proven doo, Amko Komerc, Consa doo, Reisswolf doo;
- Privredna zona Rajlovac – ASA Šped doo, Veritas Automative doo, Selzer Grupa, TP DC, EuroAsflat doo, Megamix doo, Vindija doo, Messer, CTS (carina), Butmir doo, DHL International, Rehau doo, Brojler doo, Sprind dd, Unis Fagas, Bosman doo, Poljooprema, Robat General Trading CO, Valuna, Euro-metal doo, Dheck System, ENCO doo i drugi,
- Bačići – Securitas doo, Novopak SA doo, Pharma-Maac doo, Domavija doo, Drvodom doo, Drvosječa doo, Džekos doo, BAU CENTAR MO PROFIL doo i drugi,
- Privredna zona Donje Telalovo polje – DOMOD doo, General Logistics doo.

Navedene četiri zone generiraju preko četiri hiljade radnih mjesta s tendencijom daljeg povećanja prema planiranim investicijama i stavovima poslovnog sektora prezentiranim u okviru provedenih anketa, rada Privrednog/poslovnog savjeta i drugim vidovima komunikacije sa Općinom.

Općina Novi Grad Sarajevo

Poslovne/industrijske zone

1. Urbanistički projekt "Industrijska zona Zrak"	
Odluka o uspostavi zone	Na 31. sjednici Općinskog vijeća Novi Grad Sarajevo održanoj dana 29.10.2015. godine je donesena Odluka o usvajanju sa Odlukom o provođenju Urbanističkog projekta "Industrijska zona Zrak"
Naziv zone	Urbanistički projekt "Industrijska zona Zrak" ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj 44/15)
Vrsta ulaganja	Greenfield - Brownfield
Površina	Ukupna površina obuhvata Plana 14,2 ha, od čega poslovno proizvodna zona 9,54 ha
Vlasništvo	Dijelom društveno vlasništvo, dijelom privatno vlasništvo
Opis lokacije zone u odnosu na transportne koridore	Prostor obuhvaćen planom, zauzima kompleks prijeratnog vojno-industrijskog preduzeća „ZRAK“. Trenutno je povezivanje saobraćajne matrice ovog prostora sa primarnom gradskom mrežom saobraćajnica ostvareno preko ulice Adema Buće, dok je Planom predviđena saobraćajna povezanost industrijskog kompleksa sa okolnim prostorom preko postojeće ulice Adema Buće uz južnu granicu obuhvata, i preko planirane VI transversale na sjevernom dijelu granice obuhvata.
Broj i površina parcela koje su slobodne i raspoložive su za investiranje	Planom je predviđeno 14 novih parcela na kojima će se graditi novi objekti, a za 9 postojećih objekata je Planom omogućena rekonstrukcija, dogradnja, nadogradnja i ostale slične intervencije. Namjena objekata – privredni. Dio predmetnih parcela se nalazi u privatnom vlasništvu. Ukupna površina navedenih građevinskih parcela 67.568,40 m².
Poslovna mogućnost i cijena	Kontaktirati Općinu Novi Grad Sarajevo
Opremljenost infrastrukturom	Budući da je predhodna namjena datog lokaliteta bila vojno-industrijska, postoji mreža osnovne komunalne infrastrukture (vodovod, kanalizacija, elektifikacija), a koja je djelimično zavedena u katastar podzemnih instalacija. Planom su dati idejni projekti kojim su planirana rješenja za vodosnabdijevanje, odvodnju oborinskih i otpadnih voda, zacjvljenje potoka, TK mreže, elektrifikacije i toplifikacije/gasifikacije.
Prioritetni sektori za investiranje u zonu	Na području Industrijske zone Zrak, mogu se obavljati one djelatnosti koje ne ugrožavaju prirodnu sredinu i okoliš, koje ne remete korištenje susjednih objekata i sadržaja i koje se vrše u objektima izgrađenim u skladu sa važećim propisima u odnosu na djelatnosti koje se u njima vrše, odnosno koje ne podliježu uredbama iz Pravilnika o pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolinsku dozvolu (Sl. Novine Federacije BiH, broj 19/04). Kod provođenja Plana potrebno je pridržavati se osnovnih obaveza kao u članu 67. Zakona o okolišu (Sl. Novine Federacije BiH, broj 33/03).
Postojeći privredni subjekti u zoni	Zrak d.d. Sarajevo, Ataco d.o.o. Sarajevo, Proven d.o.o. Sarajevo, Amko Komerc, Consa d.o.o., Reisswolf d.o.o. Sarajevo
Dokumentacija potrebna za investiranje u zonu i ko je izdaje	Izvod iz planske dokumentacije i dozvole (urbanistička saglasnost, odobrenje za građenje, upotrebna dozvola) izdaje Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina Općine Novi Grad Sarajevo. Izdavanje potrebnih saglasnosti je u nadležnosti javnih komunalnih preduzeća i drugih nadležnih institucija.
Kontakt	Općina Novi Grad Sarajevo Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina T: + 387 33 291 105, e-mail: urbanizam@novigradsarajevo.ba

Izvor: https://vlada.ks.gov.ba/sites/vlada.ks.gov.ba/files/investirajte_u_kanton_sarajevo_2021.pdf

Općina Novi Grad Sarajevo

2. Regulatorni plan „Privredna zona Rajlovac“	
Odluka o uspostavi zone	Na 40. sjednici Gradskog vijeća Grada Sarajeva održanoj dana 22.07.2008. godine je donesena Odluka o usvajanju sa Odlukom o provođenju Regulatornog plana „Privredna zona Rajlovac“
Naziv zone	Regulatorni plan „Privredna zona Rajlovac“ (*Službene novine Kantona Sarajevo* broj 26/08)
Vrsta ulaganja	Greenfield - Brownfield
Površina	Ukupna površina obuhvata Plana 135,4 ha, od čega privredno-poslovno-trgovačka zona 90,3 ha
Vlasništvo	Dijelom društveno vlasništvo, dijelom privatno vlasništvo
Opis lokacije zone u odnosu na transportne koridore	Područje obuhvaćeno Planom nalazi se u sjevero-zapadnom dijelu grada, između XII transverzale na istoku, Autoputa koridor VC i planirane regulacije rijeke Bosne na zapadu i sjeverozapadu, željezničkog kolosjeka Alipašić Most-Blažuj na jugu, te neposredno uz novoformirani carinski terminal
Broj i površina parcela koje su slobodne i raspoložive su za investiranje	U privredno-poslovno-trgovačkoj zoni je Planom predložen smještaj minimalno 40 manjih ili većih proizvodnih, poslovnih ili trgovačkih objekata odnosno 25 parcela za izgradnju novih ili rekonstrukciju i proširenje postojećih kapaciteta. Dio parcela je u izgrađen ili u gradnji.
Poslovna mogućnost i cijena	Kontaktirati Općinu Novi Grad Sarajevo
Opremljenost infrastrukturom	Djelimična opremljenost. Područje je snabdjeveno električnom energijom i PTT mrežom. Planom su dati idejni projekti kojim su planirana rješenja za saobraćaj, vodosnabdijevanje, odvodnju oborinskih i otpadnih voda, TK mreže, elektrifikacije i toplifikacije/gasifikacije.
Postojeći privredni subjekti u zoni i neposrednom okruženju	ASA ŠPED d.o.o., Veritas Automotive d.o.o. Sarajevo, Selzer Grupa, TP DC Sarajevo, Euro-Asfalt d.o.o. Sarajevo, Megamix d.o.o. Sarajevo, Vindija d.o.o. Sarajevo, Messer Sarajevo, CTS (carina), Butmir d.o.o. Sarajevo, DHL International, Rehau d.o.o. Sarajevo, Brojler d.o.o. Sarajevo, Sprind d.d. Rajlovac, Unis Fagas, Bosman d.o.o. Sarajevo, Poljooprema, Robot General Trading CO, Valuna, Euro-metali d.o.o., Dheck System, ENCO d.o.o. Sarajevo i drugi
Dokumentacija potrebna za investiranje u zonu i ko je izdaje	Izvod iz planske dokumentacije i dozvole (urbanistička saglasnost, odobrenje za građenje, upotreba dozvola) izdaje Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina Općine Novi Grad Sarajevo. Izdavanje potrebnih saglasnosti je u nadležnosti javnih komunalnih preduzeća i drugih nadležnih institucija.
Kontakt	Općina Novi Grad Sarajevo Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina T: + 387 33 291 105, e-mail: urbanizam@novigradsarajevo.ba

Izvor: https://vlada.ks.gov.ba/sites/vlada.ks.gov.ba/files/investirajte_u_kanton_sarajevo_2021.pdf

Općina Novi Grad Sarajevo

3. Regulatorni plan „Bačići“	
Odluka o uspostavi zone	Na sjednici Gradskog vijeća Grada Sarajeva održanoj dana 28.05.2002. godine je donesena Odluka o usvajanju sa Odlukom o provođenju Regulatornog plana „Bačići“
Naziv zone	Regulatorni plan „Bačići“ (*Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 13/02)
Vrsta ulaganja	Greenfield
Površina	Ukupna površina obuhvata Plana 23,9 ha, od čega industrijsko-proizvodna zona 16,4 ha
Vlasništvo	95% raspoloživog prostora ukupnog obuhvata plana pripada privatnom vlasništvu, preostali dio nalazi se u vlasništvu Željezničko transportnog preduzeća, a dio prostora je registrovan kao javni i nekat putevi.
Opis lokacije zone u odnosu na transportne koridore	Područje obuhvaćeno ovim Regulatornim planom nalazi se u zapadnom dijelu grada, na području Općine Novi Grad, između XII transversale na istoku, pruge Šamac-Sarajevo i izuzetog zemljišta od strane „ŽTO“-a na sjeveru, kraka željezničke pruge Rajlovac-Alipašin Most-Nova željeznička stanica i željeznički trianđ (rasputnica Mostar) na zapadu i željezničkog kraka Nova željeznička stanica-Alipašin Most-Blažuj na jugu. Lokacija neposredno graniči i sa Sarajevskom obilaznicom kao veza s Autoputem.
Broj i površina parcela koje su slobodne i raspoložive su za investiranje	U industrijsko-proizvodnoj zoni (zona privrede i malih preduzeća) je predložen smještaj 54 manja ili veća proizvodna objekta. Cijeneći osnovne kriterije da je minimalna veličina parcele na koju se može locirati proizvodni objekat, a da mu se zadovolje sve tehnološke funkcije i tehnički elementi u ovom slučaju veličina parcela se kreće od 1.100 m ² do 5.000 m ² , a planirano je 39 parcela za lociranje navedenih objekata.
Poslovna mogućnost i cijena	Kontaktirati Općinu Novi Grad Sarajevo
Opremljenost infrastrukturom	Djelimična opremljenost. Područje je snabdjeveno električnom energijom i PTT mrežom. Planom su dati idejni projekti kojim su planirana rješenja za saobraćaj, vodosnabdijevanje, odvodnju oborinskih i otpadnih voda, TK mreže, elektrifikacije i toplifikacije/gasifikacije.
Postojeći privredni subjekti u zoni	Securitas d.o.o. Sarajevo, Novopak-SA d.o.o. Sarajevo, Pharma-Maac d.o.o., Domavića d.o.o. Sarajevo, Drvodom d.o.o. Sarajevo, Drvosječa d.o.o. Sarajevo, Džekos d.o.o. Sarajevo, BAU CENTAR MD PROFIL d.o.o. Sarajevo i drugi
Dokumentacija potrebna za investiranje u zonu i ko je izdaje	Izvod iz planske dokumentacije i dozvole (urbanistička saglasnost, odobrenje za građenje, upotrebna dozvola) izdaje Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina Općine Novi Grad Sarajevo. Izdavanje potrebnih saglasnosti je u nadležnosti javnih komunalnih preduzeća i drugih nadležnih institucija.
Kontakt	Općina Novi Grad Sarajevo Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina T: + 387 33 291 105, e-mail: urbanizam@novigradsarajevo.ba

Izvor: https://vlada.ks.gov.ba/sites/vlada.ks.gov.ba/files/investirajte_u_kanton_sarajevo_2021.pdf

Općina Novi Grad Sarajevo

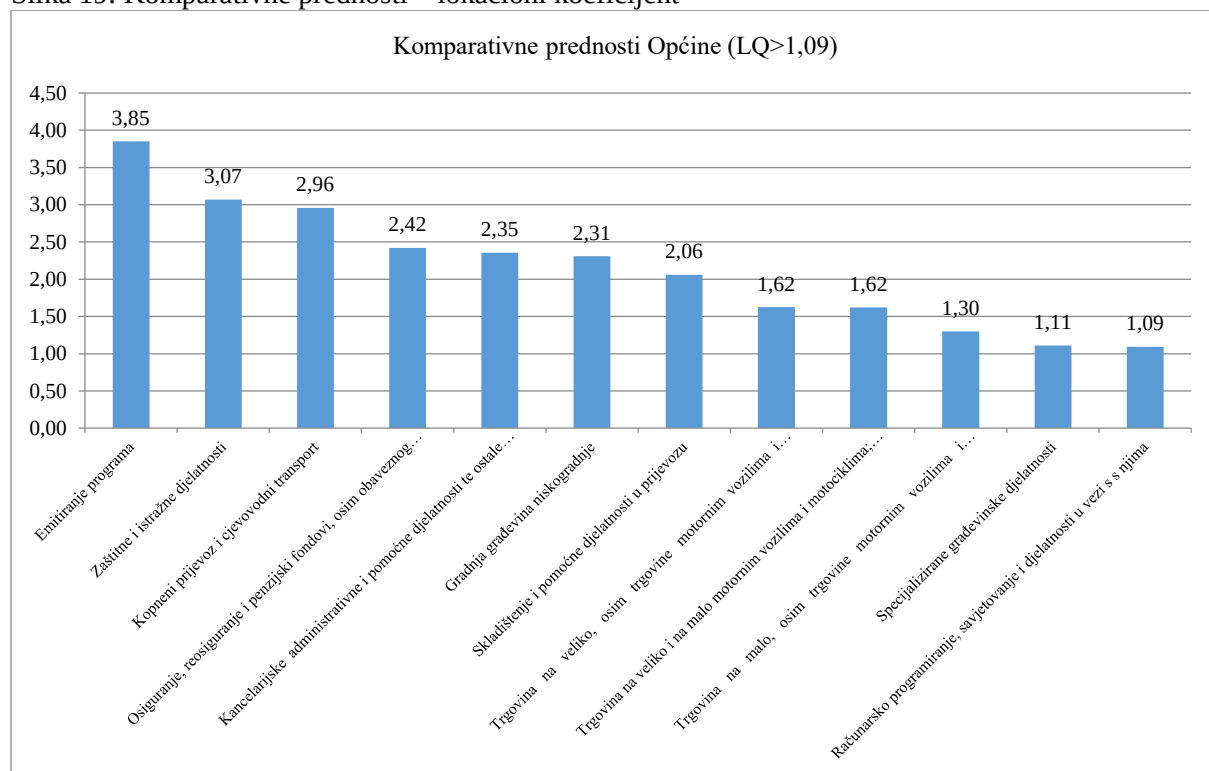
4. Regulatorni plan Privredna zona „Donje Telalovo polje“	
Odluka o uspostavi zone	Na sjednici Skupštine Kantona Sarajevo održanoj dana 23.05.2005. godine je donesena Odluka o usvajanju sa Odlukom o provođenju Regulatornog plana Privredna zona „Donje Telalovo polje“
Naziv zone	Regulatorni plan Privredna zona „Donje Telalovo polje“ ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj 18/05)
Vrsta ulaganja	Greenfield
Površina	Ukupna površina obuhvata Plana 33,6 ha, od čega zona proizvodnih kapaciteta 13,24 ha, slobodna carinska zona 3,4 ha i zona za poljoprivrednu proizvodnju (staklenici, plastenici) 10,26 ha
Vlasništvo	Radi se o nezgrađenom zemljištu u privatnom vlasništvu, dok se manji dio nalazi se u vlasništvu željezničko transportnog preduzeća.
Opis lokacije zone u odnosu na transportne koridore	Područje obuhvata Regulatornog plana privredne zone „Donje Telalovo polje“ ograničeno je sa sjevera ka kanalom Magrinjak u dužini od cca 500 m, sa juga i jugozapada trasom Sarajevske obilaznice u dužini od cca 1.000 m i sa istoka željezničkim kolosjekom u dužini cca 850 m.
Broj i površina parcela koje su slobodne i raspoložive su za investiranje	Planom je dato sedam građevinskih parcela u zoni proizvodnih kapaciteta
Poslovna mogućnost i cijena	Kontaktirati Općinu Novi Grad Sarajevo
Opremljenost infrastrukturom	Djelimična opremljenost. Područje je snabdjeveno električnom energijom i PTT mrežom. Postoji primarni gasni vod koji je sastavni dio prstena visokog pritiska 8(14,5) bar-a. Planom su dati idejni projekti kojim su planirana rješenja za saobraćaj, vodosnabdijevanje, odvodnju oborinskih i otpadnih voda, TK mreže, elektrifikacije i toplifikacije/gasifikacije.
Postojeći privredni subjekti u zoni i neposrednom okruženju	DOMOD d.o.o. Sarajevo, General Logistics d.o.o. Sarajevo
Dokumentacija potrebna za investiranje u zonu i ko je izdaje	Izvod iz planske dokumentacije i dozvole (urbanistička saglasnost, odobrenje za građenje, upotrebna dozvola) izdaje Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina Općine Novi Grad Sarajevo. Izdavanje potrebnih saglasnosti je u nadležnosti javnih komunalnih preduzeća i drugih nadležnih institucija.
Kontakt	Općina Novi Grad Sarajevo Služba za urbanizam, stambene, imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina T: + 387 33 291 105, e-mail: urbanizam@novigradsarajevo.ba

Izvor: https://vlada.ks.gov.ba/sites/vlada.ks.gov.ba/files/investirajte_u_kanton_sarajevo_2021.pdf

2.10. Komparativne prednosti

Analiza lokacionih koeficijenata pokazuje da Općina ima komparativne prednosti u sljedećim aktivnostima, i to: Emitiranje programa, Zaštitne i istražne djelatnosti, Kopneni prijevoz i cjevoodni transport, Osiguranje, reosiguranje i penzijski fondovi, osim obaveznog socijalnog osiguranja, Gradnja građevina niskogradnje, Skladištenje i pomoćne djelatnosti u prijevozu, Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, Trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikala, Specijalizirane građevinske djelatnosti, Kancelarijske administrativne i pomoćne djelatnosti te ostale poslovne pomoćne djelatnosti, Računarsko programiranje, savjetovanje i djelatnosti u vezi s njima.

Slika 19: Komparativne prednosti – lokacioni koeficijent

2.11. Ključni izazovi

U analiziranom periodu aktivnosti Općine na poboljšavanju lokalnog poslovnog okruženja i lokalnog ekonomskog razvoja rezultirale su pomjeranjem na petu poziciju po rangu razvijenosti u Federaciji BiH, smanjivanju jaza u nivou razvijenosti prema GDP pc u odnosu na prosjek Kantona Sarajevo, zatim mjereno stepenom zaposlenosti i nezaposlenosti, poboljšanjem u vanjskotrgovinskoj razmjeni (po volumenu, strukturi i per capita), povećanjem stepena pokrivenosti uvoza izvozom, rastom poreskih prihoda ukupno i per capita, i drugo. Dalja poboljšanja poslovnog okruženja biće u funkciji inkluzivnog razvoja.

Kao ključni izazovi lokalnog ekonomskog razvoja mogu se identificirati:

- Teško predvidivi događaji koji imaju negativne posljedice na poslovanje (epidemija, elementarne nepogode, krize, prijetnje, političke i druge nestabilnosti, rast cijena energenata i drugih roba, inflacija, nestašica, problem osiguravanja energenata i drugih egzistencijalnih roba, slično)
- Pristup finansijskim sredstvima (novoregistrovane firme, obrti, strateške firme/obrti,
- Kvalitet infrastrukturne opremljenosti poslovnih zona
- Pristup zemljištu (prostoru) i konflikti u prostoru
- Osiguravanje sigurnosti hrane, poboljšavanje ishrane i promocija održivosti poljoprivrede u funkciji zdravog života i promocije dobrobiti za sve u svim uzrastima
- Pristup radnoj snazi koja je obrazovana, koja posjeduje potrebne vještine, psiho-fizičku kondiciju, kreativnost, inovativnost, i druga obilježja ljudskog kapitala
- Podrška ekonomskom rastu, punom i produktivnom zapošljavanju i dostojanstvenom radu za sve uključujući teško zaposlive kategorije
- Osiguravanje svake vrste sigurnosti, otpornosti i održivosti lokalne zajednice
- Osiguravanje održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje
- Relativno veliki broj nezaposlenih na tržištu rada sa obrazovanjem koje je niže od srednje stručne sprema, koji su stariji od 40 godina života, koji čekaju na posao duže od tri godine (neki duže od devet godina)

3. Društveni razvoj

Društveni razvoj podrazumjeva procese usmjerene na poboljšanje kvalitete života ljudi uključujući unaprjeđenje društvenih institucija kao pružalaca usluga. U podlozi unaprjeđenja se pojavljuje zahtjev za ostvarivanje socijalne pravde, demokratskog upravljanja i društva jednakih mogućnosti. U oblasti društvenog razvoja razlikujemo materijalna dostignuća što obuhvata zdravlje i obrazovanje, pristup dobrima i uslugama neophodnim za pristojno življenje, ali i socijalna, politička i kulturološka kao što su osjećaj sigurnosti, dostojanstvo, te mogućnost da se bude dijelom zajednice kroz društveno i kulturološko djelovanje, osnaživanje i političku zastupljenost¹⁸.

Specifičnost društvenog razvoja na području općine Novi Grad Sarajevo čini složenost pravno-političkog sistema izraženog kroz definisane nadležnosti na nivou Kantona, Grada Sarajevo i lokalnih zajednica. Kroz dosegnuti nivo razvijenosti pravno-političkog sistema općina Novi Grad Sarajevo, kao direktni isporučilac usluga građanima, u znatnom obimu ima problem na nivou nadležnosti za postupanje u pojedinim oblastima društvenih komponenti. Ustav Kantona Sarajevo¹⁹ kao nadležnosti Kantona određuje pitanja: obrazovanja, kulture i sporta, zdravstvene zaštite, socijalne zaštite, pravnog statusa javne uprave, sigurnosti građana, transportne infrastrukture višeg ranga, javnog prometa, komunalne djelatnosti, upravljanja otpadom, snabdijevanja vodom. Sa druge strane, Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH²⁰ određuje nadležnosti iz okvira jedinica lokalne samouprave između ostalog u dijelu: uređenja prostora i zaštite okoline; upravljanja, finansiranja i unapređenja djelatnosti i objekata lokalne komunalne infrastrukture; utvrđivanja politike predškolskog obrazovanja, unapređenja mreže ustanova, te upravljanje i finansiranje javnih ustanova predškolskog obrazovanja; osnivanja, upravljanja, finansiranja i unapređenja ustanova osnovnog obrazovanja; osnivanja, upravljanja, unapređenja i finansiranja ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta; ocjenjivanja rada ustanova i kvaliteta usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i sporta, te osiguranja finansijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta usluga u skladu sa potrebama stanovništva i mogućnostima jedinice lokalne samouprave. Uočava se na sistem raspodjele nadležnosti nije u potpunosti normativno razriješen i u praksi isporuku usluga građanima čini dosta složenom. Sa aspekta općine Novi Grad Sarajevo izazov je pronaći način odgovora na potrebe građana u ovim oblastima što često podrazumjeva iniciranje rješavanja problema i traženje partnerskog djelovanja.

3.1. Obrazovanje

Nadležnosti u oblasti obrazovanja u Kantonu Sarajevo je utvrđena na nivou Kantona Sarajevo koji je ujedno i osnivač javnih ustanova-škola. Usluge obrazovanja se pružaju na osnovu utvrđenih programa koji se finansiraju iz budžeta Kantona. U funkcionalnom smislu, obrazovanje je organizovano na nivou predškolskog, osnovnog i visokog obrazovanja. Organizacija pružanja usluga obrazovanja se odvija putem obrazovne politike Kantona i kroz javne ustanove raspoređene po lokalnim zajednicama uključujući i općinu Novi Grad Sarajevo. Na nivou organizacije općine Novi Grad Sarajevo formirana je Služba za obrazovanje, kulturu i sport koja pruža usluge u oblasti obrazovanja u obimu iz okvira nadležnosti lokalne zajednice prevashodno u podršci razvoju infrastrukture.

¹⁸ www.unrisd.org

¹⁹ „Sl. novine Kantona Sarajevo“, br. 1/1996-isp., 3/1996-isp., 16/1977-Amandmani I-XIII, 14/2000-Amandmani XIV i XV, 4/2001-Amandmani XVI-XVIII, 28/2004-Amandmani XIX-XLII, 6/2013-Amandmani XLIII-XLIX i 31/2017-Amandmani L-LVII.

²⁰ „Službene novine Federacije BiH“, br. 49/06 i 51/09

3.1.1. Predškolsko obrazovanje

Predškolskim obrazovanjem na prostoru općine Novi Grad Sarajevo obuhvaćeno je 4.379 djece (47,5 ženske djece i 52,5 muške djece), uz kontinuirano prisutan trend povećanja po godinama. Broj djece uključenih u predškolsko obrazovanje u 2020. godini iznosio je 959. U 2015. godini je bilo upisano 762 djece, što ukazuje na rast broja djece u predškolskim ustanovama za 20,5%. Učešće djece koja pohađaju predškolsko obrazovanje u ukupnoj strukturi djece uzrasta od 0-6 godina je 12,9% što je značajno veći procenat u odnosu na Kanton Sarajeva, ali istovremeno ukazuje na potrebu većeg obuhvata djece predškolskim obrazovanjem. Broj nastavnog osoblja u 2020. godini je 77 nastavnika/odgajatelja i u tom segmentu je prisutan rast u odnosu na 2015. godinu u iznosu od 18,2%.

Tabela 1: Broj djece, spolna struktura, nastavno osoblje u predškolskim ustanovama na području općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Godina	Broj djece	Dječaci	Djevojčice	Odgajatelji	Broj djece na 1 odgajatelja
2015/16	762	394	368	63	12
2016/17	883	463	420	69	12,8
2017/18	902	508	394	69	13
2018/19	873	458	415	69	12,6
2019/20	958	475	484	77	12,4

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

Broj javnih ustanova/organizacionih jedinica na području općine koje pružaju usluge predškolskog obrazovanja u 2020/21. godine je na nivou 12 organizacionih jedinica organizovanih u sklopu J.U. „Djeca Sarajeva“. Broj je u odnosu na 2015. godinu (7 vrtića) porastao za 58,3% zahvaljujući i kapitalnim ulaganjima općine u rekonstrukciju i izgradnju objekata za predškolsko obrazovanje. Činjenica povećanja broja vrtića pozitivno je uticala i na liste čekanja za upis u predškolske ustanove. Na području općine Novi Grad Sarajevo egzistira jedan vrtić osnovan od strane NVO sektora – SOS Društveni centar “Hermann Gmeiner”, i četiri vrtića privatnih osnivača: PU “Amel i Nur”, PU “An-Nur”, PU “Bilingual Nursery School” i “Ću-Ću.

Tabela 2: Broj vrtića u sklopu JU „Djeca Sarajeva“ na području općine

Godina	Broj vrtića	Dječaci	Djevojčice	Ukupno
2015/16	7	394	368	762
2016/17	8	463	420	883
2017/18	8	508	394	902
2018/19	9	458	415	873
2019/20	12	475	484	958

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, Podaci JU „DJECA SARAJEVA“, 2021. godine

Javne predškolske ustanove-vrtići su prostorno raspoređeni na prostoru 11 mjesnih zajednica. Općina Novi Grad Sarajevo je uspostavila 28 mjesnih zajednica što znači da je javnim predškolskim ustanovama pokriveno 39,2% mjesnih zajednica.

Tabela 3: Prostorni raspored vrtića/javnih po mjesnim zajednicama

BR.	VRTIĆ	ADRESA	MZ
1.	LASTAVICA	Gradačacka 145	Čengić Vila
2.	DUNJE	Brčanska bb	Otoka
3.	LABUDOVI	Prvomajska 41	Švrakino selo II
4.	SREĆICA	Dobrinjske bolnice 4	Dobrinja - D
5.	DJEČIJI GRAD	Olimpijska bb	Olimpijsko selo
6.	ZEKO	Adema Buće 56	Buća potok
7.	KADIFICA	Hamdije Kapidžića 1-2	Dobrinja - B
8.	ŽIŠ	Safeta Zajke br.6	Buća potok
9.	ANEKS	Vrbovska bb	Anex
10.	ŽUBOR	Teherasni trg br.8	Saraj Polje
11.	UMIHANA ČUVIDINA	Smaila Šikala 1	Alipašin most I
12.	VJEVERICA	Trg međunarodnog prijateljstva 4	Alipašino polje A-II

Izvor: Podaci JU „DJECA SARAJEVA“, 2021. godine

Na nivou predškolskog obrazovanja nastavu pohađa 45 djece sa posebnim potrebama, u najvećem broju unutar obrazovnog procesa u vrtiću „Vjeverica“ (22 djece).

3.1.2. Osnovno obrazovanje

Na prostoru općine Novi Grad Sarajevo od strane osnivača (Kanton Sarajevo) osnovano je i egzistira 15 osnovnih škola. U školskoj 2020/21 broj učenika u školama je 10.810 i u odnosu na 2015/16, kada je bilo upisano 9.902 učenika, broj učenika je veći za 8,4%. Broj novoupisanih učenika u školskoj 2020/21 je 1275 i ima trend blage stagnacije. Broj nastavnog osoblja raste svake godine i sa 584 nastavnika angažovana u 2015/16. godini, broj nastavnika u 2020/21. godini je dosegao broj od 706 nastavnika, što predstavlja rast od 17,3%.

Tabela 4: Broj učenika, spolna struktura, nastavno osoblje u osnovnim školama na području Općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Godina	Broj učenika	Dječaci	Djevojčice	Nastavnici	Broj novoupisanih
2015/16	9902	5100	4802	584	1196
2016/17	10021	5162	4859	585	1206
2017/18	10206	5190	5016	625	1346
2018/19	10422	5359	5063	632	1365
2019/20	10599	5413	5186	695	1302
2020/21	10810	5584	5226	706	1275

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

Nastava osnovnog obrazovanja se odvija unutar 15 osnovnih škola, kao javnih ustanova, sa 445 odjeljenja. Prosječan broj odjeljenja u školskoj 2020/21 je 26 sa prosječnim brojem od 642 učenika. Ukoliko uzmemo u obzir omjer broj učenika i odjeljenja dolazimo do podatka da je popunjenost odjeljenja na nivou od 26 učenika. Cijeneći činjenicu da je angažovano 706 nastavnika zaključujemo da je zastupljenost učenika po jednom nastavniku na nivou 17 učenika.

Tabela 5: Broj djece, spolna struktura, nastavno osoblje u predškolskim ustanovama na području Općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Godina	Broj OŠ	Broj odjeljenja	Učenika po školi	Učenika po odjeljenju	Nastavnika po školi	Učenika po nastavniku
2020/21	15	438	642	26	46	17

Izvor: FZS, Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

Opremljenost škola bazirana je na činjenici da su objekti u najvećem obimu izgrađeni prije 30-50 godina i ulaganjima uključujući i općinski budžet, održava se i poboljšava njihova upotrebljivost. U okviru školskih objekata u upotrebi je ukupno 261 učionica opremljena školskom opremom za izvođenje nastave koja se kontinuirano obnavlja. Svi školski objekti osnovnog obrazovanja imaju sportsku salu i dvorište, izuzev O.Š. „Džemaludin Čaušević“. Školske biblioteke su organizovane u svim osnovnim školama sa konstantnom potrebom obnavljanja knjižnog fonda. Osnovni elementi infrastrukture u školskim objektima, koji podrazumjevaju sanitarne čvorove, snadbijevnost vodom, unutarnju i vanjsku stolariju su uspostavljeni u svim objektima uz konstantnu potrebu obnavljanja i rekonstrukcije u skladu sa periodom eksploatacije. Svi školski objekti zadovoljavaju standarde pristupa djeci sa posebnim potrebama izuzev O.Š. „Džemaludin Čaušević“. Izgrađeni su sistemi zagrijavanja prostorija najvećim obimom putem energenata plin ili kroz sistem centralnog grijanja.

Najveći broj učenika po učionici je u O.Š. „Behaudin Selmanović“ sa prosjekom od 47 učenika po učionici. Ostala infrastruktura ovog školskog objekta je nedovoljna sa ukupno 5 sanitarni čvora, neuslovnom školskom bibliotekom, neizgrađenim pristupom za lica sa poteškoćama i uopšte nedovoljnim kapacitetom prostora za odvijanje nastave. Analizom stanja objekata utvrđeno je da konstrukcijski najveće probleme ima objekat O.Š. „Avdo Smailović“, koji je izgrađen kao montažni objekat i nivo građevinske opremljenost objekta je nedovoljan.

U vidu provedenih mjera energijske efikasnosti 8 objekata je u potpunosti utopljeno putem izgradnje toplotne fasade i adekvatne stolarije. Na 5 objekata su provedene djelimične mjere utopljanja prevashodno u vidu zamjene stolarije (O.Š. „Mehmedalija Mak Dizdar“, O.Š. „Meša Selimović“, O.Š. „Sokolje“, O.Š. „Osman Nakaš“, O.Š. „Čamil Sijarić“). Na objektu O.Š. „Džemaludin Čaušević“ nisu provodene mjere energijske efikasnosti.

Na nivou osnovnog obrazovanja nastavu u 2020/21 pohađa 208 učenika sa posebnim potrebama. Na području općine je u saradnji sa organizacijom SOS Kinderdorf formiran Centar za rani rast i razvoj kao dodatna podrška djeci u stanju posebne potrebe. Pored redovnog osnovnog obrazovanja 22 učenika pohađaju specijalno osnovno obrazovanje.

Opremljenost osnovnih škola računarima je na nivou Kantona Sarajevo preko 30 računara po školi. Prema dostupnim podacima Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, broj računara u osnovnim školama na području općine je 28 računara što dovodi do zaključka da je 1 računar namijenjen za 3,8 učenika. Djelimično zabrinjava starost i moderna nefukcionalnost značajnog procenta postojećeg broja računara, pa se preporučuje ozbiljni pristup ovom pitanju jer je računarska opremljenost učenika, ali i nastavnika, preduslov razvoja sistema modernog obrazovanja. Ovo je značajno imajući u vidu situaciju koja je dovela do “snalaženja” zbog pandemije COVID-19 virusa sa “online” nastavom.

U svih 15 osnovnih škola realiziraju se vannastavne aktivnosti uključivanjem učenika u brojne sekcije. U svakoj od škola evidentirano je između 15 i 30 različitih sekcija u kojima učenici dopunjavaju svoja znanja i vještine. U vannastavne aktivnosti prosječno na nivou godine uključeno je oko 7.000 učenika, što je približno 70% od ukupnog broja učenika.

3.1.3. Srednje i visoko obrazovanje

U tri srednje škole u Općini u školskoj 2020/21. godini upisan je 1241 učenik, što je u odnosu na 2015/16. godinu kada je bilo upisano 1530 učenika pad broja učenika za 18,1%. Spolna struktura učenika u 2020/21. godini je raspoređena na način da muški spol obuhvata 800 učenika (64%) a ženski spol je zastupljen sa 441 učenicom (36%). Učenici su raspoređeni u 59 odjeljenja. Broj nastavnika je na nivou 134 nastavnika i radi se o broja koji ima tendenciju stagniranja.

Tabela 6: Broj učenika, spolna struktura, nastavno osoblje u srednjim školama na području Općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Godina	Broj učenika	Učenici	Učenice	Nastavnici
2015/16	1530	949	590	-
2016/17	1418	887	531	-
2017/18	1472	907	565	-
2018/19	1404	897	507	-
2019/20	1321	864	457	134
2020/21	1241	800	441	132

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

U pogledu vrsta srednjih škola radi se o dvije gimnazije ("Gimnazija Dobrinja" i "Peta gimnazija") i jednoj tehničkoj školi ("Srednja elektrotehnička škola Sarajevo"). Uočava se trend pada broja učenika i zainteresiranost za gimnaziju. U školskoj 2015/16. godini broj upisanih učenika u dvije gimnazije je bio 1203, a u 2020/21. godine broj upisanih je 685 što predstavlja pad od 56,9%. Sa druge strane interes za tehničke smjerove je u porastu i taj raste je u odnosu na pomenuti period na nivou od 5,2%. na nivou od u omjeru 2015/16. Očigledno je da tržište rada uslovljava opredjeljenost pri izboru vrste srednjeg obrazovanja. Zanimljiva činjenica je da u pogledu upisa u tehničku školu raste interes učenika.

Tabela 7: Broj učenika po vrsti škole, spolna struktura na području općine Novi Grad Sarajevo periodu 2015-2020.

Naziv škole	Broj učenika											
	2015/16		2016/17		2017/18		2018/19		2019/20		2020/21	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
JU Peta gimnazija	319	328	254	236	270	237	294	206	294	192	254	198
Elektrotehnička škola	481	46	487	77	489	99	474	94	462	95	460	96
JU Gimnazija Dobrinja	149	216	146	218	149	229	129	207	108	170	86	156

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

Infrastruktura u školama je zadovoljavajuća s obzirom na činjenicu da su obje gimnazije u novijim školskim objektima, sa novom opremom, ali i objekat "Srednje elektrotehničke škole" je solidno opremljen. Broj opremljenih učionica u srednjim školama je 48, pored čega je organizovano i 8 kabineta za stručno osposobljavanje. Razmatrajući osnovne elemente dolazimo do zaključka da u srednjem obrazovanju na području općine je zastupljeno 20 odjeljenja po školi sa 22 učenika po odjeljenju, 430 učenika je po školi. Broj nastavnika po školi je 45 što znači da jedan nastavnik pokriva 10 učenika u nastavi. U školama srednjeg obrazovanja je prisutno 245 računara, odnosno prosječan broj računara po školi je 81,6. Prosječan broj učenika po računaru je 5.

Pored redovnih nastavnih aktivnosti, u školama su brojne kulturne i sportske aktivnosti. Učenici su angažirani u više od 50 slobodnih aktivnosti u školi, što je rezultiralo učešćem na brojnim takmičenjima u

zemlji i inozemstvu, na kojima su postignuti zavidni rezultati. Po tim aktivnostima, škole su postale prepoznatljive, kao što je aktivnost inovatora u “Srednjoj elektrotehničkoj školi”, kvalitetni radovi učenika “Gimnazije Dobrinja” u oblasti kulturnog stvaralaštva (filma i teatra), kao i “Peta gimnazija” u oblasti sporta, što ukazuje na potrebu dodatnog stumiliranja ovih aktivnosti.

U pogledu neformalnog i cjeloživotnog učenja nisu dovoljno razvijeni programi ali cijeneći cjelokupan prostor Kantona Sarajevo ukazuje se potreba uspostave sistema neformalnog učenja usmjerenih na informacione tehnologije i kreativne djelatnosti. Ujedno cijeneći sve potrebe općine ukazuje se potreba za razvojem infrastrukture koja doprinosi razvoju i edukaciji i izvan formalnih nastavnih procesa.

Ustanove visokog obrazovanja nisu prostorno pozicionirane na području općine Novi Grad što nameće zaključak potrebe i mogućnosti usmjerenja politike u razvoju vještina traženih na tržištu rada čime bi se postizala višestruka koristi za društveni i ekonomski razvoj općine.

3.1.4. Stipendiranje i podrška Općine u oblasti obrazovanja

Pored činjenice da je nadležnost u oblasti obrazovanja, unutar društveno-pravnog poretka pozicionirana na nivou Kantona Sarajevo, općina je iz uskog djelokruga nadležnosti zasnovanog na propisima lokalne samouprave u FBiH organizaciju općinski službi u oblasti obrazovanja uspostavila i kroz Službu za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novi Grad Sarajevo. Općina je u posmatranom periodu (2015-2020) sistem obrazovanja značajno podržala u dijelu predškolskog i osnovnog obrazovanja. Podrška je usmjerena direktno prema učenicima. Podrška školama u najvećem obimu je usmjerena na razvoj školske infrastrukture i odgovor na povećan broj stanovništva.

Program stipendiranja od strane općine u periodu 2015-2019. godina obuhvata sve oblasti obrazovanja, uključujući i posebne potrebe (socijalne potrebe, talenti, sportske stipendije). Tokom godine prosječan broj stipendija se kreće na nivou 500 stipendija u iznosima od 500 KM za osnovnu školu, 750 KM za srednju školu, i za visoko obrazovanje 1.000 KM.

Tabela 8: Broj stipendija Općine Novi Grad Sarajevo u periodu 2015-2020.

Vrsta i broj stipendija	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Osnovno obrazovanje					
-broj stipendija	68	64	64		
-iznos sredstava	34.000	32.000	32.000		
Srednje obrazovanje					
-broj stipendija	189	196	185	257	214
-iznos sredstava	141.750	147.000	138.750	192.750	160.500
Visoko obrazovanje					
-broj stipendija	169	189	203	152	163
-iznos sredstava	169.000	189.000	203.000	152.000	163.000
UKUPNO STIPENDIJA	426	449	452	409	377
UKUPNO SREDSTAVA	344.750	368.000	373.750	344.750	323.500

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

Pored navedene činjenice na ime stipendija za posebne potrebe (socijalne potrebe, talenti, sportske stipendije) u periodu 2015-2020 dodijeljeno je 610 stipendija vrijednosti cca 389.750 KM. U vidu organizovanog prevoza 407 učenika ima obezbijeđen prevoz i dodatno se ukazuje potreba za osiguranjem prevoza do škole za sve učenike sa poteškoćama u kretanju. Općina na nivou godine za sve učenike prvih razreda u 15 novogradskih osnovnih škola obezbjeđuje nabavku udžbenika i školskog pribora što se

pokazalo kao značajna i društveno korisna aktivnost. Za učenike slabijeg imovnog stanja općina osigurava užinu za oko 1000 učenika godišnje.

Podrška osnovnim školama se prije svega odnosi na razvoj i unaprjeđenje školske infrastrukture. Općina na nivou godine pruža novčanu grantovsku podršku predškolskom obrazovanju na nivou od 50.000 KM, a osnovnom obrazovanju grant u iznosu od 100.000 KM namijenjen održavanje i popravci školskih objekata, kroz koji se svake godine renovira jedan broj dotrajalih toaleta, unutrašnje i vanjske bravarije i drugih elemenata infrastrukture. Cijeneći činjenicu starosti objekata i perioda eksploatacije ovo se i dalje nameće kao potreba. Također se na nivou godine pruža podrške vannastavnim aktivnostima svim osnovnim i srednjim školama u općini Novi Grad Sarajevo.

U kontekstu kapitalnih ulaganja, na osnovu utvrđenih potreba, općina je u periodu 2015-2020. godine značajno podržala proširenje kapaciteta predškolskih ustanova, opremanja i proširenja školskih objekata osnovnog obrazovanja i uspostave pratećih edukativnih sadržaja. Novčana podrška u pomenutom segmentu podrazumijevala je utrošak budžetskih sredstava općine u iznosu od 12.199.714 KM. Na ovaj način u saradnji sa drugim institucijama koje su podržale ovakav način razvoja infrastrukture, općina postavlja standarde i ujedno pravac za naredna nužna i neophodna ulaganja u infrastrukturu obrazovnih institucija na području općine.

- U Kantonu Sarajevo nije implementirana odredba Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH u pogledu prenosa dijela nadležnosti iz oblasti obrazovanja na lokalne zajednice što bi moglo pozitivno uticati na razvoj.
- Predškolskim obrazovanjem na prostoru općine Novi Grad Sarajevo obuhvaćeno je 4.379 djece (47,5 ženske djece i 52,5 muške djece), uz kontinuirano prisutan trend povećanja po godinama. Broj djece uključenih u predškolsko obrazovanje u 2020. godini iznosio je 959. U 2015. godini je bilo upisano 762 djece, što ukazuje na rast broja djece u predškolskim ustanovama za 20,5%. Broj nastavnog osoblja u 2020. godini je 77 nastavnika/odgajatelja i u tom segmentu je prisutan rast u odnosu na 2015. godinu u iznosu od 18,2%.
- Broj predškolskih ustanova je u odnosu na 2015. godinu (7 vrtića) porastao za 58,3% zahvaljujući i kapitalnim ulaganjima općine u rekonstrukciju i izgradnju objekata za predškolsko obrazovanje. Javne predškolske ustanove-vrtići su prostorno raspoređeni na prostoru 11 mjesnih zajednica od ukupno osnovanih 28 mjesnih zajednica i postoji daljnja potreba proširenja kapaciteta vrtića.
- U školskoj 2020/21 broj učenika u osnovnim školama je 10.810 i u odnosu na 2015/16, kada je bilo upisano 9.902 učenika, broj učenika je veći za 8,4%. Broj novoupisanih učenika u školskoj 2020/21 je 1275 i ima trend blage stagnacije. Broj nastavnog osoblja raste svake godine i sa 584 nastavnika angažovana u 2015/16. godini, broj nastavnika u 2020/21. godini je dosegao broj od 706 nastavnika, što predstavlja rast od 17,3%.
- Omjer broj učenika i odjeljenja je na nivou 26 učenika po odjeljenju. Najveći broj učenika po učionici je u O.Š. „Behaudin Selmanović“ sa prosjekom od 47 učenika po učionici. Objekat ove škole je u najvećoj potrebi proširenja kapaciteta.
- Analizom stanja objekata utvrđeno je da konstrukcijski najveće probleme ima objekat O.Š. „Avdo Smailović“, koji je izgrađen kao montažni objekat i nivo građevinske opremljenost objekta je nedovoljan.
- Na objektu O.Š. „Džemaludin Čaušević“ nisu provodene mjere energijske efikasnosti, dok su na 5 objekata provedene djelimične mjere.
- U vannastavne aktivnosti prosječno na nivou godine uključeno je oko 7.000 učenika, što je približno 70% od ukupnog broja učenika.
- U tri srednje škole u Općini u školskoj 2020/21. godini upisan je 1241 učenik, što je u odnosu na 2015/16. godinu kada je bilo upisano 1530 učenika pad broja učenika za 18,1%.

- Pada interes za upise u gimnaziju a raste zainteresiranost za tehničke smjerove.
- Neformalno i cjeloživotno učenja nisu dovoljno razvijeni i prisutni. Potencijal postoji u pravcu razvoja znanja i vještina u oblasti informacionih tehnologija.
- Uspostavljeni su programi podrške učenicima i podrške razvoju infrastrukture školskih ustanova sa potrebom održavanja kontinuiteta podrške i dodatnim razvojem kapaciteta škola.
- U periodu 2015-2020. godine na ime kapitalnih ulaganja u obrazovni sistem na području općine Novi Grad Sarajevo iz budžeta je izdvojeno 12.199.714 KM.

3.2. Kultura i sport

Djelatnost kulture obuhvata kulturne institucije i organizacije koje svoju aktivnost izražavaju kroz animiranje i očuvanje kulturnog naslijeđa, književnog i likovnog stvaralaštva, te kroz razne manifestacije izvođačkih i scenskih umjetnosti. Pored objekata koji su namjenski građeni za djelatnost kulture, kulturne aktivnosti se odvijaju i u objektima polivalentnog karaktera, u kulturno-sportskim centrima i drugim. Kultura osim uloge javnog dobra čini i važnu ekonomsku kategoriju. Nadležnost u oblasti kulture je na kantonalnom nivou i činjenica je da nema kantonalnih institucija kulture na području općine Novi Grad Sarajevo.

Pored činjenice vezane za nadležnosti, općina ima potrebu da djeluje i u ovoj oblasti. Na nivou općine osnovane su tri ustanove kulture ukupne površine korisnog prostora od 580 m². Rast kapaciteta korisnog prostora u ustanovama kulture periodu 2015-2020. godine je 34,5%. Broj posjetilaca ustanova kulture do perioda pojave pandemije COVID-19 je bila u stalnom porastu. Tako je u 2019. godini Kino Novi Grad posjetilo 17.515 posjetilaca i prikazano je 308 filmova za sve uzraste za razliku od 2018. godine kada je posjeta bila za 3.790 posjetitelja manja. U godini pandemije (2020) prikazano je 18 filmova sa ukupnom posjećenost na nivou 3.858 posjetitelja. U odnosu na ostale dvije ustanove posjeta je stalna ali nedostaju precizni podaci.

Tabela 9: Objekti za sadržaje iz oblasti kulture na području općine Novi Grad Sarajevo i finansiranje u periodu 2015-2020.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
GALERIJA OPĆINE/m²	/	/	80	80	80	80
Budžet	/	/	158.356	129.711	142.189	53.522
Dotacija općine	/	/	158.356	129.711	142.189	53.522
KUĆA HADŽIHALILOVIĆA/m²	/	/	120	120	120	120
Budžet	/	/	50.000	70.000	70.000	50.000
Dotacija općine	/	/	50.000	70.000	70.000	50.000
KINO NOVI GRAD/m²	380	380	380	380	380	380
Budžet	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	10.000
Dotacija općine	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	10.000

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

Kulturne aktivnosti polivalentnog karaktera na području općine Novi Grad Sarajevo zauzimaju dominantan prostor u okviru kulturnih dešavanja. Od strane općine organizuje se tradicionalna godišnja manifestacija „Novogradski dani“ sa sadržajima koji uključuju kulturne, zabavne i sportske sadržaje u vidu izložbi, koncerta, folklornih sadržaja, književnih večeri, pozorišnih predstava. Na području općine djeluju 4 kulturno umjetnička društva sa 639 članova, i jedan hor. Doprinos ostvarenju kulturnih sadržaja na području općine ostvaruju 7 udruženja građana sa programskim ciljevima iz oblasti kulture koja su podržana od strane općine.

Značajnu ulogu o ostvarenju kulturnih i sportskih događaja ostvaruje osnovani Centar za edukaciju, sport i rekreaciju „Safet Zajko“ koji okuplja veliki broj posjetilaca (godišnje na nivou oko 400 000 posjetilaca) sa različitim sadržajima i infrastrukturom. Centar omogućava održavanje kulturnih događaja u sklopu manifestacija „Novogradski dani“, „SFF“ i u sklopu organizovanja sadržaja centra (predstave na otvorenom, koncerti, kulturne radionice i slično). Potencijali centra se ogledaju u činjenici broja posjetilaca i dostupnosti objekata infrastrukture koji mogu imati različite namjene uključujući i kulturu. Nameće se potreba stavljanja potencijala i objekata infrastrukture u svrhu kulturnih djelatnosti i razvoja iste obzirom da je u okviru šireg strateškog okvira označena kao veliki potencijal razvoja na području Kantona u vidu kreativne industrije i djelatnosti.

Evidentirani, predhodno zaštićeni i zaštićeni nepokretnih spomenici kulture i prirodne baštine na području općine²¹ su prisutni. Isti obuhvataju prahistorijski arheološki lokalitet Briješko brdo, nekropolu stećaka Mihaljevići kod Rajlovca; nedefinisane arheološke lokalitete Gradac-Dvor kod Reljeva i Kamenicu; ishodne kuće i kule Merhemića kuća u Halilovićima, Memiševića čardak u Bojniku, kuća porodice Žigića u Nedžarićima, Hadžihalilovića kuća u Nedžarićima, Mehanina kula u Mihaljevićima, ishodna kuća porodice Žiga na Dobrinji; sakralni objekti Crkva i zgrada Bogoslovijske u Reljevu, Franjevačka teologija, samostan i crkva u Nedžarićima, nekropole stećaka u zaseoku Riječica, selu Mihaljevići, Žuč i na Alipašinom polju; stara groblja i nadgrobni nišani.

Značajan dio ove oblasti obuhvataju aktivnosti obilježavanja datuma, događaja i ličnosti iz perioda odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992.-1995. godina i perioda Narodno-oslobodilačkog rata 1941.-1945. godina. Na području općine u toku odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992.-1995. godina dogodile su se neke od najvažnijih bitaka sarajevskog područja sa istaknutim herojima odbrane. Na nivou općine utvrđen je kalendar obilježavanja 31 historijskog datuma i događaja. Obilježavanja obuhvataju posjete mjesta pogibije i stradanja građana BiH i njenih istaknutih patriota, odavanje počasti poginulim, izražavanje poštovanja porodicama poginulih, polaganje cvijeća na spomen obilježjima i mezarima, obilazak šehidskih porodica i porodica poginulih boraca, organizovanje prigodnih priredbi, akademija i dr. Aktivnosti obilježavanja će se finansirati iz budžeta općine izdvojenih za projekte nevladinih i neprofitnih udruženja koja okupljaju boračku populaciju.

Kao sastavni dio obilježavanja značajnih događaja i datuma na području općine je izgrađeno 16 uređenih spomen obilježja, 18 spomen obilježja, 5 hair česmi i 6 mezaristana.

Tabela 10: Spomen obilježja na području općine Novi Grad Sarajevo

Spomen obilježja	
1	Centralno spomen obilježje svim poginulim pripadnicima Armije RBiH i zajedničko sopmen obilježje Safet Hadžić i Safet Zajko - ispred Općine Novi Grad
2	Safet Zajko – Mijatović Kosa, Zabrdje;
3	Safet Isović i Salko Muratspahić - naselje Zabrdje
4	Enver Šehović, Esad Panjeta, Zahir Panjeta i Zlatan Kalamujić – Žuč
5	Vranac Sead, Kamberović Erduan, Hubijar Adem – Žuč
6	Smail Šikalo – Naselje Heroja Sokolje kod MZ-e i OŠ (izmješteno sa lokaliteta ul.Ibrahima Perviza-Sokolje
7	Smail Šikalo - ul.Smaila Šikala br.2, Boljakov potok
8	Hakija Turajlić - Dobrinja, Aleja Bosne Srebrene
9	Nadir Kafedžić, Jusupović Uzeir, Baljić Zijad i Gudić Džanom – Mojnilo
10	u ulici Ranovačka - Ahatovići (16 građana pripadnika TO)

²¹ Lista evidentirani, predhodno zaštićeni i zaštićeni nepokretnih spomenici kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo, Kantonalni zavod za zaštitu kulturno historijskog i prirodnog naslijeđa Kantona Sarajevo, 2016. godine.

11	Ramiz Salčin - Saraj polje
12	Aerodromsko naselje Dobrinje D1, C-5,C-4 ul. Habibe Stočević 23 (27 dobrinjskih gazija)
13	Objekat D-B tunel - Dobrinja
14	Alipašino polje-B-faza
15	Spomen obilježje palim borcima NOB-a – Dobroševići
16	Spomen obilježje u znak sjećanja na uništenje 30 neprijateljskih aviona iz 1943.godine-Rajlovac
17	Spomen obilježje Aerodromsko naselje

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo općine Novi Grad Sarajevo

U posmatranom periodu poduzete su brojne aktivnosti od kojih se kao najznačajnije bila izgradnja Centralnog spomen obilježje svim poginulim pripadnicima Armije RBiH i zajedničko spomen obilježje Safet Hadžić i Safet Zajko - ispred Općine Novi Grad i izgradnja Doma oslobodilaca grada Sarajevo na brdu Žuč. Prostor brda Žuč zaslužuje pažnju u naprijed pomenutom kompleksu i upućuje na potrebu razvijanja područja kao značajnog historijskog lokaliteta i izgradnju dostojnog spomen obilježja. Nameće se potreba planske izgradnje i održavanja spomen - obilježja na prostoru općine Novi Grad Sarajevo.

Sport podrazumijeva sve oblike tjelesne aktivnosti putem neorganiziranog ili organiziranog učestvovanja sa ciljem poboljšanja tjelesne spremnosti i mentalnog blagostanja, stvaranja društvenih odnosa i postizanja rezultata u takmičenjima. Sport je na nivou Općine organiziran kroz sportska udruženja, klubove, asocijacije i sportska društva. Svaka kategorija populacije Općine ima organizirane sportske aktivnosti koje su sufinansirane budžetom Općine u skladu sa zakonskim propisima i podzakonskim aktima. Neorganizirani oblik sportskih aktivnosti podrazumijeva rekreativne sportske aktivnosti svih kategorija stanovnika.

Na području općine je kontinuirano prisutan rast broja sportskih organizacija i broja sportista. Općina od 2017. godine organizirano vodi evidenciju sportskih aktivnosti i organizacija putem uspostavljenog registra. U 2020. godini je registrovano 7614 članova sportskih klubova/udruženja sa 2426 takmičara što je u odnosu na 2017. godinu (4513 članova) rast od 59,27%. Broj sportskih klubova evidentiranih kroz općinski registar u 2020. godini je 77 klubova. Zastupljeno je 18 vrsta registrovanih sportova pri čemu su po brojnosti najzastupljeniji nogomet, borilački sportovi, košarka, plivanje, atletika, rukomet, gimnastika, odbojka, streljaštvo, šah i dr. Pored sportskih udruženja evidentiranih putem registra, procjena je općinske službe da na području općine Novi Grad Sarajevo egzistira oko 900 sportskih udruženja.

Tabela 11: Broj registrovanih sportskih udruženja, članova i sportista iz registra Općine u periodu 2017-2020.

Godina	Broj udruženja	Broj članova	Broj takmičara
2017	-	4513	-
2018	-	5102	-
2019	75	5262	-
2020	79	7614	2426

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine

Bavljenje sportom izvan sportskih klubova na području općine podrazumijeva rekreativno bavljenje sportom korištenjem dosegnutog nivou izgrađenosti sportske infrastrukture (dječija igrališta, sportski tereni, sportske sale, biciklističke staze, školske sale, bazeni i drugi objekti) i putem organizovanih sportskih igara (Sportske igre mladih, **Sport Fest 2020**, Sportske igara Oaze, 2nd Unusual Maraton, školska takmičenja, memorijalni turniri iz raznih sportova, rekreativci i dr.).

Površina sportskih terena čije upravljanje je u okviru javnih ustanova se u periodu 2015-2020. godine povećala u skladu sa potrebama sportskih udruženja i rekreativaca. Sportske površine u vidu sportskih objekata, povjerenih na upravljanje JP „Lokom“ u pomenutom periodu su povećane za 22.5% djelovanjem općine. Utjecaj pandemije COVID-19 u 2020. godini uslovio je pad bavljenja sportom za oko 50 %.

Tabela 13: Sportski objekti na području općine Novi Grad Sarajevo

	Sportska dvorana "Ramiz Salčin"	Sportska dvorana "Dobrinja"	KS "Otoka" ²²	Sportska dvorana "Srce"	Sportska dvorana "Umihana Čuvidina" ²³
Površina m2	1500	1060	458	1630	1346
Raspoloživi termini	2624	2624	-	2624	-
Iskorišteni termini 2019.g.	1120	1472	-	1056	-
Iskorišteni termini 2020.g.	560	1005	-	599	-
Iskorištenost 2019.g.	42,6%	56,1%	-	40,2%	-
Iskorištenost 2020.g.	21,3%	38,3%	-	22,8%	-

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novi Grad Sarajevo, J.P. Lokom, 2021. godine

Povećanje površina za bavljenje sportom u sklopu javnih ustanova se u značajnom obimu odnosi na osnivanje Centra za edukaciju, sport i rekreaciju „Safet Zajko. Centar raspolaže sa Stadionom Halilović (veliki fudbalski teren i teren sa umjetnom travom), salom za borilačke sportove, teniskim terenima, atletskom stazom, adrenalin parkom, stonim tenisom, otvorenim klizalištem i dodatnim sadržajem koji podrazumjeva dječiji vozić i pedaline. Procenat iskorištenja raspoloživih termina je najveći u odnosu na ostale sportske terene u općini i na nivou je 45 %.

Raznovrsnosti sportskih sadržaja doprinosi dostupnost bazena na Otoci i činjenica izgradnje bazena na Dobrinji što će stvoriti pretpostavke za bavljenje takmičarskim i rekreativnim sportova u vodi i povećati nivo plivača na području općine i kantona. Ostalu infrastrukturu prevashodno namijenjenu rekreativnim sportovima, čini izgrađena biciklističke staza, 43 sportska igrališta, 54 dječijih igrališta, 15 sportskih sala školskih objekata, šahovske table na otvorenom i blizina planina pogodnih za zimske sportove.

Potreba razvoja sportske infrastrukture je konstantna i razmatrajući potrebe i prostorni raspored terena na području općine postoji potreba za izgradnjom i rekonstrukcijom sportskih igrališta i dječijih igrališta u naseljima u kojima nisu izgrađena ili su dotrajala. Potencijal za izgradnju nove sportske infrastrukture ima Naselje heroja Sokolje, prostor brda Žuč, Centar „Safet Zajko“, naselje Dobrinja u vidu dovršetka projekta bazena, lokaliteti za proširenje biciklističkih staza.

Podrška općine sportskim aktivnostima se ogleda u razvoju infrastrukture, finasijskoj podršci takmičarskom sportu i podršci udruženjima koja organizuje neprofesionalna takmičenja. Općina je razvila transparentan sistem podrške uspostavljen putem Registra sportskih klubova i sportskih društava sa sjedištem na području

²² Iskorištenost Stadiona "Otoka" se odnosi na odigravanje prvenstvenih utakmica Fudbalskog kluba "Olimpik" i Fudbalskog kluba "Mošćanica" kao i održavanje turnira Udruženja "Profesional", isti se ne koristi za trenažne procese.

²³ Sportska dvorana "Umihana Čuvidina" je izgrađena krajem 2020. godine, izvan posmatranog perioda analize.

općine²⁴ usmjeren na postizanje sportskih rezultata. Putem registra finansijski je podržano u 2020. godini 79 sportskih klubova i društava. Finasijska podrška je podrazumjevala godišnji rast do pojave pandemije COVID-19. Na nivou podrške uspostavljen je i sistem podrške ostvarenju vrhunskih rezultata plasmanom na olimpijske igre, svjetsko i evropsko prvenstvo.

Tabela 14: Pregled finansijske podrške putem Registra općine u periodu 2017-2020.

Godina	2017	2018	2019	2020
Finasijska sredstva (KM)	190.000	250.000	350.000	200.000

Izvor: Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novi Grad Sarajevo, 2021

Pored podrške organiziranom sportu usmjerenom na postizanje sportskih rezultata općina u toku godine finansijski podržava projekte udruženja koja organizuje sportske događaje rekreativnog sadržaja (Udruženje za podršku osobama s intelektualnim teškoćama na području Kantona Sarajevo "Oaza" – Održavanje takmičenja u atletici, Nogometni klub „Šampion Junior“ – Međunarodni turnir u fudbalu, Sportska asocijacija "Klub sporta i rekreacije za sve" i Sarajevo Badminton klub "SABAD" - 8 internacionalni Badminton turnir „Sarajevo Open 2020“, Udruženje „Fair Play“-Odigravanje finalnih utakmica BH Telecom Fair Play lige i Fair Play Junior Cup 2019/2020 u malom fudbalu, UDB KJKP Gras - memorijalnom turniru u malom nogometu posvećenom Rami Biberu, prvoj žrtvi napada na Sarajevo, Neformalna trkačka grupa "Dečki u plavom" - „2nd Unusual Maraton“, Sportske igre mladih i dr. U periodu 2017-2020.godine u prosjeku su podržano 52 projekta.

U kontekstu kapitalnih ulaganja, na osnovu podataka Službe za investicije i komunalne poslove općine Novi Grad Sarajevo, u periodu 2015-2020. godine u oblasti kulture i sporta kapitalno je izdvojeno 5.410.190 KM.

- Rast kapaciteta korisnog prostora u ustanovama kulture periodu 2015-2020. godine i broja posjetilaca ustanova kulture.
- Značajnu ulogu o ostvarenju kulturnih i sportskih događaja ostvaruje osnovani Centar za edukaciju, sport i rekreaciju „Safet Zajko“ koji okuplja veliki broj posjetilaca (godišnje na nivou oko 400 000 posjetilaca) sa različitim sadržajima i infrastrukturom. Nameće se potreba stavljanja potencijala i objekata infrastrukture u svrhu kulturnih djelatnosti.
- Evidentirani zaštićeni i zaštićeni nepokretni spomenici kulture i prirodne baštine na području općine.
- Značajan dio obuhvataju aktivnosti obilježavanja datuma, događaja i ličnosti iz period odbrambeno-oslobodilačkog rata 1992.-1995. godina i perioda Narodno-oslobodilačkog rata 1941.-1945. godina. Iz navedenog proizilazi potreba razvoja događaja i spomeničkih historijsko-kulturnih kompleksa.
- Prostor brda Žuč zaslužuje pažnju i upućuje na potrebu razvijanja područja kao značajnog historijskog lokaliteta i izgradnju dostojnog spomen obilježja.
- Na području općine je kontinuirano prisutan rast broja sportskih organizacija, broja sportista, površina prostora i terena za bavljenje sportom.
- Općina je razvila transparentan sistem podrške uspostavljen putem Registra sportskih klubova i sportskih društava sa sjedištem na području općine usmjeren na postizanje sportskih rezultata. Potrebno je dalje razvijati sistem podrške uključujući i praćenje talenata.

²⁴ Normativni okvir čini Zakon o sportu Kantona Sarajevo („Sl.novine Kantona Sarajevo, br. 45/12), Odluka o načinu provođenja javnog interesa općine Novi Grad Sarajevo u oblasti sporta („Sl.novine Kantona Sarajevo, br. 31/01), Pravilnik o uspostavi registra sportskih klubova i sportskih društava sa sjedištem na području općine Novi Grad Sarajevo br. 02/02-40-3688/17 od 04.05.2017. godine, Pravilnik o finansijskoj podršci djelovanja sportskih klubova i sportskih društava sa sjedištem na području općine Novi Grad Sarajevo br. 02/06-14-8616/18 od 12.06.2018.godine i br.02/06-14-8616/18-1 od 10.06.2019. godine.

- Na nivou općine postoji tendencija ravnomjernog podržavanja takmičarskog i rekreativnog sporta. Potrebno je promovisati bavljenje sportom cjelokupne populacije, posebno djece i mladih, osoba sa invaliditetom i osoba treće životne dobi. U strukturi vrste sportova potrebno je razvijati nedovoljno zastupljene sportove (plivanje, zimski sportovi). Postoji dovoljno elemenata za organizovanje školskih sportskih igara tokom zimskog i ljetnog raspusta.
- Pandemija COVID-19 je značajno utjecala na kulturne i sportske aktivnosti.
- Potreba razvoja sportske infrastrukture je konstantna i razmatrajući potrebe i prostorni raspored terena na području općine postoji potreba za izgradnjom i rekonstrukcijom sportskih igrališta i dječijih igrališta u naseljima u kojima nisu izgrađena ili su dotrajala. Prioritetno se izdvaja razvoj sportska infrastrukture u Naselje heroja Sokolje, prostor brda Žuč, prostor Centar „Safet Zajko“, naselje Dobrinja u vidu dovršetka projekta bazena, lokaliteti za proširenje biciklističkih staza.
- U periodu 2015-2020. godine u oblasti kulture i sporta kapitalno je izdvojeno 5.410.190 KM što predstavlja pokazatelj za buduća ulaganja.

3.3. Zdravstvena zaštita

Nadležnosti u oblasti zdravlja je uspostavljena na nivou kantona koji je osnivač javnih ustanova zdravlja. Po općinama su uspostavljene organizacione jedinice zdravstvenih ustanove primarne zdravstvene zaštite. Raspored zdravstvenih ustanova na području općine Novi Grad Sarajevo je uspostavljen na način da su u okviru Doma zdravlja Kantona Sarajevo uspostavljene organizacione jedinice Dom zdravlja Novi Grad Sarajevo i Dom zdravlja Saraj polje u okviru kojih je uspostavljeno 17 ambulanti (porodična medicina i stomatologija). Pored domova zdravlja na području općine djeluju organizacione jedinice zdravstvenih ustanova: Zavod za medicina rada, Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva i Zavod za javno zdravstvo.

Tabela 15: Broj ustanova (jedinica) primarne zdravstvene zaštite na području općine

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Br. domova zdravlja	2	2	2	2	2	2
Br. područnih ambulanti	16	17	18	19	19	19
Br. timovi obiteljske medicine	-	59	56	55	52	54

Izvor: Dom zdravlja Novi Grad Sarajevo

Prostorni raspored zdravstvenih ustanova (primarna zdravstvena zaštita) na području općine pokriva većinu potreba naselja. Naselja koja po broju stanovnika i udaljenosti postojećih zdravstvenih ustanova imaju potrebu za organizovanjem dodatnih organizacionih jedinica su naselje Alipašino-C-faza, Dobrinja II, Zabrđe i Buća potok. U tom pravcu je potrebno usmjeriti aktivnosti koje se odnose na proširenje mreže zdravstvenih ustanova primarne zdravstvene zaštite.

Tabela 16: Raspored ustanova (jedinica) primarne zdravstvene zaštite na području općine

r.b.	Naziv	Adresa
1.	Centralni objekat	Bulevar M.Selimovića 2
2.	Saraj polje	X transversala bb
3.	Aerodromsko naselje	Rudolfa Rude Tomića 5
4.	Alipašin most I	Safeta Zajke bb
5.	Alipašin most II	Kasima Hadžića do 6
6.	Alipašino polje A faza	Trg Međunarodnog prijateljstva 7
7.	Alipašino polje B faza	Trg ZAVNOBiH-a 23
8.	Aneks	Muftije Džabića 2
9.	Bojnik (OPZZ + Stomatologija)	Butilska do br 3
10.	Briješće	Viteška do br 4

11.	Buća potok (OPZZ + Stomatologija)	Adema Buće do 19
12.	Dobrinja (stomatologija)	Dobrinjske bolnice do 16
13.	Dobrinja I	Omladinskih radnih brigada 2
14.	Dobrinja II	Hamdije Kapidžića 15
15.	O.Š.Sokolje (stomatologija)	Numan paše Čuprilića 25
16.	Miljacka	Džemala Bijedića 160
17.	Rajlovac (OPZZ + Stomatologija)	Rajlovačka cesta 30
18.	Sokolje (OPZZ + Stomatologija)	Numan Paše Čuprilića do 17
19.	Švrakino selo (OPZZ + Stomatologija)	Safeta Hadžića bb

Izvor: Dom zdravlja Novi Grad Sarajevo, 2021

Popunjenost zdravstvenim kadrovima u periodu 2016-2020. godina bilježi blagi pad što predstavlja jedan od najizraženiji problema kada je u pitanju obezbjeđenja zdravstvenih usluga građanima.

Tabela 17: Broj zdravstvenih kadrova primarne zdravstvene zaštite na području općine

	2016			2017			2018			2019			2020		
	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S
Ukupno	51	293	344	52	285	337	53	287	340	58	280	338	57	279	336
Lije. opće prakse	4	29	33	5	28	33	5	36	41	5	29	34	5	28	33
Specijalisti	4	43	47	5	45	50	5	44	49	7	44	51	4	42	46
Stomatolozi	3	24	27	3	22	25	3	22	25	3	22	25	3	22	25
Medicinski tehničari	40	197	237	39	190	229	40	185	225	43	185	228	45	187	232
Ostalo osoblje	19	54	73	19	57	76	18	54	72	9	55	64	11	54	65

Izvor: Dom zdravlja Novi Grad Sarajevo, 2021

Osnov ostvarivanja zdravstvene zaštite je pokrivenost zdravstvenim osiguranjem. Broj osiguranih lica u 2020. godine je na nivou 117.081 osiguranika, što predstavlja rast broja osiguranika od 0,3% u odnosu na 2015. godinu kada su ukupno bila osigurana 116.734 lica. U istom periodu uočavamo da raste broj osiguranika, a opada broj članova obitelji nosioca osiguranja kao posljedica rasta broja zaposlenih na području općine. Ovaj podatak pozitivno utiče i na rast prihoda na strani Zavoda zdravstvenog osiguranja KS. U dijelu neosiguranih lica značajno bi bilo izraditi analizu i utvrditi kategorije stanovništva koje nemaju zdravstveno osiguranje.

Tabela 18: Broj osiguranih lica i članova porodice nosilaca osiguranja na području općine

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nositelji osiguranja	83495	84187	84867	85414	85756	86181
Članovi obitelji nositelja osiguranja	33248	32624	32428	32159	31617	30900
Ukupno osiguranika	116743	116811	117295	117573	117373	117081

Izvor: Zavod zdravstvenog osiguranja KS

Vodeća oboljenja su hipertenzivna oboljenja, diabetes mellitus, druge dorzopatije, druga ishemična srčana oboljenja, druga srčana oboljenja, bronhitis, emfizem i druga opstruktivna plućna oboljenja, cervikalni i drugi poremećaji intervertebralnih diskova, druga oboljenja cirkulatornog sistema, maligna oboljenja i druga cerebrovaskularna oboljenja. Uzevši u obzir oboljenja i nadležnosti općine dolazi se do zaključka da je moguće i nužno je poduzimati aktivnosti usmjerene na provođenje promotivne kampanje za promjene u životnom stilu, praksama, unapređenje kvaliteta života, poboljšanje okoliša i socijalnih uslova,

promovisanje zdravih stilova života i zdrave ishrane i fizičke aktivnosti rizika od konzumiranja alkohola i narkotika. Potrebno je ojačati saradnju i provoditi zdravstvene programe sa nevladinim organizacijama koje imaju ekspertizu i iskustva u promociji i zaštiti zdravlja. Teška oboljenja nisu dovoljno pokrivena zdravstvenom zaštitom usljed čega se ukazuje potreba uspostave podrške. Cjeneći činjenicu postojanja privatne prakse potrebno je razvijati modele javno-privatnog partnerstva u zdravstvu na temelju dobrih praksi u cilju dostupnosti specijalističkih usluga.

Pojava pandemije COVID-19 proizvela je teškoće u ostvarivanju zdravstvene zaštite i ukazala na slabosti uspostavljenog sistema u vidu nepostojanja precizno utvrđenih planova postupanja u zdravstvenim krizama, neuvezanosti različitih nivoa vlasti, nedostatka opreme i zaštitnih sredstava obzirom da je postojala potreba za ostvarivanjem donacija. Poučeni iskustvom potrebno je razvijati Programe djelovanja u kriznim zdravstvenim situacijama (elementarne nepogode, epidemije zaraznih oboljenja).

Pored činjenice suženosti i odsustva nadležnosti općine u odnosu na zdravstvo, općina je u proteklom periodu podržavala ustanove na području općine prije svega u oblasti razvoja infrastrukture. U periodu 2015-2020. godine u oblasti zdravstva kapitalno je izdvojeno 2.000.000 KM najvećim dijelom u opremanje objekta Dom zdravlja Novi Grad.

- Odsustvo nadležnosti na strani općine u oblasti zdravstva.
- Prostorni raspored zdravstvenih ustanova na području općine pokriva većinu potreba naselja. Naselja koja po broju stanovnika i udaljenosti postojećih zdravstvenih ustanova imaju potrebu za organizovanjem dodatnih organizacionih jedinica su naselje Alipašino-C-faza, Dobrinja II, Zabrđe i Buća potok.
- Popunjenost zdravstvenim kadrovima u periodu 2016-2020. godina bilježi blagi pad što predstavlja jedan od najizraženiji problema.
- Uzevši u obzir oboljenja i nadležnosti općine dolazi se do zaključka da je moguće i nužno je poduzimati preventivne aktivnosti usmjerene na provođenje promotivne kampanje za promjene u životnom stilu, praksama, unapređenje kvaliteta života, poboljšanje okoliša i socijalnih uslova, promovisanje zdravih stilova života i zdrave ishrane i fizičke aktivnosti rizika od konzumiranja alkohola i narkotika.
- Potrebno je razvijati Programe djelovanja u kriznim zdravstvenim situacijama (elementarne nepogode, epidemije, zarazna oboljenja).

3.4. Socijalna zaštita

Socijalna zaštita je djelatnost usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe. Oblast socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom je regulisana normativnim okvirom iz nadležnosti kantona. Finansiranje socijalne zaštite finansira se iz budžeta Federacije BiH, budžeta Kantona i budžeta Općine za posebne namjene.

Na nivou Kantona Sarajevo je osnovana JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ u čijem sastavu je organizaciona jedinica-Služba socijalne zaštite općine Novi Grad Sarajevo. U posljednjih 5 godina broj korisnika centra na području općine je konstantan i u 2020. godine iznosi 1420 korisnika. Pored činjenice rasta broja stanovnika broj korisnika centra je konstantan što ukazuje na činjenicu povoljnosti opšteg ambijenta ali i doprinosa mjera koje općina direktno poduzima u vidu izdvajanja sredstava usmjerenih prema socijalnim kategorijama. U odnosu na vrstu socijalne pomoći u najvećem obimu su zastupljene stalna novčana pomoć i novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe. Ove vrste pomoći u posmatranom periodu imaju tendenciju pada. Sa druge strane raste potreba za drugom vrstom materijalne pomoći i potreba za smještaj u ustanove socijalnog rada. Pored činjenice ukupnog pada potreba za socijalnom

pomoći, raste broj pruženih usluga socijalnog rada i drugih stručnih usluga, posebno u periodu izvan COVID-19 pandemije.

Tabela 19: Broj korisnika centra po vrsti pomoći na području općine

Vrsta pomoći	2016	2017	2018	2019	2020
Stalna novčana pomoć	129	114	110	124	130
Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	387	399	382	361	380
Druga materijalna pomoć	143	151	198	153	123
Osposobljavanje za život i rad	173	177	156	143	150
Smještaj u drugu porodicu	6	8	54	26	39
Smještaj u ustanove socijalne zaštite	265	232	240	228	228
Jednokratne novčane pomoći	230	136	245	200	275
Zdravstveno osiguranje	96	80	79	90	95
Usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada	27081	27407	36912	43150	28816
Kućna njega i pomoć u kući	-	-	-	-	-
Dječiji dodatak	-	-	-	-	-
Naknada umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu	-	-	-	-	-
Naknada umjesto plaće roditelju koji nije u radnom odnosu	-	-	-	-	-
Ukupno osoba	28510	28704	38376	44475	30236

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo Općine Novi Grad Sarajevo i Centar za socijalni rad, 2021

Visina izdvojenih sredstava po vrstama pomoći raste na osnovu čega zaključujemo da se prosječan rast u periodu 2016-2020. godina na nivou od 14%. U dijelu koji se odnosi na smještaj u drugu obitelj i smještaj u ustanovu socijalne zaštite uočava se značajan pad potrebnog novčanog iznosa podrške.

Tabela 20: Iznos isplaćene pomoći putem Centra za socijalni rad

vrsta pomoći	Iznos pomoći u KM/mjesečno (prosjeak)					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stalna novčana pomoć	124,9	124,5	124,5	124,8	137,2	137,6
Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe	90	90	90	90	99	94,7
Druga materijalna pomoć	240	240	240	240	264	280
Osposobljavanje za život i rad	120	120	120	120	132	140
Smještaj u drugu obitelj	122,1	476	595	79,3	80	90
Smještaj u ustanove socijalne zaštite	1006,1	612,2	654,4	612,7	406,7	388,6
Jednokratne novčane pomoći	120	120	120	120	132	140
Zdravstveno osiguranje	20	20	20	20	20	20
Usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada	-	-	-	-	-	-
Kućna njega i pomoć u kući	-	-	-	-	-	-
Dječiji dodatak	-	-	-	-	-	-
Naknada umjesto plaće roditelju koji je u radnom odnosu	-	-	-	-	-	-

Naknada umjesto plaće roditelju koji koja nije u radnom odnosu	-	-	-	-	-	-
Ukupno sredstava	1843,1	1678,2	1963,9	1406,9	1270,9	1291

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo Općine Novi Grad Sarajevo i Centar za socijalni rad, 2021

Broj lica kategorisanih u ranjivu grupu maloljetnika u posljednjih pet godina (2016-2020) je u stalnom padu. U 2020. godini broj lica koja spadaju u ovu kategoriju iznosio je 587 lica. Razlog zbog kojeg je došlo do smanjenja broja maloljetnika kao ranjive grupe pronalazimo u aktivnostima prevencije u osnovnim i srednjim školama te radu sa djecom u okviru ustanova. Rast od 20,4% djece bez roditeljskog staranja ukazuje na društvene anomalije u okviru porodice i braka.

Tabela 21: Broj lica kategorisan u ranjivu grupu maloljetnici, 2016-2020.

Godina	Djeca bez roditeljskog staranja			Odgojno zanemarena i zapuštena djeca			Djeca čiji je razvoj ometen obiteljskim problemima			Djeca sa mentalnim i fizičkim smetnjama		
	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S
2016	39	51	94	98	118	216	221	217	438	8	10	18
2017	49	74	123	86	96	182	103	106	209	5	7	12
2018	132	138	270	83	86	169	132	164	296	5	7	12
2019	48	57	105	85	65	150	142	169	311	2	6	8
2020	57	61	118	85	65	150	142	169	311	4	4	8

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo Općine Novi Grad Sarajevo i Centar za socijalni rad, 2021

Broj lica kategorisana u ranjivu grupu odraslih u posljednjih pet godina (2016-2020) pokazuje rast osoba društveno negativnog ponašanja. Ostale kategorije su u znatnom padu što predstavlja pozitivan trend na području općine, naročito u pogledu osoba u stanju socijalne potrebe koje su u međuvremenu izašle iz pomenute kategorije.

Tabela 22: Broj lica kategorisan u ranjivu grupu odrasli, 2016-2020.

	Osobe ometene u psihičkom i fizičkom razvoju i osobe sa invaliditetom			Materijalno neosigurane i za rad nesposobne osobe			Stare osobe bez obiteljskog staranja			Osobe društveno negativnog ponašanja			Osobe i obitelji u stanju soc. potrebe kojima je usljed posebnih okolnosti potrebna pomoć		
	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S	M	Ž	S
2016	1987	1395	338	47	82	12	14	244	387	2	7	27	118	130	2495
			2			9	3			0			6	9	
2017	1586	971	255	129	220	34	15	290	442	3	1	57	130	148	2787
			7			9	2			9	8		5	2	
2018	1786	1865	365	52	58	11	91	85	176	7	5	12	193	297	490
			1			0				3	3	6			
2019	1591	1727	331	60	64	12	10	181	290	7	5	12	169	248	417
			8			4	9			4	3	7			
2020	1258	1458	271	60	63	12	11	205	324	9	4	13	298	413	711
			6			3	9			8	1	9			

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo Općine Novi Grad Sarajevo i Centar za socijalni rad, 2021.

Ratna dešavanja i njihova težina na području općine 1992-1995. godina prouzrokovala su ranjavanja i tjelesna oštećena koja se odnose na ratne vojne invalide i civilne žrtava rata. Broj ratnih vojnih invalida u 2020. godini je na nivou _____ RVI na području općine. Ova lica imaju određeni nivo primanja koji zavisi od stepena invaliditeta.

Tabela 23: Prosječan iznos invalidnine u KM po kategorijama, 2015-2019.

Kategorija	Iznos prosječne invalidnine u KM/ vojni invalidi				
	2015	2016	2017	2018	2019
I	837,36	837,36	837,36	849,92	849,92
II	611,27	611,27	611,27	620,44	620,44
III	460,55	460,55	460,55	467,46	467,46
IV	360,06	360,06	360,03	365,47	365,47
V	267,96	267,96	267,96	271,97	271,97
VI	150,72	150,72	150,72	152,99	152,99
VII	108,86	108,86	108,86	110,49	110,49
VIII	58,62	58,62	58,62	59,49	59,49
IX	50,24	50,24	50,24	51,00	51,00
X	41,87	41,87	41,87	42,50	42,50

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo Općine Novi Grad Sarajevo

Kada razmatramo pitanje civilnih žrtava rata također prepoznajemo razliku po kategorijama što uslovljava i visinu novčane naknade koja se ostvaruje po tom osnovu. Civilnih žrtava rata na području općine u 2020. godini po svim kategorijama ima 539 i taj broj je prema broju iz 2015. godine (637) u padu za 15,5%.

Tabela 24: Broj civilnih žrtava rata, 2015-2020.

Kategorija	2015	2016	2017	2018	2019	2020
I	32	29	28	26	25	22
II	78	74	74	71	69	68
III	41	40	41	40	39	40
IV	86	81	77	73	72	71
V	66	66	64	65	63	56
VI	334	330	322	310	299	282
Ukupno	637	620	606	585	567	539

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo Općine Novi Grad Sarajevo

Visina primanja civilnih žrtava rata također zavisi od kategorije uz prisutan trend povećanja naknada u posmatranom periodu.

Tabela 25: Prosječna visina naknada civilnih žrtava rata, 2015-2020.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
I	586,15	586,15	586,15	594,94	594,94	607,25
II	427,89	427,89	427,89	434,31	434,31	443,3
III	322,38	322,38	322,38	327,22	327,22	333,99
IV	252,04	252,04	252,04	255,83	255,83	261,12
V	187,56	187,56	187,56	190,38	190,38	194,32
VI	105,5	105,5	105,5	107,09	107,09	109,3

Izvor: Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo Općine Novi Grad Sarajevo

Pored pomenutih kategorija i oblika socijalne, stručne i materijalne podrške općina Novi Grad Sarajevo je razvila dodatne programe podrške. Programi podrazumjevaju finansijsku podršku radu humanitarnih organizacija i javnih kuhinja na prostoru općine Novi Grad Sarajevo, podršku penzionerima, podršku održivom povratku na mjesta prijeratnog prebivališta u svim dijelovima Bosne i Hercegovine, podršku iz budžeta za sve ratne vojne invalide sa prostora općine Novi Grad Sarajevosa 100 % invaliditetom, podršku u novčanoj pomoći za pripadnike boračke populacije koji su u teškoj socijalnoj situaciji. Dodatni socijalni programi općine su se pokazali društveno korisni i nameće se potreba njihovog daljnjeg razvijanja i implementiranja u vidu podršku višechlanim porodicama u općini Novi Grad Sarajevo, koje dobiju treće, svako naredno dijete ili blizance, kao i podrška u vidu novčanog mjesečnog dodatak za sve nezaposlene porodilje sa prostora općine Novi Grad Sarajevo.

U okviru socijalne zaštite nužno je uzeti u obzir i pitanja socijalne uključenosti pojedinih kategorija stanovništva. Pod kategorijama na području općine se prvenstveno se podrazumjevaju mladi, žene i osobe starije životne dobi.

Prema podacima u Kantonu Sarajevo broj nezaposlenih mladih ima tendenciju smanjivanja. Učešća mladih u ukupno nezaposlenim je u 2019. godini na nivou 22,3%. Trendu smanjivanja učešća u nezaposlenim doprinosi ukupan rast zaposlenosti ali i negativni trendovi odlaska mladih, prvenstveno u zemlje Evropske unije. Potrebe mladih na nivou lokalnih zajednica se prvenstveno odnose na dostupnost i razvijenost infrastrukture, pristup tržištu rada, rješavanje stambenog pitanja i kvalitetnih kulturnih i sportskih dešavanja. Uzevši u obzir značaj mladih kao pokretača daljnjeg razvoj društva, Općina prevashodno ima potrebu da razvija mjere dostupnosti tržišta rada, stambene politike i dostupnosti kulturnih i sportskih sadržaja. Na području općine djeluje Vijeće mladih kao jedan od alata za djelovanje i zagovaranje politika mladih. Također putem podrške udruženjima, Općina sufinansira projekte za mlade.

Na području općine primjenjuje se Zakon o ravnopravnosti spolova BiH, kojim je ženama formalno-pravno osigurana ravnopravnost i mogućnost da biraju i budu birane bez diskriminacije putem izbora, da ravnopravno učestvuju u raspodjeli funkcija vlasti i na mjestima odlučivanja, u svim javnim tijelima i odborima putem imenovanja, postavljenja, delegiranja što je vidljivo u procesima upravljanja i implementiranja javnih politika.

Na području općine djeluje Centar za aktivno i zdravo starenje Novi Grad Sarajevo u kojem se organizuju različiti sadržaji za starije osobe. Sadržaji podrazumjevaju okupljanje, druženje, rekreacija i zabavu, edukativne aktivnosti i kreativne aktivnosti. Prostorije Centra su nedovoljne i usmjeravanje aktivnosti u cilju proširenja prostorija se nameće kao nužnost u ovom segmentu društvene politike.

- Rast broja stanovnika ne utiče na porast broja lica u stanju socijalne potrebe obzirom da je broj lica konstantan u posljednjih 5 godina.
- Stalna novčana pomoć i novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe su najzastupljenije u strukturi pomoći koje se ostvaruje putem centra za socijalni rad ali ima tendenciju pada.
- Visina izdvojenih sredstava po vrstama pomoći raste na osnovu čega zaključujemo da se prosječan rast u periodu 2016-2020. godina na nivou od 14%.
- Rast od 20,4% djece bez roditeljskog staranja i rast broja osoba sa društveno negativnim ponašanja ukazuje na društvene anomalije u okviru porodice i braka i potrebu da društvo odgovori na ovaj izazov.
- Obim socijalne zaštite koja se ostvaruje kroz implementaciju zakonskih rješenja je nedovoljna za sve potrebe što zahtjeva dodatni angažman općine u implementiranju i razvijanju dodatnih programa podrške lica u stanju socijalne potrebe ili lica sa nedovoljnim obimom socijalne uključenosti.

- Razvijati politike i mjere usmjerene na socijalno isključene kategorije (mladi, lica starije životne dobi, žene, nacionalne manjine, raseljena lica).

3.5. Civilno društvo

Civilno društvo zauzima značajnu ulogu u ostvarivanju društvenih aktivnosti. Dominantnu zastupljenost u strukturi civilnog društva na području općine zauzimaju udruženja sa trendom povećanja. Općina ima razvijen transparentan sistem podrške i praćenja upravljanja javnim sredstvima koja se implementiraju kroz saradnju sa udruženjima.

Pravci podrške u radu udruženja su usmjereni na ostvarivanje javnih interesa i ciljeva na način uspostavljenog sistem podrške²⁵ nevladinim organizacijama, te izdvojeno udruženjima iz oblasti sporta, humanitarnim udruženjima i boračkim udruženjima. Sistem podrške sadrži definisane ciljevima, proceduru ostvarivanja podrške i načina kontrole utroška sredstava. Putem implementacije sredstava u 2020. godine je podržano ukupno 127 udruženja sa projektima iz oblasti sporta, kulture, mladih, boračke populacije i ostalih kategorija. Općina na nivou godine podržava i vjerske zajednice i specifične ciljeve drugih organizacija poput SOS kinderdorf u realizaciji aktivnosti Centra za rani rast i razvoj.

Cijeneći činjenicu da općina ima sistem podrške zasnovana na transparentnosti, po čemu je lider u uređenju ovog segmenta društva, nameće se zaključak daljnjeg razvijanja sistema podrške prilagođenog potrebama općine i kontinuirana potreba analiziranja ostvarivanja ciljeva podrške.

3.6. Sigurnost građana

Struktura kriminaliteta na području općine ukazuje na različite trendove po godinama. Osnovni pokazatelj ukazuje na trend smanjenja kriminaliteta i povećanja rasvjetljenosti do trenutka kada je uvedena metodologija po kojoj se svaki događaj sa obilježjima krivičnog djela evidentira. Pomenuto u statističkom obliku ukazuje da se pojavljuje rast kriminaliteta i smanjuje rasvjetljenost počinjenih krivičnih djela. Ohrabruje činjenica da se smanjuje broj maloljetnih počinilaca krivičnih djela za 50 % u periodu 2015-2020. godine.

Tabela 26: Struktura kriminaliteta na području općine u periodu 2015-2020.

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prijavljena krivična djela	958	770	739	806	830	1143
Broj prijavljenih počinilaca	563	463	480	455	443	372
Poznati počiniooci	363	328	373	408	382	296
Nepoznati počiniooci	395	442	366	398	448	847
Maloljetni počiniooci	25	20	18	14	22	12
Rasvjetljenost (%)	68,8	71,6	75,1	63,5	55,7	32,5

Izvor: Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprava policije KS, 2021.

U strukturi krivičnih djela najveći obim se odnosi na krivična djela protiv imovine i protiv života i tijela koja pokazuju trend smanjenja. U strukturi krivični djela rast je prisutan kod krivičnih djela protiv zdravlja u šta se ubrajaju djela povezana sa narkoticima, a što je pokazatelj povećanja društvenog problema narkomanije i podatak na osnovu čega je potrebno pojačati aktivnosti kampanju unutar školskog sistema i

²⁵ Odluka o finansiranju nevladinih neprofitnih udruženja koja okupljaju boračku populaciju općine Novi Grad Sarajevo, Odluka o rasporedu finansijskih sredstava sportskim klubovima/društvima za tekuću budžetsku godinu 02/06-36-13027/21, Odluka o finansiranju projekata nevladinih i neprofitnih udruženja na području općine Novi Grad Sarajevo, broj.01-02-11268/17 od 25.09.2017, broj.01-02-21678/19 od 06.11.2019, broj.01-02-18226/20 od 15.10.2020. godine.

javnih kampanja.

Tabela 27: Krivična djela po vrsti na području općine u periodu 2015-2020.

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dijela protiv imovine	667	521	423	484	490	868
Djela protiv života	40	30	37	48	54	39
Djela protiv zdravlja	40	33	65	87	80	61
Organizirani kriminal	6	0	-	-	-	-

Izvor: Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprava policije KS, 2021.

Kada su u pitanju prekršaji po osnovu narušavanja javnog reda i mira i prekršaji iz oblasti saobraćaja prisutan je trend povećanja na koji je najviše uticalo nepridržavanje mjera utvrđenih u toku pandemije COVID-19 i promjena zakonskog okvira po kome su propisani prekršaji za nedozvoljeno parkiranje. U strukturi prekršaja javnog reda i mira dominantna su; naročito drsko ponašanje, tuča i fizički napad na drugu osobu, prosjačenje, omalovažavanje i odbijanje naređenja ovlaštenog lica konzumiranje alkohola na javnom mjestu. Prekršaji iz oblasti povrede saobraćajnih propisa su u porastu prije svega propisivanjem pogrešnog parkiranja kao prekršaja. Ne pridržavanje saobraćajnih propisa imalo je za posljedicu nastanak saobraćajnih nezgoda sa materijalnom štetom, nastradalim licima i smrtnim posljedicama. Prisutan je trend povećanja nezgoda, nastanka materijalne štete, broja nastradalih. Broj smrtnih posljedica je u padu i u 2020. godine su se desile dvije nezgode sa smrtnim posljedicama.

Tabela 28: Prekršaji na području općine u periodu 2015-2020.

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Javni red i mir	601	534	432	216	460	1686
Prekršaji iz oblasti saobraćaja	9897	16192	18660	19832	24905	25349
Saobraćajne nezgode	2349	2353	2363	2595	2701	2405
-materijalna šteta	2204	2184	2216	2412	2517	2239
-nastradala lica	145	169	147	183	184	166
-smrtne posljedice	4	5	5	5	2	2

Izvor: Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprava policije KS, 2021.

Ministarstvo unutrašnjih poslova (Uprava policije) na području općine djeluje u organizacionom smislu putem Policijske stanice Novi Grad. Izazovi u obavljanju poslova predstavlja veličina općine, blizina entitetske granice i prostorna i materijalno-tehnička opremljenost. Općina je u proteklom periodu podržavala rad policije prevashodno u vidu materijalno tehničke opremljenosti što je pravac djelovanja u narednom periodu. Prostornu pokrivenost je moguće obezbijediti izgradnjom objekata što je mogući pravac općine u pružanju podrške.

Sigurnosna prijetnja na području općine predstavljaju klizišta, ugroženost poplavama i požarima i kontaminiranost zemljišta minsko-eksplozivnim sredstvima.

Broj klizišta na području općine raste u periodu 2015-2020. godine, na osnovu čega raste broj stanovnika ugroženih klizištima kao i broj stambenih objekata. Nivo izdvajanja iz budžeta općine za sanaciju klizišta se smanjuje prije svega zbog odnosno nadležnosti različitih nivoa vlasti. Od strane općine je urađen i dostavljen Zavodu za izgradnju prijedlog programa sanacije klizišta. Zaključen je sporazum sa utvrđenim pravima i obavezama. Obaveza Zavoda je da pribavi projektnu dokumentaciju i građevinsku dozvolu te provede proceduru javne nabavke za izbor izvođača radova, kao i da obavlja stručni nadzor ali realizacija je usporena što se odražava na nivo investicija u zadnjim godinama posmatranog perioda.

Tabela 29: Klizišta na području općine u periodu 2015-2020.

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broj registriranih klizišta na području općine	180	180	183	183	184	185
Broj stanovnika direktno ugroženog klizištima	152	152	164	164	168	172
Broj saniranih klizišta	3	1	1	2	0	0
Nivo investicija u sanaciju klizišta (KM)	319.268	159.600	12.144	34.458	-	-
Broj stanbenih objekata direktno ugroženih klizištima	42	42	44	44	45	46

Izvor: Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021.

U vremenu izrazitih klimatskih promjena koje prouzrokuju elementarne nepogode, ugroženost od poplava je sve izražajna prijetnja po sigurnost građana i poslovnih subjekata na području općine. Površina ugrožena poplavama na području općine je na konstantnom nivou od 1.553.277 m², što ima za potrebu razvoj infrastrukture. Na području općine je u periodu 2015-2020. godine sanirano je i uređeno vodotoka u ukupnoj dužini od 3.914 m, pri čemu je vrijednost investicija na nivou 4.309.292 KM. Dužina vodotoka na području općine je 12.656 m što zapravo znači da se nameće potreba daljnjeg investiranja u ovaj segment putem općine i nadležnih institucija za oblast upravljanja vodama.

Tabela 30: Ugroženost poplavama na području općine u periodu 2015-2020.

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Površina ugrožena poplavama (m ²)	1.573.277	1.573.277	1.573.277	1.573.277	1573277	1573277
Poplavljena površina (m ²)	900	900	900	900	0	0
Dužina vodotokova na području općine (m)	12656	12656	12656	12656	12656	12656
Dužina poplavno rizičnih vodotokova na području općine (m)	4000	4000	4000	4000	4000	4000
Broj stanovnika koji su potencijalno ugroženi poplavama	200	200	200	200	200	200
Dužina godišnje saniranih vodotokova na području općine (m)	100	950	395	84	1160	1125
Nivo investicija u sanaciju vodotokova (KM)	97.000	698.000	331.000	75.000	1.631.000	1.303.000
Broj stambenih objekata potencijalno ugroženih poplavama	45	45	45	45	45	45
Broj poslovnih objekata potencijalno ugroženih poplavama	63	63	63	63	63	63
Broj zaposlenih u poslovnim objektima	2500	2500	2500	2500	2500	2500

potencijalno ugroženim poplavama						
---	--	--	--	--	--	--

Izvor: Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021.

Ugroženost od požara obuhvata površinu od 157 he na kom području je potencijalno ugroženo 73737 stanovnika, 1000 stambenih objekata i 74 poslovna objekta. Požarišta u periodu 2015-2020- godine su prouzrokovala štetu iznosu od 3.053.135 KM. Odgovor na opasnosti od požara se nalazi u oblasti osnaživanja vatrogastva, redovnog održavanja šumske infrastrukture i dostupnosti objektima.

Tabela 31: Ugroženost požarima na području općine u periodu 2015-2020.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Površina ugrožena požarima u he	157	157	157	157	157	157
Broj stanovnika koji su ugroženi požarima	73737	73737	73737	73737	73737	73737
Broj stambenih objekata potencijalno ugroženih požarima	1000	1000	1000	1000	1000	1000
Broj poslovnih objekata potencijalno ugroženih požarima	73	73	73	73	74	74
Broj zaposlenih u poslovnim objektima potencijalno ugroženim požarima	2540	2540	2540	2540	2545	2545
Štete od požara (KM)	/	/	/	/	2289000	764135

Izvor: Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021.

Potencijalnu ugroženost stanovništva predstavlja zemljište kontaminirano minama, koje su rasprostranjene na površini od 697m2 na perifernim lokalitetima.

Organizacija službi za zaštitu i spašavanje podrazumjeva prije svega djelovanje Službe civilne zaštite Općine Novi Grad Sarajevo kao dijela općinskog organa uprave. Civilna zaštita obavlja poslove iz okvira nadležnosti iz oblasti zaštite i spašavanje. Zaštita i spašavanje na području općine podrazumijeva organizovanje više jedinica i oblika organizovanja.

Tabela 32: Subjekti od značaja za ZiS i broj intervencija

	Broj zaposlenih volontera	Broj intervencija u 2020.g.
Profesionalna vatrogasna jedinica	12	-
Specijalizirane jedinice CZ	118	430
Jedinica za spašavanja na vodi i pod vodom	8 od 31	9
Jedinica za spašavanje iz ruševina	31	-
Jedinica za spašavanje sa visina	31	6
(ostalo navesti u pojedinačnim redovima)	31	27
Crveni Krst/Kriz	32	-

Izvor: Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021.

- Prisutan trend smanjenja kriminaliteta i povećanja rasvjetljenosti do trenutka kada je uvedena metodologija po kojoj se svaki događaj sa obilježjima krivičnog djela evidentira.
- Smanjuje broj maloljetnih počinilaca krivičnih djela za 50 % u periodu 2015-2020. godine.
- U strukturi krivični dijela rast je prisutan kod krivičnih djela protiv zdravlja u šta se ubrajaju dijela povezana sa narkoticima, a što je pokazatelj povećanja društvenog problema narkomanije i podatak na osnovu čega je potrebno pojačati aktivnosti kampanju unutar školskog sistema i javnih kampanja.
- U strukturi prekršaja javnog reda i mira dominantna su; naročito drsko ponašanje, tuča i fizički napad na drugu osobu, prosjačenje, omaložavanje i odbijanje naređenja ovlaštenog lica konzumiranje alkohola na javnom mjestu.
- Prisutan je trend povećanja nezgoda, nastanka materijalne štete, broja nastradalih dok je broj smrtnih posljedica u padu.
- Izazovi u obavljanju poslova predstavlja veličina općine, blizina entitetske granice i prostorna i materijalno-tehnička opremljenost. Odgovor općine na pomenute izazove iz okvira nadležnosti je prije svega usmjerena na podršku u opremanju i smještaju.
- Sigurnosnu pretnju na području općine predstavljaju klizišta, ugroženost poplavama i požarima i kontaminiranost zemljišta minsko-eksplozivnim sredstvima u odnosu na koje općina značajno djeluje ali i dalje postoji potreba obzirom na površine ugroženih područja.
- Potrebno je razvijati službe spašavanja i subjekte od značaja za spašavanje.

3.7. Ključni izazovi društvenog razvoja

U pogledu društvenog razvoja na području općine Novi Grad Sarajevo uočava se sa nekoliko izazova, među kojima su dominantni problemi:

- Odsustvo nadležnosti lokalnih zajednica u pogledu značajnog broja oblasti društvenog razvoja
- Razvoj obrazovne infrastrukture, povećanje obuhvata djece predškolskog uzrasta, podrška van nastavnim aktivnostima, razvoj talenata i stipendiranje, stručno osposobljavanje u savremenim oblastima djelovanja u okviru IT industrije i kreativnih djelatnosti.
- Ulaganje u infrastrukturu za bavljenje sportom i kulturom, modernizacija i prilagođavanje sadržaja interesima populacije, način i obim finansiranje sporta i kulture, institucionalno proširenje ustanova kulture, uticaj na razvoj svijesti građana.
- Razvoj događaja i spomeničkih historijsko-kulturnih kompleksa.
- Podrške organizacijama civilnog društva i razvoj uspostavljenih sistema podrške
- Obučenost službenika (postupci, javni servisi, digitalizacija, upravljanje razvojem, namicanje sredstava)
- U okviru javne uprave povećanje fokusiranosti na specifične probleme u društvu, razvoj sistema upravljanja razvojem, digitalizacija uprave, saradnja i partnerstvo sa drugim lokalnim zajednicama i drugim nivoima vlasti.
- U oblasti zdravstva saradnja sa kantonalnim institucijama, izrada planova borbe protiv zdravstvenih kriza, unaprijeđenju i proširenju objekata zdravstvenih ustanova, promocija zdravlja, unaprijeđenju zdravlja ugroženim grupama populacije, stvaranje povoljnog ambijenta djelovanja specijalističkih oblasti medicine.
- Uspostava i osiguranje dodatnih oblika socijalne pomoći i obezbjeđenja socijalne uključenosti.
- Odgovor na sigurnosne izazove na području općine.

3.8. Javna infrastruktura

3.8.1. Saobraćajna infrastruktura

Oblast saobraćajne infrastrukture karakteriše činjenica da je nadležnost za većinu ključnih saobraćajnica izvan nadležnosti Općine. Ceste ranga autocesta, brzih cesta, magistralnih cesta i regionalni cesta su izvan nadležnosti općine koja u zbog svog geografskog položaja i povezanosti sa ključnim cestovnim koridorima ima povećan interes za stanje saobraćaja svih cestovnih rangova. U predhodnom periodu 2015-2020. godine općina je imala proaktivan pristup u razvoju putem zajedničkog ulaganja za nadležnim upraviteljima cesta što je dovelo do značajnog unaprijeđenja ove cestovne infrastrukture (ulica Džemala Bijedića, IX transferzala, A-transferzala, Lot 2C, ulica Adema Buće, ulice Halilovići, ulica Rajlovačka, ulica Avde Palića, ulica Novopazarska, mostovi i drugi objekti).

Tabela 32: Cestovna mreža na području općine 2020.

Opis	Dužina (km)	%	Stanje (dobro/loše)
Nekategorizirani	145	53,16	loše
Lokalni	103	38,13	dobro
Regionalni	11,25	4,13	dobro
Magistralni	6	2,19	dobro
Autocesta	6,5	2,39	dobro
Ukupno	271,75	100,0%	0

Izvor: Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021.

Ceste u nadležnosti Općine su ranga nekategorisanih i lokalnih cesta. Stanje nekategorisanih cesta čija je dužina 145 km je ocjenjena loše obzirom da je stalno povećavanje dužine istih iako se površina pod asfaltnom podlogom konstantno povećava. Dužina lokalnih cesta je na nivou 104 km i iste su u dobrom stanju uz stalnu potrebu ulaganja u održavanje i rekonstrukciju kroz prijedloge mjesnih zajednica.

Tabela 33: Cestovna mreža u nadležnosti Općine

Opis	Dužina ukupna (KM)					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nekategorisana	130	132	135	137	140	145
- asfaltirano	100	102	105	108	111	115
Lokalna	103	103	103	103	103	103
- asfaltirano	103	103	103	103	103	103
Ukupno	233	235	238	240	243	248

Izvor: Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021.

Ulaganje Općine u posmatranom periodu u cestovnu mrežu iz nadležnosti Općine je na nivou sredstava u iznosu od 5.523.054 KM čime je sanirano 22.020 m cestovnih objekata. Ovim ulaganjem je obuhvaćeno 175 ulica, odnosno realizovano 89 projekata unutar mjesnih zajednica. Ako uzmemo u obzir ulaganje Općine u projekte sufinansiranja cesta višeg ranga na području općine u iznosu od 11.430.000 KM, dolazimo do zaključka da je cestovna infrastruktura znatno unaprijeđena i stvoreni preduslovi za daljnji unaprijeđenje.

Tabela 34: Pregled ulaganja Općine u cestovnu mrežu

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uložen u sanaciju i izgradnju nekategorisanih cesta	311.800	180.000	280.000	360.000	320.000	468.000
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uložen u sanaciju i izgradnju lokalnih cesta	467.700	270.000	420.000	540.000	480.000	702.000
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uložen u redovno održavanje cesta	379.500	230.000	250.000	350.000	300.000	230.000
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uložen u izgradnju i održavanje horizontalne i vertikalne signalizacije	50.000	50.000	50.000	450.000	200.000	100.000
Ukupna finansijska sredstva iz općinskog budžeta uložena u izgradnju i sanaciju saobraćajne infrastrukture	1.650.000	1.800.000	1.750.000	2.100.000	2.000.000	2.130.000
Broj kilometara asfaltiranih cesta na području općine	4,66	3,28	3,47	3,49	4,49	3,60

Izvor: Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021.

Potrebe općine u odnosu na ceste nižeg ranga jesu izgradnja i rekonstrukcija lokalnih cesta kroz godišnje programe prioriteta. U odnosu na ceste višeg ranga interes općine se u najvećem obimu odnosi na povezivanje Sarajevske zaobilaznice (LOT- 2C) - Devete transverzale i proširene ulice Džemala Bijedića. Na pomenuti način će biti uspostavljen drugi koridor na glavnom gradskom pravcu istok - zapad kroz općinu Novi Grad. Postoji osnovanost i potreba nastavak izgradnje ulice Džemala Bijedića prema naselju Čengić Vila (vjetrenjača) i povezivanje na južnu longitudinalu. Prioritetna potreba općine je rekonstrukcija i proširenje glavne ulice Smaila Šikala kroz naselje Boljakov Potok obzirom na obim prometa i opterećenost saobraćaja.

U pogledu drugih učenika u saobraćaju (biciklisti i pješaci) izgrađena je i obilježena biciklistička staza kroz područje općine sa tendencijom i povezivanjem sa drugim objektima društvenog sadržaja. Pješačke staze prate postojeću infrastrukturu pri čemu je u posmatranom periodu provedeno 12 projekata izgradnje šetnica sa ulaganjem od 1.126.863 KM i 57 projekata rekonstrukcije i izgradnje pješačkih staza, trotoara, stepeništa, rukohvata, projekata popločavanja, postavljanja klupa za odmor i sanaciju trgova vrijednosti ulaganja 1.016.654 KM. Obzirom na period eksploatacije infrastrukture za pješake i značajnu devastaciju uslijed ratnih dešavanja nameće se potreba daljnjih savremenih objekata staza, stepeništa, rukohvata, pristupnih rampi, klupa za odmor za lakše kretanje pješaka uključujući i standarde za kretanje osoba sa poteškoćama u kretanju kroz novogradska naselja.

3.8.2. Telekomunikaciona infrastruktura

Telekomunikaciona infrastruktura na teritoriji općine obuhvata instalirana stabilna telekomunikaciona mreža putem odgovarajućih telefonskih centrala, mobilna telefonija i pokrivenost područja općine baznim stanicama i repeaterima, RTV prijem i pokrivenost područja općine RTV signalom, kablovskom televizijom i internetom.

Obzirom da je Općina u sastavu Grada Sarajeva kao glavnog grada, telekomunikaciona infrastruktura je na zadovoljavajućem nivou. To podrazmjeva pokrivenost teritorije općine sa signalom mobilne telefonije je 100% ukupne površine putem baznih stanica i repetera BH Telekoma, Eroneta i Mobis-a. Prijem RTV signala na području općine je kvalitetan. Internet se može koristiti i dostupan je kroz različite pakete operatera.

3.8.3. Javna rasvjeta i snadbjevenost električnom energijom

Pokrivenost javnom rasvjetom stanovništva na području općine bilježi rast od 5 % u 2020. godini (83%) u odnosu na 2015. godinu (78%). Rast pokrivenosti javnom rasvjetom je rezultat povećanja izdvajanja općine za ovu namjenu, posebno u zadnjim godinama posmatranog perioda. Povećanje izdvajanja sredstava općine je najvećim obimom usmjereno na osvjetljenje parking prostora na području općine što između ostalog doprinosi i sigurnosnim zahtjevima društva u vidu preventivnog sprečavanja pojava krivičnih djela protiv imovine. Uočava se povećanje energijski prihvatljivih tijela javne rasvjete. U omjeru izgrađenosti javne rasvjete između urbanih naselja i prigradskih/padinskih naselja stepen izgrađenosti je veći na strani urbanih naselja.

Tabela 35: Javna rasvjeta na području općine

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
% pokrivenosti stanovništva općine javnom rasvjetom - procjena	78	79	80	81	82	83
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uložen u izgradnju javne rasvjete	345000	300000	330000	270000	500000	447000
Broj rasvjetnih tijela korištenih za javnu rasvjetu na teritoriji JLS (LED)	-	152	175	148	447	566
Iznos finansijskih sredstava iz općinskog budžeta koji je uložen za održavanje javne rasvjete	208600	110000	246000	177247	530858	644729

Izvor: Podaci Elektro distribucija Sarajevo, 2021.

U pogledu snadbjevenosti električnom energijom na području općine u periodu 2015-2020. godine uočava se rast broja potrošača el. energije za 6.9%. Povećanje se najvećim dijelom odnosi na domaćinstva i ostalu potrošnju. Broj domaćinstava bez priključka el. energije je 42.

Tabela 36: Broj kupaca/potrošača električne energije i dužina mreže na području općine

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Na visokom naponu	73	73	74	74	75	75
2. Na niskom naponu	52153	52866	53815	55025	55557	56004
a) Domaćinstva	48820	49472	50351	51419	51910	52343
b) Javna rasvjeta	161	161	161	161	161	161
c) Ostala potrošnja	3172	3233	3303	3445	3486	3500
Ukupno	52226	52933	53889	55099	55632	56079
Br. domaćinstava bez priključka el. energije	42	42	42	42	42	42

1. Dužina elektro mreže	2015	2016	2017	2018	2019	2020
- Na visokom naponu	230,937	235,789	236,87	237,694	250,772	277,983
- Na niskom naponu	568,31	575,81	622,3	646,01	684,81	745,81
2. Dužina izgrađene elektro mreže						
- Na visokom naponu	6,1	4,9	1,08	0,8	13,67	27,21
- Na niskom naponu	27,6	7,5	46,5	23,7	38,8	61

Izvor: Podaci Elektro distribucija Sarajevo, 2021.

Kada je u pitanju snadbijevanja električnom energijom kupaca u objektima individualne gradnje po naseljima uočava se postavljanje opreme (stubovi, kablovi) distributera na način koji narušava ambijent i uređenost prostora. Odgovor na ovakvo narušavanje ambijenta života se može pronaći u zahtjevu za uspostavljanje podzemnih priključaka posebno kod razvoja novih naselja.

3.8.4. Vodosnadbijevanje i odvodnja otpadnih voda

Vodosnadbijevanje i odvodnja otpadnih voda spadaju u oblast javne infrastrukture ali istovremeno spadaju u važne elemente ostvarivanja okolišnih zahtjeva. Zbog navednog u ovom dijelu analize se neće obrađivati puni elementi vodosnadbijavanja i kanalizacije, što je predmetom pune analize u poglavlju okoliša.

Broj kilometara vodovodne mreže na području općine je na nivou 248,5 km i prati opći trend rasta parametara na području općine. Prosječna cijena vode je 1,6 KM i naznatno je porasla u odnosu na 2015. godinu kada je cijena bila 1,59 KM. U pogledu naplate usluga vodosnadbijevanja procenat je na nivou 85 % što je još uvijek nepovoljan podatak koji negativno utiče na vodosnadbijevanja koje je također u nadležnosti kantonalnih javnih preduzeća.

Tabela 37: Vodosnadbijevanje na području općine u 2020.

Opis	2020
Br. kilometara vodovodne mreže na području općine	248,5
Br. kilometara vodovodne mreže na području općine koji je rekonstruiran u skladu sa lokalnim propisima	8,6
Prosječna cijena m3 vode	1,6
% naplate usluga vodoopskrbe	85

Izvor: Podaci KJKP "Vodovod i kanalizacija" Sarajevo, 2021.

Kanalizacioni sistem na području općine u 2020. godini je ukupne dužine 357,5 km sa ostvarenih 16.596 priključaka. Izgrađenost sistema obuhvata 60 % otpadnih voda koje se prečišćavaju. Postotak naplate usluga je na nivou 85%.

Tabela 38: Otpadne vode – kanalizaciona mreža na području općine u 2020.

Opis	2020
Br. kilometara kanalizacijske mreže na području općine	357,5
Domaćinstva – priključci	14456
Pravne osobe – priključci	2140
Postotak otpadnih voda koje se prečišćavaju	60
Postotak naplate usluga %	85

Izvor: Podaci KJKP "Vodovod i kanalizacija" Sarajevo, 2021.

3.9. Stanovanje

Općina Novi Grad Sarajevo spada u jednu od najgušće naseljenih općina što znači da je veliki dio općine pokriven urbanim naseljima u kojima građani žive u stanovima unutar stambenih kompleksa. Prema popisu stanovništva iz 2013. godine broj stanova je bio 53 995 stanova. Procjena je da u 2020. godine ima gotovo 55000 stanova cjeneći činjenicu da je kroz novogradnju u naselju Otoka i drugim lokacijama došlo do povećanja broja stanova. Urbani karakter općine čini atraktivnost korištenja stanova naročito kada se radi o objektima novogradnje.

Stanovi na tržištu postižu cijene koje velikom broju građana predstavljaju problem, posebno kada su u pitanju mladi i druge ranjive grupe. Nameće se potreba razvoja politika koje omogućavaju povoljnije načine obezbjeđivanja stanova i stanovanja.

Objekti kolektivnog stanovanja su prošli fazu tranzicije i privatizacije što u vidu prava i obaveza etažnih vlasnika i socijalnog statusa značajnog broja otežava održavanje zajedničkih djelova objekata. Ovakava situacija često dovodi do nemogućnosti obnove i rekonstrukcije dijelova objekata (krovovi, liftovi, stubišta, pripadajuća infrastruktura izvan objekata) što narušava kvalitet života i opći ambijent življenja i uređenosti u općini. Mogući način prevazilaženja trenutnog stanja je usmjeravanje budžetskih sredstava u ove svrhe. Pregledom pomenute infrastrukture objekata u naseljima, čiji objekti imaju duži period korištenja, uočavaju se pomenuti problemi i potrebe unutar urbanih gradskih cjelina Alipašinog Polja, Dobrinje, Saraj - polja, Olimpijskog sela, Čengić - Vile, Otoke i Hrasnog. Istovremeno u cilju razvoja vidljiva je i potreba izgradnje novih parking mjesta, fizičke blokade pješačkih zona, izgradnja rasvjete, hortikulturno uređenje i obnova osnovne urbane infrastrukture. Na području općine djeluje 10 upravitelja stambenim objektima i jasno se uočava potreba standardizacije pružanja usluga i ugradnje kvaliteta materijala.

Analizom prostorno-planske dokumentacije utvrđeno je da postoji nekoliko zona unutar općine koje zadovoljavaju elemente ograničene gradnje, kako stanova tako i ostalih sadržaja. Radi se o lokalitetima u ulici Džemala Bijedića, Telalovo polje i naselje Dobroševići (individualna izgradnja). Ovi lokaliteti ujedno predstavljaju zone u kojima je moguće ostvariti povećanje parametara društvenog razvoja uz planski pristup izgradnje svih potrebnih sadržaja na principima održivog razvoja.

- Značajno poboljšano stanje cestovne mreže uz jasno utvrđene potrebe daljnjeg razvoja cesta svih rangova.
- Izraženo loše stanje nekategorisanih puteva.
- Povećanje cestovne mreže iz nadležnosti općine i rast izdvajanja budžetskih sredstava u cestovnu infrastrukturu.
- Problem nadležnosti i potreba aktivnog pristupa općinske administracije.
- Značajan obim dotrajlosti infrastrukture za pješake i potreba izgradnje savremenih objekata staza, stepeništa, rukohvata, pristupnih rampi, klupa za odmor za lakše kretanje pješaka uključujući i standarde za kretanje osoba sa poteškoćama u kretanju kroz novogradska naselja
- Rast pokrivenosti javnom rasvjetom i daljnje potrebe razvoja uključujući i padinska naselja
- Rast broja priključaka el. energije uz uočen problem postavljanje opreme (stubovi, kablovi) distributera na način koji narušava ambijent i uređenost prostora.
- Potreba razvoja politika koje omogućavaju povoljnije načine obezbjeđivanja stanova i stanovanja i podrške u održavanju zajedničkih dijelova. Na području općine djeluje 10 upravitelja stambenim objektima i jasno se uočava potreba standardizacije pružanja usluga i ugradnje kvaliteta materijala.
- Analizom prostorno-planske dokumentacije utvrđeno je da postoji nekoliko zona unutar općine koje zadovoljavaju elemente ograničene gradnje, kako stanova tako i ostalih sadržaja. Radi se o lokalitetima u ulici Džemala Bijedića, Telalovo polje i naselje Dobroševići (individualna izgradnja).

3.10. Ključni izazovi u oblasti infrastrukture

U pogledu razvoja infrastrukture na području općine Novi Grad Sarajevo uočava se sa nekoliko izazova, među kojima su dominantni problemi:

- Odsustvo nadležnosti lokalnih zajednica u pogledu elemenata infrastrukture.
- Unaprijeđenje i razvoj cestovne infrastrukture iz nadležnosti općine i drugih rangova cesta na području općine.
- Proširenje i smanjenje troškova javne rasvjete
- „Smart sistemi“
- Proširenje i sanacija kanalizacione i vodovodne mreže
- Osavremenjivanje vodova el.mreže
- Rast naselja u skladu sa održivim prostornim planiranjem kao obezbjeđenje demografskih usmjerenja i razvoja društva.
- Politika stanovanja i upravljanja zajedničkim prostorijama.
- Sanacija i rekonstrukcija dotrajale infrastrukture u urbanim naseljima (standardi materijala, upravitelji).
- Načini prilagođavanja (estetskog unaprijeđivanja) dotrajali i vizuelno neprilagođenih objekata.

4.Okoliš

Treći dio socio-ekonomske analize odnosi se na stanje okoliša. Zaštita okoliša smatra se značajnim socijalnim i ekonomskim problemom kojem se treba pristupiti holistički u cilju očuvanja kvalitete života za sadašnje i buduće generacije. U tom kontekstu rješavanje problema u oblasti okoline zahtijeva sistematičan pristup i intenzivnu saradnju i razmjenu informacija interesnih grupa u lokalnoj i široj zajednici uključujući institucije, organizacije, građane i medije.

U svom dosadašnjem radu može se ocijeniti da je Općina Novi Grad Sarajevo dala vrijedne doprinose u unapređenju kvaliteta okoliša u brojnim područjima uključujući realizaciju projekata koji pridonose zaštiti određenih područja i/ili poboljšanju kvalitete življenja u svojim zajednicama te zalaganju i ukazavanju na potrebu provedbe aktivnosti i pokretanju konkretnih akcija. Dosadašnje aktivnosti i dokumenti koji su u fokusu imali zaštitu okoliša poslužili su kao temeljna osnova u pripremi ove Strategije s obzirom da su ojačali sposobnost lokalne uprave i zajednice u cjelini za implemetaciju održivog razvoja uzimajući u obzir da se radi o malim izvornim nadležnostima Općine, skromnim javnim prihodima spram potreba i složenih socio-ekonomskih prilika koje su zastupljene u općini Novi Grad Sarajevo.

Upravljanje okolišem na državnom nivou je u nadležnosti Sektora za prirodne resurse, energetiku i okoliš Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO BiH). Međutim, uloga MVTEO-a je vrlo ograničena, jer Ministarstvo ne posjeduje ovlasti za kreiranje politika i zakona, te je primarna nadležnost za okoliš na entitetima. S tim u vezi, upravljanje okolišem na nivou entiteta FBiH je u nadležnosti Ministarstva okoliša i turizma FBiH (FMOIT).

Ključna institucija za upravljanje okolišem na nivou entiteta FBiH je Ministarstvo okoliša i turizma FBiH (FMOIT) koje ima ulogu i nacionalnog fokalnog predstavnika BiH unutar Evropske agencije za okoliš. Pored navedene institucije postoji određen broj javnih stručnih institucija koje se bave pitanjima okoliša u FBiH u sklopu ministarstava ili Vlade.

Na nivou Kantona Sarajevo, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS (MPUGZO KS) vrši upravne i stručne poslove koji se odnose na ostvarivanje nadležnosti Kantona u oblasti prostornog uređenja i zaštite okoliša. Pored ovog Ministarstva, Ministarstvo komunalne privrede i infrastrukture KS je

osnovano Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o organizaciji i djelokrugu organa uprave i upravnih organizacija KS iz 2015. godine i nadležnosti ovog Ministarstva se vezuju za oblasti komunalnih djelatnosti, komunalne privrede i infrastrukture. Na području KS stručno-upravne poslove iz oblasti vodoprivrede koji se odnose na uređivanje režima voda, zaštite voda i zaštite od voda obavlja Sektor za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo u sklopu Ministarstva privrede KS u skladu sa Zakonom o vodama KS.

Obim rada, kao i nadležnosti općina, regulirani su Zakonom o principima lokalne samouprave u FBiH prema kojem se u članu 8. ovog Zakona navodi da se formulacija i implementacija politika prostornog uređenja i okoliša, upravljanje vodama, upravljanje otpadom i upravljanje prirodnim resursima na nivou općine kao neke od samoupravnih nadležnosti ne mogu ograničiti ili uskratiti federalne ili kantonalne vlasti, osim u slučajevima i u obimu koji je određen zakonom.

U toku izrade ovog dijela Strategije Radna grupa je istakla da je jedan od većih općih problema vezanih za sagledavanje i rješavanje problema u oblasti okoliša vezan za institucionalni i regulatorni okvir koji ima izuzetno fragmentiranu i složenu institucionalnu strukturu (tri administrativna nivoa – Federacija, kantoni i općine). U kontekstu institucionalnog okvira ističe se nepostojanje snažne vertikalne i horizontalne koordinacije koja dovodi do neefikasnog upravljanja, iako su nadležnosti i funkcije pojedinih institucija u FBiH, kao cjelini, adekvatno definirane. Međutim, glavni razlog postojanja praznina, preklapanja i dupliranja nadležnosti i funkcija među ovim nivoima okolinske administracije leži u nepostojanju institucionaliziranih kanala vertikalne konsultacije i mehanizama koordinacije koji u konačnici utječu na stvaranje administrativnih i regulativnih barijera koje često postaju prepreke u realizaciji projekata.

U kontekstu zakonodavstva iz oblasti okoliša ukazano je na nedostatak velikog broja akata. Ovdje treba istaći i neusvajanje Zakona o lokalnoj samoupravi Kantona Sarajevo kojim se utvrđuju nadležnosti jedinica lokalne samouprave i koji je u formalno-pravnom smislu još u fazi javne rasprave. Prvi izazov koji se vezuje za Nacrt ovog Zakona ogleda se u činjenici da na istom geografskom području postoje dvije jedinice lokalne samouprave, Grad Sarajevo i općine. Jedan od problema koji je napravljen u ustavnom rješenju je što nisu prenesene sve nadležnosti koje su propisane Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine u nadležnost jedinica lokalne samouprave. Drugi problem se odnosi na nadležnosti koje su uvrštene u Ustav iz čega proizilaze poteškoće u jasnom određivanju nadležnosti Kantona, Grada i općina.

Osim što veliki broj akata još nije donesen, problem je također i u tome što postoji i neusaglašenost između zakona koji su doneseni na različitim nivoima vlasti kao i neusklađenost sa standardima i propisima Evropske unije. Iako se u BiH primjenjuje princip da zakoni doneseni na nižim nivoima vlasti moraju biti u skladu sa zakonom donesenim na višem nivou, ipak je došlo do određenih različitosti u zakonima na kantonalnom nivou, jer su neki od njih doneseni prije nego što je Zakon o zaštiti okoliša FBiH stupio na snagu, što uzrokuje nastajanje određenih konflikata prilikom implementacije ovih zakona.

S ciljem da se informacije što jednostavnije prezentiraju i koriste u cjelokupnom procesu strateškog planiranja stanje okoliša biće prezentirano uglavnom korištenjem indikatorskog pristupa. U tom kontekstu kvalitet situacione analize je u direktnoj vezi s kvalitetom dostupnih podataka i informacija te treba napomenuti da se s jedne strane u određenim područjima mjerenja sistematski provode i podaci su dostupni za duži vremenski period, dok s druge strane dio potrebnih podataka se ne prikuplja i isti nisu dostupni. Glavni problemi u prikupljanju i vrednovanju podataka korištenih u ovom dijelu su nekonzistentnost u serijama podataka po različitim izvorima, izostanak sistematskih mjerenja i nepostojanje svih potrebnih podataka te su i indikatori odabrani na osnovu dostupnosti i njihove važnosti za ocjenu stanja u kojem se nalazi relevantno područje. Pored dostupnih sekundarnih podataka za situacionu analizu su provedeni i intervjui sa predstavnicima službi Općine Novi Grad Sarajevo i predstavnicima komunalnih preduzeća KJKP Rad i ViK.

U nastavku ovog dijela Strategije biće dat pregled glavnih elemenata okoliša s ciljem sagledavanja situacije i uočavanja glavnih problema i izazova sa kojima se Općina suočava u aspektima kvaliteta i upravljanja zrakom, vodnim resursima, zemljištem, šumskim eko sistemima, otpadom, upravljanja prostorom i okolišom, te zaštitom prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa.

Svaki od navedenih dijelova počinje sa predstavljanjem institucionalnog i zakonodavnog okvira a potom se daje pregled stanja u pojedinim oblastima.

Na kraju treba istaći, da bez obzira na iznesenu problematiku koja se vezuje za institucionalni i zakonodavni okvir i probleme u kontekstu realizacije projekata iz oblasti okoliša, općina Novi Grad ima čvrstu namjeru da se u kontekstu upravljanja okolišem vodi potrebama stanovništva i da u saradnji sa svim nivoima vlasti pronade rješenja za uočene okolinske probleme kako bi unaprijedila kvalitet života građana.

4.1. Zrak

U cilju sagledavanja stanja zraka na prostoru općine Novi Grad korišteni su indikatori koji su objavljeni u Izvještaju o praćenju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo za 2020. godinu Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo u kojem su dostupni podaci za bilanse emisija u zrak po vrstama izvora emisije, po sektorima i po općinama u Kantonu Sarajevo s posebnim fokusom na automatsku stanicu Otoka koja se nalazi preko puta Doma zdravlja Novi Grad uz obalu rijeke Miljacke. Ova stanica je u maju 2015. godine isključena radi premještanja na novu lokaciju (150 metara udaljena je od prvobitne lokacije). Nova lokacija stanice je 20 m udaljena od glavne gradske saobraćajnice, 10 metara do korita rijeke odnosno 20 m od vodotoka Miljacke. Premještanje stanice uslovljeno izgradnjom višespratnih stambenih objekata u jednom od najzagađenijih dijelova grada u naselju Otoka. Stanica je vraćena u funkciju na novoj lokaciji krajem septembra 2015. godine te se za potrebe sagledavanja stanja kvaliteta zraka sagledavaju podaci sa ove stanice za period 2016-2020. godina.

U nastavku je dat pregled prosječnih godišnjih vrijednosti te prikaz prosječnih mjesečnih vrijednosti i prosječnih dnevnih koncentracija zabilježenih na stanici Otoka.

Tabela 1 . Pregled prosječnih godišnjih vrijednosti PM10, SO2 i NO2 na stanici Otoka

	PM10	SO2	NO2
2009	61	59	44
2010	57	21	41
2011	88	31	
2012	81	33	51
2013	79	70	57
2014	59	28	44
2015	83	44	51
2016	59	20	45
2017	49	27	41
2018	57	21	35
2019	58	21	35
2020	52	26	37

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2021)

Iz datog pregleda u tabeli 1. je jasno vidljivo da općina Novi Grad Sarajevo ima najveći problem s koncentracijom prašine mjerene frakcije PM10 i da je to već niz godina prekoračenje godišnje granične vrijednosti od 40 µg/m³ na svim stanicama. Iz prikazanih podataka može se zaključiti da je tokom godina praćenja, uticaj saobraćaja na kvalitet zraka veoma izražen na lokalitetu Otoke koja već godinama bilježi prekoračenje godišnje granične vrijednosti. Može se zaključiti i da prosječne godišnje vrijednosti prate trend od predhodne godine kao i posljednje tri godine i da se ne može uočiti značajnija promjena.

Vezano za emisiju SO₂ može se zaključiti da se prekoračenje godišnje granične vrijednosti nije zabilježeno na lokaciji Otoke, te da je 2020. zabilježeno blago povećanje prosječne godišnje vrijednosti koncentracija za sumpor dioksid vjerovatno usljed povećanja korištenja uglja kao osnovnog goriva za grijanje.

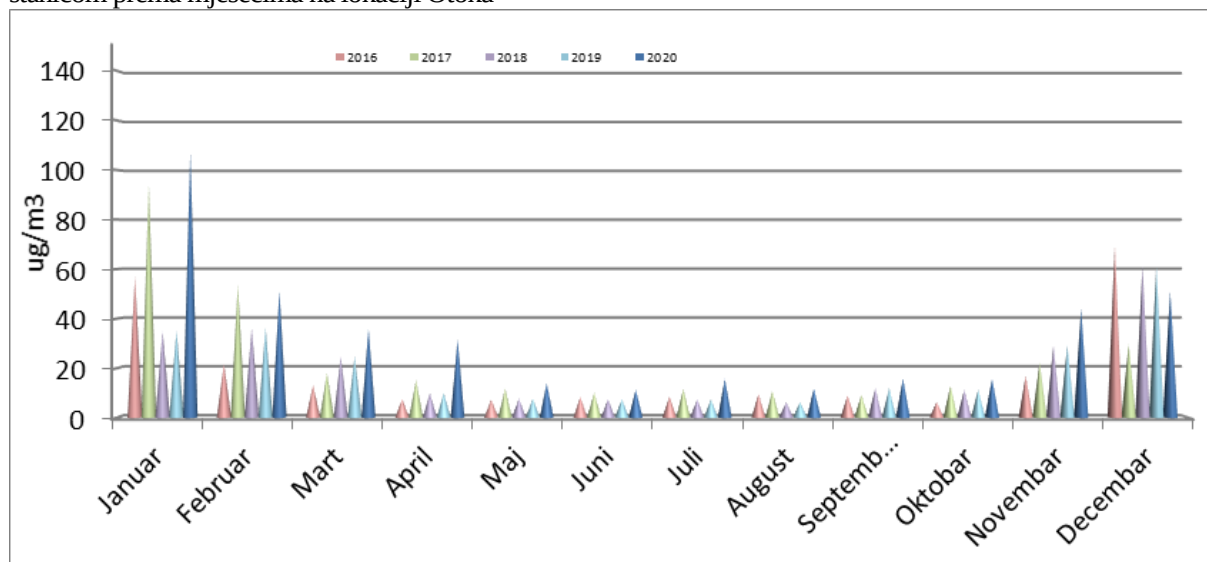
S obzirom da se iz prosječnih godišnjih podataka ne može dobiti potpun uvid u stanje kvaliteta zraka u nastavku dajemo prikaz prosječnih mjesečnih i dnevnih vrijednosti praćenih parametara tokom 2020. godine za lokaciju Otoka.

Tabela 2. Pregled prosječnih mjesečnih vrijednosti praćenih parametara tokom 2020.

2020.	PM10	NO	NO ₂	NO _x	O ₃	SO ₂
	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]
Januar	195	116	76	192	11	67
Februar	62	52	49	100	26	37
Mart	22	23	35	58	38	25
April	14	11	22	33	45	13
Maj	22	8	23	31	46	16
Juni	17	10	21	31	40	11
Juli	24	9	25	34	39	17
August	24	11	28	39	34	13
Septembar	27	15	33	48	30	18
Oktobar	45	44	38	82	19	19
Novembar	90	65	45	110	7	38
Decembar	84	68	50	117	16	39
PROSJEK	52	36	37	73	29	26
95% percentil	234		86		52	73
98% percentil	285		96		62	83

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2021)

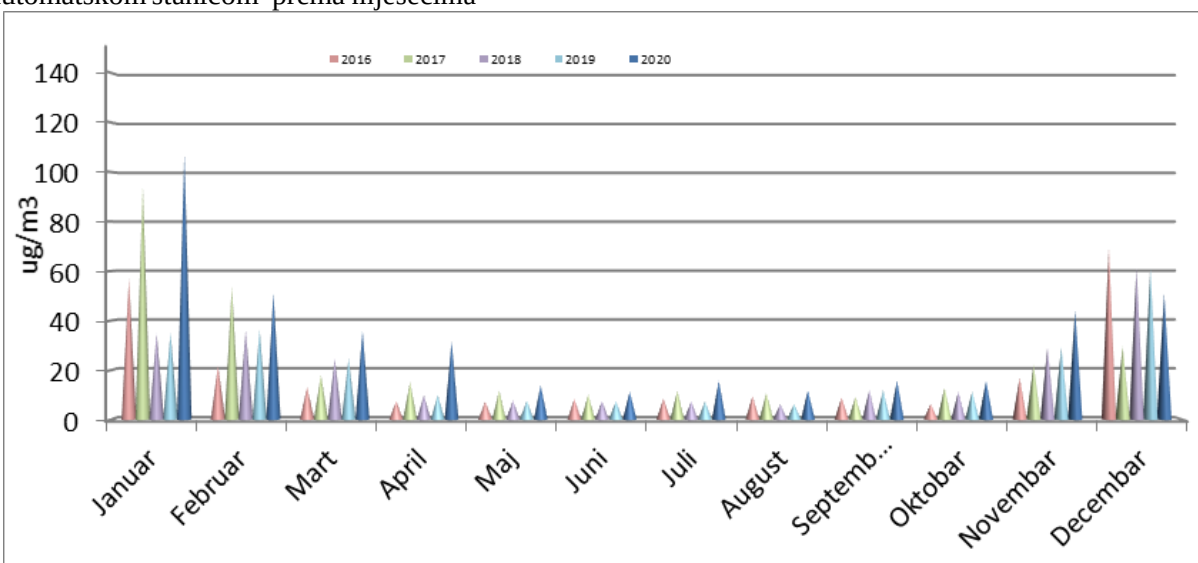
Dijagram 1. Prikaz kretanja koncentracije PM10 tokom posljednjih pet godina praćenja automatskom stanicom prema mjesecima na lokaciji Otoka

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2021)

Dijagram 1. pokazuje da koncentracije PM10 imaju izražen rast tokom januara i februara mjeseca te da za čitav period praćenja na stanicama tokom 2020. najviše izmjerene koncentracije ovog polutanta su decembar i januar što predstavljalo opasnost i za zdravu populaciju a ne samo za ugrožene kategorije stanovništva. Dodatno treba istaknuti i da se tokom mjeseci sa najvišom izmjerenom koncentracijom u godini, koncentracije vrlo rijetko spuštaju ispod dozvoljene dnevne tolerantne vrijednosti što predstavlja dugotrajnu izloženost ljudi ekstremno visokim koncentracijama. Posljednjih godina bilježe se značajne oscilacije tokom zimskog perioda meteoroloških uslova koji dovode i do promjena u debljini inverzionog sloja, periodima bez vjetrova i padavina koje nekada traju i više sedmica što dovodi do problema sa kvalitetom zraka na području općine Novi Grad Sarajevo. Analizom rezultata izmjerenih vrijednosti na automatskim stanicama, konstatovano je sljedeće: Koncentracije čestične tvari u zraku (PM10), mjerene metodom apsorpcije beta zraka, su izrazito visoke u hladnijem dijelu godine, a naročito u zimskom periodu. Periodi s najvišim izmjerenim koncentracijama su uglavnom januar, februar i decembar. Konstatovan je rast koncentracije ovog polutanta tokom svih mjeseci na mjerenim lokalitetima u odnosu na iste periode prethodnih godina.

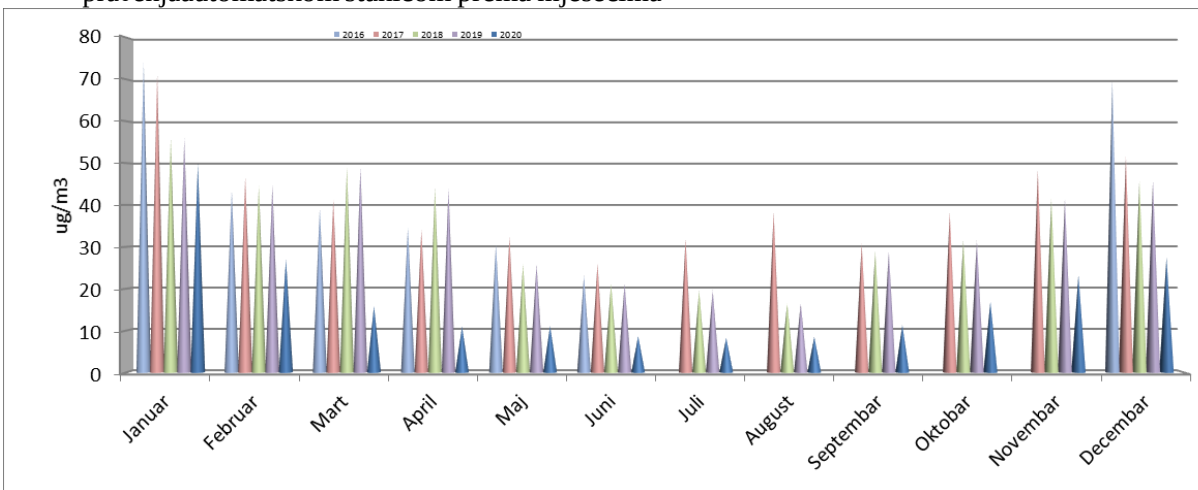
Dijagram 2. Prikaz kretanja koncentracije sumpor dioksida tokom posljednjih pet godina praćenja automatskom stanicom prema mjesecima

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2021)

Dijagram 2. pokazuje da je tokom 2020. godine došlo do rasta prosječnih vrijednosti za sumpordioksid u odnosu na predhodne godine naročito u ljetnom periodu. Slično kao i za PM10 koncentracija SO₂ je bila najveća u decembru i januaru u svim posmatranim godinama.

Dijagram 3. Prikaz kretanja koncentracije azot dioksida tokom posljednjih pet godina praćenja automatskom stanicom prema mjesecima

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2021)

Za razliku od PM10 i SO₂, dijagram 3. pokazuje pad vrijednosti azot dioksida tokom posmatranih godina osim januaru. Zabilježen je značajan pad koncentracija i broja prekoračenja za ovaj polutant na stanici Otoka.

Kvalitet zraka se ocjenjuje na osnovu graničnih vrijednosti propisanih odredbama Pravilnika o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka. U tabeli 3. je prikazana analiza gornje i donje granice ocjenjivanja za petogodišnji period rada stanice Otoka.

Tabela 3. Analiza petogodišnjeg praćenja rada stanice Otoka

Polutant za pet godina	Vrijeme prosječenja	Gornja granica ocjenjivanja ¹	Broj prekoračenja	Donja granica ocjenjivanja ¹	Broj prekoračenja	Srednja godišnja vrijednost 5 godina	Minimalna raspoloživost podataka
SO ₂	Jedan dan	75 ² µg/m ³	76	50 ² µg/m ³	148	-	75 %
SO ₂	Godina	-		-		21,4	90 %
NO ₂	Jedan sat	105 ³ µg/m ³	728	75 ³ µg/m ³	1990	-	75 %
NO ₂	Godina	32 µg/m ³	5	26 µg/m ³	5	36,2	90 %
PM ₁₀	Jedan dan	35 ⁵ µg/m ³	670	25 ⁵ µg/m ³	947	-	75 %
PM ₁₀	Godina	28 µg/m ³	5	20 µg/m ³	5	49,8	90 %

¹ Gornja i donja granica ocjenjivanja za zaštitu zdravlja ljudi. Prilog VII i Prilog VIII odjeljak B definira načine utvrđivanja prekoračenja gornje i donje granice ocjenjivanja

² Vrijednosti propisane za dnevne prosjeke i ne smije se prekoračiti više od 3 puta u toku godine za SO₂.

³ Vrijednosti propisane za jednočasovne prosjeke i ne smiju biti prekoračene više od 18 puta u toku godine za NO₂.

⁴ Vrijednosti propisane za dnevne srednje vrijednosti i ne smiju biti prekoračene više od 35 puta u toku godine za PM₁₀.

Na osnovu predstavljenih podataka u tabeli 3. za lokaciju Otoka može se zaključiti, kako slijedi:

- Koncentracije PM₁₀ prekoračuju gornju granicu ocjenjivanja.
- Satne vrijednosti za azot dioksid prekoračuju dozvoljeni broj za gornju granicu ocjenjivanja.
- Prosječne dnevne vrijednosti koncentracije sumpor dioksida prekoračuju dozvoljeni broj u toku godine.
- Godišnje vrijednosti za azot dioksid prelaze i donju i gornju granicu ocjenjivanja.
- Tokom svih pet godina praćenja emisija zabilježena su prekoračenja dozvoljenih vrijednosti za sve mjerene polutante što u kančnici utiče na zdravlje stanovništva.

Prema podacima iz Strategije razvoja Kantona Sarajevo za kategorije kvaliteta zraka za područje KS, najurbanija i najnaseljenija naselja općine Novi Grad Sarajevo: Otoka, Aneks, Buča potok, Boljakov potok, Alipašino polje, Vojničko polje, Mojnilo, Nedzarići, Brijesće, Brijesko Brdo, Rajlovac, Aerodromsko naselje i Dobrinja spadaju u III kategoriju kvaliteta, tj. imaju prekomjerno zagađen zrak. Dodatno, najurbanija i najnaseljenija naselja općine Novi Grad Sarajevo: Otoka, Aneks, Buča potok, Boljakov potok, Alipašino polje, Vojničko polje, Mojnilo, Nedzarići, Brijesće, Brijesko Brdo, Rajlovac, Aerodromsko naselje i Dobrinja spadaju u III kategoriju kvaliteta, tj. imaju prekomjerno zagađen zrak usljed emisija iz individualnih i kolektivnih objekata, industrijskog sektora i saobraćaja itd. Evidentno je da je stanje zraka na području općine Novi Grad Sarajevo alarmantno tokom zimskih mjeseci, što je posljedica specifičnih meteoroloških prilika, odnosno, temperaturnih inverzija koje ograničavaju kretanje vazdušnih masa. Najveća emisija SO₂ potiče od sagorijevanja fosilnih goriva koja imaju visoku koncentraciju sumpora. Zbog položaja grada u dolini, smog i zagađenost zraka su postali uobičajen problem za okoliš u zimskom periodu kada emisije iz kotlovnica, saobraćaja i industrije bivaju „zarobljene“ u dolinama. Poseban problem koji se uočava u kontekstu zagađenja zraka se povezuje s promjenama u načinu zagrijavanja

objekata i upotrebi čvrstih fosilnih goriva u individualnim ložištima kao posljedica pada standarda građana, povećanja cijene prirodnog gasa i nesigurnosti kontinuirane isporuke gasa. Pored toga u Općini Novi Grad koncentrisani su i svi veći cestovni ulazi u grad koji su neprilagođeni broju vozila, usljed čega se stvaraju redovita zagušenja saobraćaja. S druge strane, naseljenost stanovništva u Sarajevu je najveća na prostorima općine Novi Grad Sarajevo što je u direktnoj vezi sa većom potrošnjom energije. Domaćinstva individualnog stanovanja svoj problem zagrijavanja uglavnom rješavaju korištenjem drvnog ogrijeva i uglja, u neprimjereno izvedenim ložištima te se time ozbiljno se ugrožava kvalitet traka u zimskim mjesecima, kada su meteorološke prilike, sa aspekta kretanja vazdušnih masa, najnepovoljnije.

Drugi dio problema, vezano za zagađenje zraka, se vezuje za saobraćaj, predstavlja korištenje velikog broja vozila (cca 150000 registrovanih na području KS), upotreba starijih i tehnički neispravnih vozila i nedovoljno strogi propisi za kontrolu automobila što u konačnici dovodi do povećanja koncentracije NOx iz saobraćaja. Saobraćaj je naročito značajan izvora zagađenja zraka i njegovo odvijanje predstavlja opasnost po zdravlje ljudi zbog visoke emisije produkata nepotpunog sagorijevanja.

Prema podacima iz Registra emisija u zrak za područje Kantona Sarajevo u tabeli prezentirani su bilansi emisija u zrak po vrstama (linijski i površinski²⁶) izvora u općini Novi Grad Sarajevo.

Tabela 4. Bilansi emisija u zrak po vrstama izvora u općini Novi Grad Sarajevo (u tonama godišnje)

Vrsta emisija u zrak po vrstama izvora	SO ₂	NO _x	CO ₂	CO	NH ₃	N ₂ O	CH ₄	NMVOC	C ₆ H ₆	PM10
Emisija iz linijskih izvora	1,4	332	79.309	4.659	2,5	2,4	19	198	6,3	23
Emisija iz površinskih izvora	223	476	171.837 (258.167)	8.671	8,0	6,4	352	776	7,6	208

Izvor: Registar emisija u zrak za područje Kantona Sarajevo za 2010. godinu (skracena verzija), Centar za ekonomski, tehnološki i okolinski razvoj – CETEOR d.o.o. Sarajevo, oktobar 2011 – april 2012.

Prema navedenim podacima iz Tabele u općini Novi Grad Sarajevo su najznačajnije emisije iz površinskih izvora za sve polutante. Izuzetak su emisija benzena gdje je emisija iz linijskih i površinskih izvora približno jednakog omjera. Pored toga bitno je istaći da iz linijskih izvora općina Novi Grad Sarajevo u odnosu na ostale općine u Kantonu Sarajevo bilježi najveće vrijednosti za slijedeće polutante kako slijedi:

- nitro oksid koja iznosi 332 t, što je oko 23 % od ukupne emisije linijskih izvora u Kantonu Sarajevo
- ugljen dioksid koja iznosi 79.309 t ili 22 % od ukupne emisije linijskih izvora u Kantonu Sarajevo
- ugljen monoksid koja iznosi 4.659 t ili 28 % od ukupne emisije ugljen monoksida linijskih izvora u Kantonu Sarajevo.
- nitro suboksid koja iznosi 2,4 t, ili 22 % ukupne emisije nitro suboksida linijskih izvora u Kantonu Sarajevo.
- metan koja iznosi 19 t ili 23 % ukupne emisije metana linijskih izvora u Kantonu Sarajevo.
- nemetanski ugljikovodik koja iznosi 198 t ili 21 % ukupne emisije nemetanskih ugljikovodika linijskih izvora u Kantonu Sarajevo.
- benzen koja iznosi 6,3 t ili 20 % ukupne emisije benzena linijskih izvora u Kantonu Sarajevo.

²⁶ Linijski izvori su motorna vozila na frekventnim saobraćajnicama. Površinski izvori emisije predstavljaju zbir malih izvora emisije (stacionarnih i mobilnih) na određenom području, a nisu uvršteni u tačkaste ili linijske izvore.

4.2. Vode

Zakonom o vodama u FBiH i Zakonom o vodama Kantona Sarajevo i podzakonskim aktima koji su usvojeni na osnovu ova dva navedena zakona reguliše se oblast voda, njihova zaštita i zaštita od voda. Politika upravljanja vodama određuje se osnovnim planskim dokumentom Strategijom upravljanja vodama koja je u FBiH donesena za period od 2010. do 2022. godine.

Zakonom o vodama KS uređuju se pitanja organizacije i načina obavljanja poslova upravljanja vodama koji su Zakonom o vodama FBiH preneseni u nadležnost KS. Površinske vode i vodno dobro u nadležnosti KS su površinske vode na teritoriji KS koje su Zakonom o vodama FBiH svrstane u vode II kategorije.

Prema Zakonu o vodama KS nadležnost općina se ogleda u slijedećem:

- Nadležni općinski organ donosi odluku o korištenju, i drugim pitanjima od značaja za izgradnju, održavanje upravljanje i čuvanje javnih dobara,
- Općina donosi odluku o načinu korištenja i drugim pitanjima od značaja za održavanje i čuvanje objekata iz člana 14. stav (1) tačka 1. osnovnog zakona na vodotocima koji pripadaju površinskim vodama II kategorije i uređena korita u urbanim područjima na površinskim vodama I kategorije u vlasništvu Općine, ukoliko ista nije na području Grada,
- Općinsko vijeće donosi odluku o odvodnji otpadnih voda za područje općine, ukoliko prijem i transport otpadnih voda čini cjelovit sistem na teritoriji jedne općine,
- Zone sanitarne zaštite i zaštitne mjere utvrđuje općinski organ uprave nadležan za vode na čijem području se nalazi izvoriste,
- Općinsko vijeće donosi odluku o zaštiti izvorišta čije se zone sanitarne zaštite prostiru na području općine.

Treba istaći da nijedno izvoriste u centralnom javnom sistemu vodosnabdijevanja kojim upravlja KJKP ViK nema usvojenu odluku o zonama sanitarne zaštite i zaštitnim mjerama u skladu sa navedenim Pravilnikom, već da postoje odluke koje su urađene na osnovu Zakona o vodama iz 1975. godine. Zakon o vodama KS propisuje, između ostalog, da su općine nadležne za upis vlasništva javnog vodnog dobra, donošenje odluke o korištenju, i drugim pitanjima od značaja za izgradnju, održavanje upravljanje i čuvanje javnih dobara, donošenju odluka o odvodnji otpadnih voda za područje općine, ukoliko prijem i transport otpadnih voda čini cjelovit sistem na teritoriji jedne općine, o utvrđivanju zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera i zaštiti izvorišta čije se zone sanitarne zaštite prostiru na području općine te da su vodni objekti za vodosnabdijevanje potrošača u općinama koji su izgrađeni sredstvima općina, a koji nisu priključeni na međukantonalni ili kantonalni vodovod, u isključivom ili pretežnom vlasništvu općine.

Na području KS stručno-upravne poslove iz oblasti vodoprivrede koji se odnose na uređivanje režima voda, zaštite voda i vodotoka od zagađivanja, praćenje efekata ulaganja finansijskih sredstava, predlaganje pravaca razvoja iz oblasti voda i zaštita od voda obavlja Sektor za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo u sklopu Ministarstva privrede KS. U sklopu MPUGZO KS poslove koji se odnose na opću politiku komunalnih djelatnosti obavlja Sektor za komunalne poslove.

Hidrološka mreža općine Novi Grad Sarajevo obuhvata dvije glavne rijeke Bosnu (u dužini od 4 km) i Miljacku (u dužini od 8 km), a od veće važnosti su i vodotoci Dobrinja i Rječica, te potoci koji se spuštaju prema jugu i zapadu eksponiranim padinama, kao što su Buća potok i Lepenica.

Najvećim dijelom Općine protiče rijeka Miljacka, koja se na području Butila ulijeva u rijeku Bosnu. Rijeka Bosna protiče kroz općinu Novi Grad na potezu Butila - Reljevsko polje. Nizvodno od svojih vrela pokazuje odstupanje u režimu vodostaja i proticaja, što se pripisuje dejstvu njenih pritoka (Željeznica,

Zujevina, Dobrinja i Miljacka). Za Općinu važan vodotok je i Rječica na području Reljeva dok rijeka Dobrinja samo malim dijelom svoga toka protiče i kroz ovu općinu, i koja se na području Butila, uliva se u rijeku Bosnu.

U kontekstu uređenje vodotoka i zaštite od štetnog djelovanja voda najveću prijetnju u općini Novi Grad Sarajevo sa stanovišta potencijalne ugroženosti lokacija prirodnim nepogodama predstavljaju poplave. S tim u vezi, u proteklom periodu općina Novi Grad Sarajevo je investirala na izvođenju regulacija, uređenju i čišćenju rijeka, vodotoka i potoka na svom području, a sve u cilju zaštite voda kao i zaštite od poplava. U periodu od 2012-2020. godina izvršena je regulacija rijeka i potoka u dužini 3.231,00 metara i ucjevljenje kanala u dužini 1.055,00 metara te su izvršena i čišćenja rijeka i potoka.

Pored toga, u narednom periodu se planira nastavak trajne regulacije korita rijeke Dobrinja i potoka Lepenica. Konkretno, korito rijeke Dobrinja je regulisano u dužini od cca 2 km korita od granice sa entitetom RS kroz Dobrinju a u 2019/2020. regulisano je dodatnih 120 metara dok je za potok Lepenicu regulisano korito u dužini od 100 m. Za regulaciju korita rijeke Dobrinja preostalo je još 290 metara korita na području općine Novi Grad Sarajevo za regulaciju u narednom periodu.

4.2.1. Pristup pitkoj vodi

Prema podacima KJKP Vodovod i kanalizacija, općina Novi Grad Sarajevo se uglavnom snabdijeva vodom sa glavnog izvorišta «Sarajevsko polje», koje se odlikuje visoko kvalitetnom vodom u pogledu njenih fizičkih, fizičko-hemijskih, hemijskih i bakterioloških karakteristika.

Vodosnabdijevanje općine Novi Grad Sarajevo predstavlja kombinaciju pumpnog i gravitacionog sistema. Generalno ne postoje izvori namijenjeni samo za snabdijevanje Općine, već se Općina snabdijeva sa glavnog izvorišta Sarajevsko polje (podzemna akumulacija sarajevskog polja - Bačevo i Sokolovići) i FP Bosna. Sistem je baziran na principu prepumpavanja, korištenjem rezervoara i pumpnih stanica sa svom pratećom elektro i hidromehaničkom opremom. Vodni objekti na području Općine su: Rezervoar Mojnilo, hidrofleks Turkušići, Rezervoar Buća Potok I i Buća Potok II, pumpna stanica Buća Potok, Rezervoar Vitkovac i PS Brijesće, PS Bojnik, Rezervoar i PS Reljevo, Rezervoar i PS Donji Mihaljevići.

Sa rezervoara Mojnilo, koji je najveći rezervoar u sistemu, snabdijeva se i veći dio općine Novi Grad Sarajevo pitkom vodom uključujući naselja: Dobrinja, Saraj polje, Olimpijsko selo, Mojnilo brdo, Alipašino Polje, Turkušići, Otoka, Čengić Vila, Aneks, Švrakino, Staro Hrasno, dio naselja Nedžarići, Bačići, Halilovići, Rajlovac, Zabrđe. Sa rezervoara Buća Potok I i II i Vitkovac snabdijevaju se naselja Alipašin Most, Buća Potok, Brijesće, Brijesće brdo, Sokolje, dok se sa rezervoara Reljevo snabdijeva naselje Reljevo. Sa rezervoara Donji Mihaljevići snabdijevanje se vrši za naselje Mihaljevići i dio naselja Ahatovići. Pored rezervoara koji se nalaze na teritoriji Općine jedan dio općine Novi Grad se snabdijeva i sa rezervoara Lukavac (Novo Sarajevo) i to ulice od Vejsila Čurčića do dr. Mustafe Denižlića, i manji dio Nedžarića sa rezervoara Igman (Ilidža).

Dužina distributivne vodovodne mreže na području općine Novi Grad Sarajevo iznosi cca 248,5 km. Vodovodna mreža je različitih profila i materijala. Najzastupljeniji profil je 100 mm (35%), zatim 150 20,7% itd a najzastupljeniji materijali ugrađenog cjevovoda su liveno željezo 59%, daktil 22,7% i azbest cement 14 %. Najzastupljeniji period gradnje, preko 70% od ukupne dužine, je period od 1970. do 1990. godine dok je 22% mreže je izgrađen u periodu od 2000. do 2019. godine.

S obzirom da se na području općine nalazi 14% cjevovoda od azbest cementa i da na ovim cijevima često dolazi do pucanja u vidu uzdužnih lomova zamjena dijela cjevovoda je česta, a kao posljedica se bilježe značajni gubici vode. S tim u vezi ulice sa učestalom pojavom kvarova na vodovodnoj mreži su Smaila Šikala, Brijesće brdo, Hekim Ogul Paše, Vrbovska, Adema Buće, Safeta Zajke, Bosanskih Kraljeva,

Džemala Bijedića, Ferida Srnje, Numan Paše Ćupirlića, Enesa Herića, Srđana Aleksića, Smaila Šikala, Brezanska, Branislava Nušića, Aleja Bosne Srebrene, Muvedina Ramovića itd. U navedenim ulicama kvarovi se javljaju na cjevovodima od livenog željeza i azbest cementa iz perioda gradnje 1970-1990. godina.

Izražen problem sa kojim se suočava KJKP Vodovod i kanalizacija u općini Novi Grad Sarajevo je postojanje naselja na dijelovima općine koja nisu pokrivena vodovodnom infrastrukturom. Na tim lokalitetima građani su samoinicijativno, bez saglasnosti KJKP Vodovod i kanalizacija Sarajevo, vršili polaganje cjevovoda i priključenje na centralni vodovodni sistema. Cjevovodi i kućni priključci u tim naseljima najčešće su od neadekvatnog materijala, loše tehničke izvedbe što dovodi do čestog isticanja i gubitaka vode. Ulice i naselja u kojima su evidentirani bespravno položeni cjevovodi i priključci na gradski vodovodni sistem su, između ostalih: 14. juna, Ahatovička, Bjelougovička, Doljanska, Oplakana, Ranovačka, Šehidska, Butilska, Pašića put, Muniba Bajrovića, paljevska, Reljevska, Tjepovački put, naselje Zabrđe, Porodice Prašević, Abdulaha Bošnjaka, Ibri Ćeske, Nusreta Brkića, Porodice Šečić, Bana Borića, Bana Mateja Ninoslava, Braće Kovačević, Derviša Sude Vražalice, Brada Bobovca, Hameda Hodovića, Kralja Stjepana Tomaševića, Vladimira Preloga, Adnana Žunića, Mehmeda Arapčića, Dolina Mira, Ferida Srnje, Harisa Kurtovića, Kanara, Kodžina, Mahmuta Mahmutovića, Nadira Kafedžića, Rasima Turkušića itd.

4.2.2. Pristup kanalizacionom sistemu

Kanalizaciona mreža koja se gradi u novije vrijeme u Općini je separatnog tipa iako na pojedinim područjima egzistiraju kanalizacioni kanali mješovitog tipa. Nivo pokrivenosti područja kanalizacionom mrežom je znatno manji od nivoa pokrivenosti područja javnom gradskom vodovodnom mrežom. Trenutno stanje kanalizacione mreže zahtijeva rekonstrukciju iste iz više razloga: razdvajanje postojećeg mješovitog sistema kanalizacije u separatan tip kanalizacione mreže, zbog starosti i dotrajalosti kanalizacionih kanala, lošeg cijevnog materijala i samih spojeva cijevi, nedovoljnog profila kanalizacionih cijevi (nedovoljan hidraulički kapacitet), visokog nivoa infiltracije i eksfiltracije voda u kanalizacione kanale i van njih itd.

Na području općine nalazi se glavni prečistač PPOV Butila. Kroz Općinu Novi grad prolaze glavni kolektori koji su priključeni na prečistač PPOV Butila i to:

- Kolektor Vijećnica – PPOV Butila
- Lukavički kolektor
- Rajlovački kolektor

Shodno provedbeno planskoj dokumentaciji Općina je investirala u izgradnju nove kanalizacione mreže, ali postoje još uvijek dijelovi gdje nema stvorenih uslova-recipienta za izgradnju javne kanalizacione mreže: Dobroševići, Zabrđe, Rajlovac, Telalovo polje i dr. te je za ova naselja neophodno u skladu sa provedbeno planskom dokumentacijom planirati izgradnju vodovodne i kanalizacione infrastrukture po važećim tehničkim normativima. Općina Novi Grad Sarajevo ima potpisan Sporazum za hitne intervencije na vodovodnoj i kanalizacionoj mreži, prema kojem se vrše intervencije na otklanjanju utvrđenih nedostataka tokom godine.

4.3. Šume

Na nivou KS Šume i šumsko zemljište su regulisane Zakonom o šumama Kantona Sarajevo kojim se uređuje planiranje u šumarstvu, šume i šumsko zemljište sa posebnim režimom upravljanja, zaštita šuma i njihovih funkcija, upravljanje šumama, katastar šuma i ekonomske funkcije šuma i korištenje šuma u druge svrhe.

Državnim šumama i šumskim zemljištem na području KS upravlja Ministarstvo privrede KS putem Uprave za šumarstvo (UzŠ), a Ministarstvo privrede dalje ugovorom prenosi poslove upravljanja državnim šumama na Kantonalno javno preduzeće za upravljanje državnim šumama (KJP) Sarajevo-šume d.o.o.

KJP Sarajevo-šume d.o.o Sarajevo samostalno obavlja poslove upravljanja, uzgoja, zaštite i korištenja šuma i šumskog zemljišta. Na području Kantona Sarajevo formirana su četiri ŠGP (šumsko gospodarsko/privredno područje) šuma u državnom vlasništvu: (i) Gornjebosansko, (ii) Igmansko, (iii) Trnovsko, i (iv) Bistričko.

Zakonom o šumama KS propisuje se potreba pribavljanje mišljenja Općinskog vijeća i tokom izrade Kantonalnog šumsko-razvojnog plana, kao i za izradu Godišnjih planova realizacije šumsko privredne osnove. U nadležnosti općine je i da predlaže Vladi KS proglašenje zaštitnih šuma na svom području.

UzŠ KS dužna je da izradi katastar šuma te da jedan primjerak izrađenog katastra dostavi općini na čijem se području šuma nalazi. Za šume koje se nalaze na području KS izrađen je katastar državnih i privatnih šuma KS.

Osim Zakona o šumama KS usvojen je set podzakonskih akata među kojima se nalazi i Pravilnik o načinu praćenja zdravstvenog stanja šuma na području KS. Na osnovu navedenog Pravilnika ovlaštene institucije i preduzeća iz oblasti šumarstva vrše sve neophodne aktivnosti na monitoringu zdravstvenog stanja šuma.

Privatnim šumama općine Centar upravljaju njihovi vlasnici u skladu sa Zakonom o šumama KS, podzakonskim propisima i odredbama ŠPO. Vlasnici privatnih šuma ugovorom prenose obavljanje stručnih poslova UzŠ ili pravnom licu za obavljanje stručnih poslova u privatnim šumama.

Gotovo četvrtina teritorija općine Novi Grad Sarajevo nalazi se pod šumama, koje su po vegetacijskim karakteristikama raznolike. Vlasnička struktura šuma na području općine Novi Grad Sarajevo je mješovita, privatne šume učestvuju sa oko 90% površine, a državne sa oko 10%. Veliki udio privatnih usitnjenih šumskih parcela u ukupnim šumama općine Novi Grad Sarajevo otežava implementaciju uzgojno šumskih radova te posljedično ugrožava ekološke i društvene funkcije ovog prirodnog resursa. Dodatni problem predstavlja svjesno ili nesvjesno nanošenje štete šumskim ekosistemima nezakonitim sjećama te ubrzanim procesom urbanizacije.

Struktura površina privatnih šuma i šumskih zemljišta je relativno nepovoljna. Visoke šume sa prirodnom obnovom čine 15% privatnog šumskog fonda, što je u odnosu na značaj ovih šuma nizak udio. S druge strane, visoko učešće izdanačkih šuma (69,%) nameće obavezu provođenja uzgojno šumskih mjera u cilju prevođenja ovih šuma u visoke šume. Goleti ispod gornje granice privredne šume (goleti pogodne za pošumljavanje odgovarajućim vrstama drveća) čine oko 3,3% šumskog fonda te ukazuju na ograničeni mogućnost povećanja proizvodnje drveta na području općine Novi Grad Sarajevo.

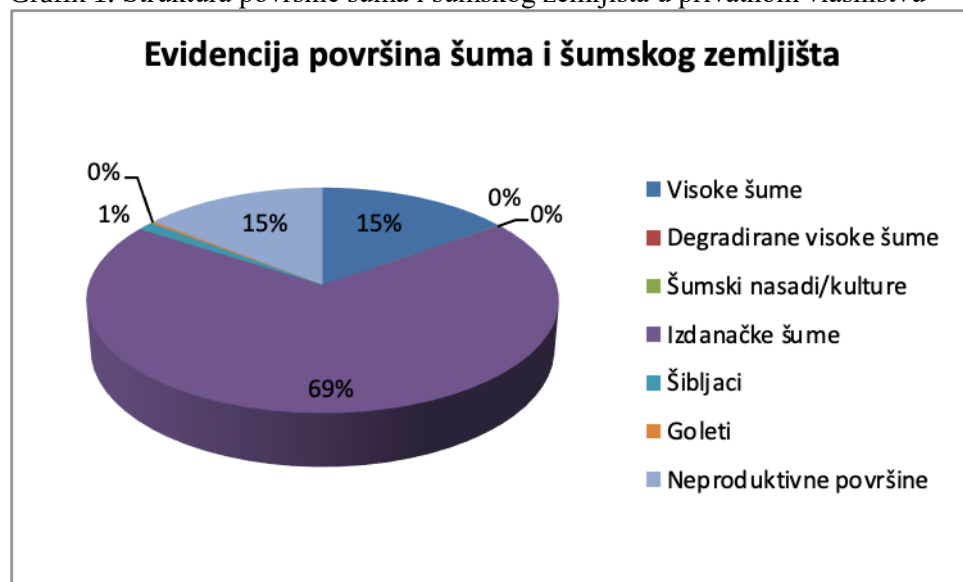
Tabela 5. Evidencija površina šuma i šumskog zemljišta (ha)

Visoke šume	Bukve	93,1
	Jele i smrče	8,7
	Borova	0
	Hrastova	65,9
	Priobalne (higrofilne)	-
	Ukupno	167,7
Degradirane visoke šume	Bukve	0
	Jele i smrče	0
	Borova	0
	Hrastova	0

	Ostale	0
	Ukupno	0
Šumski nasadi/kulture	Bukve	0
	Jele i smrče	0
	Borova	0,5
	Hrastova	0
	Ukupno	0,5
Izdanačke šume	Bukve	194,2
	Hrastova	220,0
	Ostale	351,5
	Ukupno	765,7
Šibljiaci		13,9
Goleti		3,3
Neproduktivne površine		159,3
UKUPNO		1096,5

Izvor: Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo (2021)

Grafik 1. Struktura površine šuma i šumskog zemljišta u privatnom vlasništvu

Izvor: Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo (2021)

Pored veličine (površine) šuma i šumskog zemljišta, bitan element u prikazu stanja šumskih ekosistema predstavlja podatak o drvnim zalihama. Ukupna drvena zaliha svih privatnih šuma iznosi 99.840 m³, od čega na četinare otpada 1.362 m³ odnosno 1,4%, a na lišćare 98.478 m³ tj. 98,6%. Prosječna drvena zaliha visokih šuma iznosi 1,46 m³/ha, a izdanačkih 105,45 m³/ha. Prosječna drvena zaliha za sve privatne šume iznosi 106,91 m³/ha.

Prema zastupljenosti kategorija šuma tri četvrtine šumskog fonda čine visoke i izdanačke šume bukve (46,3%) te visoke i izdanačke šume hrastova- kitnjak, lužnjak, sladun i cer (29,5%). Jednu četvrtinu šumskog fonda čine ostale visoke i izdanačke šume te zasadi bijelog i crnog bora.

Ukupni godišnji sječivi etat za privatne šume iznosi 27.510 m³, od čega na lišćare otpada 98% ukupnog godišnjeg etata (26.940 m³), a na četinare 2% (570m³). Ukupni sječivi etat je znatno veći kod lišćara nego kod četinara prvenstveno iz razloga što su ukupne zalihe i prirasti veći kod lišćara nego kod četinara. Šume

u državnom vlasništvu obuhvataju mali dio površine općine Novi Grad Sarajevo i uključuju isključivo šumske zasade – kulture i izdanačke šume.

Dominantne vrste drveća na području općine Novi Grad Sarajevo su bijeli bor, bukva i crni bor.

Gazdovanje šumama i šumskim zemljištem vrši šumsko-privredno područje "Igmansko" na temelju donesene šumsko-privredne osnove (u daljem tekstu ŠPO) sa periodom važenja od 31. 12. 2023. Planovi gazdovanja šumama bazirani na principu trajnosti gazdovanja izrađeni su za period od 10 godina. Planovi se odnose na obim sječa (etat), obim šumsko-uzgojnih radova, aktivnosti na zaštiti šuma, tehnike iskorištavanja šuma, plan izgradnje šumskih komunikacija i drugih investicionih ulaganja te ekonomsko – finansijsku analizu.

Šumsko privredno područje „Igmansko“ prostire se na teritoriji četiri općine: Hadžići, Ilidža, Trnovo i Novi Grad i smješteno je približno u jugoistočnom dijelu BiH, u zapadnom dijelu Sarajevskog kantona u slivu rijeka Bosne, Željeznice i Zujevine. Na osnovu Zakona o šumama, ŠPO za sve šume donosi UzŠ uz pribavljeno mišljenje općinskog vijeća i u tome se ogleda glavna uloga Općine u upravljanju šumama.

Na kraju treba istaknuti da su KJP Sarajevo-šume d.o.o. dobilo je od Vijeća za nadzor šuma FSC certifikat na period od pet godina (2018-2023.). FSC certifikat je važeći na području KS čime se potvrđuje da se državnim šumama općine Novi Grad odgovorno upravlja i da se uspješno provode zakonske odredbe u procesima upravljanja u oblasti šumarstva.

4.4. Klizišta

Klizišta u Kantonu Sarajevo sanira Zavod za izgradnju Kantona Sarajevo na temelju prethodno pribavljene projektne dokumentacije i po odabiru najpovoljnijeg izvođača radova za sanaciju klizišta. Zavod za izgradnju Kantona Sarajevo tokom sanacionih radova vrši nadzor kvaliteta i kvantiteta sanacionih radova.

U posljednjem desetljeću, intenzivan proces gradnje rezultirao je izgradnjom novih stambenih objekata sa minimalno dimenzioniranim parkovnim površinama, prenamjenu zelenih površina u građevinsko zemljište, gradnju novih ulica bez drvoreda i sl. Ovakav trend ubrzane urbanizacije nepovoljno je utjecao na stanje parkovnih, pejsažnih i ostalih zelenih površina na području općine Novi Grad Sarajevo.

Općina Novi Grad Sarajevo opterećena je većim brojem klizišta koja se nalaze uglavnom u padinskim dijelovima. Prema podacima Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo u općini je registrirano 183 klizišta. U periodu 2015. do 2020. godina saniran je značajan broj klizišta kako je navedeno u tabeli. Projekte sanacije je realizirala Općina, a investitor u većini projekata je bila Kantonalna uprava civilne zaštite.

Tabela 8. Sanacija klizišta na području općine Novi Grad Sarajevo

	Adresa objekta	Godina realizacije
1.	Sanacija klizišta u ulici Ragiba Džinde do 156	2014/2015
2.	Sanacija klizišta u ulici Izeta Karšića čikma do br. 16	2014/2015
3.	Sanacija klizišta u ulici Hekim Oglu Alipaše 52-56	2015
4.	Sanacija klizišta u ulici Grada Bobovca	2016
5.	Sanacija klizišta u ulici Bana Borića iza 52	2017
6.	Sanacija klizišta u ulici 14 Juni iznad 43/Ahatovička do 72	2017/2018
7.	Sanacija klizišta Harisa Kurtovićabr.7/Novopazarska br.144	2017/2018
8.	Vrandučka do 53	2018

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo (2001)

Program sanacije klizišta na području općine Novi Grad Sarajevo urađen je i dostavljen Zavodu za izgradnju KS za slijedeća klizišta:

- Klizište „14 juni iznad br. 43“
- Klizište „Bana Borića br. 52“
- Klizište „Vrandučka br. 53“
- Klizište „H. Kurtovića br.7 - Novopazarska br. 144“

Obaveza Zavoda za izgradnju KS je da pribavi projektnu dokumentaciju i građevinsku dozvolu te provede proceduru javne nabavke za izbor izvođača radova, kao i da obavlja stručni nadzor.

4.5. Zelene površine

Prema Uredbi o uređivanju i održavanju zelenih rekreativnih površina u KS, uređivanje i održavanje zelenih površina vrši uglavnom nadležno komunalno preduzeće. U općini Novi Grad Sarajevo za održavanje zelenih površina nadležno je Komunalno javno kantonalno preduzeće Park d.o.o. (KJKP Park). Uređenje i održavanje javnih površina na području općine Novi Grad Sarajevo koje ne održava KJKP PARK održava JP Lokom.

Prema Uredbi o uređivanju i održavanju zelenih rekreativnih površina u KS iz 2016. godine, nadležna komunalna preduzeća treba da vode evidenciju u digitalnom Katastru javnih zelenih površina KS. Međutim Katastar još nije uspostavljen niti u jednom od nadležnih komunalnih preduzeća. S tim u vezi, za područje cijelog KS ne postoje jedinstveni podaci o površinama pojedinačnih tipova zelenih površina. Na osnovu podataka iz KEAP-a KS pokrivenost KS javnim zelenim površinama iznosi 0,31%, a dostupne zelene površine po stanovniku iznose oko 9 m² što iznosi minimalnu preporuku za pokrivenost zelenih površina po stanovniku prema Svjetske zdravstvene organizacije. Idealna površina, prema istoj organizaciji, iznosi 50 m² što upućuje na zaključak da pitanju javnog urbanog zelenila treba dati poseban naglasak u razvojnim strategijama.

Prema podacima KJKP PARK d.o.o. na teritoriji općine Novi Grad Sarajevo ukupno je 1.425.300,00 m² javnih zelenih površina koje redovno održava komunalno preduzeće. Ukupna zastupljenost gradskih zelenih površina na području općine Novi Grad Sarajevo iznosi 9,88m² po glavi stanovnika, što je iznad preporuke Svjetske zdravstvene organizacije po glavi stanovnika. U poređenju sa ostalim općinama KS, općina Novi Grad Sarajevo ima, poslije Ilidže najbolji odnos ukupnih zelenih površina i ukupnog broja stanovnika.

Zelene površine općine Novi Grad Sarajevo čine sistem gradskog i vangradskog zelenila te predstavljaju dobro od općeg interesa. Osnovne zelene površine čine ulično zelenilo, blokovsko zelenilo (zelene površine uz stambene objekte), parkovi i skverovi, zelene površine specijalne namjene (škole, dječiji vrtići, industrijska preduzeća, groblja i sl.), park-šume, te zaštitno zelenilo. U posljednjem desetljeću, intenzivan proces gradnje rezultirao je izgradnjom novih stambenih objekata sa minimalno dimenzioniranim parkovnim površinama, prenamjenu zelenih površina u građevinsko zemljište, gradnju novih ulica bez drvoreda i sl. Ovakav trend ubrzane urbanizacije nepovoljno je utjecao na stanje parkovnih, pejzažnih i ostalih zelenih površina na području općine Novi Grad Sarajevo.

Općina svake godine izdvaja sredstva za saradnju sa KJKP Park d.o.o. na programu održavanja i podizanja zelenih površina i izgradnji i održavanju sportskih i dječijih igrališta. Program se definiše po prioritetima i u saradnji sa mjesnim zajednicama.

Na području općine Novi Grad Sarajevo, najveća zelena površina je Park-šuma Mojmiilo. Park-šuma Mojmiilo smještena je na brdovitom terenu, na nadmorskoj visini cca 600m, i dobro je povezana cestovnim

putevima i stazama sa gradskim dijelom općine. Ovaj zaštićeni prirodni pojas, koji se prostire na površini od 10 hektara između gradskih naselja Dobrinja, Mojnilo, Alipašino polje i Švrakino selo, idealno je odredište za odmor u blizini grada. U sklopu Park šume Mojnilo zasađen je arboretum sa oko 1000 sadnica više od stotinu vrsta brižljivo odabranih, autohtonih i specifičnih biljaka.

Namjera je Općine da ovim projektom realizuje niz manjih projekata u saradnji sa vladinim i nevladinim sektorom, lokalnim stanovništvom, školskim i predškolskim institucijama i sl., kako bi zaokružila zeleni pojas parkšume Mojnilo sa pratećim sadržajima (Arboretum, Eko-kuća, botanička bašta, sportski tereni, pješačke staze, te ostali prateći mobilijar sa neophodnim servisima za kvalitetno upravljanje prostorom). U okviru navedenog Projekta do sada je realizovano niz aktivnosti, a u budućnosti Općina stavlja fokus na dogradnju i proširenje Eko – kuće i uspostavljanje ugostiteljskih i dječijih sadržaja. Za ovu aktivnost već je urađena projektna dokumentacija, a u toku je prikupljanje neophodne dokumentacije za pribavljanje odobrenja za dogradnju i nadzidiivanje.

Drugi bitan projekat Općine Novi Grad Sarajevo odnosi se na Park-šumu Žuč, površine 1.039 ha, te historijsko-memorijalnog kompleksa Žuč na površini od 254 ha. Projekat KS pod nazivom Historijski – memorijalni kompleks „Žuč“- Memorijalni park „Žuč“ uključen je u okviru revidiranih i ažuriranih prioriteta i u Strategije razvoja Općine Novi Grad Sarajevo do 2015. godine kroz partnersku podršku, a Općina je finansijski podržala saobraćajnu povezanost ovog lokaliteta sa gradskim dijelom Općine u dužini od 4000 m. Pored toga u 2018. godini otvoren je Dom oslobođenaca na brdu Žuč a u 2020. je završena izgradnja dječijeg igrališta. Na lokaciji Park šume Žuč realiziran je i projekat sadnje likvidambra i ukrasnog grmlja. Cjelokupan projekat je realizirao KJKP Park u okviru sporazuma o uređenju manjih i površina koje nisu obuhvaćene redovnim održavanjem u općini Novi Grad Sarajevo. U narednom periodu Općina će nastaviti sa obogaćivanjem sadržaja na datom lokalitetu (Strelište, ...)

Ostale zelene površine općine Novi Grad Sarajevo (većinom blokovsko zelenilo) koje se nalaze duž glavnih saobraćajnica se redovno održavaju. Zelene površine uz višespratne zgrade nalaze se u naseljima Alipašino polje, Nedžarići, Otoka, Saraj polje i Dobrinja. Pravilnim uređenjem i održavanjem navedenih zelenih površina moguće je poboljšati pozitivni efekte koje drveće stvara u urbanim sredinama kao što je, primjerice, filtracija zraka, smanjenje buke, regulacija mikroklimе i dr.

4.6. Miniranost terena

Postojanje minama ugroženih područja predstavlja opasnost po život i zdravlje domaćeg stanovništva i turista. Prema Zakonu o zaštiti ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća zaštita od neeksplozivnih ubojitih sredstava spada u mjere zaštite i spašavanja. Na području općine Novi Grad Služba civilne zaštite vrši koordinaciju poslova drminiranja i uklanjanja NUS-a. U 2019. Služba civilne zaštite je u saradnji sa deminerskom organizacijom MDDC – Centar za obuku pasa za otkrivanje mina u Bosni i Hercegovini i BHMACH-om (Centar za uklanjanje mina u Bosni i Hercegovini) je nastavila sa procesom deminiranja na lokalitetu ŽUČ i Matijaševo Brdo. U okviru ovog projekta u januaru 2021. Završeno je deminiranje prostora MSP Žuč ukupne površine 409.926,33 m².

Drugi projekat deminiranja obuhvatio je lokalitet MSP Matijaševo brdo ukupne površine 268.100,54 m². Pored navedenih lokacija, Služba civilne zaštite općine Novi Grad je u saradnji sa Oružanim snagama Bosne i Hercegovine i BHMACH-om nastavila na realizaciju čišćenja u krugu kasarne Butila u MZ Dobroševići gdje je preostalo još 699 m² površine za deminiranje. S obzirom da su na navedenom lokalitetu pronađene staklene ampule sa sadržajem nepoznatog porijekla iste su po naredbi Tužilaštva Kantona Sarajeva poslane na analizu kako bi se utvrdilo da li sadržaj predstavlja opasnost za ljude, životinje i okolinu a postupak deminiranja je obustavljen.

Prema podacima BHMAC-a na teritoriji općine Novi Grad Sarajevo izvršen je 81 zadatak deminiranja na ukupnoj površini od 2.216.674 m² pri čemu je pronađeno i uklonjeno 238 komada mina, 961 komad NUS-a i 89 kasetnih bombi. Prema tome od ukupno kontaminiranog područja općine Novi Grad koji je iznosio 2.217.434 m² do sada je deminirana površina od 2.216.674 m² te je za deminiranje preostalo svega 669 m² na lokalitetu kasarne Butila kako je prethodno navedeno. Nakon završetka deminiranja preostale površine općina Novi Grad će od strane BHMAC-a biti proglašena „Općinom slobodnom od mina“.

4.7. Upravljanje otpadom

Upravljanje otpadom na nivou Federacije Bosne i Hercegovine je regulisano Zakonom o zaštiti okoliša i Zakonom o upravljanju otpadom. Zakon o upravljanju otpadom FBiH reguliše planiranje upravljanja otpadom, određuje subjekte upravljanja otpadom, odgovornosti i obaveze subjekata u upravljanju otpadom, organizovanje upravljanja otpadom, itd.

Upravljanje otpadom na području Kantona Sarajevo je regulisano Zakonom o komunalnim djelatnostima i Zakonom o komunalnoj čistoći. Prema Zakonu o komunalnim djelatnostima, prikupljanje i odvoz komunalnog otpada iz stambenih i poslovnih jedinica i odlaganje istog na sanitarnu deponiju je u nadležnosti KS.

Zakonom o komunalnoj čistoći KS uređuje se komunalna čistoća, utvrđuju obaveze preduzeća i drugih pravnih lica i građana u održavanju komunalne čistoće, način finansiranja i druga pitanja od značaja za komunalnu čistoću na teritoriji Kantona Sarajevo. Obavljanje poslova komunalne čistoće vrše komunalna preduzeća registrovana za obavljanje ove djelatnosti. Treba istaknuti da prema Zakonu o komunalnoj čistoći nije još donesen Pravilnik kojim bi bilo regulisano održavanje i korišćenje deponije te utvrđene mjere zaštite sa aspekta zaštite tla, vodotoka i vazduha.

Kada je riječ o nadležnosti Općine Novi Grad Sarajevo u upravljanju otpadom, na području KS općine nemaju značajnijih nadležnosti u ovoj oblasti. Nadležnosti općina se svode na davanje saglasnosti na operativni plan održavanja čistoće, određivanje mjesta za postavljanje posuda za prikupljanje otpada, učesće u procesu definisanja vremenskog okvira za odvoz otpada i utvrđivanje i odobravanje lokacije za odlaganje građevinskog otpada i zemlje od iskopa sa gradilišta. S tim u vezi, realizacija aktivnosti na prikupljanju i deponovanju neopasnog komunalnog otpada na području općine vrši se prema Operativnom planu i programu odvoza koji svake godine izrađuje KJKP RAD d.o.o. Sarajevo u saradnji sa nadležnim općinskim službama, a utvrđuje ga nadležni kantonalni organ i to do kraja tekuće godine za narednu godinu, a po čl. 7. i 9. Zakona o komunalnoj čistoći (Službene novine KS br. 14/16, 43/16, 19/17, 20/18 i 22/19).

Operativni plan sadrži 30 dionica koje su formirane prema ulicama i prioritetima, te obimu posla koji se može obaviti u toku dana. Na području 18 dionica, prikupljanje i transport otpada vrši se vozilima autosmećarima iz posuda 1100l (kontejneri) i kanti 120 i 240 litara. Na području 12 dionica, prikupljanje i transport otpada vrši se malim otvorenim vozilima. Odnosno u padinskim dijelovima Općine, prikupljanje otpada se vrši putem kesa i kućnih kanti, a u urbanom dijelu općine su postavljeni kontejneri. Također, po potrebi prikupljanje otpada se vrši i vozilom grejfer kojim se odvozi građevinski otpad, zemlja ili čiste divlje deponije kao i kabasti otpad manjim otvorenim vozilima.

Ključni pokazatelji, korišteni za opis stanja upravljanja otpadom u općini dati su u tabeli 9.

Tabela 9. Pregled pokazatelja u oblasti upravljanja otpadom u općini za period 2015-2020. godina

Pokazatelj	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Postotak pokrivenosti odvozom smeća (%): Domaćinstva	50	60	70	80	85	90
Postotak pokrivenosti odvozom smeća (%): Pravne osobe	20	25	30	35	50	60
Broj korisnika usluge odvoza smeća i otpada	35.000	39.000	40.000	42.000	45.000	50.000
Količina otpada prikupljenog tokom godine – tona	43.602	39.930	39.200	35.500	36.710	33.505
Postotak smeća i otpada koji se sortira – procjena	20%	25%	30%	35%	40%	45%
Količina otpada prikupljenog tokom godine – koji je adekvatno pohranjen m3	43.602	39.930	39.200	35.500	36.710	33.505
Broj divljih deponija na području općine – procjena	40	38	36	28	24	20
Broj saniranih divljih deponija na području općine	40	38	36	28	24	20
Iznos investicija u izgradnju sanitarnih i/ili regionalnih deponija (KM)	/	1.300.000,00	600.000,00	775.654,97	170.000,00	1.153.050,29
Iznos investicija u održavanje postojećih deponija (KM)	/	1.348.688,22	1.250.000,00	526.070,43	724.000,00	/
Broj MZ-a pokrivenih organiziranim prikupljanjem otpada	28	28	28	28	28	28
Broj kontejnera za kolektivno prikupljanje otpada na području općine	1.400	1.550	1.600	1.700	1.750	1.850

Izvor: KJKP Rad (2021)

Prema podacima iz tabele 9. može se uočiti da je u posmatranom periodu od 2015. do 2020. godine došlo do značajnog napretka u obuhvatu pokrivenosti odvoza smeća i za domaćinstva i za pravne osobe u iznosu od 40% te da je broj korisnika usluge odvoza smeća porastao za 15000 korisnika. S druge strane, primjetan je pad u količini otpada prikupljenog tokom godine za više od 10000 tona. Posebno treba istaknuti da je u posmatranom periodu došlo i do značajnog porasta udjela otpada koji se sortira i od 2015. je povećan za više od 100%. Dodatno, broj saniranih divljih deponija na području općine Novi Grad je značajno smanjen u odnosu na 2015. godinu (40 deponija) i u 2020. je zabilježen 20 deponija koje su sanirane. Navedeni problem je riješen uvođenjem dvolinijskog sistema prikupljanja otpada putem kanti (120 l i 240 l) na određenim lokalitetima gdje su se nalazili kontejneri 1100 l. Podjelom kanti isti su uklonjeni, i time se ovaj projekat pokazao izuzetno efikasnim, kako u pogledu razvrstavanja otpada tako i u rješavanju problema divljih deponija.

Na području općine Novi Grad Sarajevo angažuje se osam autosmečara i četiri mala vozila za prikupljanje i transport komunalnog otpada. Učestalost prikupljanja otpada je dva do tri puta sedmično u dvije smjene. Kako bi se ispoštovali operativni planovi na području Općine, angažovana vozila rade i u više smjena. Preopterećenost kontejnera se najviše pojavljuje ponedjeljkom zbog povećanog odlaganja otpada vikendom, ali u toku navedenog dana odvoz otpada se izvrši u redovnom terminu.

Za 2020. godinu na području općine Novi Grad Sarajevo, količina prikupljenog otpada iznosi 33.755 tone miješanog komunalnog otpada. U zimskim mjesecima količina prikupljenog komunalnog otpada je manja nego u ljetnim.

Na području općine trenutno se nalazi cca 2950 posuda za mješoviti komunalni otpad a KJKP RAD d.o.o. Sarajevo vrši zamjenu dotrajalih posuda u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima. Jedan od problema sa kojim se suočava KJKP Rad odnosi se na devastiranje i oštećenje kontejnera. Dodatni problem koji se javlja prilikom prikupljanja otpada se odnosi na nepropisno parkirane automobile ispred kontejnera, kao i nedostatak saobraćajnih znakova koji regulišu propisno parkiranje usljed čega dolazi do narušavanja i odlaganja redovnih termina prikupljanja i odvoza komunalnog otpada, pri čemu se na takvim lokacijama pojavljuju veće i nagomilane količine otpada, zbog nemogućnosti odvoza istog.

Na osnovu evidentnog i nekontrolisanog odlaganja otpada (kabasti otpad, građevinski otpad, pokošena trava i sitno rastinje i granje) koji se odlaže u velikim količinama, u zadnje vrijeme preduzeće KJKP RAD pokušava, sa postojećom mehanizacijom, da date lokacije održi čistim i da obezbijedi veći nivo komunalne higijene.

Prikupljanje i odvoz kabastog otpada u 2020. godini, vršio se u toku organizovanih akcija dva puta godišnje (proljeće i jesen). Međutim bez obzira na organizovane akcije, građani često i u toku čitave godine iznose veće količine kabastog otpada što iziskuje dodatno angažovanje sredstva i mehanizacije za odvoz otpada.

Na području općine Novi Grad Sarajevo postavljen je veći broj reciklažnih kontejnera za selektivno odlaganje otpada. Pored toga, postavljeni su i podzemni i polupodzemni kontejneri, kao i nadzemne posude tipa “zvono”, koje većim kapacitetom omogućavaju razvrstavanje otpada na određenim lokacijama. Međutim, prilikom realizacije usluge prikupljanja i transporta reciklažnog otpada, veliki problem predstavljaju građani koji neovlašteno prebire sadržaj kontejnera, te iste ostavljaju otvorene i iza sebe ostavljaju razbacano smeće. S tim u vezi, neophodno je svakako povećati broj reciklažnih posuda na području općine Novi Grad, te provesti medijsku kampanju u svrhu edukacije građana o pravilnom načinu odlaganja otpada, koje bi rezultiralo smanjenjem komunalnog otpada na deponiji Smiljevići.

U 2019. godini je finaliziran i Odlukom Vlade KS usvojen projekt „Elaborat o lokacijama reciklažnih dvorišta, niša i zelenih otoka za područje devet općina Kantona Sarajevo sa lociranjem u prostorno-planskoj dokumentaciji i investicijskim planom“ čiji je nosilac realizacije Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo. Elaboratom su definisani kriteriji za utvrđivanje lokacija, opreme i tehnički zahtjevi za lokacije, uvažavajući raspoloživi prostor, projekcije urbanog razvoja i ciljeve koji se žele postići u pogledu izdvajanja otpada. Općine koje imaju važeće regulacione planove u postupku izmjena i dopuna ili u postupku izrade novih, a nakon isticanja važećih, dužni su unijeti lokacije za prikupljanje otpada u regulacione planove.

Na području KS ne postoje postrojenja za tretman komunalnog otpada. Jedini način zbrinjavanja je odlaganje na RCUO „Smiljevići“ na kojem je krajem 2018. godine otvoreno reciklažno dvorište površine 3000 m², s tim da je 1600 m² ispod nadstrešnice. Prema podacima iz Strategije razvoja kantona Sarajevo (2021) sadašnja situacija na RCUO je opisana sljedećim činjenicama:

- Zaštićena je ogradom, tako da svi faktori prijenosa infekcije (životinje, ljudi) nemaju slobodan kontakt sa otpadom kao što je to bio slučaj ranije,
- Prilikom odlaganja otpad se sabija i istovremeno prekriva slojem zemlje,
- Otpad se odlaže u etažama čime je spriječena mogućnost pojave klizišta,
- Plin se sakuplja sa većih dijelova deponije i tretira bakljom prije ispuštanja u atmosferu. Energana na plinski pogon nije u funkciji,
- Regulisan je odvod površinskih i procjednih otpadnih voda. Postrojenje za tretman procjednih voda nije u funkciji, te se procjedne vode sakupljaju i trenutno ispuštaju u Lepenički potok u podnožju,
- Monitoring kvalitete procjednih voda radi se kontinuirano u skladu sa propisima/odobrenjem, dok se monitoring zraka i buke provodi povremeno,
- Rekultivacija odlagališta se odvija prema planu.

Dodatno, u toku je izgradnja plohe za odlaganje komunalnog otpada površine 5000 m², koja je dovoljna da zadovolji potrebe odlaganja otpada za pet mjeseci. U toku je i procedura javne nabavke za odabir ponuđača za izradu projektne dokumentacije za izgradnju nove plohe površine 37000 m² koju provode Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS, i KJKP Rad. Kao najvažniji problemi u radu RCUO „Smiljevići“ izdvaja se nedostatak prostornih kapaciteta, pročišćivač otpadnih voda koji nije u funkciji i nepuštanje objekta za inertni otpad u funkciju jer nije pribavljena potrebna dokumentacija. S tim u vezi, za potrebe rješavanja problema koji se vezuju za RCUO „Smiljevići“ izrađena je „Studija opravdanosti izgradnje kogenerativnog postrojenja i postrojenja za mehaničko-biološki tretman (MBT) otpada na području Kantona Sarajevo“ kojeg od maja 2018. godine implementira Sarajevska regionalna razvojna agencija – SERDA. Studija ima za cilj ocijeniti opravdanost izgradnje postrojenja za pretvorbu otpada u energiju uz uvažavanje utjecaja paralelnih aktivnosti koje implementira Kanton Sarajevo, a koje se odnose na uspostavu odvojenog prikupljanja i reciklaže. Smisao ovog koncepta je smanjivanje količine otpada koja se trajno odlaže na odlagalište uz izdvajanje onih kategorija koje se mogu materijalno i energetske iskoristiti u granicama tehničkih mogućnosti, uz zadovoljenje okolišnih i društvenih zahtjeva i ekonomske dobrobiti.

Pored navedenog problema vezanog za RCUO „Smiljevići“ jedan od najvažnijih problema koji se pojavljuju prilikom odlaganja, prikupljanja i odvoza otpada na području općine Novi Grad jeste izbjegavanje nabavke posuda za otpad od strane privrednih subjekata i investitora novoizgrađenih stambenih objekata, kao i nedovoljan broj posuda od strane istih. Važno je naglasiti da veliki broj privrednih subjekata ne posjeduju svoje posude za odlaganje otpada već svoj otpad odlažu u posude namijenjene građanima, čime zauzimaju kapacitet posuda i ometaju građane da odlažu svoj otpad. Ovaj problem je rezultat izgradnje većeg broja stambenih objekata kolektivnog tipa kao i nadzidiivanje objekata na postojeće objekte, za koje komisija za tehnički prijem daju upotrebnu dozvolu i useljavaju iste, ali bez predhodno izvršene nabavke i rasporeda posuda za kućni otpad za navedene objekte, uz saglasnost KJKP „RAD“-a, što je obaveza investitora po Zakonu o komunalnoj čistoći (Službene novine KS br. 14/16, 43/16, 20/18 I 22/19). Navedena pojava rezultira odlaganjem otpada oko objekata na javne površine, što narušava izgled istih i predstavlja ekološki problem širem okruženju. S tim u vezi prilikom izdavanja urbanističke saglasnosti za dobivanje građevinske dozvole Općina treba tražiti od investitora novoizgrađenih objekata da u izvedbi na glavnom projektu vanjskog uređenja:

- predvide odgovarajuće lokacije za posude za odlaganje kućnog otpada,
- obezbijede nesmetan i uređen (asfaltiran) kolski prilaz posudi i vozilu za prikupljanje i transport otpada,
- prilikom vanjskog uređenja zemljišta obavezno izgrade nišu (asfaltirana i uređena podloga) za postavljanje posude kao i saglasnost KJKP RAD za odvoz kućnog otpada i saglasnost za mjesto i tip posude za odlaganje kućnog otpada.

Također je potrebno da kod tehničkog prijema objekata obratite pažnju i uzeti u obzir da su investitori novoizgrađenih objekata dužni izvršiti nabavku posuda za odlaganje kućnog otpada na osnovu Zakona o komunalnoj čistoći čl. 29 (Službene novine KS br. 14/16, 43/16, 20/18 i 22/19) kao i predvidjeti lokaciju datih posuda koja omogućava nesmetan prilaz vozilima za prijevoz otpada, odnosno odrediti higijensko sanitarne uslove.

Dodatni problem koji se uočava u oblasti upravljanja otpadom se vezuje za edukaciju građana o postupanju sa otpadom. Uočljivo je da stanovnici često bacaju otpad pored posuda za otpad ili na nedozvoljenim mjestima čime se stvaraju divlje deponije. Takođe stanovnici često iznose kabasti otpad mimo akcija prikupljanja čime se krši Zakon o komunalnoj čistoći. S tim u vezi uočava se potreba dodatne edukacije stanovništva o prikupljanju i tretiranju otpada koja će imati poseban fokus na mlađu populaciju.

Na području općine Novi Grad Sarajevo javno-prometne saobraćajnice redovno su se mašinski čistile i pranjem održavale prema Operativnom planu za 2020. godinu. Obzirom da općina Novi Grad Sarajevo ima veliki broj trgova, čišćenje istih bi se moglo unaprijediti modernom mehanizacijom, odnosno uvođenjem električnog usisivača čime bi se posao obavljao brže i efikasnije bez podizanja prašine.

Pranje javno – prometnih površina vrši se na cijeloj općini. Učestalost pranja je 4-6 puta mjesečno. Planirana mjesečna održavana površina na poslovima pranja javno-prometnih saobraćajnica iznosi 16.281.769 m². Pored toga, mašinsko čišćenje javno – prometnih saobraćajnica također se vrši na cijeloj Općini a učestalost čišćenja je 8 puta mjesečno. Planirana mjesečna održavana površina na poslovima mašinskog čišćenja javno-prometnih saobraćajnica iznosi 11.513.874 m.

Učestalost ručnog čišćenja koje se obavlja na području cijele općine zavisi od prioriteta. Čišćenje javno – prometnih površina često se vrši češće nego što je predviđeno planom, zavisno od stepena zaprljanosti, kao i godišnjih doba. Ukupna površina koja se čisti na mjesečnom nivou iznosi 3.292.382 m².

U kontekstu održavanja javno – prometnih saobraćajnica tokom zime, treba istaknuti da je zimska služba osposobljena da vrši čišćenje (razgrtanje), uklanjanje snijega i sprečavanje poledice na području općine Novi Grad Sarajevo. Za ove aktivnosti se koriste specijalne mašine i veći kamioni sa priključcima. Održavanje se organizuje u zavisnosti od zahtjeva Ministarstva saobraćaja, kao i Općine Novi Grad Sarajevo. U saobraćajnice koje se ne održavaju u sklopu ugovora često onemogućavaju redovno prikupljanje i transport kućnog otpada, jer je ulazak specijalnog vozila u te ulice otežan.

4.8. Kulturno – historijsko i prirodno naslijeđe

Kulturno naslijeđe ili baština u kontekstu ove tematske oblasti se tretira kao dio prirodnog okruženja sa posebnim ambijentalnim vrijednostima. Kulturno naslijeđe je u najužoj vezi sa diverzitetom ljudskih kultura i predstavlja njegov najbolji izraz nastao kroz vjekovne procese antropogeneze i etnogeneze na ovim prostorima. Kulturno naslijeđe u ovom kontekstu se diferencira na: spomenike kulture i zaštićene ambijentalne cjeline.

Krovna institucija nadležna za zakonsku zaštitu dobara u Bosni i Hercegovini je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljena na osnovi Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i Odluke o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika koju je donijelo Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, a kojom su, u skladu sa odredbama Aneksa 8., utvrđeni osnovni principi i ciljevi djelovanja Komisije, te njeni primarni zadaci i ovlaštenja kao institucije Bosne i Hercegovine.

Provedbe odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika realiziraju se putem entitetskih zakona, odnosno, na nivou FBiH u skladu sa Zakonom o zaštiti dobara koja su odlukama Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika proglašena kao nacionalni spomenik BiH. Prema Zakonu o zaštiti dobara

nadležnost za provođenje odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika je na Federalnom Ministarstvu prostornog uređenja, odnosno na Zavodu za zaštitu spomenika pri Ministarstvu kulture i sporta.

U nadležnosti Kantona Sarajevo nalaze se sva ostala dobra kulturno-historijskog naslijeđa, u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturne baštine KS. Zakon o zaštiti kulturne baštine KS prirodnu baštinu tretira isključivo kao kategoriju integralne baštine (prirodna baština koja zajedno sa nekretninama čini cjelinu), te se ista štiti u skladu sa propisima o zaštiti baštine i propisima o zaštiti prirode. Na nivou KS odlukom Skupštine iz 1997. godine Zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa preuzima u nadležnost cjelokupno kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe. Aktivnosti Kantonalnog zavoda za zaštitu kulturno – historijskog i prirodnog naslijeđa, Sarajevo odnose se na zaštitu naslijeđa kao što su evidencija, sistematizacija, valorizacija, propisivanje mjera zaštite objekata, definisanje obuhvata prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa sa mjerama zaštite, izrada elaborata i separata zaštite za potrebe izrade planske dokumentacije, te izdavanje stručnih mišljenja imaju veliku važnost i za djelatnost prostornog planiranja.

Zakon o zaštiti prirode FBiH je definisao šest kategorija zaštićenih prirodnih vrijednosti: strogi rezervat prirode, područje divljine, nacionalni park, park prirode, spomenik prirode i prirodnih obilježja, područje upravljanja staništima/vrstama, zaštićen pejzaž, regionalni park, zaštićena područja sa održivim korištenjem prirodnih resursa. Kategorije: strogi rezervat prirodne, područje divljine i nacionalni park zakonom proglašava Parlament FBiH, dok kategorije: park prirode, spomenik prirode i prirodnih obilježja, područje upravljanja staništima/vrstama, zaštićeni pejzaž, regionalni park i zaštićena područja sa održivim korištenjem prirodnih resursa proglašava zakonom Skupština KS.

Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo je ustanovio klasifikaciju koja se načelno oslanja na usmjerenja (IECH) kako slijedi: historijska i memorijalna područja, naseljena područja (cjeline), fortifikacione cjeline i vojna arhitektura, objekti stambene i poslovne arhitekture, javni objekti, privredni objekti (trgovački, ugostiteljski, turistički i zanatsko-industrijski), sakralni objekti i prirodna baština.

Potrebno je istaknuti da na ovom području još uvijek nije izvršena potpuna i odgovarajuća evidencija diverziteta kulturno-historijskog naslijeđa, niti njegova kvalitetna valorizacija i klasifikacija u Kantonu Sarajevo. U skladu s tim nisu dostupni podaci obzirom da je postojeća dokumentacija nekompletna i da ju je potrebno korigovati u određenom broju slučajeva. Rekognosciranje terena i utvrđivanje stanja kulturno-historijskog naslijeđa, koje je bitno izmijenjeno u odnosu na period prije rata, je obiman posao čija je izrada još u toku.

U kontekstu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa na području općine Novi Grad Sarajevo, Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, donijela je odluku da se graditeljska cjelina - Crkva Prenos mošti sv. oca Nikolaja i zgrada Bogoslovije u Reljevu, proglasi nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine koji se sastoji od: crkve, ikonostasa sa ikonama i zgrade Bogoslovije. Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika. Pored navedenog nacionalnog spomenika kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe čine:

- historijsko-memorijalni kompleksi i spomen obilježja (1 lokacija),
- arheološke zone i područja (5 lokacija),
- objekti stambene arhitekture (tri objekta),
- groblje i nadgrobni spomenici (sedam lokaliteta).

U kontekstu sagledavanja prirodnog naslijeđa u općini najveću pažnju zaslužuje historijsko-memorijalni kompleks Žuč, kao nova evidentirana cjelina površine 254 ha unutar ranije registrirane kategorije “park-

šuma Žuč (1.039 ha). Ovo područje je značajno po događajima iz perioda odbrane grada i definisano je na osnovu raspoloživih saznanja i prostornih mogućnosti terena. Ovaj lokalitet obuhvata karakteristične lokalitete koji obuhvataju utvrđenja i kote iz perioda opsade grada, a koji se trebaju objediniti, zaštititi i urediti kao Memorijalni park u skladu sa posebnim "Programom spomen-obilježja opsade i odbrane grada 1992-1995." U okviru ovog projekta treba istaći izgradnju centralnog spomen – obilježja "Krila slobode" za koju je pribavljena projektna dokumentacija i odobrenje za izgradnju te provedena procedura javne nabavke i zaključen okvirni sporazum za izvođenje radova.

Pored kompleksa Žuč, na području općine se mogu izdvojiti i dodatni lokaliteti koji predstavljaju dio kulturno – historijskog naslijeđa ove općine, a koji se odnose na obilježavanje XIV zimskih olimpijskih igara Olimpijsko selo Mojnilo i sportska dvorana Mojnilo. Pored toga u saradnji s Ministarstvom za boračka pitanja u Vladi KS, Općina ima namjeru intenzivirati i aktivnosti na zaštiti i revitalizaciji ratnog tunela na Dobrinji kao mjesta od posebnog historijskog značaja za BiH kroz promoviranje ovog lokaliteta u memorijalno-turističke svrhe.

Pored navedenih objekata, u općini Novi Grad egzistiraju brojna spomen obilježja, hair-česme i mezaristanI čija je realizacija završena ili je u toku, kako slijedi:

- Realizirana spomen obilježja:
 - O.Š. „Avdo Smajlović“ Buća Potok
 - O.Š. „Umihana Čuvidina „ Boljakov Potok
 - O.Š. „Behaudin Selmanović“ Brijesće
 - O.Š. „Naselje heroja- Sokolje“ Sokolje
 - O.Š. „Ćamil Sijarić“ Dobrinja
 - O.Š. „Skender Kulenović“ Dobrinja
 - O.Š. „Aleksa Šantić“ Saraj polje
 - O.Š. „Osman Nakaš“ Otoka
 - O.Š. „Meša.Selimović“Alipašino polje C-faza
 - O.Š. „Fatima Gunić“ Alipašino polje B-faza
 - O.Š. „Dobroševići“ Dobroševići
 - MZ „Olimpijsko selo“
 - MZ „Alipašin Most II“
 - Dom kulture „Švrakino selo“
 - O.Š. „Mehmedalija Mak Dizdar“ Otoka i Aneks
 - O.Š. „Džemaludin Čaušević“ Švrakino selo I i II
- Spomen obilježja u realizaciji:
 - Centralno spomen obilježje svim poginulim pripadnicima Armije RBiH i zajedničko sopmen obilježje Safet Hadžić i Safet Zajko - ispred općine Novi Grad;
 - Safet Zajko – Mijatović Kosa, Zabrđe;
 - Safet Isović i Salko Muratspahić - naselje Zabrđe;
 - Enver Šehović, Esad Panjeta, Zahir Panjeta i Zlatan Kalamujić – Žuč;
 - Vranac Sead, Kamberović Erduan, Hubijar Adem – Žuč;
 - Smail Šikalo – Naselje Heroja Sokolje kod MZ-e i OŠ (izmješteno sa lokaliteta ul.Ibrahima Perviza-Sokolje);
 - Smail Šikalo - ul.Smaila Šikala br.2, Boljakov potok;
 - Hakija Turajlić - Dobrinja, Aleja Bosne Srebrene;
 - Nadir Kafedžić, Jusupović Uzeir, Baljić Zijad i Gudić Džanom – Mojnilo;
 - u ulici Ranovačka - Ahatovići (16 građana pripadnika TO);
 - Ramiz Salčin - Saraj polje;
 - Aerodromsko naselje Dobrinje D1, C-5,C-4 ul. Habibe Stočević 23 (27 dobrinjskih gazija);

- Objekat D-B tunel - Dobrinja;
 - Dobrinja, ul.Branilaca Dobrinje bb;
 - Alipašino polje-B-faza;
 - Spomen obilježje palim borcima NOB-a – Dobroševići;
 - Spomen obilježje u znak sjećanja na uništenje 30 neprijateljskih aviona iz 1943.godine-Rajlovac
 - Spomen obilježje Aerodromsko naselje -svim palim braniteljima i civilnim žrtvama sa tog lokaliteta-Dobrinja.
- Hair- česme:
 - Hair česma na brdu Žuč;
 - Ramiz Salčin – Mojnilo;
 - Ranovača – Ahatovići;
 - Buća Potok kod OŠ"Avdo Smajlović";
 - Buća Potok Hair česma „SRCE“
- Mezaristani:
 - „ŽIŠ“ (Đački dom, ul. Safeta Zajke);
 - Buća Potok, MZ"Dolac" kod OŠ"Avdo Smajlović";
 - Boljakov Potok, MZ"Alipašin most I" kod OŠ"Umihana Čuvidina";
 - na području MZ"Ahatovići 1 i 2";
 - ul. Senad Poturak-Senči, Mahala,Dobrinja;
 - Bojnik-Pašića mezarje.

Evidentirani i zaštićeni nepokretni spomenici kulture i prirodne baštine na području općine su još i: prahistorijski arheološki lokalitet Briješko brdo, nekropola stećaka Mihaljevići kod Rajlovca, nedefinirani arheološki lokalitet Gradac-Dvor kod Reljeva i Kamenica, ishodne kuće i kule Merhemića kuća u Halilovićima, Memiševića čardak u Bojniku, kuća porodice Žigica u Nedžarićima, Hadžihalilovića kuća u Nedžarićima, Mehanina kula u Mihaljevićima, ishodna kuća porodice Žiga na Dobrinji, Franjevačka teologija, samostan i crkva u Nedžarićima, nekropola stećaka u zaseoku Riječica, selu Mihaljevići, Žuč i na Alipašinom polju, te stara groblja i adgrobni nišani.

I u narednom periodu cilj je postepeno širenje obuhvata park-šume otkupljivanjem dodatnih parcela zemljišta, što zahtjeva značajna finansijska ulaganja, kao i planiranje i projektovanje novih sadržaja radi stvaranja zaštićenog prirodnog kompleksa u blizini urbane sredine sa neophodnim sadržajima za sport, rekreaciju, odmor i edukaciju.

5. Strateško planiranje i upravljanje

5.1. Prostorno planska dokumentacija

Zakonom o prostornom uređenju koji je donesen na nivou kantona Kantona Sarajevo se uređuje, između ostalog, plansko uređenje prostora kao i izdavanje saglasnosti i dozvola za potrebe izgradnje objekata. Prema ovom Zakonu izgradnja infrastrukturnih sistema, građevina i uređaja komunalne infrastrukture se vrši u skladu sa planskim dokumentima Federacije Bosne i Hercegovine, Kantona Sarajevo, Grada Sarajeva i općina. Za određene vrste objekata općine su nadležne za izdavanje navedenih dozvola.

Planskim dokumentima se utvrđuje uređenje prostora u koje spadaju razvojni tj. strateški dokumenti, detaljni (regulacioni dokumenti) i ostali dokumenti. Kada je riječ o Kantonu Sarajevo, razvojne dokumente u koje spada prostorni plan KS donosi Skupština kantona sarajevo dok urbanistički plan za urbano područje

Grada sarajeva donosi Gradsko vijeće. Nadležnost općine je u donošenju detaljnih tj. tehničko-regulativnih provedbenih dokumenata poput regulacionog plana, zoning plana i/ili urbanističkih projekata.

U kontekstu upravljanja prostorom, prema Kantonalnom planu zaštite okoliša kantona Sarajevo, evidentirani su sljedeći usvojeni planski dokumenti koji definiraju oblast prostornog uređenja i urbanizma u Kantonu Sarajevo:

- Prostorni plan (PP) KS za period 2003. - 2023.,
- Prostorni plan područja posebnih obilježja (PPPO),
- Urbanistički plan Grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo (uključujući i općinu Novi Grad),
- Regulacioni planovi i Izmjene i dopune Regulacionih planova.

U maju 2017. godine Skupština KS donijela je Odluku o usvajanju "B" faze Izmjena i dopuna PP KS za period od 2003. do 2023. godine sa Prijedlogom odluke o provođenju "B" faze Izmjena i dopuna PP KS. Početkom decembra 2016. godine, na Skupštini KS je usvojena Odluka o pristupanju izradi Urbanističkog plana urbanog područja Sarajevo (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) za period 2015-2035. Godina. Do donošenja novog Urbanističkog plana urbanog područja Sarajevo važi Urbanistički plan Grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) za period 1986-2015. godina. U dijelu u kojem navedeni Urbanistički plan (UP) za period 1986-2015. nije u suprotnosti sa planskim opredjeljenjima PP KS, odnosno sa Izmjenama i dopunama PP, primjenjuju se odredbe i planska usmjerenja postojećeg Urbanističkog plana.

Prema podacima iz KEAP-a za Kanton Sarajevo planirano je da će do 2023. god., 313.000 stanovnika spadati u kategoriju urbanog stanovništva, dok je procijenjeno da se broj stanovnika u van-urbanom području neće značajno povećavati. Međutim, analizom podataka može se uočiti da je došlo i do povećanja broja stanovnika i u van-urbanom području te da doseljavanje stanovništva ne prati izgradnja adekvatne prateće infrastrukture koja bi trebala biti skladu sa povećanjem broja stanovnika u urbanim i van-urbanim područjima. Poseban problem se vezuje za činjenicu da ekspanzija gradnje stambenih objekata ne uzima u obzir kvalitetu življenja i utjecaje na okoliš izazvane neadekvatnom pokrivenošću komunalnom infrastrukturom takvih naselja.

Prostor Kantona Sarajevo je brdsko-planinskog karaktera, što stvara prirodne uslove za pojave i razvoj savremenih egzogenih pojava kao što su nestabilnost terena i pojava klizišta. Formiranje klizišta i nestabilnih terena uzrokuje, pored konfiguracije terena, najvećim dijelom neplanska gradnja objekata na uslovno stabilnom i nestabilnom terenu i podzemne vode. Proces bespravne gradnje na području općine Novi Grad Sarajevo ostavio je značajan trag na stanje šumskih eko sistema i zelenih površina. Jedna od posljedica bespravne gradnje i degradacije šumskih sistema jeste i pojava brojnih klizišta, koja sa sobom ne nose samo rizik nastanka materijalnih šteta već i predstavljaju opasnost za zdravlje i život stanovništva naseljenih na ovim područjima. Osim bespravne gradnje, nastanak klizišta uzrokovan je i nekontroliranim izlivanjem površinskih i podzemnih voda, neadekvatnim zasijecanjem padina prilikom formiranja građevinskih površina, oštećenom i dotrajalom kanalizacionom mrežom te nedovoljno stručnom izgradnjom propusnih septičkih jama.

U kontekstu upravljanja prostorom neophodno je sagledati prostorno plansku dokumentaciju za područje općine Novi Grad Sarajevo. U nastavku je dat pregled prostorno-planske dokumentacije za područje općine koja je usvojena prije 1992., nakon 1992. i dokumentacija koja je u izradi i čije je donošenje u toku.

Usvojeni prostorni, urbanistički i regulacioni planovi su prikazani u narednoj tabeli.

Tabela 1. Usvojeni prostorni, urbanistički i regulacioni planovi

Prostorni planovi	- Prostorni plan Kantona Sarajevo za period 2003-2023. godine ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj 26/06, 22/17)
Urbanistički planovi	- Urbanistički plan grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo, za period od 1986 do 2015. godine ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj 5/99 – Prečišćeni tekst, 14/00 i 4/02)(u toku izrada novog Plana)
Ostalo (regulacioni i dr.)	1. usvojeno prije 1992. godine: - Regulacioni plan "Alipašino polje" - Regulacioni plan "Robno transportni centar u Halilovićima" (u toku izrada novog Plana) - Urbanistički projekat posebnog područja Mojnilo - Regulacioni plan dijela poslovne zone Bačići lokalitet RO GIK Hidrogradnja Sarajevo - Urbanistički projekat "Saraj polje" usvojen kao Urbanistički projekat "Vojničko polje – Konjicije" 2. usvojeno nakon 1992. godine: - Regulacioni plan "GRAS" - Regulacioni plan "Otoka – Meandar" - Regulacioni plan "Alipašin most I" (u toku izrada novog Plana) - Regulacionog plana "RTV" (u toku izrada novog Plana) - Regulacioni plan "Alipašin most II i III" - Urbanistički projekat "TMP – Trg međunarodnog prijateljstva" - Regulacioni plan "HEPOK – Čengić Vila III" (u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio) - Regulacioni plan "Bačići" - Regulacioni plan "Stup-Neđarići" - Regulacioni plan "Bojnik-Dobroševići" - Urbanistički projekat stambeno-poslovne zone "SP- HEPOK" - Izmjene i dopune Regulacionog plana "Hrasno II" - Regulacioni plan privredne zone "Donje Telalovo polje" - Urbanistički projekat "Zelena pijaca u naselju Alipašino polje B- faza" - Izmjene i dopune Regulacionog plana "Dobrinja" - Regulacioni plan "TMZ Feroelektro" (u toku izrada novog Plana) - Regulacioni plan "Neđarići I" - Regulacioni plan "Privredna zona Rajlovac"(u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio) - Regulacioni plan "Individualno stanovanje Rajlovac"(u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio) - Regulacioni plan "Park šuma Hum" - Regulacioni plan "Švrakino Selo- Centar" - Regulacioni plan "Buća potok I" - Regulacioni plan "Briješće" - Regulacioni plan "Buća Potok II" - Regulacioni plan "Ahatovići" - Urbanistički projekat "Trg Solidarnosti A faza – Alipašino polje"

	- Regulacioni plan "Park šuma Mojmir" - Regulacioni plan "Boljakov potok" - Regulacioni plan "Vitkovac" - Urbanistički projekat "Sportsko rekreativni centar – Dobrinja" - Urbanistički projekat "Industrijska zona Zrak" - Regulacioni plan "Alipašin most VII" - Urbanistički projekat "Kongresni centar Sarajeva" - Regulacioni plan "Sokolje" <i>"(u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio)"</i> - Regulacioni plan "Bojnik II" - Regulacioni plan "Rajlovac III" - Regulacioni plan "Švrakino selo – Aneks" - Regulacioni plan "Švrakino selo – Mlake" - Regulacioni plan "Zabrđe"
--	---

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo

Prostorni, urbanistički i regulacioni planovi u fazi izrade i usvajanja su prikazani u tabeli ispod.

Tabela 2. Prostorni, urbanistički i regulacioni planovi u fazi izrade

Prostorni planovi	- Prostorni plan područja posebnog obilježja „Regionalni centar za upravljanje otpadom (RCUO) – Smiljevići“ (“Službene novine Kantona Sarajevo” broj 11/18)
Urbanistički planovi	- Urbanistički plan urbanog područja Sarajeva (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) (“Službene novine Kantona Sarajevo” broj 48/16)
Ostalo (regulacioni i dr.)	- Regulacioni plan "Alipašin most V" - Regulacioni plan "Alipašin most VI" - Urbanistički projekat "Spomenički kompleks Tunel D-B" - Regulacioni plan "RTV" - Regulacioni plan "Alipašin Most I" - Regulacioni plan "Halilovići I" - Regulacioni plan "Reljevo" - Regulacioni plan "Gornje Telalovo polje I" - Urbanistički projekat "Stambeno naselje – Južna padina brda Mojmir – Dobrinja" - Izmjene i dopune Regulacionog plana "Hepok – Čengić Vila III" (skraćeni postupak) - Regulacioni plan "TMZ Feroelektro" - Urbanistički projekt "Rezidencijalno naselje Bojnik" - Izmjena i dopuna Regulacionog plana "Buća Potok II" – izgradnja poslovnog objekta apart-hotel na k.č. 3168, 3167 i dio 3166 K.O. Novo Sarajevo IV (Skraćeni postupak) - Izmjena i dopuna Regulacionog plana "Dobrinja" – izgradnja "Tenis park Sarajevo" (skraćeni postupak) - Urbanistički projekat "Vitkovac I" - Izmjene i dopune "Privredna zona Rajlovac" (skraćeni postupak) - Izmjene i dopune Regulacionog plana "Individualno stanovanje Rajlovac" – izmjena granica (skraćeni postupak) - Izmjena i dopuna Regulacionog plana "Sokolje" – Izgradnja Sportsko rekreacionog centra „Zlatno polje“ i izmjena granica (skraćeni postupak)

Izvor: Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj općine Novi Grad (2001)

Prostorno-planska dokumentacija koja se planirana za izradu i usvajanje za općinu Novi Grad se odnosi na Urbanistički projekt „Zabrđe“.

Na kraju treba istaknuti da područja općine Novi Grad Sarajevo koja nisu pokrivena detaljnom planskom dokumentacijom se odnose na brdo Žuč. Važećom prostorno planskom dokumentacijom namjena predmetnog lokaliteta je „sport i rekreacija“ (Park šuma Žuč, dijelom Historijsko - memorijalni kompleks Žuč, a dijelom područje rezervisano za daljnji razvoj – groblje Gornji Dolac). Pored brda Žuč, područja općine Novi Grad Sarajevo koja nisu pokrivena detaljnom planskom dokumentacijom obuhvataju: područje Dvor – Perivoje, dio područja Bojnik – Reljevo, kasarne Rajlovac i Butile, uski pojas između željezničke pruge i magistralnog pravac M-17 Rajlovac, lokalitet Centra za edukaciju, sport i rekreaciju „Safet Zajko“, naselje Otoka, lokalitet Suda BIH (bivša kasarna), pojas željezničke pruge, lokalitet Skladovi, lokalitet Aerodroma na području općine Novi Grad Sarajevo. Na grafičkom prilogu su naznačeni obuhvati važeće detaljne planske dokumentacije kao i obuhvati detaljne planske dokumentacije čija je izrada u toku.

Stanje prostorno planske dokumentacije u općini Novi Grad Sarajevo se može podijeliti na tri segmenta: važeća prostorno-planska dokumentaciju, prostorno-plansku dokumentaciju u fazi izrade i usvajanja, prostorno-plansku dokumentaciju planiranu za izradu i usvajanja.

Važeća prostorno planska dokumentacija obuhvata: Prostorni plan Kantona Sarajevo za period 2003-2023. godine (“Službene novine Kantona Sarajevo” broj 26/06, 22/17); Urbanistički plan grada Sarajeva za urbano područje Sarajevo, za period od 1986 do 2015. godine (“Službene novine Kantona Sarajevo” broj 5/99 – Prečišćeni tekst, 14/00 i 4/02); Regulacioni plan “Alipašino polje”; Regulacioni plan “Robno transportni centar u Halilovićima” (u toku izrada novog Plana); Urbanistički projekat posebnog područja Mojnilo; Regulacioni plan dijela poslovne zone Bačići lokalitet RO GIK Hidrogradnja Sarajevo; Urbanistički projekat “Saraj polje” usvojen kao Urbanistički projekat “Vojničko polje – Konjicije”; Regulacioni plan “GRAS”, Regulacioni plan “Otoka – Meandar”; Regulacioni plan “Alipašin most I” (u toku izrada novog Plana); Regulacionog plana “RTV” (u toku izrada novog Plana); Regulacioni plan “Alipašin most II i III”; Urbanistički projekat “TMP – Trg međunarodnog prijateljstva”; Regulacioni plan “HEPOK – Čengić Vila III” (u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio); Regulacioni plan “Bačići”; Regulacioni plan “Stup-Neđarići”; Regulacioni plan “Bojnik-Dobroševići”; Urbanistički projekat stambeno-poslovne zone “SP- HEPOK”; Izmjene i dopune Regulacionog plana “Hrasno II”; Regulacioni plan privredne zone “Donje Telalovo polje”; Urbanistički projekat “Zelena pijaca u naselju Alipašino polje B- faza”; Izmjene i dopune Regulacionog plana “Dobrinja”; Regulacioni plan “TMZ Feroelektr” (u toku izrada novog Plana); Regulacioni plan “Neđarići I”; Regulacioni plan “Privredna zona Rajlovac” (u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio); Regulacioni plan “Individualno stanovanje Rajlovac” (u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio); Regulacioni plan “Park šuma Hum”; Regulacioni plan “Švrakino Selo-Centar”; Regulacioni plan “Buća potok I”; Regulacioni plan “Briješće”; Regulacioni plan “Buća Potok II”; Regulacioni plan “Ahatovići”; Urbanistički projekat “Trg Solidarnosti A faza – Alipašino polje”; Regulacioni plan “Park šuma Mojnilo”; Regulacioni plan “Boljakov potok”; Regulacioni plan “Vitkovac”; Urbanistički projekat “Sportsko rekreativni centar – Dobrinja”; Urbanistički projekat “Industrijska zona Zrak”; Regulacioni plan “Alipašin most VII”; Urbanistički projekat “Kongresni centar Sarajeva”; Regulacioni plan “Sokolje” (u toku izrada izmjena i dopuna Plana za dio); Regulacioni plan “Bojnik II”; Regulacioni plan “Rajlovac III”; Regulacioni plan “Švrakino selo – Aneks”; Regulacioni plan “Švrakino selo – Mlakve”; Regulacioni plan “Zabrđe” (u toku izrada novog Plana).

Prostorno-plansku dokumentaciju u fazi izrade i usvajanja obuhvata: - Prostorni plan područja posebnog obilježja „Regionalni centar za upravljanje otpadom (RCUO) – Smiljevići“ (“Službene novine Kantona Sarajevo” broj 11/18); Urbanistički plan urbanog područja Sarajeva (Stari Grad, Centar, Novo

Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) (“Službene novine Kantona Sarajevo” broj 48/16); Regulacioni plan “Alipašin most V”; Regulacioni plan “Alipašin most VI”; Urbanistički projekat “Spomenički kompleks Tunel D-B”; Regulacioni plan “RTV”; Regulacioni plan “Alipašin Most I”; Regulacioni plan “Halilović I”; Regulacioni plan “Reljevo”; Regulacioni plan “Gornje Telalovo polje I”; Urbanistički projekat “Stambeno naselje – Južna padina brda Mojnilo – Dobrinja”; Izmjene i dopune Regulacionog plana “Hepok – Čengić Vila III” (skraćeni postupak); Regulacioni plan “TMZ Feroelektrio”; Urbanistički projekt “Rezidencijalno naselje Bojnik”; Izmjena i dopuna Regulacionog plana “Buća Potok II” – izgradnja poslovnog objekta apart-hotel na k.č. 3168, 3167 i dio 3166 K.O. Novo Sarajevo IV (Skraćeni postupak); Izmjena i dopuna Regulacionog plana “Dobrinja” – izgradnja “Tenis park Sarajevo” (skraćeni postupak); Urbanistički projekat “Vitkovac I”; Izmjene i dopune “Privredna zona Rajlovac” (skraćeni postupak); Izmjene i dopune Regulacionog plana “Individualno stanovanje Rajlovac” – izmjena granica (skraćeni postupak); Izmjena i dopuna Regulacionog plana “Sokolje” – Izgradnja Sportsko rekreacionog centra „Zlatno polje“ i izmjena granica (skraćeni postupak).

Prostorno-planska dokumentacija planirana za izradu i usvajanje obuhvata: - Urbanistički projekt „Zabrđe“.

Područja Općine Novi Grad Sarajevo koja nisu pokrivena detaljnom planskom dokumentacijom su brdo Žuč (važećom razvojnom planskom dokumentacijom namjena predmetnog lokaliteta je „sport i rekreacija“ – Park šuma Žuč, dijelom Historijsko - memorijalni kompleks Žuč, a dijelom područje rezervisano za daljnji razvoj – groblje Gornji Dolac), područje Dvor – Perivoje, dio područja Bojnik – Reljevo, kasarne Rajlovac i Butile, uski pojas između željezničke pruge i magistralnog pravac M-17 Rajlovac, lokalitet Centra za edukaciju, sport i rekreaciju „Safet Zajko“, naselje Otoka (realizovano 1970. godina na osnovu detaljnog planskog dokumenta i privedeno krajnjoj namjeni), lokalitet Suda BIH (bivša kasarna), pojas željezničke pruge, lokalitet Skladovi, lokalitet Aerodroma na području Općine Novi Grad Sarajevo.

5.2. Budžet

Analiza budžeta Općine Novi Grad Sarajevo u periodu 2015-2019 godina pokazuje da je u svim analiziranim godinama ostvaren suficit. Uticaja pandemije u 2020. godini je vidljiv.

Tabela 3: Budžet 2015-2020.

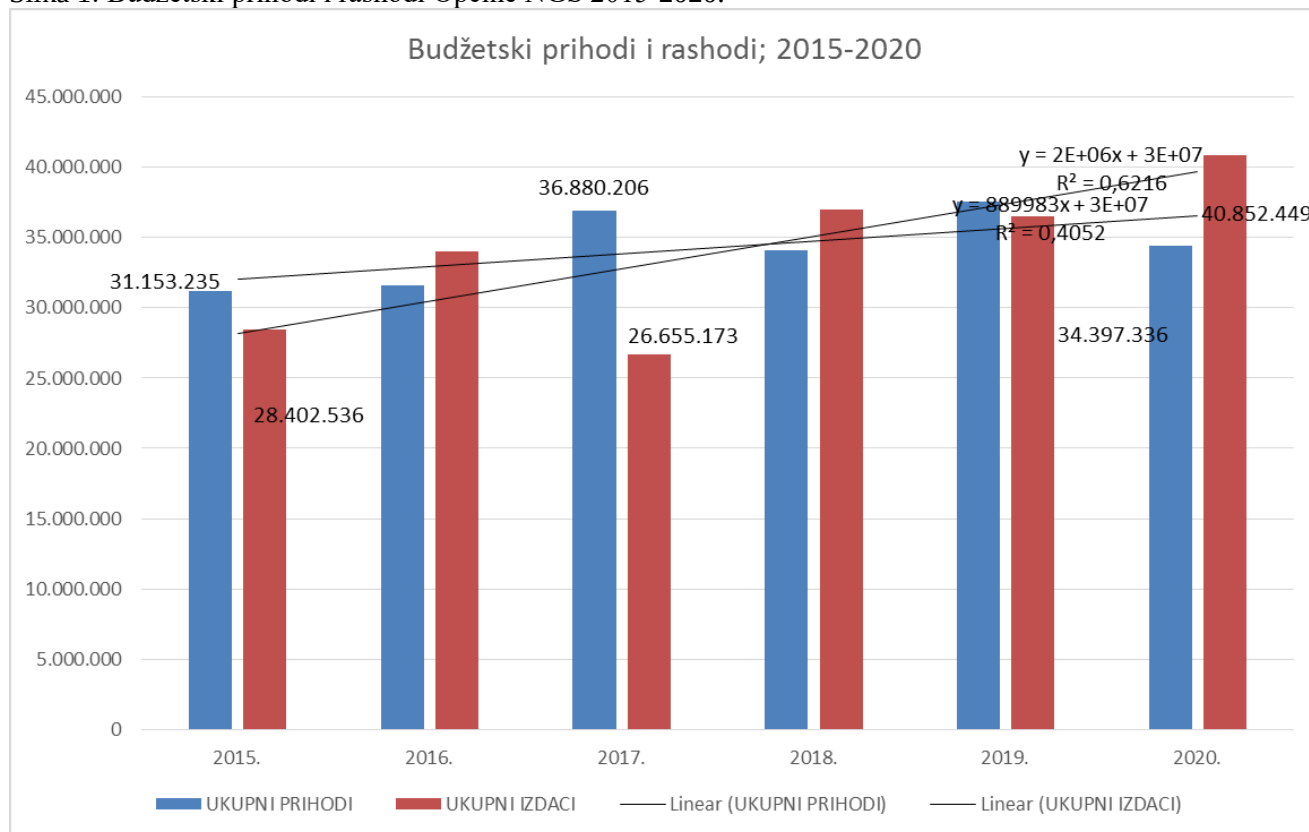
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
RASPOLOŽIVA SREDSTVA	34.019.019	37.207.820	40.078.070	47.487.944	47.980.946	45.857.610
Ukupni prihodi	31.153.235	31.591.337	36.880.206	34.075.046	37.502.687	34.397.336
Porez na imovinu	5.013.458	5.267.957	7.914.945	7.006.633	7.130.269	6.452.925
Porez na dohodak	496.855	525.287	573.934	645.830	731.779	728.046
Prihodi od indirektnih poreza	10.240.364	10.154.959	10.237.168	11.991.756	13.419.528	11.491.145
Prihodi od nefinansijskih javnih preduzeća	1.422.214	1.414.593	1.473.453	1.418.118	1.318.396	1.096.689
Komunalne takse	1.051.493	1.153.659	1.233.797	1.260.710	1.537.993	1.464.969
Općinske naknade	9.252.994	8.879.434	8.769.518	4.967.744	7.165.793	4.944.463
Prihodi od pružanja usluga katastra	142.845	179.948	142.658	132.085	143.975	121.263
Posebne naknade i takse	638.867	849.099	811.146	857.809	894.357	882.381
Posebna naknada za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća	694.745	735.101	853.922	932.929	1.010.909	983.778

Prihodi od pružanja javnih usluga	23.868	24.526	14.294	12.886	11.190	6.820
Ostali prihodi	74.125	182.218	70.079	221.060	255.931	29.987
Tekući transferi inostranih vlada i međ. Organizacija	49.243	0	163.874	131.070		
Tekući transferi drugih nivoa vlasti i fondova	95.660	138.335	123.910	141.052	178.561	535.772
Kapitalni transferi drugih nivoa vlasti	1.956.499	2.086.216	4.497.499	4.355.357	3.535.000	5.659.093
Višak prihoda prenos - prethodna godina	2.865.783	5.616.483	3.197.864	9.430.412	8.482.099	8.799.103
UKUPNI IZDACI	28.402.536	34.009.956	26.655.173	37.009.685	36.520.671	40.852.449
Plate i naknade	6.176.754	6.641.562	6.671.507	7.581.337	7.802.217	7.742.753
Doprinosi poslodavaca	569.665	615.322	614.921	706.745	722.868	721.440
Izdaci za materijal i usluge	3.250.898	3.640.578	3.786.659	3.740.766	3.848.758	3.733.642
Tekući transferi - grantovi	5.207.406	7.109.102	6.656.798	8.164.585	8.116.225	8.496.671
Tekuća rezerva	14.638	0	0	42.299	0	23.600
Kapitalni izdaci	13.183.172	16.003.390	8.935.285	16.773.951	16.030.602	20.134.341

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo

U prethodnoj tabeli je dat pregled raspoloživih sredstava i ukupnih izdataka u periodu 2015-2020. po godinama, kao i njihovi elementi. Pregled sadrži porez na imovinu, porez na dohodak, prihodi od indirektnih poreza, prihodi od nefinansijskih javnih preduzeća, komunalne takse, općinske naknade, prihodi od pružanja usluga katastra, posebne naknade i takse, posebne naknade za zaštitu od prirodnih nepogoda i drugih nesreća, prihodi od pružanja javnih usluga i ostali prihodi po godinama za analizirani period. Data je pregled ukupnih izdataka po osnovnim elementima, i to: plate i naknade, doprinosi poslodavca, izdaci za materijalne usluge, tekući transferi – grantovi, tekuća rezerva i kapitalni izdaci.

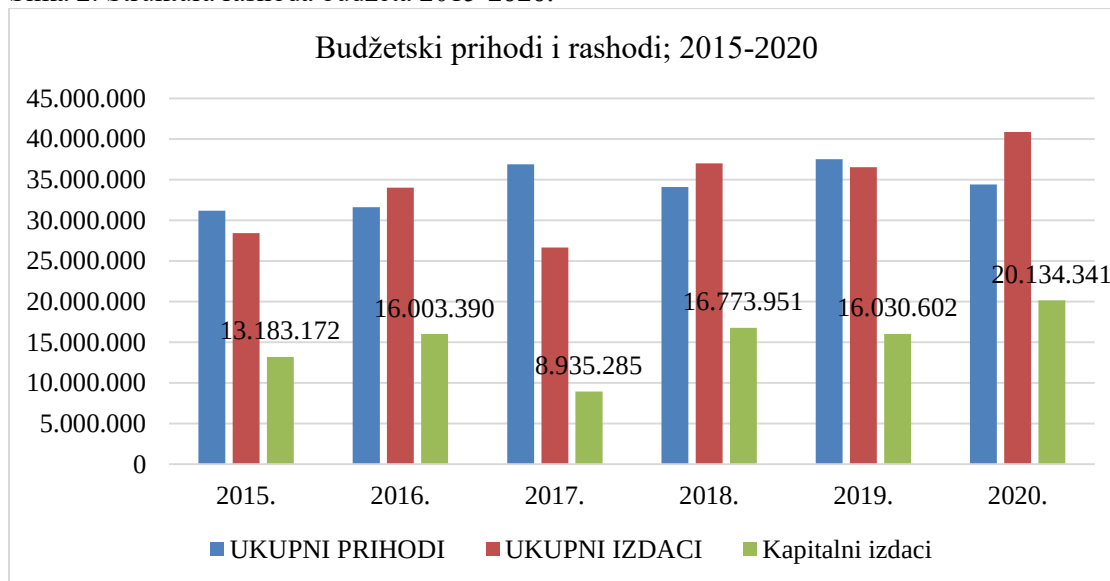
Slika 1: Budžetski prihodi i rashodi Općine NGS 2015-2020.

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo

Analiza strukture rashodne strane budžeta pokazuje da u cijelom analiziranom periodu, 2015-2020., dominiraju kapitalni izdaci i da pokazuju tendenciju rasta.

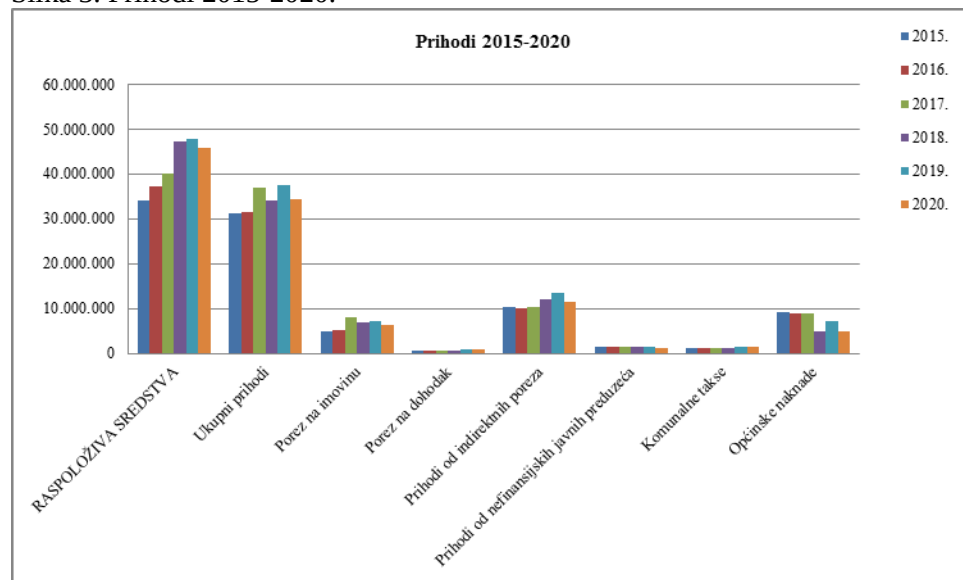
Slika 2. Struktura rashoda budžeta 2015-2020.

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo

Učešće kapitalnih izdataka u ukupnim rashodima budžeta je povećano sa 46,5% 2015. godine na 49,1% u 2020. godini. Evidentan je i rast transfera-grantova. U apsolutnom izrazu oni su se povećali sa 5,2 miliona 2015. na oko 8,5 miliona 2020.

Slika 3. Prihodi 2015-2020.

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo

U strukturi prihoda najznačajniji i su prihodi od indirektnih poreza (tendencija rasta u apsolutnom izrazu), zatim općinske naknade (koje imaju negativan trend), porez na imovinu (pozitivan trend)

5.3. Javna uprava i pružanje javnih usluga

Okvirom ciljeva održivog razvoja za Bosnu i Hercegovinu uspostavljeni su pravci sa krajnim ishodom postizanja dobre uprave i upravljanja javnim sektorom. Pretpostavke ostvarenja pomenutog na nivou lokalnih samouprava podrazumjevaju odgovornu uprava usmjerenu na građane i poslovni sektor i funkcionalan sistem kreiranja politika i upravljanja razvojem. Uzevši u obzir da je normativno uređenja pravnog statusa uprave i uposlenih izvan nadležnosti općine, jasno je da pravci razvoja javne uprave u općini podrazumjevaju uspostavu kvalitetne organizacije općinski službi, kvalitet i dostupnost javnih usluga građanima i poslovnom sektoru, kvalitet kadrova i ambijenta za rad, znanja, vještina i alata za upravljanje razvojem.

Pored zakonski postavljene organizacije koja podrazumjeva općinskog načelnika i općinskog vijeća organizacija uprave općine Novi grad Sarajevo obuhvata 11 općinski službi koje su organizovane po srodnim oblastima iz djelokruga nadležnosti utvrđenih zakonskim odredbama iz oblasti statusa lokalne samouprave ili prenešenim nadležnostim. Uočava se da općina nastoji pokriti službama sve oblasti što je potrebno obzirom na geografsku pozicioniranost i veličinu općine.

Tabela 4. Organizacija uprave Općine Novi Grad Sarajevo

r.b	Služba	Oblasti djelovanja
1.	Služba kabineta općinskog nadležnika	Poslovi kabineta i zajednički poslovi načelnika i vijeća
2.	Služba za privredu i lokalni	Privreda, upravljanje ekonomskim razvojem

	ekonomski razvoj	
3.	Služba za urbanizam, stambene, imovinsko – pravne geodetske poslove i katastar nekretnina	Uređenje prostora, stambeni poslovi, imovinsko-pravna pitanja
4.	Služba za opću upravu	Državljanstvo, matične knjige, ovjera potpisa, protokol, pravna pomoć
5.	Služba za obrazovanje, kulturu i sport	Obrazovanje, kultura, sport
6.	Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo	Boračka pitanja, socijalna zaštita i rad, zdravstvo
7.	Služba za investicije i komunalne poslove	Investicije, komunalije
8.	Služba za finansije	Budžet, upravljenje imovinom
9.	Služba za zajedničke poslove	Upravljanje servisima općine i opremom, održavanje, osiguranje
10.	Služba civilne zaštite	Zaštita ljudi i imovine, ostali poslovi civilne zaštite
11.	Služba za lokalnu samoupravu	Učešće građana u odlučivanju, mjesne zajednice

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo, 2021

Razmatrajući organizaciju općinskog organa uprave, analize stanja iz oblasti društva i društvene izazove i trendove nameće se potreba dodatnog pozicioniranja populacione politike (migracije, demografija, porodica, natalitet, dijaspora) i pitanja razvoja digitalnih servisa u pružanju usluga i rada uprave. Pitanje upravljanja razvojem je pozicionirano u okviru Službe za privredu i lokalni ekonomski razvoj (LER) u okviru koje je potrebno osnaživanje u pogledu predstojećih procesa integracija i privlačenja projekata.

Pružanje usluga građanima i poslovnom sektoru jeste krajnje ishodište rada organa uprave koje se ogleda u činjenici broja riješenih predmeta. Postotak riješenih predmeta u 2020. godini je 75% i predstavlja rast od 7% u odnosu na 2015. godinu (68%). Sa druge strane uočava se pad broja predmeta koji je uzrokovan pojavom pandemije ali i činjenicom da je u posmatranom periodu riješen znatan broj različitih problema građana. Kvaliteti pružanja usluga značajno je doprinijela izgradnja i proširenje moderne šalter sale i uspostava centra za razvoj biznisa.

Tabela 5. Broj predmeta organa uprave Općine Novi Grad Sarajevo

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broj predmeta	39760	42593	38318	38539	37822	32664
postotak (%) riješenih predmeta	68	74	78	79	77	75
postotak (%) prenesenih predmeta	32	26	22	21	23	25

Izvor: Općine Novi Grad Sarajevo, 2021

Kadrovi su važan segment u radu organa uprave u smislu obučenosti, dostupnosti i kvalitete opreme za rad. Posmatrani period karakteriše rast ulaganja u obučenost i opremljenost kadrova, odnosno državnih službenika i namještenika. Broj angažovanih državnih službenika u 2020. godini je 140, namještenika 127 i 5 izabranih i imenovanih zvaničnika. Uslovi rada se dodatno unaprijeđuju kontinuiranim opremanjem objekta općine što je stalna potreba pri čemu se izdavaća upotreba utopljanja objekta i opremanja kancelarija.

Tabela 6. Ulaganje i opremanje i obučenost kadrova uprave Općine Novi Grad Sarajevo

Godina	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Iznos finansijskih ulaganja u tehničko opremanje (informatizacija i sl.)	73.037	116.799	93.823	/	98.003	100.417
Broj računara	28	48	54	/	42	56
Iznos finansijskih ulaganja u obuku osoblja	4333	9455	7208	9359	8387	10596

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo, 2021

Na području općine je uspostavljeno 28 mjesnih zajednica sa ukupno aktivnih 188 članova članova savjeta. Uloga mjesnih zajednica je pozicionirana u skladu sa normativnim okvirom i uočava se aktivno djelovanje i doprinos u razvoju politika i implementacije projekata društvenog sadržaja. U dijelu opremljenosti objekata MZ utvrđeno je da je potrebno pristupiti izgradnji objekata mjesne zajednice u naselju Zabrdje kao multifunkcionalnog objekta za više namjena. Po dostupnosti kancelarijskog prostora za rad savjeta sa najmanje prostora raspolažu MZ Čengiće Vila, Dolac i Buća potok.

Tabela 7. Lista mjesnih zajednica Općine Novi Grad Sarajevo u 2020. godini

Naziv mjesne zajednice	m ² kancelarijskog prostora u funkciji	Broj aktivnih članova savjeta	Broj žena aktivno uključenih u rad savjeta	Posjedovanje adekvatne kancelarijske opreme (telefon, fax, kompjuter, itd) – Da ili Ne
Staro Hrasno	101	7	4	Da
Čengiće Vila	20	7	2	Da
Otoka	51	7	5	Da
Švrakino Selo I	90	5	1	Da
Švrakino Selo III		5	1	Da
Švrakino Selo II	44,38	7	2	Da
Aneks	108	7	3	Da
Alipašino Polje A I	90	7	3	Da
Alipašino Polje A II		7	3	Da
Alipašino Polje B I	71	7	3	Da
Alipašino Polje B II		7	2	Da
Alipašino Polje C I	100	7	2	Da
Alipašino Polje C II		7	2	Da
Saraj Polje	115	7	2	Da
Olimpijsko Selo	75	7	2	Da
Dobrinja A	68,8	7	3	Da
Dobrinja B	65	7	2	Da
Dobrinja C	182	7	3	Da
Dobrinja D	34,08	7	3	Da
Dolac	10	7	3	Da
Buća Potok		7	1	Da

Alipašin Most II	140	7	2	Da
Alipašin Most I	120	7	2	Da
Briješće	40	7	4	Da
Naselje heroja Sokolje	80	7	2	Da
Zabrđe	50	5	3	Da
Reljevo	76,84	5	1	Da
Dobroševići	120	7	2	Da
Ukupno	1852,1	188	68	Da

Izvor: Općina Novi Grad Sarajevo, 2021

U pogledu saradnje sa drugim lokalnim zajednicima u Kantonu Sarajevo uočava se nizak obim zajedničkih projekata što je generalno slabost unutar kantona. Općina Novi Grad je aktivna na polju razvoja međunarodne saradnje u okviru evropskih regija i Zajednice zemalja turskog svijeta (TDBB) što predstavlja određeni potencijala usvajanja znanja i razvoja. Istovremeno općina se nametnula kao lider u podršci općinama u BiH koje su na niskom nivou razvijenosti.

5.4. Ključni izazovi

- Tendencije u razvoju uprave je potrebno fokusirati u pravcu stvaranja odgovorne uprave usmjerenu na građane i poslovni sektor, funkcionalan sistem kreiranja politika i upravljanja razvojem.
- U razvoju službi i poslova ukazuje se potreba dodatnog pozicioniranja populacione politike, pitanja razvoja digitalnih servisa u pružanju usluga i rada uprave ta razvoj kapaciteta upravljanja razvojem.
- Postotak riješenih predmeta u radu uprave je u porastu i potrebno je dodatno povećavati efikasnost.
- Popunjenost stručnim kadrovima, njihova obučenost i uslovi za rad su stalna potreba. Nameće se unaprijeđivanje stanja objekata i razvoja digitalnih alata i servisa.
- Stanje opremljenosti mjesnih zajednica je na zadovoljavajućem nivou uz potrebu obnavljanja i izgradnje dodatnih prostornih kapaciteta.
- Potrebno je inicirati povećanje svih oblika saradnje unutar Kantona Sarajevo, naročito u dijelu zajedničke infrastrukture (putne, komunalne i dr.) i prirodnih resursa kao što je rijeka Miljacaka. U oblastima povećanja saradnje potrebno je usmjeriti aktivnosti na oblast javno-privatnog partnerstva i drugih oblika saradnje.

SWOT ANALIZA, STRATEŠKI FOKUSI, VIZIJA I CILJEVI

Razvoj je višedimenzionalan proces koji uključuje ekonomske, socijalne i institucionalne transformacije društva u cilju poboljšanja kvaliteta i standarda života građana. Cjelovit pristup razvoju podrazumijeva da se razvoj promatra u međusobnoj interakciji svih aspekata - ekonomskih, društvenih, okolinskih, prostornih i da su u razvojne procese uključeni svi akteri razvoja – vladin sektor, privatni sektor, civilno društvo, lokalna zajednica, obitelj, pojedinac.

1. SWOT analiza

SWOT analiza općine Novi Grad Sarajevo je izrađena na temelju podataka iz Situacione analize koja uključuje baze podataka i ocjenu stanja po područjima – privreda, društvo, okoliš. SWOT analiza uključuje definisane interne snage i slabosti u domenu resursa, organizacije i postignutih rezultata na kojima bi se mogao temeljiti budući razvoj Općine, odnosno koji ograničavaju ili onemogućuju njen razvoj. PESTLE analiza je korištena kao instrument za analizu trendova u bližem ili daljem okruženju na koje Općina Novi Grad Sarajevo nema uticaja, a koji predstavljaju potencijalne prilike ili prijetnje. Navedena analiza je poslužila kao svojevrsan kontrolni popis tematskih oblasti relevantnih za stratešku analizu okruženja. Fokus je bio na sljedećim dimenzijama: političkoj, ekonomskoj, socijalnoj, tehnološkoj, pravnoj i okolišnoj.

U Tabeli ispod data je SWOT matrica Općine Novi Grad Sarajevo sa elementima PESTLE analize. U tabeli ispod su predstavljene one snage, slabosti, prilike i prijetnji koje su identificirane kao „ključne“, tj. najbolje odražavaju stanje ili dominantne trendove koji se mogu reflektovati u domenu privrede, društvenog razvoja i okoliša.

TOWS analiza predstavljena je u Tabeli 2. i izraz je tranzicije fokusa na ono što se traži, odnosno na suočavanje sa vlastitim sposobnostima da se odgovori zahtijevima vremena koje dolazi (2021-2027).

Bitno je istaći da je prilikom izrade SWOT i PESTLE analize osigurana objektivnost i puna participacija svih ključnih učesnika u procesu strateškog planiranja lokalnog ekonomskog razvoja. Predstavljeni rezultati su rezultat konsultacija obavljenih u okviru razvojnog tima, kao i primarnih i sekundarnih istraživanja (dubinskih intervjua i analiza postojećih strateških i drugih dokumenata). U procesu izrade SWOT i TOWS matrice osigurana je puna participacija predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora Općine Novi grad Sarajevo, ali i relevantnih predstavnika viših nivoa vlasti, Privredne komore Kantona Sarajevo, Udruženja poslodavaca, itd.

Tabela 1. SWOT analiza općine Novi Grad Sarajevo

SNAGE	SLABOSTI
• Povoljan prostorni položaj i terenski uslovi za razvoj • Raspoloživi prostor za formiranje i izgradnju poslovnih zona • Pozitivni demografski trendovi i raspoloživost stručne radne snage • Rast broja radnih mjesta; rast prosječnih plaća • Rast i povoljna struktura budžeta – značajna ulaganja za podršku privredi i unapređenje javne (posebno komunalne) infrastrukture • Efikasna općinska administracija sa odgovarajućim znanjem i iskustvom u domenu upravljanja (održivim) razvojem i projektima • Relativno dobra pokrivenost prostorno-planskom dokumentacijom • Napravljeni prvi koraci u uspostavljanju sistema upravljanja razvojem i mjerenja ostvarenih rezultata	• Nizak nivo konkurentnosti privrede i stranih direktnih investicija • Dugoročna nezaposlenost i neaktivnost stanovništva • Infrastrukturni problemi, posebno u padinskim i rubnim područjima Općine (pristup vodi i kanalizaciona mreža, cestovna povezanost i zagušenost saobraćaja, saobraćaj u mirovanju, pokrivenost gasnom mrežom, deponija Smiljevići, divlja odlagališta) • Nedostatak kapaciteta i nizak nivo usluga u domenu društvene infrastrukture (javni saobraćaj, sigurnost obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita) • Nepovoljni pokazatelji o stanju okoliša • Nedovoljna svijest i edukacija građana o značaju zaštite okoliša, nizak stepen reciklaže otpada • Prisustvo devijantnih socijalnih pojava
PRILIKE	PRIJETNJE
• Redizajn globalnih lanaca vrijednosti i privlačenje izvozno orijentisanih filijala TNK • Digitalizacija poslovanja i potencijal ulaganja u domenu IT i BPO industrije • Udruživanja sredstava kroz javno-privatnu inicijativu • Aktiviranje potencijala dijaspore • Usvajanje međunarodnih standarda u procesima pridruživanja EU • Osigurane pretpostavke izgradnje nove privredne i društvene javne infrastrukture • Uspostava e-uprave • Korištenje sredstava međunarodnih fondova, programa i projekata • Usvajanje nove regulative za unapređenje poslovanja na višim nivoima vlasti sa ciljem veće podrške MSP • Jačanje međuopćinske i saradnja sa višim nivoima vlasti • Obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje	• Politička nestabilnost u BiH koja nepovoljno utiče na jačanje i razvoj lokalnih zajednica • COVID i nadolazeća energetska kriza • Nepovoljni externi emigracijski trendovi „odliv mozgova“ • Smanjenje broja radnih mjesta zbog restrukturiranja javnih komunalnih preduzeća • Nejasno definisane nadležnosti različitih nivoa vlasti i odsustvo vertikalne i horizontalne koordinacije • Stihijsko doseljavanje • Nelegalna gradnja i klizišta

Tabela 2. TOWS analiza

		INTERNE	
EKSTERNE		SNAGE	SLABOSTI
	Prilike	Snage – prilike (MAXI-MAXI) <u>Aktivnosti da se iskoriste prilike koje su u skladu sa snagama općine</u>	Slabosti – prilike (MINI-MAXI) <u>Aktivnosti na prevazilaženju slabosti kako bi se iskoristile prilike</u>
		• Korištenje potencijala općine (kao što su geografski položaj, raspoloživost investicijskih lokacija, pristup kvalificiranoj radnoj snazi, itd.) u cilju privlačenja izvozno orijentisanih TNK u domenu tehnolško intenzivnih industrija i na znanju baziranih usluga. • Izgradnja nove privredne i društvene javne infrastrukture na bazi dobre pokrivenosti prostorno-planskom dokumentacijom i iskustvom općinske administracije u provedbi projekata. • Uspostava dodatnih obrazovnih program zasnovanih na rastu broja stanovnika u cilju razvoja talenata I stvaranja kvalitetnih kadrova.	• Poticaj privatnom sektoru (pristup izvorima finansiranja, podrška start-up subjektima, digitalizacija poslovanja, rještavanje problema se deficitarnim kadrovima, energetska efikasnost, itd.) u cilju unapređenja konkurentnosti lokalne privrede. • Unapređenje komunalne infrastrukture u saradnji sa komunalnim preduzećima. • Unaprijeđenja sistema i programa koji doprinose povećanju sigurnosti stanovnika I otklanjanju devijativnih ponašanja
	Prijetnje	Snage – prijetnje (MAXI-MINI) <u>Aktivnosti koje koriste snage općine kako bi se ublažila osjetljivost na prijetnje iz okruženja</u>	Slabosti – prijetnje (MINI-MINI) <u>Aktivnosti na preveniranju slabosti općine kako bi se spriječilo da je učine osjetljivom na prijetnje iz okruženja</u>

		• Korištenje snaga općine za minimiziranje ili eliminiranje negativnih utjecaja identificiranih prijetnji (nestabilnosti, migracije, gubitak radnih mjesta, drugo) • Sanacija klizišta u saradnji sa Zavodom za izgradnju KS. • Iniciranje provedbe i unaprijeđenja pravnog sistema djelovanja i nadležnosti lokalnih samouprava u Kantonu Sarajevo	• Podrška aktivnim mjerama zapošljavanja (u saradnji sa službom za zapošljavanje) u cilju unapređenja konkurentnosti kategorija stanovništva sa otežanim pristupom tržištu rada (dugoročno nezaposleni i nekativni – posebno žene i mladi, kategorija 50+, osobe bez radnog iskustva, socijalno ugrožene kategorije, itd.) • Edukacija stanovništva s ciljem unapređenja sistema odvojenog sakupljanja, reciklaže i ponovne upotrebe komunalnog otpada i sprječavanje odlaganja otpada na nesanitarnim deponijama. • Uspostava i povećanje digitalizacije u pružanju javnih usluga
--	--	---	--

Kao osnovne interne snage Općine Novi grad Sarajevo identificirane su:

- Geoprometna pozicija na prirodnom magistralnom pravcu koji ide dolinom rijeka Bosne i Neretve na kome se gradi koridor VC (autoput). U postplanskom periodu očekuje se i izgradnja savremene brze željeznice. Ovo u kombinaciji se činjenicom da je općina dio glavnog grada BiH i Kantona Sarajevo predstavlja značajnu komparativnu prednost. Riječ je o specifičnoj snazi koja je rezultat prirodnih okolnosti, ali i ljudske aktivnosti. Samo Općina Ilidža Sarajevo ima sličnu poziciju na trasi koridora VC.
- Prirodni kapital, preciznije prostor za stanogradnju, izgradnju urbane i komunalne, poslovne infrastrukture, kao i prostor za sport i rekreaciju. Kao druga po značaju snaga identificiran je prostor, s obzirom da je to ograničen neobnovljiv resurs. Nedostatak prostora u velikim gradovima, a posebno u glavnim gradovima država, često predstavlja ozbiljno ograničenje razvoja. Općina ima mogućnost da temeljem znanja, odgovornog upravljanja, respektiranja novih pristupa razvoju u strateškom i poststrateškom periodu osigura maksimalnu ekonomsku, društvenu i ekološku valorizaciju ovog neobnovljivog resursa.
- Ljudski kapital, radno sposobno stanovništvo temeljem prirodnog i mehaničkog priraštaja sa određenim znanjima i vještinama rangirano je kao treći faktor po značaju. Ovaj vid kapitala je od posebnog značaja sa najvećim direktnim i indirektnim efektima na sve druge kapitale i ukupan kvalitet lokalnog ekonomskog razvoja u svojoj punini. Općina je vitalnija u komparaciji sa drugim općinama u regiji i državi, ima snagu privlačenja migranata sa istočnih, južnih i centralnih prostora Bosne i Hercegovine. Jedan od razloga je slobodan prostor za novu individualnu i kolektivnu stanogradnju i/ili revitaliziranje postojećih objekata individualnog i kolektivnog stanovanja.
- Raspodjela, odnosno struktura budžeta ocijenjena je kao četvrti bitan faktor iz koga općina može da crpi snagu za dalji razvoj. Budžet se manjim dijelom troši na finansiranje općinske (lokalne) administracije tako da su raspoloživi, relativno značajan, iznos sredstava za finansiranje programa usmjerenih na podršku lokalnoj privredi, finansiranje kapitalnih projekata, društvene infrastrukturu, kao i transfere pojedincima i neprofitnim organizacijama (civilnom sektoru).

Navedena četiri faktora zajedno sa postignutim rezultatima općinske administracije na planu unapređenja poslovnog okruženja i novim pristupima lokalnom razvoju, predstavljaju temelj za snažno dinamiziranje razvoja općine Novi Grad Sarajevo u periodu do 2027. godine. Za punu valorizaciju snaga općine, u funkciji minimiziranja i eliminiranja identificiranih unutrašnjih slabosti, u budućem periodu, 2021-2027., općinska administracija treba nastojati valorizirati ključne prilike u okruženju. To se prije svega odnose na mogućnosti korištenja međunarodnih fondova, programa i projekata, te povećanje investicija kroz kreiranje javno-privatnih partnerstava i sličnih formi saradnje javnog i privatnog sektora.

S obzirom na ograničen vremenski period i resurse koji stoje na raspolaganju fokus općine u narednom periodu trebao bi biti na generiranju novih kvalitetnih radnih mjesta kroz podizanje konkurentnosti lokalne ekonomije i privlačenje investicija, jačanje ljudskog kapitala i socijalnu inkluziju, rješavanje kritičnih ekoloških problema, promjenu odnosa prema potrošnji energije, jačanje kapaciteta absorpcije fondova i projekata samostalno i u kooperaciji sa drugima.

2. Strateški fokusi

Uporednim pregledom perspektivnih konkurentskih prednosti općine, s jedne strane, i identificiranih kritičnih problema, s druge strane, u ovom dijelu dokumenta nastoje se odrediti ključna težišta strategije, odnosno izvršiti strateško fokusiranje.

Rezultati analize trenutnog stanja u općini, identificirane interne snage i slabosti vezano za raspoložive resurse, organizaciju ili rezultate rada, prilike i prijetnje u užem i širem okruženju, te opći zaključci vezano za razvoj privrede, ukupne društvene infrastrukture i stanje okoliša u ovoj lokalnoj zajednici, nameću nekoliko ključnih strateških izazova sa kojima se općina Novi Grad Sarajevo neminovno morati suočiti u strateškom razdoblju 2021-2027. U pitanju su sljedeći izazovi:

1. Kako povećati broj radnih mjesta na području općine, osigurati viša primanja i životni standard građana?
2. Kako doprinositi društvenom razvoju u osiguranju funkcije lokalne samouprave?
3. Kako unaprijediti kvalitet okoliša i javne infrastrukture u funkciji održivog razvoja i podizanja kvaliteta života stanovnika općine Novi Grad Sarajevo?

Prepoznavanje strateških izazova predstavljaju polaznu osnovu za oblikovanje strateških fokusa ove lokalne zajednice u periodu do 2027. godine. Naravno, strateško fokusiranje je bazirano na jedinstvenim internim snagama općine, kao i ključnim nedostacima na čijem otklanjanju treba raditi, odnosno izazovima sa kojima se općina treba nositi. Osim nalaza koji su proizašli iz SWOT analize, vodilo se računa i o vezi sa fokusima evropskih razvojnih dokumenata, razvojnih i sektorskih strateških dokumenata viših nivoa vlasti.

Unapređenje kvalitete života građana na području općine je definisano kao bazni strateški fokus. Pridruživanjem strateških snaga i slabosti, prilikama i prijetnjama koje djeluju u okruženju dolazimo do konačne verzije strateških fokusa:

1. Unapređenje konkurentnosti privatnog sektora na području općine.
2. Bolje funkcionisanje lokalnog sistema zapošljavanja.
3. Doprinos razvoju inkluzivnog, prosperitetnog i modernog društvenog sektora.
4. Održivi i ciljani razvoj i unapređenje javne infrastrukture.
5. Postizanje standarda efikasne i odgovorne javne uprave osposobljene za vođenje razvojnih procesa.
6. Okoliš i javna infrastruktura u funkciji održivog razvoja i podizanja kvaliteta života stanovnika općine Novi Grad Sarajevo.

Kako bi se osigurali viši dohoci i unaprijedio životni standard građana u narednom periodu potrebno je raditi na **podizanju konkurentnosti privatnog sektora** sa posebnim fokusom na sektor male privrede, izvozno orijentisanu prerađivačku industriju i na znanju bazirane izvozone orijentisane usluge. U tom kontekstu, neophodno je nastaviti aktivnosti na unapređenju lokalnog poslovnog okruženja, dobijanja potrebnih dozvola za pokretanje biznisa, sistemski pristup razvoju preduzetničke infrastrukture (poslovne/industrijske zone, inkubatori, akceleratori, tehnološki parkovi, itd.) i podržavajućih preduzetničkih institucija, te na osiguranje pristupa povoljnim izvorima finansiranja (finansijska podrška start-up subjektima, subvencioniranje kamatnih stopa, itd.).

Preuranjena deindustrijalizacija, nizak nivo konkurentnosti i izvozne orijentacije bez dileme su ključni problemima privrede u KS, pa tako i općini Novi Grad Sarajevo. Ovo se posebno odnosi na prerađivačku industriju i sektor male privrede. S tim u vezi, u narednom periodu potrebno je razviti posebne mehanizme podrške modernizaciji proizvodnje u subjektima male privrede kroz uvođenje novih, učinkovitijih tehnologija i tehnoloških postupaka, podršku usvajanja standarda kvaliteta, digitalizaciju poslovanja i sl. U skladu sa nadležnosti općine, potrebno je poticati povezivanje obrazovnih institucija sa lokalnim poslovnim sektorom, osigurati posebno dizajniranu podršku i promociju inovativnih izvozno orijentisanih subjekata male privrede. Takođe, potreban je i više proaktivan pristup privlačenju stranih (posebno izvozno orijentisanih) investicija u domenu srednje i visoke tehnologije. Konačno, potrebno je i intenzivirati aktivnosti na pripremi i realizaciji projekata javno-privatnog partnerstva, kao i aktiviranju potencijala dijasporu u smislu većeg korištenja raspoloživog finansijskog, ljudskog i društvenog kapitala.

Kako bi se ubrzala dinamika otvaranja novih radnih mjesta na području općine i povećala zaposlenost u narednom periodu potrebno se, kroz rad Poslovnog savjeta općine, strateški fokusirati na **unapređenje lokalnog sistema zapošljavanja**. Objedinjavanje ključnih aktera (obrazovne institucije, posredovanje u zapošljavanju, lokalna privreda) neophodno je kako bi se holistički procijenile prepreke otvaranju

novih radnih mjesta, generirale nove ideje i postigao konsenzus o primarnim ciljevima i rješenjima za uspostavljanje efikasnijeg mehanizama zapošljavanja na području općine. Za brže otvaranje novih, kvalitetnih radnih mjesta općina, u okviru svojih nadležnosti, treba doprinositi unapređenju kvaliteta svih nivoa obrazovanja. Ovo se posebno odnosi na STEM i digitalne vještine đaka i studenata. Prostor za angažman općine evidentiran je i kod implementacije programa stipendiranja đaka i studenata za deficitarnih zanimanja. Općina se takođe može angažovati na podšci povezivanju obrazovnih institucija sa poslodavcima, unapređenju sistema ocjene kretanja tražnje za radnom snagom, razvoju funkcionalnog sistema obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja, unapređenju rada sa talentima i podizanje standarda učenika i studenata, itd.

Imajući u vidu akutno prisutan problem (dugoročne) nezaposlenosti, u narednom periodu potrebno je, u saradnji sa Službom za zapošljavanje Kantona Sarajevo, nastaviti angažman općine na implementaciji aktivnih programa zapošljavanja, kao što su prekvalifikacija i dokvalifikacija za poznatog poslodavca, podrška sticanju prvog radnog iskustva, itd. Pored nezaposlenosti, jednako važan problem tržišta rada tiče se niske stope aktivnosti stanovništva. Kako bi se aktivirale obeshrabrene nezaposlene osobe i povećala efektivna ponuda radne snage, pored odovarajuće aktivacijske politike, potrebno je raditi na kreiranju paketa podrške prilagođenih zahtjevima i specifičnostima pojedinih ciljanih grupa (posebno onih sa otežanim pristupom tržištu rada, kao što su dugoročno nezaposleni, posebno žene i mladi, osobe starije od 50 godina, osobe bez radnog iskustva, nekvalificirane osobe, socijalno ugrožene kategorije stanovništva, itd.). Kod realizacije navedenih mjera programa potrebno je posebno voditi računa o uspostavljanju sistema monitoringa i ocjene učinaka realizovanih programa.

Kvaliteta života stanovnika na području općine najvećim dijelom je određena kvalitetom i obimom javnih usluga i društvene infrastrukture. U skladu sa principima lokalne samuprave općina ima obavezu i nadležnost za servisiranje potreba građana u značajnom broju oblasti društvenog sektora. Međutim, pravni okvir u Kantonu Sarajevo oblasti društvenog sektora u pogledu nadležnosti u značajnoj mjeri stavlja na kantonalni nivo. Upoređujući normativni okvir koji utvrđuje raspodjelu nadležnosti pojedinih nivoa vlasti u Kantonu Sarajevo i nadležnosti iz okvira principa lokalne samuprave u FBiH dolazimo do zaključka da isti nije adekvatno razvijen, odnosno da nisu implementirane utvrđene raspodjele nadležnosti. Do potpune implementacije i razvoja navedenog okvira koji utvrđuje položaja lokalnih zajednica, što je jedan od fokusa općine u smislu iniciranja, Općina Novi Grad Sarajevo na bazi potrebe obezbjeđenja i kvaliteta života građana, strateško **fokusiranje u oblasti društvenog sektora usmjerava u dva pravca**. U prvom slučaju Općina će u većini oblasti društvenog sektora putem saradnje i svojim mjerama **doprinosi održivosti i razvoju sektora**. U drugom pravcu općina će **samostalno mjerama uspostavljati dodatne usluge na koji način će unaprijediti ukupno stanje na području općine**.

U oblasti formalnog obrazovanja koje je izvan nadležnosti općine, fokus djelovanja će se usmjeriti na doprinos razvoju i proširenje obrazovne infrastrukture u cilju dostupnosti svim građanima i podjednakoj prostornoj raspoređenosti unutar područja općine. Proširenje podrazumjeva dogradnju, izgradnju i rekonstrukciju objekata obrazovnih institucija uključujući i modernizaciju opreme. U segmentu obrazovanja općina će nastaviti razvijati mjere kojima će uticati na sticanje znanja i vještina prilagođenih ključnim trendovima na tržištu rada i rješavanju problema nezaposlenosti i neaktivnosti radnosposobnog stanovništva. Općina će se fokusirati na razvoj vještina usmjerenih na savremene trendove putem uspostavljenih centara za edukaciju.

Oblast zdravstva je bitna za općinu i u toj oblasti općina će se fokusirati na doprinos razvoju infrastrukture i proširenje broja ambulanti na području općine. Istovremeno općina će stvarati uslove za investicije u domenu privatne ljekarske prakse u cilju osvarivanja veće dostupnosti specijalističkih zdravstvenih usluga.

Fokusiranje općine u oblasti sporta i kulture treba da doprinese da općina sve više prestaje biti prostor isključivog smještajnog karaktera stanovništva koje svoje društvene potrebe ostvaruje na drugim područjima Grada Sarajeva. U tom pravcu nastaviti će se sa razvojem sportske i kulturne infrastrukture

i daljeg razvijanja uspostavljenih sadržaja. Značajan dio aktivnosti iz oblasti kulture će se odnositi na kulturu sjećanja i razvoja prigodnih sadržaja. Pored infrastrukture općina će svoje mjere i aktivnosti usmjeriti na podsticajne programe za bavljenje sportom i kulturom. U oblasti sporta nastojat će se uspostaviti balans između podrške takmičarskom sportu usmjerenom na sportske rezultate i rekreativnom sportu koji doprinosi ukupno psiho-fizičkom zdravlju stanovništva.

Socijalna zaštita je dio zajedničke nadležnosti Federacije BiH i Kantona, tako da i dio stanovništva na području općine, u skladu sa normativnim okvirom, ostvaruje socijalnu zaštitu i novčana primanja. Polazeći od činjenice da pomenuti sistem socijalne zaštite ima nedostataka, općina će svoj fokus u ovom dijelu usmjeriti za obezbjeđivanje dodatne podrške. Dodatna podrška će podrazumjevati socijalne programe usmjerene prema ranjivim kategorijama i socijalnim slučajevima. Dodatni programi podrazumjevaju materijalnu podršku, administrativnu podršku, olakšice, podršku porodici, podršku socijalnoj uključenosti.

Fokus općine neizostavno se usmjerava na pitanje sigurnosti građana koja je ugrožena kriminalitetom i prirodnim nepogodama. Cjeneći veličnu općine, broj stanovnika, blizinu entitetske granice, općina će svoj fokus usmjeriti prema podršci policijskim snagama za poboljšanje raspoređenosti što podrazumjeva izgradnju novih objekata policijskih stanica i nabavku materijalno-tehničkih sredstava koje direktno doprinose boljoj prevenciji i otkrivanju počinilaca krivičnih djela. Razvoj javne infrastrukture, uvođenje reda u oblasti saobraćaja u mirovanju i proširenje javne rasvjete direktno će doprinositi poboljšanju sigurnosnih elemenata i smanjenja krivičnih djela protiv imovine, kao dominantnih u strukturi kriminala. Naravno fokus općine će i dalje biti usmjeren na opremljenost i osposobljenost općinskog sistema zaštite i spašavanja.

Konačno, fokusiranost prema razvoju doprinosi i pozitivnim demografskim tendencijama koje se očekuju i u narednom periodu. Fokusiranje općine će se usmjeriti na uvezivanje stanovništva iz iseljeničtva, saradnje sa drugim lokalnim zajednicama u zemlji i inostranstvu i razvoja mjera koje doprinose pozitivnim demografskim kretanjima

Kada je u pitanju javna infrastruktura fokus općine dominantno će imati dva usmjerenja. Jedno se odnosi na okončanje aktivnosti na izgradnji najznačajnijih cestovnih koridora, u koje je općina uložila značajne resurse, i za koje je realno očekivati da se završe u predstojećem strateškom periodu. **Drugo usmjerenje općine u predstojećem periodu će biti fokusirano na obnavljanje i moderniziranje dotrajale javne infrastrukture stambenih kvartova i naselja.** Pored javne infrastrukture, obnova i modernizacija će se dijelom fokusirati i na objekte kolektivnog stanovanja kroz osiguranje ispunjenosti odgovarajućih standarda kvalitete ugradnje opreme i materijala i sl. U dijelu individualne izgradnje objekata za stanovanje, pored podrške u razvoju komunalne infrastrukture, općina će se usmjeriti na povećanje standarda komunalne i druge opreme koje će doprinosti kvaliteti života i uređenosti.

U domenu stambene politike, fokus će se staviti prilagođavanje širenja naselja zahtjevima održivosti što podrazumjeva ograničenost u obimu gradnje uz obaveznu istovremenu izgradnju ostalih sadržaja primjernih savremenim urbanim sredinama. Dio fokusa stambene politike će biti i na unapređenju dostupnosti stanova za mlade kroz modele javno-privatne prakse. Općina će nastaviti sa aktivnostima na stvaranju preduslova izgradnje višenamjenskih objekata poslovne, rekreativne i stambene namjene kao generatora razvoja i povećanja atraktivnosti života na prostoru općine.

Normativno-pravni okvir koji uređuje status uprave i status zaposlenika je izvan okvira nadležnosti općine. Tendencije u razvoju javne uprave je potrebno fokusirati u pravcu stvaranja odgovorne uprave usmjerene na građane i poslovni sektor, funkcionalan sistem kreiranja politika i upravljanja razvojem.

Postizanje standarda efikasne i odgovorne javne uprave osposobljene za vođenje razvojnih procesa općina će osigurati kroz unapređenje organizacije službi, povećanje obučenosti kadrova i poboljšanje uslova za rad. U razvoju službi i poslova ukazuje se potreba dodatnog pozicioniranja

populacione politike, pitanja razvoja digitalnih servisa u pružanju usluga i rada uprave, te razvoj kapaciteta upravljanja razvojem.

Značajno pitanje u postizanju standarda zauzima potreba razvoja digitalizacije uprave i uspostave digitalnih servisa koje uporedo mora pratiti razvoj digitalnih vještina građana. Potrebno je razviti različite kanale pružanja usluge, pojednostaviti procedure i racionalizirati upravne postupke, kao i uspostaviti efikasne mehanizme kontrole i zaštite prava i interesa korisnika u postupku pružanju javnih usluga.

Općina će poduzimati aktivnosti na povećanju imovinskog fonda i unapređenja upravljanja istim sa ciljem povećanja iskorištenja i postizanja opšte društvenih ciljeva i budžetskih benefita.

Uloga mjesnih zajednica je izuzetno značajna zbog čega je potrebno usmjeriti aktivnosti na njihovo osnaživanje i opremljenost za djelovanje čime se ostvaruje veća transparentnost i ciljanost potrošnje javnih sredstava.

Okolišne probleme i potencijale, koji su identificirani kroz socio-ekonomsku analizu i onda procijenjeni putem SWOT analize, u Općini Novi Grad moguće je grupirati u sljedeća područja: kvalitet zraka; infrastruktura za vodosnabdijevanje; sistem prikupljanja i tretmana otpadnih voda; upravljanje otpadom; zaštita prirodnog i kulturnog naslijeđa. U kontekstu **poboljšanja kvaliteta zraka** fokus općine Novi Grad se treba staviti na podsicanje zamjene fosilnih goriva sa okolinski prihvatljivijim vrstama goriva i jačanje inspekcijskog nadzora te povećanjem zelenih površina na području Općine. Pored toga, neophodno je kontinuirano pratiti i unapređivati sistem monitoringa lokalnih zagađenja i mjerenje uticaja zagađenja na zdravlje i transparentno informisati javnost.

Za **unapređenje infrastrukture vodosnabdijevanja** Općina u narednom periodu treba nastaviti sa izgradnjom i rekonstrukcijom gradske vodovodne mreže u naseljima u kojima mreža ne funkcioniše ili je dotrajala, u saradnji sa KJKP ViK. Pored vodovodne mreže, Općina treba nastaviti i sa izgradnjom i rekonstrukcijom primarne i sekundarne kanalizacione mreže posebno u područjima Općine gdje nema stvorenih uslova-recipienta za izgradnju javne kanalizacione mreže. U narednom periodu općina Novi Grad posebnu pažnju treba staviti i na **upravljanje otpadom**. S tim u vezi, fokus aktivnosti treba biti na nabavci posuda i adekvatne mehanizacije te primjenu regulative vezane za odlaganje otpada prilikom izdavanja građevinskih dozvole i tehničkog prijema objekta u saradnji sa KJKP Rad. Poseban fokus u kontekstu prikupljanja i odlaganja otpada treba staviti i na dodatnu edukaciju građana iz ove oblasti s ciljem unapređenja sistema odvojenog sakupljanja, reciklaže i ponovne upotrebe komunalnog otpada i sprječavanje odlaganja otpada na nesanitarnim deponijama. U narednom periodu općina Novi Grad treba posvetiti pažnju nastavku uređenja urbanih gradskih cjelina Alipašinog Polja, Dobrinje, Saraj – Polja, Olimpijskog Sela, Čengić – Vile, Otoke i Hrasnog, uključujući i hortikulturno uređenje te izgradnji i održavanju kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa u Općini.

3. Vizija, strateški ciljevi i indikatori

Vizija oslikava težnju Općine Novi Grad Sarajevo da postane lider u razvojnim procesima na lokalnom nivou u Bosni i Hercegovini, nastojeći u konačnici unaprijediti životni standard i generalno kvalitet života građana koji žive na području općine.

Vizija razvoja općine Novi Grad Sarajevo

“Općina Novi Grad Sarajevo lider u Bosni i Hercegovini u procesima osiguranja povoljnog poslovnog ambijenta, prosperitetnog i ugodnijeg življenja.”

Na temelju ranije opisanih strateških fokusa i vizije razvoja općine, definirana su tri strateška cilja (pogledati tabelu ispod). Iako navedeni ciljevi imaju prepoznatljiva sektorska težišta, oni su istovremeno integrirajući, tj. osiguravaju sinergijske efekte između ekonomije, društvenog života i okoliša. Naravno, prilikom njihovog oblikovanja, vodilo se računa o nadležnostima lokalnog nivoa vlasti u Kantonu Sarajevo.

Stepen realizacije definisanih strateških ciljeva će se pratiti kroz nekoliko ključnih indikatora/pokazatelja uticaja, na osnovu kojih će se moći ocijeniti stepen promjena u šestogodišnjem planskom razdoblju obuhvaćenom ovom strategijom.

Tabela 3. Strateški ciljevi i indikatori uticaja

Strateški cilj	Pokazatelj uticaja	Početna vrijednost 2021	Ciljana vrijednost 2027
1. Konkurentna privreda koja generira nova, kvalitetna radna mjesta	Broj zaposlenih Prosječna plaća Indeks razvijenosti		
2. Unaprijediti inkluzivan društveni sektor i javne usluge zasnovane na efikasnoj, otvorenoj i odgovornoj upravi	Broj stanovnika općine Povećanje površina za pružanje usluga obrazovanja, zdravstva, sporta i kulture (m ²) Učešće kapitalnih izdataka u strukturi budžeta općine		
3. Unaprijediti kvalitet okoliša i podršku efikasnoj komunalnoj infrastrukturi u funkciji održivog razvoja i podizanja kvaliteta života stanovnika općine Novi Grad	Broj kontejnera za kolektivno prikupljanje otpada na području Općine Pokrivenost vodovodnom i kanalizacionom infrastrukturom (%) Zastupljenost gradskih zelenih površina (m ² /stanovniku)		

IZVORI

- Agencija za promociju stranih ulaganja BiH (FIPA) <http://www.fipa.gov.ba/>
- Agencija za rad i zapošljavanje BiH <http://www.arz.gov.ba/>
- Akcioni plan Općine Novi Grad Sarajevo za saradnju sa nacionalnim manjinama u 2017.
- Akcioni plan za djecu Općine Novi Grad Sarajevo za period 2018-2020
- Analiza ankete <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Analiza ankete <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Analiza ankete <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>

- Analiza poticajnih mjera 2019. <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Anketa u svrhu provjere aktuelnih mjera podsticaja Općine Novi Grad Sarajevo 2016 <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Anketa za korisnike poticajnih mjera Općine Novi Grad Sarajevo 2017 <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Anketa za poslodavce - kompanije sa ciljem utvrđivanja potreba privrednika i planiranja poticajnih mjera u 2020. godini <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- BFC aktivnosti <https://www.novigradsarajevo.ba/bfc-aktivnosti>
- Budžet Općine Novi Grad Sarajevo po godinama od 2014 do 2021 <https://www.novigradsarajevo.ba/budzet>
- Ceteor (2012). Registar emisija u zrak za područje KS za 2010.god.Ceteor Sarajevo. 2012.
- Detaljne informacije o poslovnom okruženju u BiH <https://www.novigradsarajevo.ba>
- Dom zdravlja Novi Grad Sarajevo, Informacija 2021.godine
- Efendić mr Semir (2020) Nastavljamo zajedno – program načelnika za mandatni period 2020-2024, Sarajevo
- Enova d.o.o. Sarajevo (2018). Drugi izvještaj: Studija opravdanosti izgradnje kogenerativnog postrojenja i postrojenja za mehaničko-biološki tretman (MBT) otpada na području Kantona Sarajevo. Sarajevo
- Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2015.godina
- Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2016.godina
- Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2017.godina
- Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2018.godina
- Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH 2019.godina
- Federalni zavod za statistiku (2020). Kanton Sarajevo u brojkama. Sarajevo
- Federalni zavod za statistiku FBiH <http://fzs.ba/>
- Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama 2015. godina
- Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama 2016. godina
- Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama 2017. godina
- Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama 2018. godina
- Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama 2019. godina
- Finansijsko-informatička agencija FIA <https://fia.ba/bs>
- Gender akcioni plan 2011-2015 <https://www.novigradsarajevo.ba>
- Improving Business Environment for Prosperity (IBEP) (2021) World Bank Group (WBG) <https://www.worldbank.org/en/programs/ibep>
- Industrijske-poslovne zone Općine Novi Grad Sarajevo <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Informacija o primjeni uredbi iz Zakona o planiranju, November 17, 2020, Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH, <https://fzzpr.gov.ba/bh/publikacije/ostale-publikacije>
- Institut za hidrotehniku d.d. Sarajevo (2017). Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period od 2016.-2021. Novembar 2017. Sarajevo
- Investirajte u Kanton Sarajevo 2021 https://vlada.ks.gov.ba/sites/vlada.ks.gov.ba/files/investirajte_u_kanton_sarajevo_2021.pdf
- IT sektor ICT Municipality of Novi Grad Sarajevo <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Izvještaj o razvoju Kantona Sarajevo u 2019. Godini <https://www.zpr.ks.gov.ba/>
- Izvještaji o razvoju FBiH za različite godine, Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH, <https://fzzpr.gov.ba/bh/publikacije/izvjestaj-o-razvoju>
- J.P. Lokom, Izvještaj o radu za 2019. godinu.

- J.P. Lokom, Izvještaj o radu za 2019. godinu.
- J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2021). Izvještaj o monitoringu kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo za 2020. godinu
- Javni poziv - sufinansiranje samozapošljavanja i zapošljavanja u poljoprivredi <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- JU „DJECA SARAJEVA“, Informacija 2021. godine.
- JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo <https://szks.ba/>
- Kako pokrenuti vlastiti biznis-obrt <https://www.novigradsarajevo.ba/kako-registrovati-djelatnosti-i-potencijalne-mogucnosti>
- Kanton Sarajevo Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo (2020). Strategija razvoja Kantona Sarajevo 2021-2027. Strateška platforma: Nacrt – proširena verzija
- KJKP Rad (20219: podaci prikupljeni na upit
- KJKP Vodovod i kanalizacija (2021): podaci prikupljeni na upit
- Lokalni akcioni plan zapošljavanja Općine Novi Grad Sarajevo za period 2019-2021. <https://www.novigradsarajevo.ba>
- Lokalni ekološki akcioni plan Općine 2009-2015 <https://www.novigradsarajevo.ba>
- Ministarstva unutrašnjih poslova/Uprava policije KS, Informacija o analitičkim pokazateljima kriminaliteta, javnog reda i mira i saobraćaja na području općine Novi Grad za period 2015-2020. godine.
- Ministarstvo energije, rudarstva i industrije FBiH <https://fmeri.gov.ba/>
- Ministarstvo okoliša i turizma FBiH <https://www.fmoit.gov.ba>
- Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH <https://fmpvs.gov.ba/>
- Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo (2021). Pregled stanja šuma (informacija na upit)
- Ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta FBiH <https://www.fmrpo.gov.ba/>
- Ministarstvo trgovine FBiH <https://www.fmt.gov.ba>
- Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH <http://www.mvteo.gov.ba/>
- Ministarstvo vanjskih poslova BiH <http://www.mvp.gov.ba/>
- Nacrt Programa javnih investicija Kantona Sarajevo 2022-2024. <https://www.zpr.ks.gov.ba/>
- Nacrt Strategije razvoja Kantona Sarajevo 2021-2027. (Usvojen 14.09.2021) <https://www.zpr.ks.gov.ba/>
- Odluka o pokretanju izrade Strategije razvoja Općine 2021-2027, Općinski Načelnik, Novi Grad Sarajevo, 2021 <https://www.novigradsarajevo.ba>
- Odluka o pristupanju izradi lokalnog akcionog plana zapošljavanja u općini Novi Grad Sarajevo 2017-2020. <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Odluka o usvajanju revidirane Strategije - 2017-2020 <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji Strategije razvoja Općine Novi Grad Sarajevo 2014-2020. Sa Informacijom o aktivnostima izrade Strategije razvoja Općine Novi Grad Sarajevo 2021-2027.
- Općina Novi Grad Sarajevo (2021) Informacija o realizaciji podsticaja privredi i zapošljavanju na području Općine Novi Grad Sarajevo na kraju 2020. Godine
- Općina Novi Grad Sarajevo <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Osnovni podaci o planskoj dokumentaciji privrednih zona <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Planovi / izvještaji javnih preduzeća <https://www.novigradsarajevo.ba/izvjestaji-planovi-kantonalih-javnih-komunalnih-preduzeca>
- Podaci Općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godina.
- Podaci Služba socijalne zaštite općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine.
- Podaci Služba za boračka pitanja, rad, socijalna pitanja i zdravstvo općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine.
- Podaci Službe za obrazovanje, kulturu i sport općine Novi Grad Sarajevo, 2021. godine.
- Poreska uprava FBiH <http://www.pufbih.ba/>
- Poslovnaje privrede i stanje u oblasti zaposlenosti 2019. <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>

- Postupak registracije/ troškovi i povlastice za strane investitore <https://www.novigradsarajevo.ba/kako-registrovati-djelatnosti-i-potencijalne-mogucnosti>
- Potencijali za razvoj turizma u Novom Gradu <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Povlastice za strane investitore http://www.fipa.gov.ba/informacije/povlastice/strani_investitori/default.aspx?id=141&langTag=bs-BA
- Pravilnik o ambalaži i ambalažnim otpadom (Sl. novine FBiH, br. 88/11, 28/13, 08/16, 54/16, 103/16, 84/17)
- Pravilnik o elementima za izradu, postupak donošenja i reviziju šumsko privrednih osnova za državne i privatne šume (Sl. novine KS, br.5/14)
- Pravilnik o kategorijama otpada sa listama (Sl. novine FBiH, br. 9/05)
- Prijedlog programa javnih investicija Kantona Sarajevo 2021-2023. <https://www.zpr.ks.gov.ba/>
- Privredna komora FBiH <http://www.kfbih.com/>
- Privredna komora Kantona Sarajevo <http://pksa.ba/>
- Proces izdavanja građevinskih dozvola Općina Novi Grad Sarajevo <https://www.novigradsarajevo.ba/vodic-za-gradenje>
- Program's Theory of Change Improving Business Environment for Prosperity https://thedocs.worldbank.org/en/doc/468181585869868649-0130022020/original/PFIBEP_TheoryofChange022420.pdf
- Promo video o turističkim potencijalima Općina Novi Grad Sarajevo <https://www.novigradsarajevo.ba/sektorski-dokumenti-studije-i-analize>
- Propisi/cjenovnici komunalnih usluga <https://www.novigradsarajevo.ba/propisi-cjenovnici-kantonalna-javna-komunalna-preduzeca>
- Prostorni plan Kantona Sarajevo za period 2003.-2023. (SN Kantona Sarajevo, broj 26/06)
- Prostorni Plan Kantona Sarajevo za period 2003-2023, Zavod za planiranje razvoja KS, Skupština KS, Službeni list 26/06; Izmjene i dopune Službeni list 04/11, Grafika izmjena 22/17 Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo <https://www.zpr.ks.gov.ba/>
- Regulacioni planovi Općina Novi Grad Sarajevo <https://www.novigradsarajevo.ba/regulacioni-planovi>
- Revidirana Strategije razvoja Općine Novi Grad Sarajevo (2014-2020) sa Akcionim planom za period 2017-2020. (Revidirani Akcioni plan Strategije razvoja za period 2017-2020 Općina Novi Grad Sarajevo) <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Sarajevska razvojna agencija SERDA. Studija opravdanosti izgradnje kogenerativnog postrojenja i postrojenja za mehaničko-biološki tretman (MBT) otpada na području Kantona Sarajevo
- Služba za civilnu zaštitu Općine Centar (2016). Procjena ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća za područje
- Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj općine Novi Grad (2021): podaci na upit
- Služba za privredu i lokalni ekonomski razvoj općine Novi Grad (2021): podaci prikupljeni na upit
- Službene novine FBiH broj 32/17
- Socio-ekonomski pokazatelji po općinama 2004-2021 po godinama, Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH, <https://fzzpr.gov.ba/bh/publikacije/izvjestaj-o-razvoju>, <https://fzzpr.gov.ba/bh/publikacije/socioekonomski-pokazatelji-po-opcinama?page=4>
- Strategija razvoja Federacije BiH, Federalni zavod za programiranje razvoja FBiH, <https://fzzpr.gov.ba/bh/strategija-razvoja>
- Strategija razvoja Kantona Sarjevo 2021-2027. Prednacrt <https://www.zpr.ks.gov.ba/>
- Strategija razvoja Općine Novi Grad Sarajevo 2014-2020. <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Strategija za mlade Općine Novi Grad Sarajevo 2014-2020 <https://www.novigradsarajevo.ba/>
- Strategija za razvoj sporta 2013-2018 <https://www.zpr.ks.gov.ba/>
- Uprava za indirektno oporezivanje BiH <http://www.uino.gov.ba/>
- Urbanistički plan Grada Sarajevo 1986-2015 sl_no 4_90.pdf <https://zpr.ks.gov.ba/prostorno-planska-dokumentacija/urbanisticki-plan>

- Urbanistički plan Grada Sarajevo 1986-2015.pdf <https://zpr.ks.gov.ba/prostorno-planska-dokumentacija/urbanisticki-plan>
- Uredba o evaluaciji strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine, V br 1128/2019, 3. Oktobar 2019, Službene novine FBiH broj 74/19
- Uredba o izradi strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine, V br 1129/2019, 3. Oktobar 2019, Službene novine FBiH broj 74/19
- Uredba o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvješćavanju u Federaciji Bosne i Hercegovine, V br 1127/2019, 3. listopada 2019, Službene novine FBiH broj 74/19
- Uredba o uređivanju i održavanju zelenih rekreativnih površina u KS (Sl. novine KS, br. 22/16)
- Uredba o uslovima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sistem javne kanalizacije (Sl. novine FBiH, br. 101/15 i 1/16)
- Ustav Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, br. 1/1996-isp., 3/1996-isp., 16/1977-Amandmani I-XIII, 14/2000-Amandmani XIV i XV, 4/2001-Amandmani XVI-XVIII, 28/2004-Amandmani XIX-XLII, 6/2013-Amandmani XLIII-XLIX i 31/2017-Amandmani L-LVII“)
- Vanjskotrgovinska komora BiH <http://www.komorabih.ba/>
- www.unrisd.org
- Zakon o Fondu za zaštitu okoliša (Sl. novine FBiH, br.33/03)
- Zakon o komunalnim djelatnostima (Sl. novine KS, br. 14/16 i 43/16)
- Zakon o komunalnoj čistoći (Sl. novine KS, br. 14/16, 43/16, 19/17, 20/18 i 22/19)
- Zakon o lokalnoj samoupravi KS (Sl. novine KS, br. 22/00)
- Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine (Sl. glasnik BiH, br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09)
- Zakon o organizaciji i djelokrugu organa uprave i upravnih organizacija Kantona Sarajevo Službene novine KS broj 7/08,16/08
- Zakon o organizaciji i djelokrugu organa uprave i upravnih organizacija KS (Sl. novine KS, br. 2/12, 41/12 i 8/15)
- Zakon o principima lokalne samouprave FBiH (Sl. novine FBiH, br. 34/06)
- Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH (Službene novine Federacije BiH“, br. 49/06 i 51/09).
- Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH, broj 49/06
- Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou FBiH (Sl. novine FBiH, br. 02/06)
- Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajevo, Službene novine Kantona Sarajevo, broj 24/17, 1/18
- Zakon o prostornom uređenju KS (Sl. novine KS, broj 24/17)
- Zakon o razvojnem planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine,
- Zakon o šumama KS (Sl. novine KS, br. 05/13)
- Zakon o upravljanju otpadom FBiH (Sl. novine FBiH, br. 33/03, 72/09, 92/17)
- Zakon o vodama FBiH (Sl. novine FBiH, br. 70/06)
- Zakon o vodama KS (Sl. novine KS, br. 18/10 i 43/16)
- Zakon o zaštiti okoliša FBiH (Sl. novine FBiH, br. 33/03 i 89/09)
- Zakon o zaštiti prirode FBiH (Sl. novine FBiH, br. 66/13)
- Zakon o zaštiti prirode FBiH, Odluka o osnivanju KJUzZPP (Sl. novine KS, br. 6/10 – prečišćeni tekst, 14/11, 15/14)
- Zakon o zaštiti zraka (Sl. novine FBiH, br. 33/03 i 4/10)
- Zapisnici sa sjednica Privrednog/poslovnog savjeta Općine NGS <https://www.novi-gradsarajevo.ba/privredni-poslovni-savjet>
- Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo (2017). Elaborat o lokacijama reciklažnih dvorišta, niša i zelenih otoka sa lociranjem u prostorno planskoj dokumentaciji i investicijskim planom. Sarajevo
- Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2019. godine.
- Zavod za planiranje razvoja KS (2019). Lista ilegalnih deponija na području općine Centar

- Zavod za programiranje razvoja Kantona Sarajevo, Strategija razvoja Kantona Sarajevo 2021-2027. godina
- Zavod za zapošljavanje FBiH <http://www.fzzz.ba/portal>

OBRAZAC ZA KOMENTARE

Naziv organizacije/ osobe koja daje komentar	
Adresa, telefon i fax	
Adresa e-pošte	
Oblast djelovanja	

Generalni komentar na akt:		
Obrazloženje:		
Poglavlje _____	Komentar:	
	Obrazloženje	
	Predložena izmjena/dopuna:	